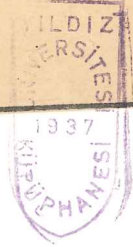

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ
GENEL KİTAPLIĞI

R 151

Kot :
Alındığı Yer : Fen Bil. Ens. 156
Tarih : 7.10.1986
Fatura :
Fiatı : 1500 TL.
Ayniyat No : 1/4
Kayıt No : 44444
UDC :
Ek :

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ MİMARLIK FAKÜLTESİ

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ

D.B. No. 42247

mm/140

CUMHURİYET DÖNEMİ MİMARLIĞINA GENEL BAKIŞ VE ÖNERİLER

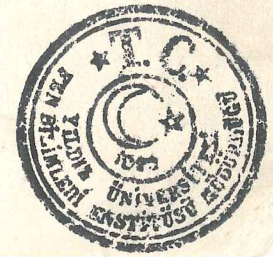

DOKTORA TEZİ
BÜLENT TARIM
Y. MİMAR D.g.s.a.

YÖNETEN :
Prof. Orhan Şiper
Prof. Faruk Sırmalı

MAYIS

1984

İçindekiler

. ÖNSÖZ	V
. TÜRKÇE ÖZET	V
. FRANSIZCA ÖZET (SOMMAIRE)	VII
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM : MİMARLIĞIN GELİŞİMİ VE OSMANLI DÖNEMİ	3
1.1. Mimarlığın gelişimi	4
1.2. Osmanlı mimarlığının gelişimi	21
1.2.1. Kamu yapıları	22
1.2.2. Özel yapılar	29
2. BÖLÜM : CUMHURİYET MİMARLIĞININ GENEL ÇİZGİLERİ	39
2.1. Batılılaşma ve batıdan alınan örnekler ...	40
2.2. Mimari ekol araştırmaları	45
2.3. Geleneksel olarak süregelen yapılaşma	50
2.4. Kendiliğinden (Spontane) oluşan yapılar ..	53
3. BÖLÜM : CUMHURİYET MİMARLIĞINI HAZIRLAYAN ORTAM	56
3.1. Gereksinim (İşlevler)	57
3.2. Psiko-sosyal ortam	60
3.3. Ekonomik teknolojik yapı	67
3.4. Çevre verileri	71
3.5. Kültür ortamı	73
4. BÖLÜM : CUMHURİYET MİMARLIĞI OLUŞURKEN	78
5. BÖLÜM : GÜNÜMÜZDEKİ DEĞİŞMELER VE KONUT	121
5.1. Gereksinimler (İşlevler)	122
5.1.1. Kentleşme-Kent donanımı	122
5.1.2. Kent konutu	125
5.2. Sosyal etki (Prestij)	126
5.3. Malzeme-Teknoloji-Ekonomi-Araç	127
5.3.1. Beton-Betonarme Karkas	128

5.3.2. Tuğla-Briket	130
5.3.3. Demir-Cam	131
5.4. İklim-Topoğrafya-Çevre Koşulları.....	132
5.5. Kültürel Etki	
SONUÇ VE ÖNERİLER	135
KAYNAKLAR :Giriş Bölümü Kaynakları.....	137
1. Bölüm Kaynakları	138
2. Bölüm Kaynakları	140
3. Bölüm Kaynakları	142
4. Bölüm Kaynakları	144
5. Bölüm Kaynakları	146
BİBLİYOGRAFYA	147
ÖZGEÇMİŞ	153

önsöz

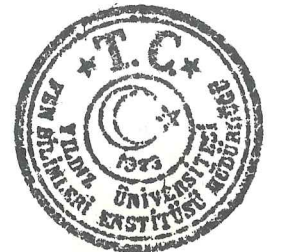
"CUMHURİYET DÖNEMİ MİMARLIĞINA GENEL BAKIŞ VE ÖNERİLER" başlıklı doktora çalışmamız Cumhuriyetten bu yana mimarlığımızdaki değişimi incelemek amacını gütmektedir.

Bu yakın geçmişte ortaya konulan mimarlık ürünlerini incelerken muradımız tarihsel bir gelişimi sergilemek değildir.

Bakış açımız ve yöntemimiz mimarlık gözlüğüdür. Konuya mimarlığı oluşturan temel öğeler açısından bakıp sonuçlarını değerlendirmek tezimizin ana iskeletini oluşturmaktadır. Bu nedenle tezin içinde mimarlığın başından günümüze dek geçirdiği evreler kısaca incelenerek ana belirleyicilere parmak basılmış ve Cumhuriyet dönemi ürünlerine bu etkenler doğrultusunda bakılmıştır.

Cumhuriyet dönemi mimarlığımız içinde, mimarlığın kendisini oluşturan ana etkenlerin ne şekilde yorumlandığı, ne gibi sonuçlara ulaşıldığı belirlenmeye çalışılmıştır.

Temel etkenlerin karşılıklı dengesinin mimarlığımız içindeki yeri, bu dengenin hangi şartlar içinde bozulduğu, bazı verilerin ön plana geçtiği tutumunun belirgin olduğu dönemlerde mimarlık yaratısının özgün sonuçlarından uzaklaşıldığını incelemek amaç edinilmiştir.

özet

"CUMHURİYET DÖNEMİ MİMARLIĞINA GENEL BAKIŞ VE ÖNERİLER" başlıklı doktora çalışmamız, Cumhuriyetin kurulmasından bugüne kadar mimarlığımızdaki değişimi incelemek amacıyla gütmektedir.

Bu araştırmayı yaparken Cumhuriyet dönemi mimarlığımıza, mimarlığı oluşturan etkenler açısından bakılarak sonuçlar değerlendirilmiştir. Tezin iskeletini bu bakış açısı belirlemektedir

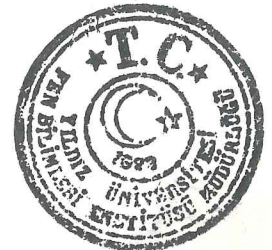
Birinci bölümde mimarlığın başlangıcından bugüne kadar geçirdiği evrim sergilenmiştir. Bu oluşumda mimarlığın ana belirleyicileri dönemler içinde kısaca gözlenmiştir. Cumhuriyet dönemi mimarlığına etkileri bakımından önemli bulunarak Osmanlı mimarlığına da yer verilmiştir.

2. Bölüm "Cumhuriyet mimarlığının genel çizgileri" başlığı altında sunulmuştur. Batı etkileri, mimari ekol araştırmaları, geleneksel olarak süregelen yapılaşma ve spontane oluşum bu bölümde incelenmiştir.

3. bölümde Cumhuriyet mimarlığını oluşturan ortam araştırmaları, 4. bölümde bu dönemin ürünleri ortaya konulmuştur. Bu bölümde mimarlık ürünleri özellik gösteren dönemlerde değerlendirilmiş sonuçlar ortaya konulmuştur.

Beşinci bölüm günümüzdeki özellikle konut mimarlığındaki değişimi kapsamaktadır.

6. bölüm sonuç bölümüdür. Bu bölümde Cumhuriyet dönemi mimarlığının genel eleştirisi yapılmıştır. Mimarlığın temel öğelerini dengesinin iyi kurulmadığı dönemlerde mimarlığın yaratıcılıktan uzaklaştığı sonuçlarına varılmıştır.

sommaire

Notre travail du doctorat intitulé "Une vue générale sur l'architecture dans la période de la République et les recommandations" a le but d'examiner les changements de notre architecture depuis la fondation de la République jusqu'à notre jour.

En accomplissant cette recherche au sujet de notre architecture de cette période, on a eu la tâche de valoriser dans l'optique des facteurs essentiels qui ont formé l'architecture. Ce point de vue a précisé le squelette de notre thèse.

Dans la partie première on a exposé l'évolution de l'architecture dès le début jusqu'aujourd'hui. Dans cette formation les indicateurs fondamentales de l'architecture sont observés brièvement en son temps.

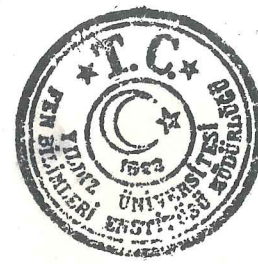
On a étudié également l'architecture Ottomane qui est considérée aussi importante au point de vue de ses influences sur l'architecture de la période de la République.

La deuxième partie est présentée sous le titre "Les traits en général l'architecture de la République"

Les effets occidentales, les recherches doctrinaires de l'architecture, continuation des constructions traditionnelles et les habitations spontanées du peuple sont examinées sous ce titre.

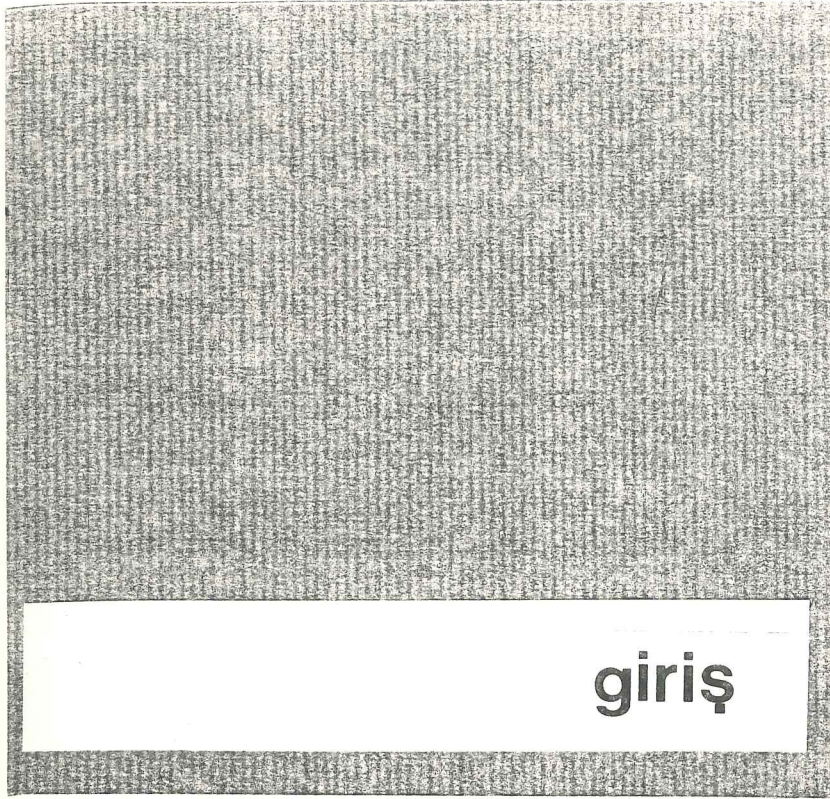
La troisième partie concernant la recherche, le milieu où qui s'est formé l'architecture de la République mets à la clarté les produits de cette période dont on a expliqué dans la quatrième partie. Nottament dans ce chapitre les résultats sont considérés et valorisés particulièrement.

La cinquième partie qui correspond en particulier les changements de l'architecture d'habitation d'aujourd'hui.

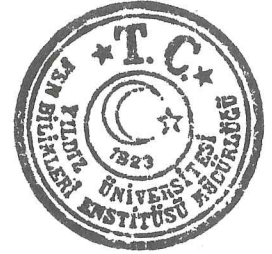

La sixième partie est la partie finale, on a critique même la période de l'architecture de la République et obtenu la conclusion dans la période, dans le cas où l'équilibre des principes de l'architecture ne sont pas bien établies, l'architecture sera éloignée de sa qualité créatrice.

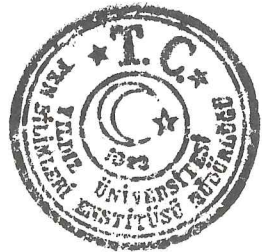

giriş

14. yüzyılın ilk yarısında oluşmaya başlayıp, bir devletin geçirdiği evreleri izleyerek gelişen Osmanlı Mimarlığı 16. yüzyılda ülkenin politik, askerî, ekonomik ve sosyal kurumlarda vardığı en üstün düzeyle birlikte klasik değerlere ulaşmıştı. Ancak sonraki yüzyıl, kurumlarında görülen gerileme sonucu mimarlık alanında da yaratıcılığının sınırlandığı gözlenmektedir.

Endüstri devrimini gerçekleştiren 19. yüzyıl batı dünyasında değişen ekonomik yapı gereği olarak ortaya çıkan bina türleri, yapı teknolojisinin getirdiği olanaklarla, işlevlerine göre şekillenirken, Osmanlı Devleti bu gelişime ayak uyduramamıştır.(1)

Teknolojik gelişmenin Osmanlı devleti tabanında oluşmayışı

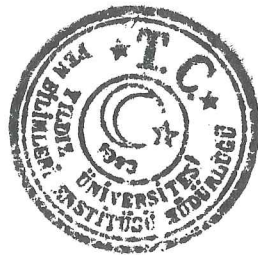
Çeşitli dönemler içinde giderek artan ekonomik krizler ve siyasal çalkantılar arasında Osmanlı Mimarlığı da giderek geleneksel değerlerinden uzaklaşmıştır. Son dönemlerde ulusal bilinci yaratmak için gösterilen çabalar Osmanlı Mimarlığını cephelerde dahi olsa yaşatılması isteği doğrultusunda eskiye duyulan bir özlemle Cumhuriyete kadar gelinmişti.

Cumhuriyet dönemi Türk toplumu açısından büyük değişimler dönemidir. Türk Toplumunu Cumhuriyet ile birlikte başta yönetim biçimi olmak üzere, ekonomik yapısını, hukuk düzenini, kıyafetini, yazısını, takvimini kısaca tüm yaşantı biçimini değiştirmiştir.

Bunun doğal bir sonucu olarak da bu değişim mimarlığına en geniş biçimde yansımaktadır.

Sosyal yapı değişimi mimari işlevleri de değiştirmiş, yeni konstrüksiyon yöntemleri, yeni yapı gereçleri, üretim koşulları toplumsal ve kültürel değişmelere bağlı olarak değiştikçe mimarlık alanındaki fikirler ve düşünceler de geleneksel mimarlık düşünce ve ürünlerine göre değişimler göstermiştir.

Ancak bu değişim içindeki mimarlık düşünce ve ürünleri, kendini hazırlayan ortamla eşdeğerde bir anlatıya kavuşmuştur denilemez.

1

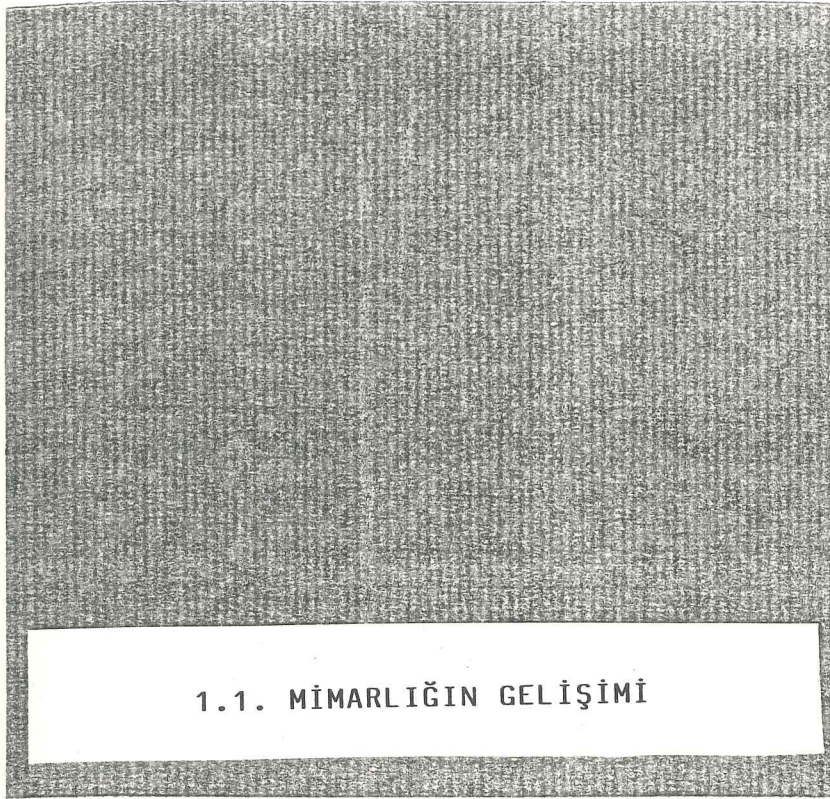
mimarlığın gelişimi ve osmanlı dönemi

Cumhuriyet dönemi mimarlığının gelişim sürecini ve özellikle konut mimarlığındaki değişimleri ortaya koyabilmek için, mimarlığın gelişim çizgisini ve hangi etkenlere bağlı olarak değiştiğini kısaca açıklamak gereklidir. Kanısındayız. Daha sonraki bölümlerde Cumhuriyet mimarlığına mimarlığı oluşturan, değiştiren etkenler açısından bakıp sonuçlarını değerlendirmeye çalışacağız.

Burada amacımız bir tarihsel gelişim ortaya koymak değil başlangıcından bugüne kadar olan çeşitli mimarlık ürünlerini ortaya koyarak bu oluşumu hangi etkenler altında geliştiğini sergilemektir.

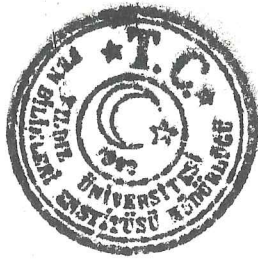
1.1. MİMARLIĞIN GELİŞİMİ

Mimari ve sanat tarihi araştırmaları, mimariye ait gelişme şemasını çeşitli bakış açılarına göre yönlendirmiştir. Yirminci yüzyılın mimari gelişmeyi sistematik yorumlayıcı arasında ünlü, Fransız sanat tarihçisi Henri Facillon'un (1881-1943) yeri önemlidir.

Henri Facillon'a göre formlar da canlı varlıklar gibi doğarlar, büyürler, kemale ererler, gelişme devresine girerler ve nihayet geçmişe malolurlar. Şemanın tamamı formların hayatini teşkil eder Bu duruma göre gelişimin temel olarak noktaları, arkaik, klasik, akademik veya manierist ve nihayet barok safhalarıdır.

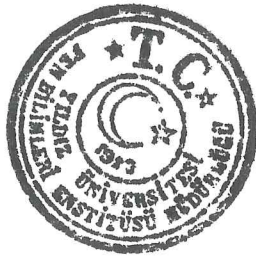
Aynı anlamdaki sınıflandırmaya Siegfried Giedion da rastlamaktayız.

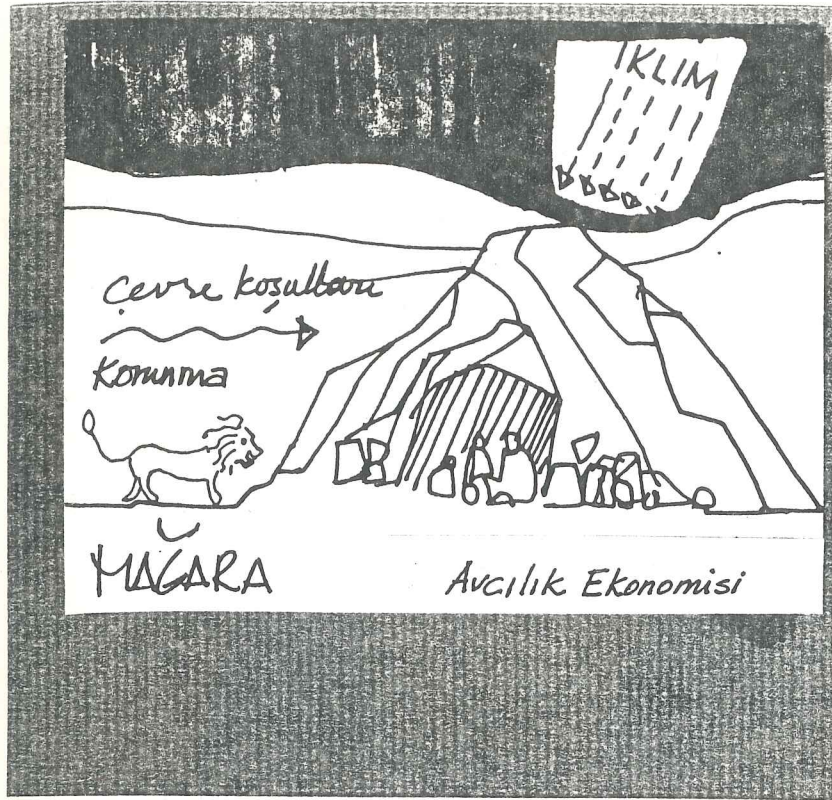

Space time and Architecture (mekân zaman ve mimari) adlı eserinde özellikle son gelişmelere ait yorumlamaların bu sistem içinde ele alındığını görmekteyiz. Bazı mimarlık tarihi araştırmalarında ise Kronolojik bir sıra takip edilmektedir.

Atlas d'architecture adlı eserde mimarlık tarihinin belli başlı zamanlarına göre incelemeler yapılmıştır. Her devirde sıra ile stillerin tanınması ve önemli konstrüksiyonlar bir tipolojiye sokulmaktadır. Yazar, bir bütünü oluşturan mimari gerçekleştirilmeyi organik olarak ele almış ve bu bütünün parçaları arasındaki mantıki ilişkileri değerlendirmiştir. Okuyanların mimari tarihi hakkında fikir edinebilmeleri için koordineli bir sistem içinde çalışılmıştır(2).

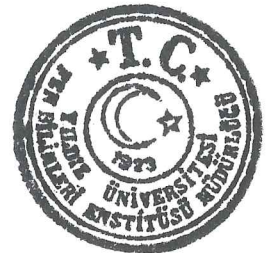
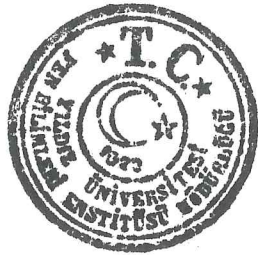
Ancak yalnızca biçimsel gelişmeye ait görsel gözlemlere dayanarak yapılan soyut yorumlamalar çeşitli sakıncalarla yüklü olmaktan kurtulamazlar. Yirminci yüzyıl mimarisinin geçirdiği değişimler sosyal ekonomik ve teknik faktörlere bağlanmadığı değişimlerin somut nedenleri açıklanmadığı, biçimlerle belirleyici faktörler arasında ilişki kurulmadığı sürece sağlıklı değerlendirmeler yapılamaz(3). Yorumlamaların ışığı altında mimarlığın hangi faktörler etkisinde oluştuğunu incelemeye çalışacağız.

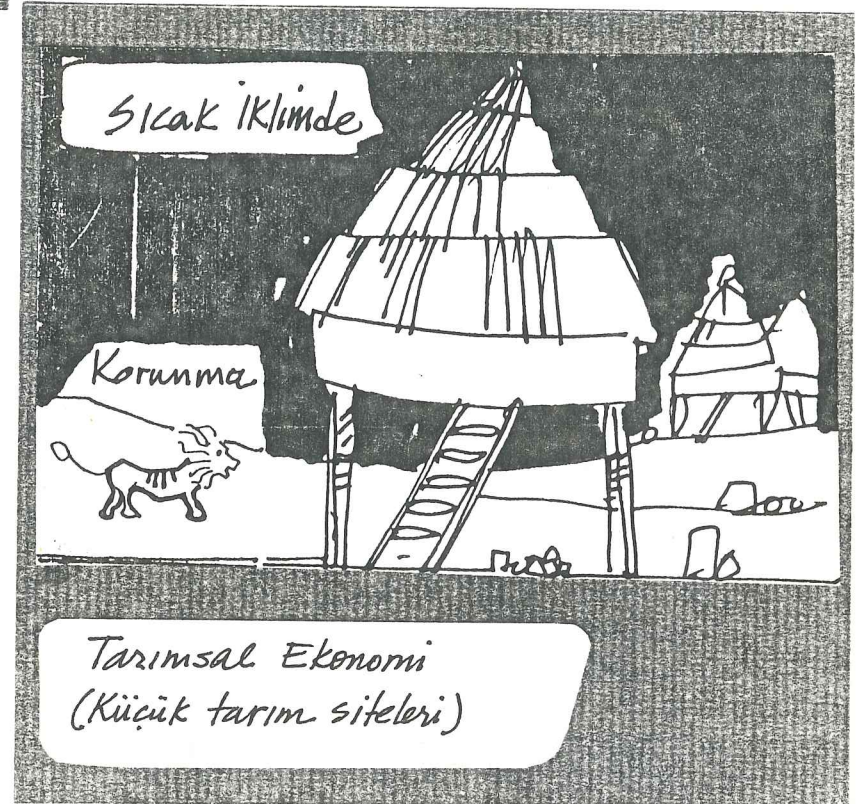
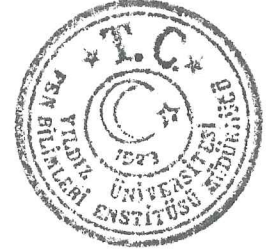
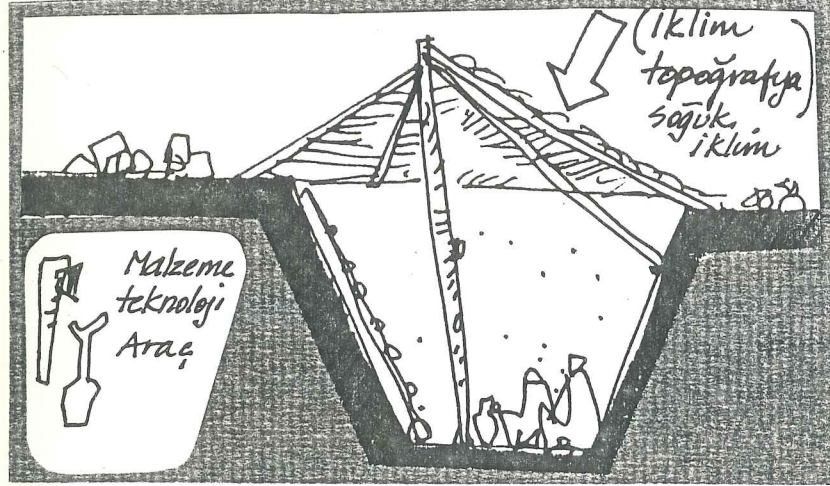

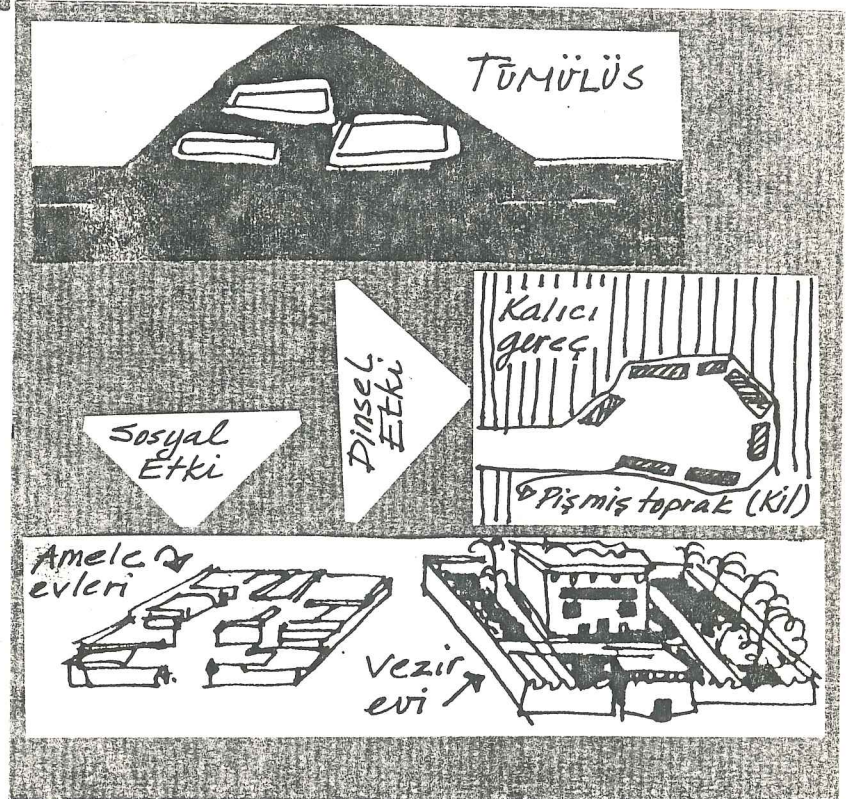
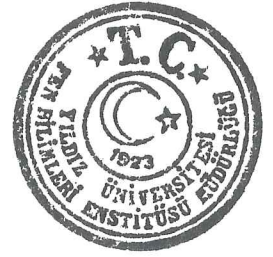
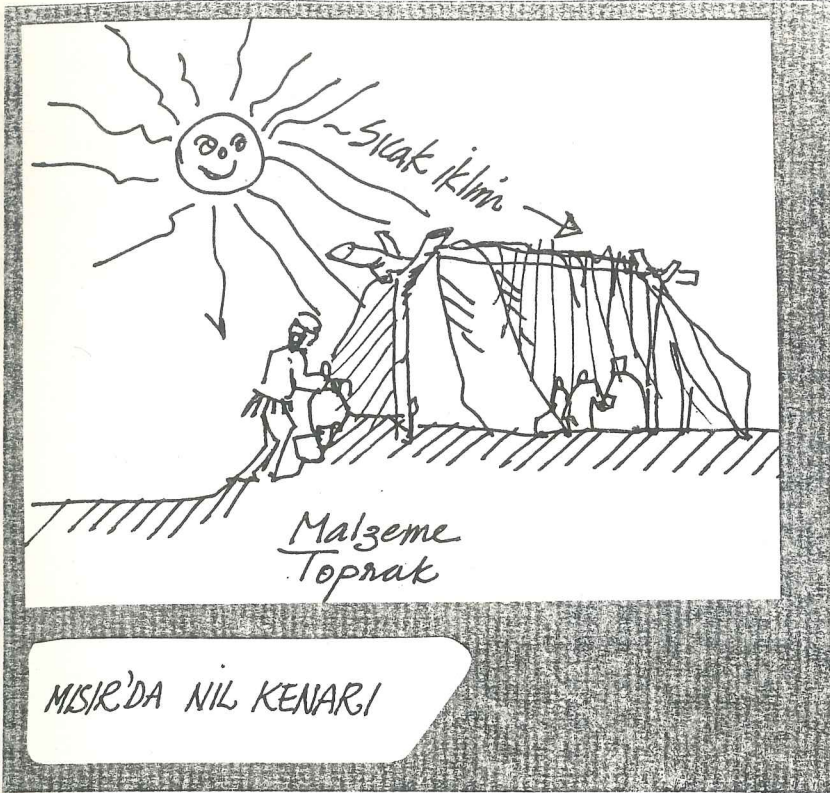
Tarih öncesi mimarlığı, jeolojik bir sınıflandırma düzenine göre üç döneme bölünebilir. Birinci bölümde insanoğlunun inşa etmek gereksinimi duymadığı görülmektedir(4).

Buzul dönemi denilen ikinci dönemde iklim sertliği insanoğlunun barınaklar aramaya zorladı. Kaya kovuklarını ve mağaraları kullandı. Ekonomisi avcılık ekonomisine dayanmakta idi.

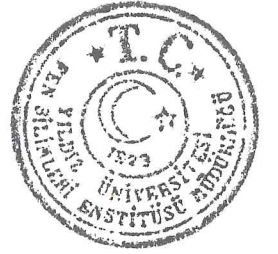
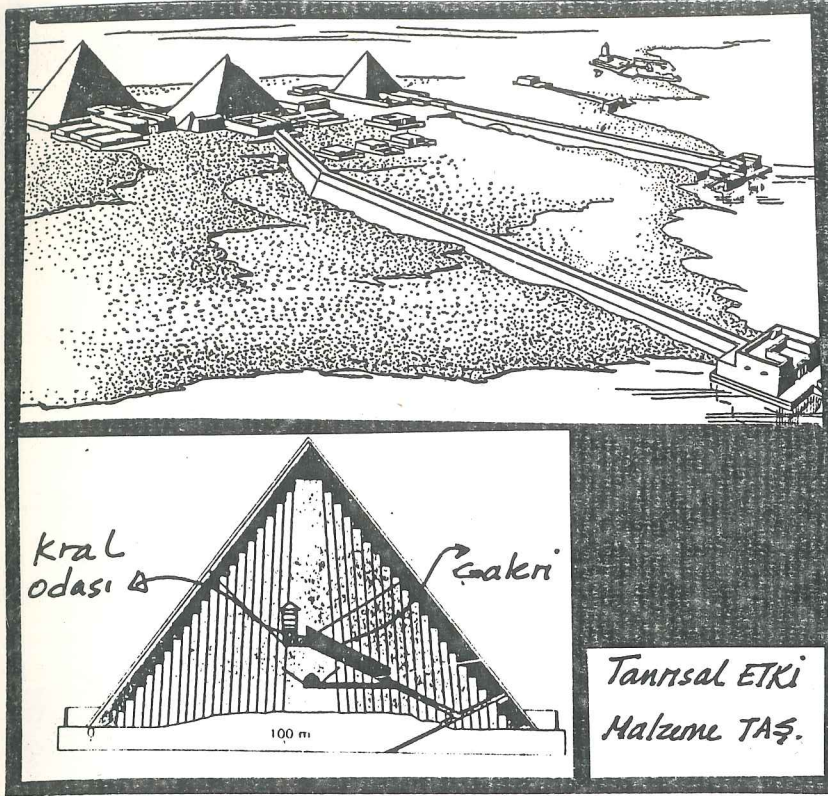

Küçük tarım ekonomisine geçtiğinde çeşitli araçlar yaparak bunları barınak yapımında kullandı. Sıcak iklimlerde toprağın üstünde saz kulübeler yaptı. Soğuk iklimlerde ise toprağı kazarak barınma fonksiyonunu karşıladı(5).

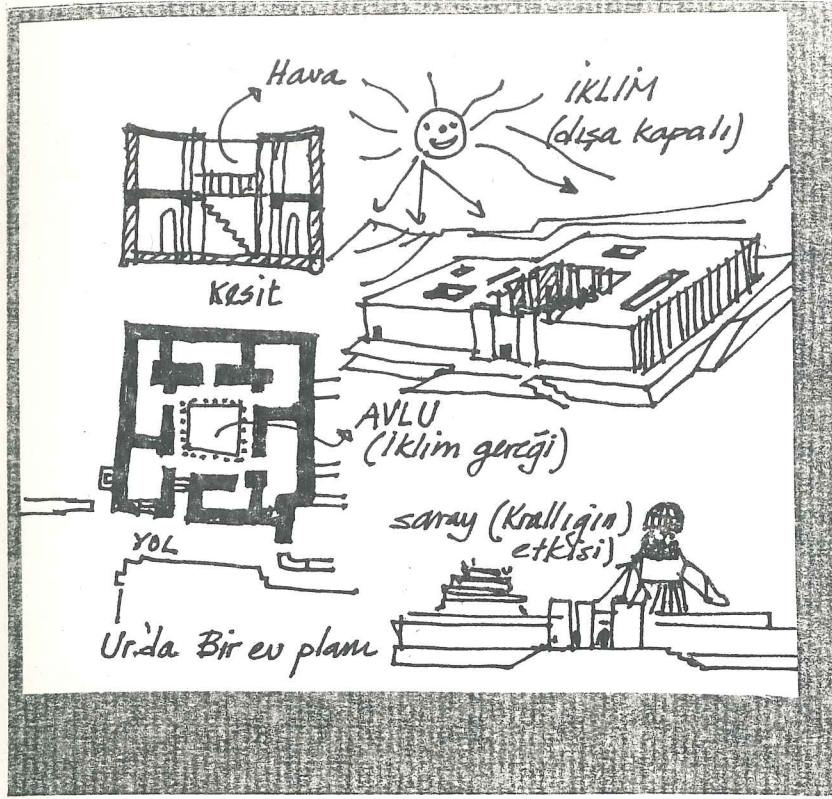

Ölüler için dinsel törenlerin başlaması ile megalitik inşaaata yöneldi (kalıcı). Pişmiş toprak (kil) malzemeyi kullanarak mezarlar y aptı (Tümülüs).

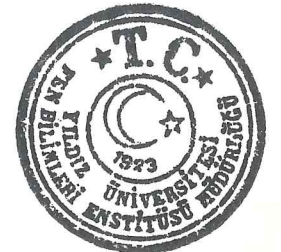

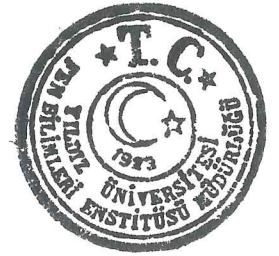
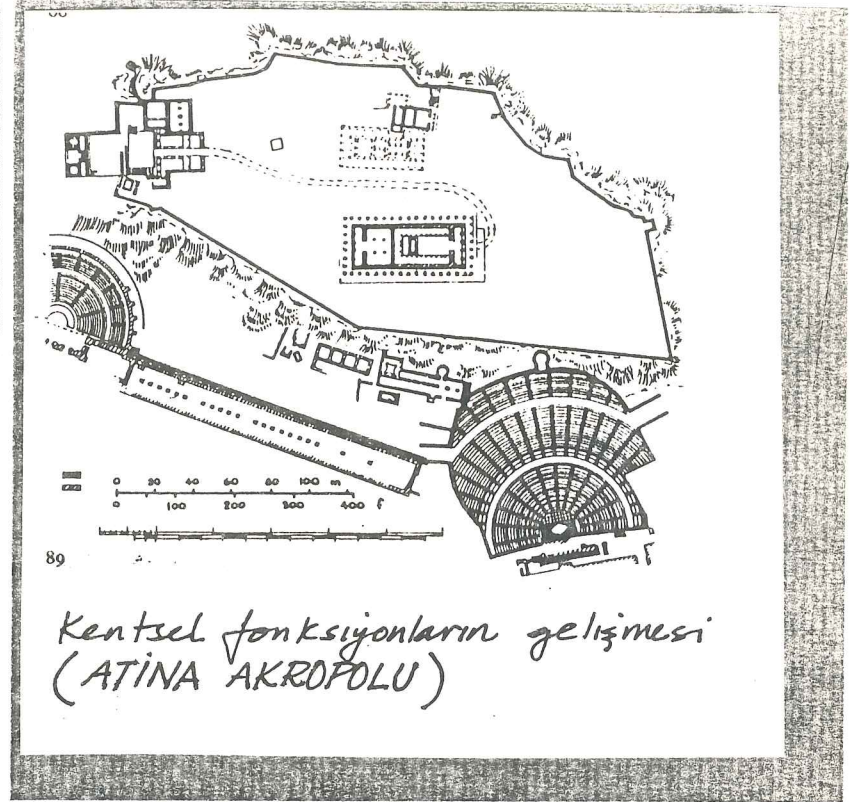
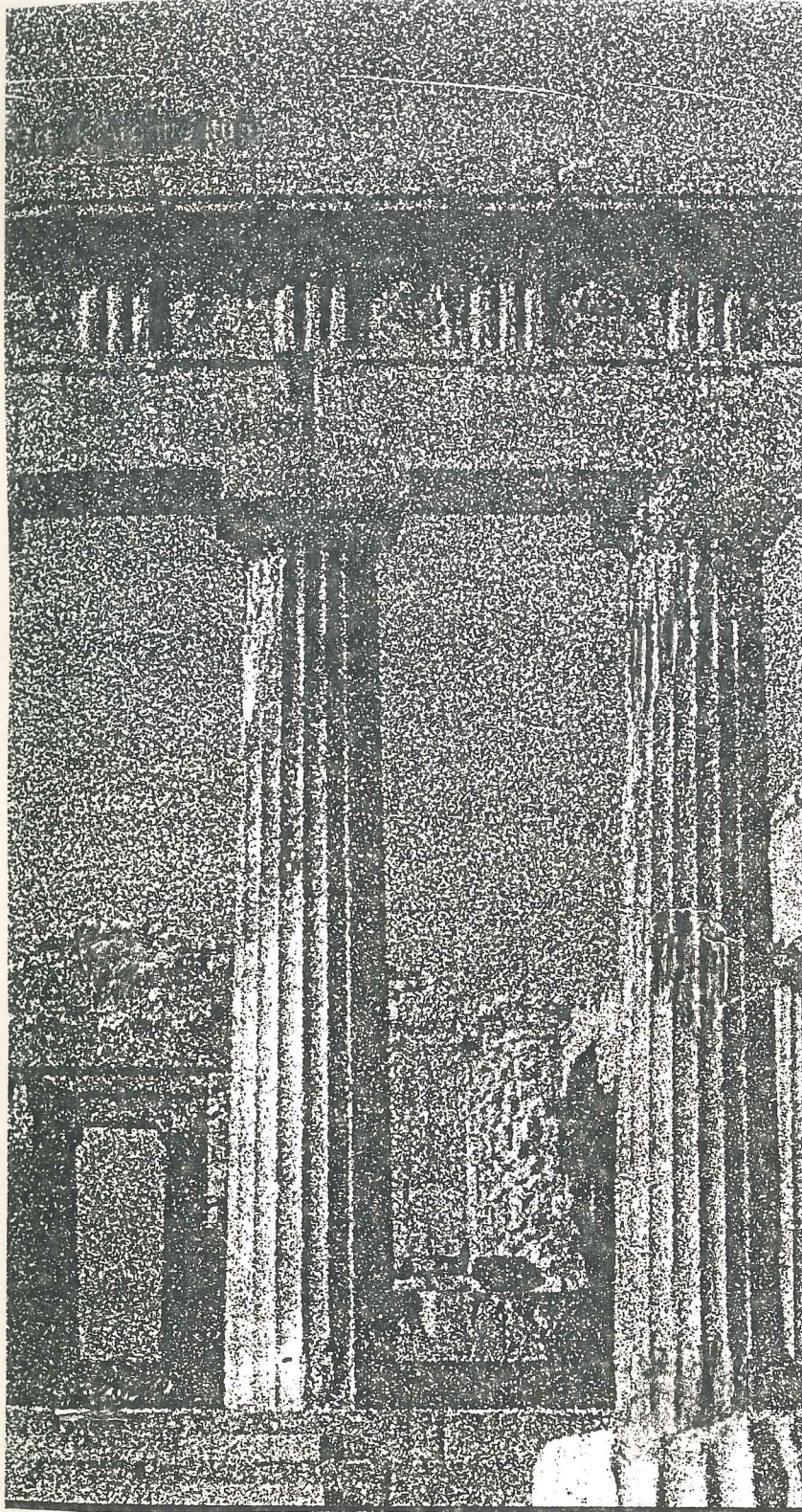
Mısır'da ise konut ve askeri yapılarda kurutulmuş kil kullanıldı. Tapınaklar ve mezarlar için kalıcı (taş) malzeme ile yapılar oluşturuldu. Sosyal tabakaların oluşması ile psiko-sosyal etkileme faktörünün belirginleştiği görülmektedir. Bir vezir lojmanı ile bir amele evi farklılık göstermektedir(6). Piramitlerin görkemliliği etkileycilik unsurunun doruk noktaya ulaştığınının sembolüdür. Bu yapılarda yüce bir büyüklük güç etkisi izlenmektedir. İklimsel ve topoğrafik koşullar ise yapıların içe dönük oluşmasını sağlamıştır. Şehirler ise ırmak taşkınlarından korunmak için platformlar üzerinde inşa edilmişlerdir. (Tel-el-Amarna).

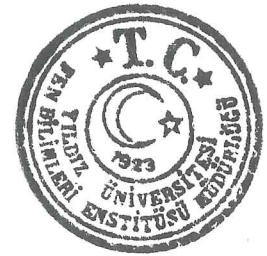
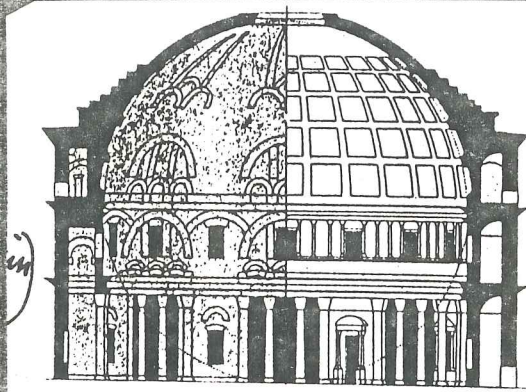
Mezopotamya'da evler kare biçiminde bir plan oluşturur. Odalar ortada bulunan bir avlu etrafındadır. Bu avludan bir gelériye çıkılır, avlunun üzeri ise açıktır, bodrumda bir oda aile mezarlığı olarak kullanılır. Genellikle tek katlı evlerin üzeri (terasa) yatmak için kullanılırdı. Soğuğa ve sığağa karşı duvarlar kalın yapılmıştır. Dış cepheler ise adeta sağırdır. Şehirler tapınak ve hükümdar sarayları etrafında oluşmuşlardır. Tapınak ve saraylarda avluların yüksek ve sağır duvarlarla çevrilişi insanlar üzerinde kuvvetli bir hakimiyetin ezgi ve baskısını duyurmuştur.(7)

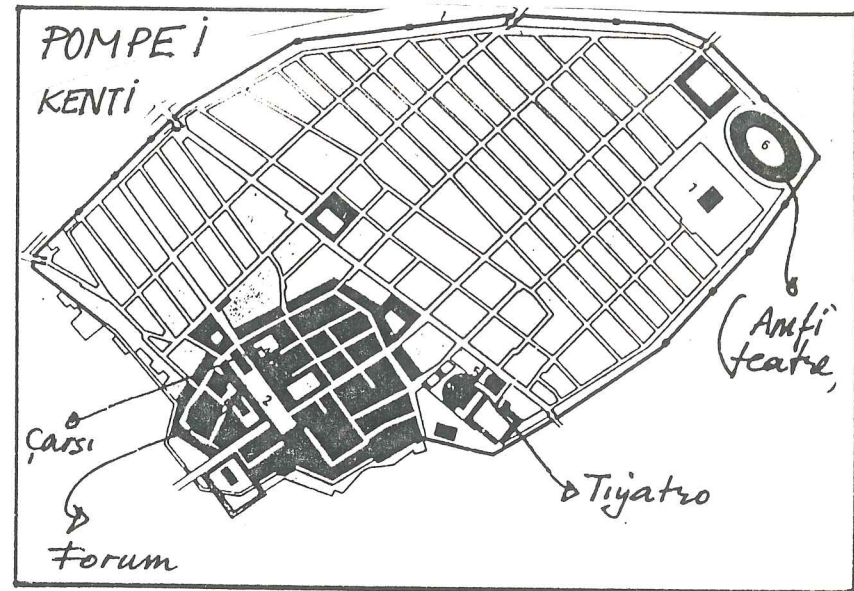

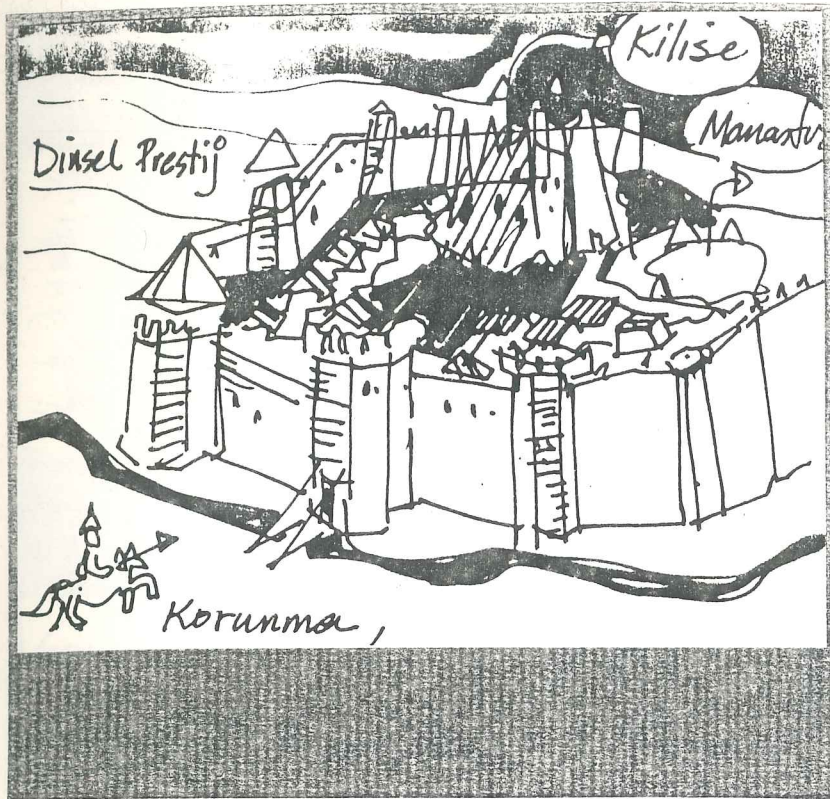
Ege mimarlığında ihtiyaçların gelişmesi ve şehir planlarında yerini alması görülmektedir. Korunma ihtiyacı şehirler etrafında surları oluşturmuştur. Tapınakların yeri ve yapılarındaki anıtsallık tanrıların prestijidir. Malzeme (daha çok taş) psiko-sosyal etkiyi destekleyen unsur olarak gözlenebilir(8).

PANTHEON
(imparatorluğun
Prestiji)

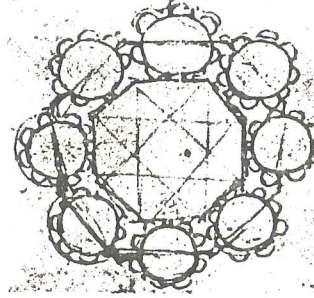
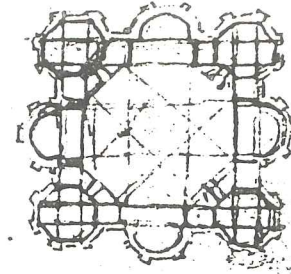
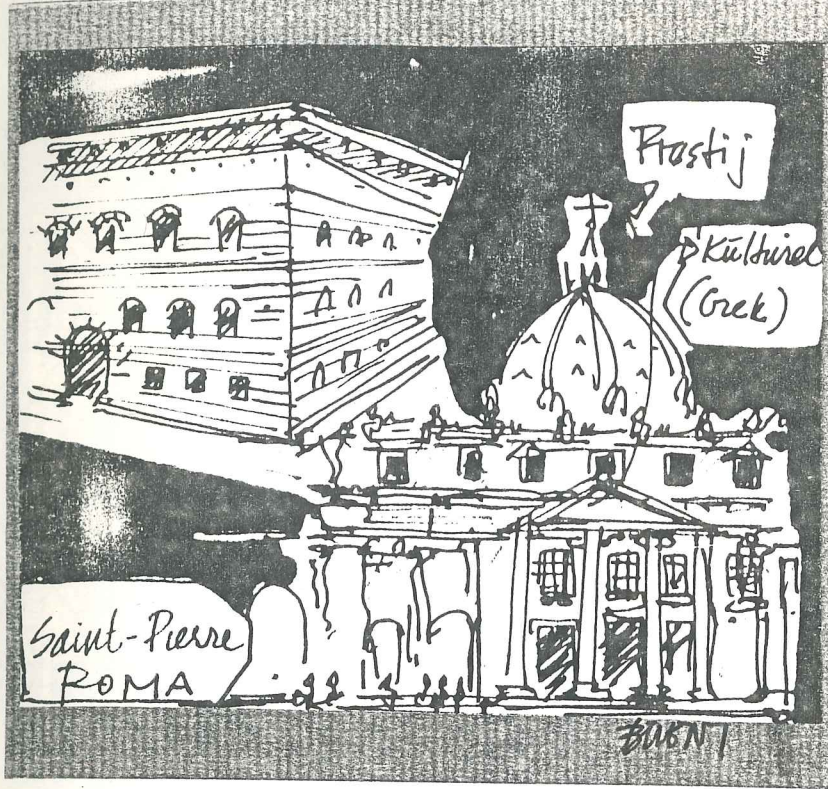

Roma'da şehirlerin gelişen ihtiyaçları ve sosyal sınıfların etkililiği ön plandadır. Tek yapılarda sosyal etki etkeni Pantheon'da doruk noktasına erişmiştir.(9)

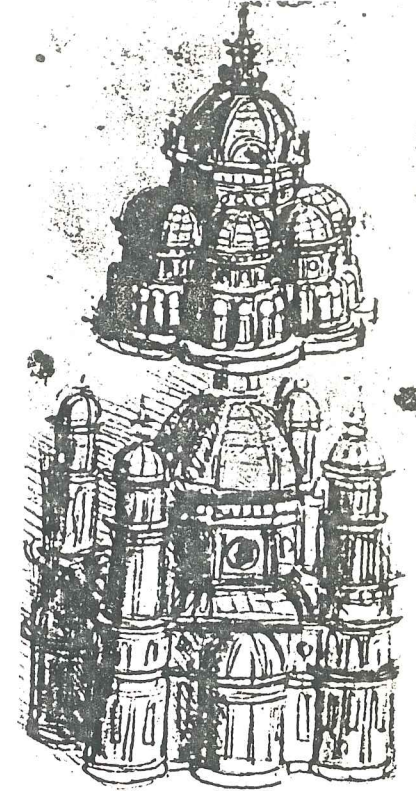

Ortaçağ mimarlığı dinsel yapıların tekniklerini ve sistemlerini yansıtır. Ortaçağ şehirlerinde ortada kilise, güneyde manastır, kuzeyde okullar ve bütünüyle yalıtılmış hastahane yer alır. Çevrede çiftlikler ve müştemilat vardır. Konutlar genellikle meydanların çevresinde oluşmuşlardır. Bu konutlar yayalara ayrılmış üstü örtülü galeriler oluşturan sıra kemerlerin üzerinde yer almışlardır. Saldırılarından korunmak için şatolar şehir surlarının kenarında ya da tamamen dışarıda yer alıyordu. Bu yapılar savunmaya yönelik olarak kalın duvarlardan oluşmaktaydı. Feodalitenin güçlülüğünü bu yapılar simgelemekteydi. Katedraller dinin halk üzerindeki etkileyciliğinin en belirgin temsilcileridir.(10)

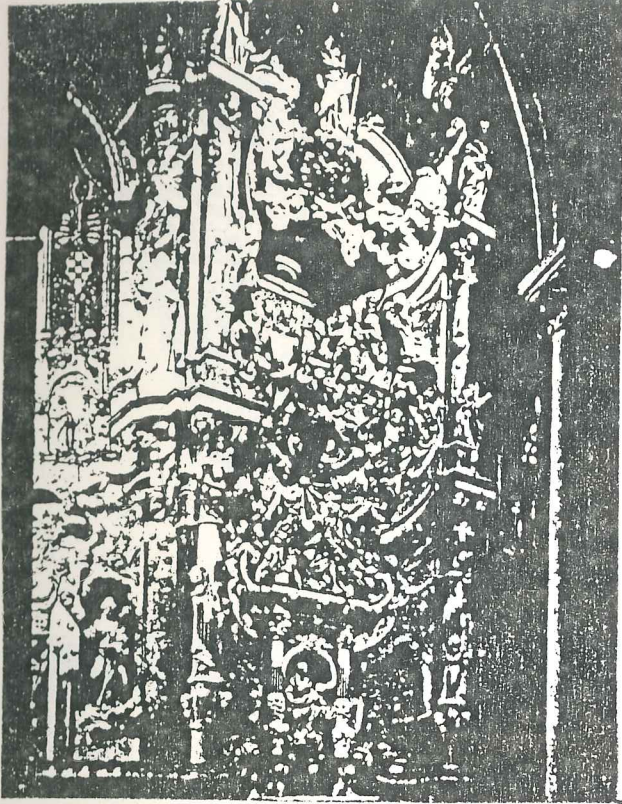

Mimari Etüt.
(Leonardo da Vinci)

Rönesans, eskiçağ anıtlarının ve metinlerinin etkisi altında yenilenmeye, düşüncenin özgürleşmesine, adetlerin incelenmesine yer verilmiştir. Mitoloji ilgi çekici bir şiirsel özgürlükle Hristiyanlıkla birleşir. Hristiyanlığın etkileri, kiliselerin, sarayların, hükümet yapılarının duvarlarındaki resim ve fresklerle kendini gösterir. Kültür ortamının durgunluk, ağırlık, denge ve uyum yapılarıdaki düzen ve simetriği belirler.(11) Yapıların üzerleri kubbe ve tonozlarla örtülmüşlerdir. Genel olarak beşik tonoz kullanılmıştır. Yapı gereci genellikle pişmiş topraktır.

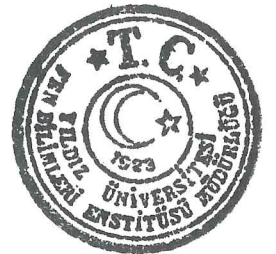

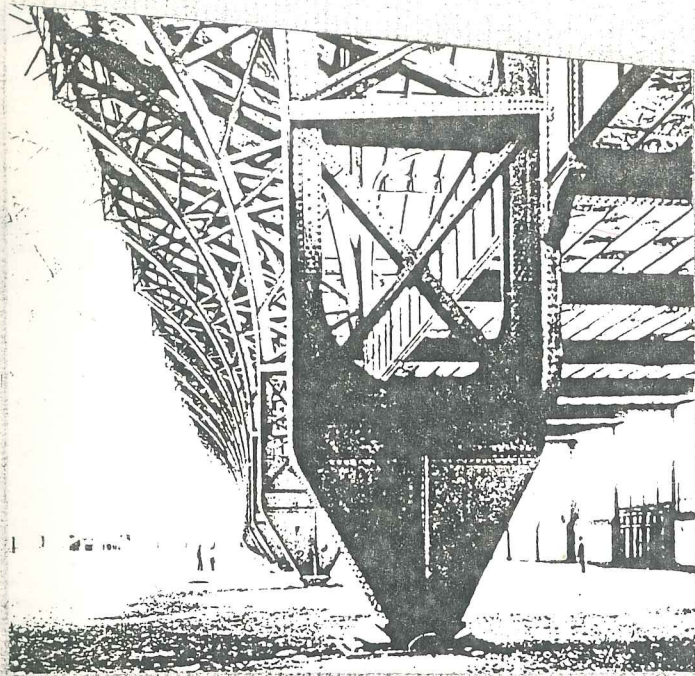

*Krallığın,
Kilisenin
ETKİSİ*

*Her şeyin
gösteri ha-
line gelmesi*

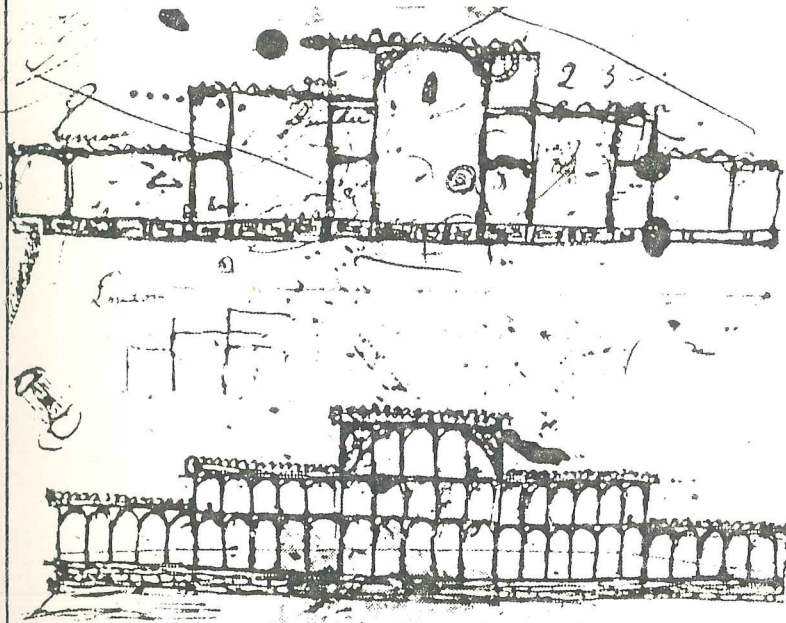
Krallığın ve Kilisenin ölümsüzleştirilmesi kendini barok mimari anlatımda gösterir. Psiko-sosyal etki en önde gelen özelliktir. Bu özelliğe, heykelsi ve resim gibi öğelere yardım ederler. Optik aldatmaca ön plandadır. İstenen etkinin sağlanması için her türlü malzeme kullanılmıştır.(12)

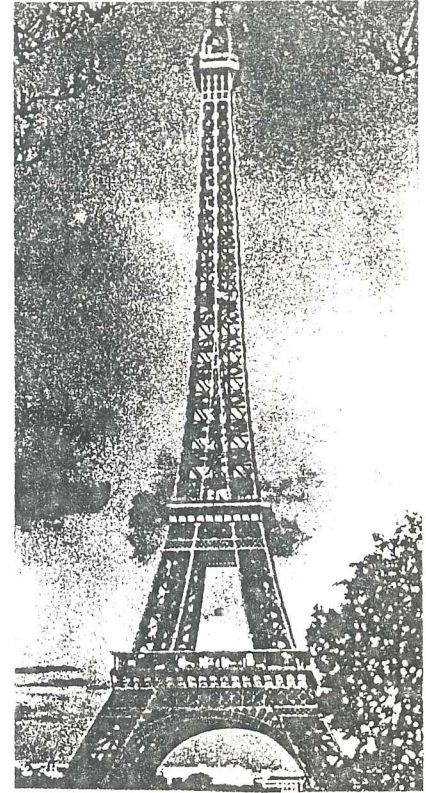

Galerie des Machines, 1889 Paris
Contamin-Dutert

Crystal Palace, Londra, 1851
Joseph Paxton

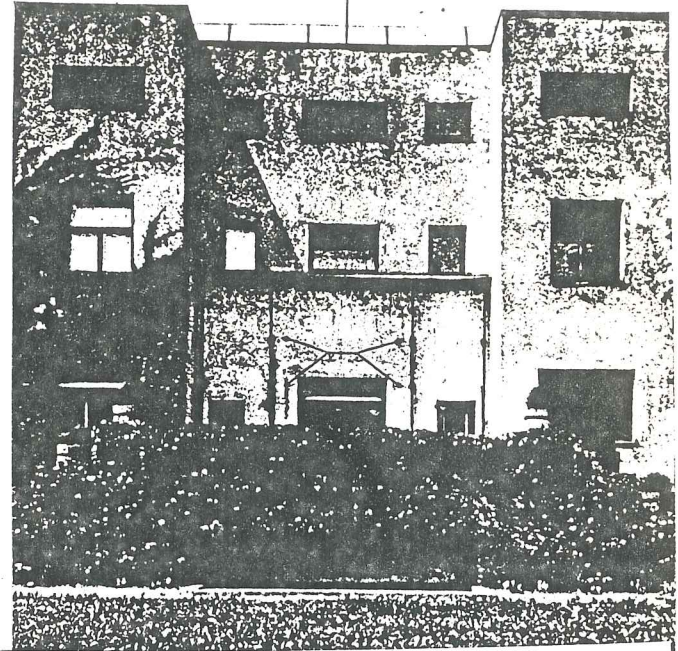
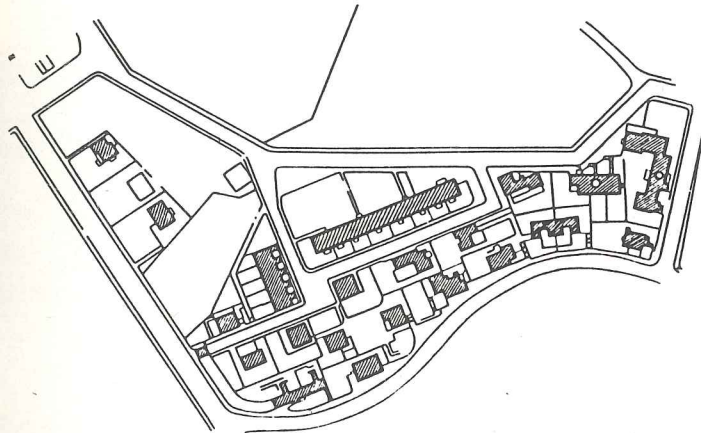
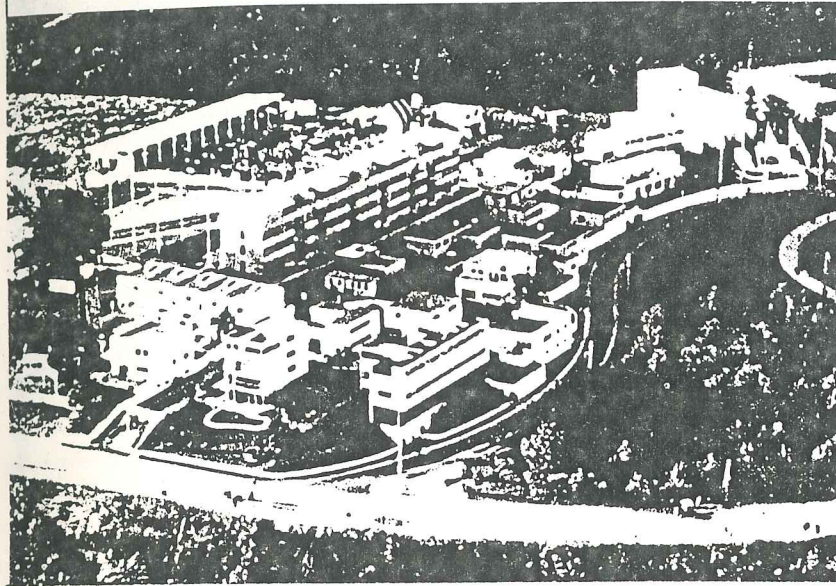
Eiffel Kulesi, Paris
Gustave Eiffel 1889

Modern mimari 18. yy. sonlarında, modern çağı ortaya çıkaran demokratik devrim ve endüstri devrimi ile birlikte biçimlenmeye başlamıştır. Modern mimarlığı oluşturan ihtiyaçlar ve şartları J.M. Richards şöyle özetlemektedir: "1919 yılında yürürlükte bulunan şartlar, yani savaş yıllarının hayal kırıklığından doğan yeni bir idealizmin biçimlendirdiği yeni bir düzen; yeni bir mesken problemi; ekonomi ve endüstri alanlarında girişilen tam bir kalkınma hareketi; ve nihayet, ancak gerekli ve pratik olana yönelinmesini zorlayan ekonomik sıkıntılar modern mimariye muhtaç olduğu hızı sağlamıştır(13).

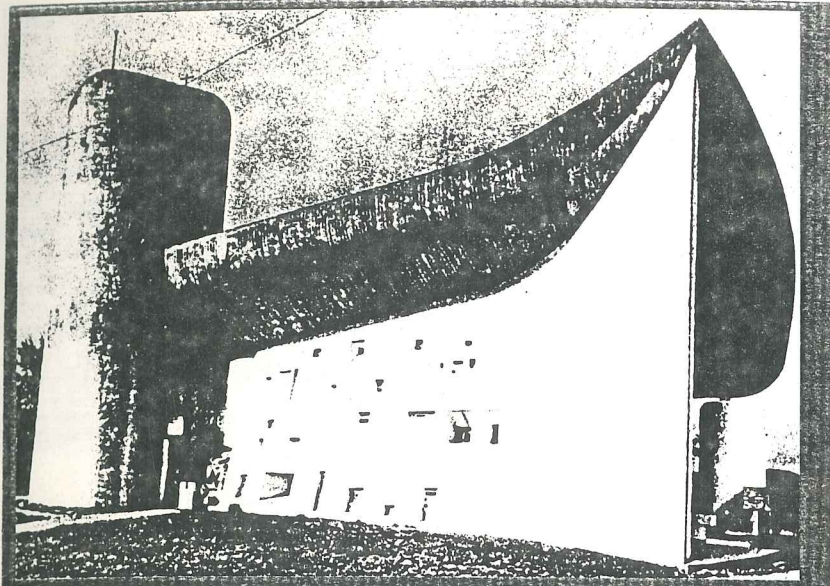
Res. 1. Weissenhofsiedlung
Stuttgart 1927
M. Ludwig Mies van der Rohe
K. Meaning in western architecture

Res. 2. Steiner House
Vienna 1910
Mimar Adolf Loos
K. Meaning in Western Architecture

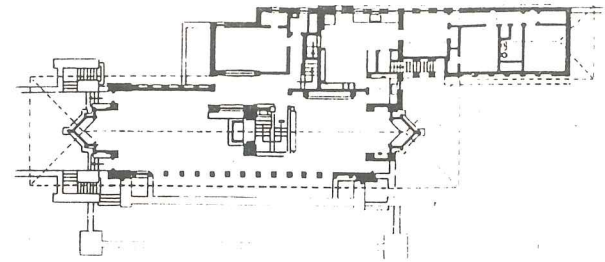
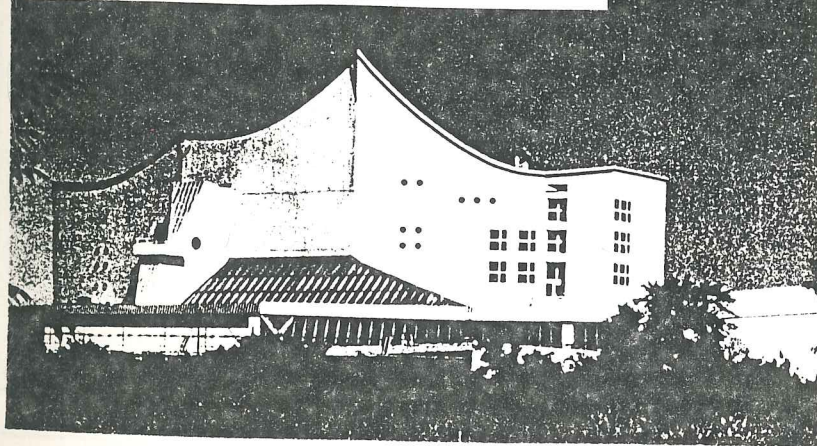
Büyük ölçüde konut yapımı gereksinmesi, aynı zamanda endüstri devriminin getirdiği teknolojik gelişme ile beraber modern mimarlığın karakterini oluşturan önemli etkenler olmuştur. (Res 1-2) Teknoloji alanındaki gelişmeler çevresel iklim ve topoğrafya koşullarının önemini yitirmesine yol açmıştır. Modern mimarlığın ilk dönemlerindeki teknolojik gelişmeleri Walter Gropius şöyle özetlemektedir.

"Binalarda rasyonelleşmenin mümkün olacağı ve strüktürlerinin birkaç esas bileşene ayrılması suretiyle tamamen fabrikalarda inşa edileceği derecede teknik ustalık devrine doğru ilerlemekteyiz. Oyuncak tuğlalardan kutular gibi bunlar da çeşitli şekil kompozisyonları vermek üzere kuru bir vaziyette birleştirilebilecektir yani bina hava tesirlerine tabi olmaktan tamamen kurtulacaktır.(14)

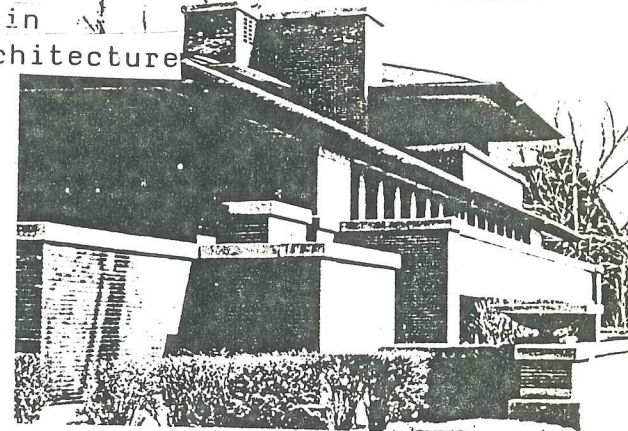
Res. 3. Notre damedu Haut
Ronchamp 1953-55
Mimar Le Corbusier
K. Transformations in
Modern Architecture

Res. 4. Philharmonie Berlin
Mimar Hans Scharoun
K. Meaning in western
architecture

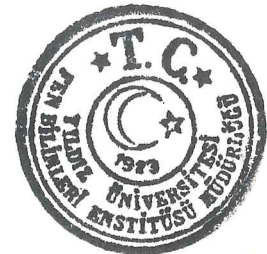

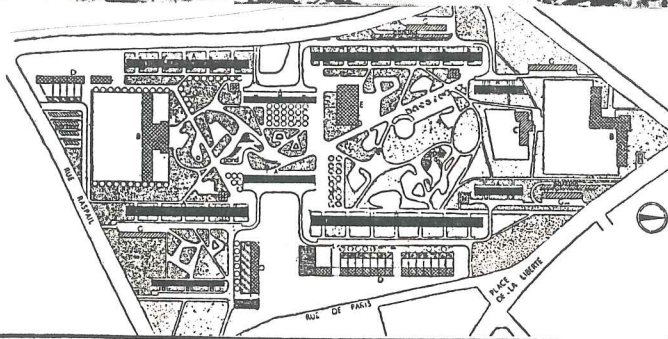
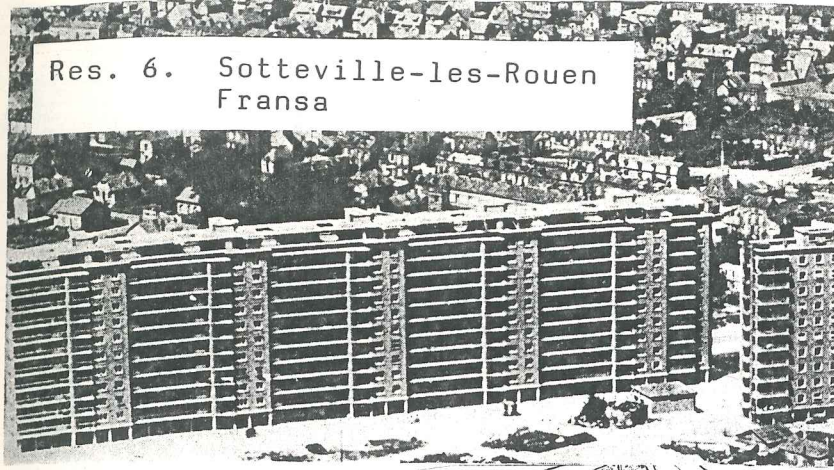
Res. 5. Robie House Chicago 1909
Mim. F. Lloyd Wright

K. Meaning in
western architecture

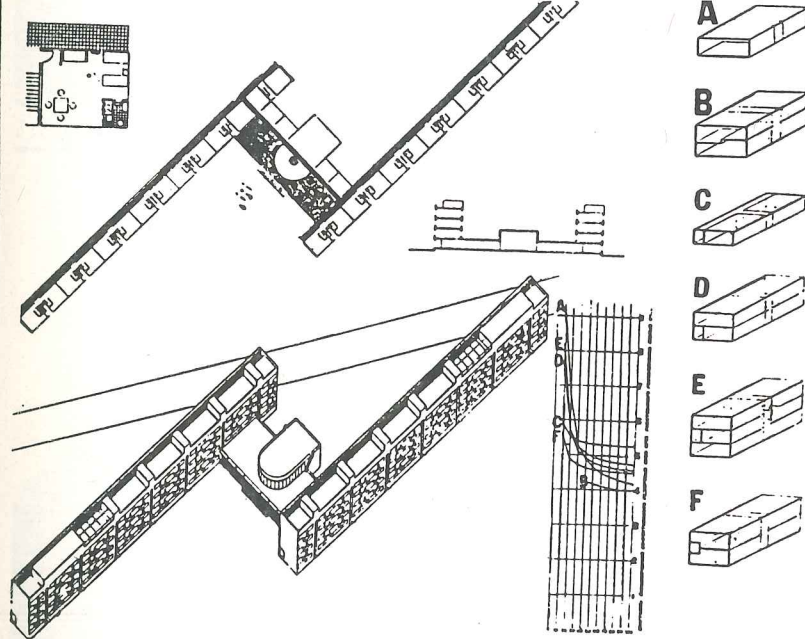

II. Dünya Savaşı sonrasının şartlarının değişmesi Ekonomik alandaki gelişme ve zenginleşmekültür ortamını da etkilemiş, kişiselleşme ve sübjektij yaklaşım mimari alanda da kendisini göstermiştir. Kişisel mimari anlatım Le Corbusier, F. Lloyd Wright, H. Schraun (Res. 3-4-5) gibi mimarların çalışmalarında görülmektedir.(15). Bu çalışmalarda gereksinmelerin büyük ölçüde çözümlendiği, evrensel bir etki yaratmayı amaç edinen Le Corbusier'nin insan ölçülerinden hareket ederek MODULOR sistemi ile yapıtlarında tasarım elemanlarının harmonik düzenini gerçekleştirdiği izlenmektedir(Res. 3).

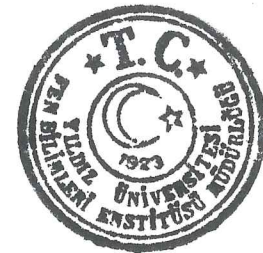

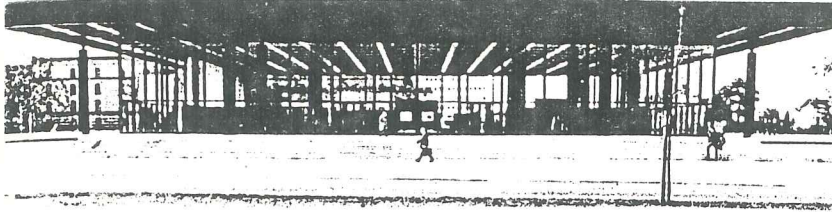

Res. 7. Sosyal Konutlar
Rusya
K. 1'Architecture d'aujourd'hui

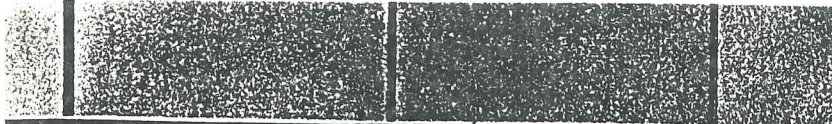
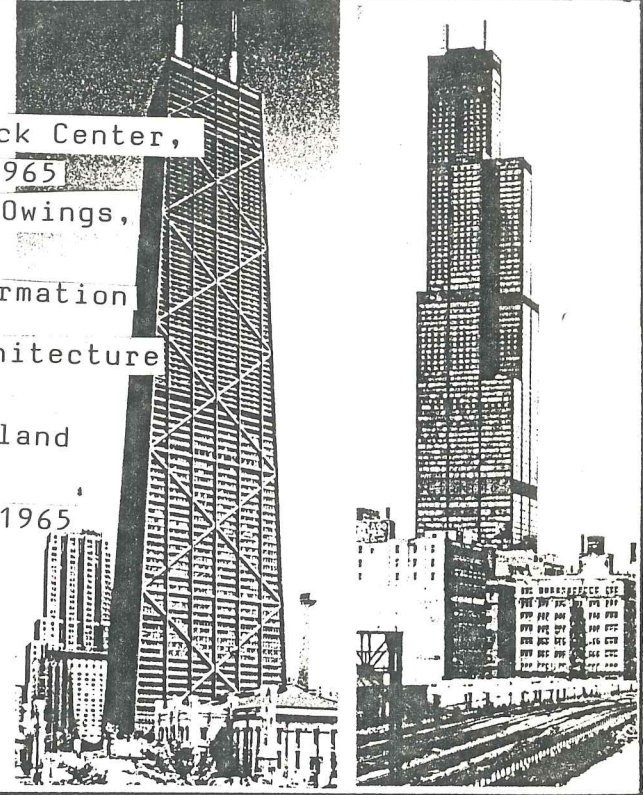
Nüfus artışı ve kentleşme sorunları bu alanda yeni araştırma ve çalışmaların yapılması ve çözümler aranması gereğini ortaya koymuştur. Üretin kapasitesinin artması, konut gereksinmesinin karşılanması gerekliliğini endüstriyel üretimin mimarlık yaratısında ön plana çıkmasını zorunlu kılmıştır. (Res. 6-7) Buna örnek olarak Fransa ve Rusya'da endüstriyel yapım tekniklerini prefabrikasyonun en egemen bir üretim sistemi haline geldiğini izlemekteyiz.(16)

Res. 9.

John Hancock Center,
Chicago, 1965
Skidmore, Owings,
Merrill
K. Transformation
in
Modern architecture

Res. 8.

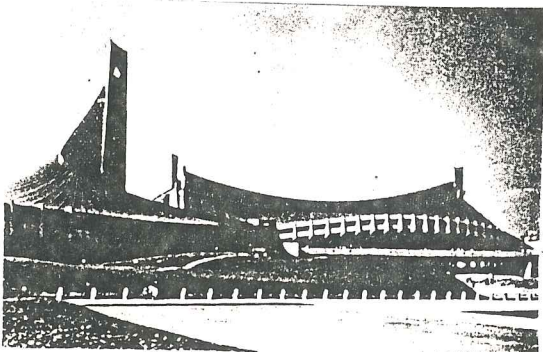
National Gallery 1962
Mim. Mies van der Rohe
K. Meaning in western
architecture

Marine Midland
Building
New York, 1965

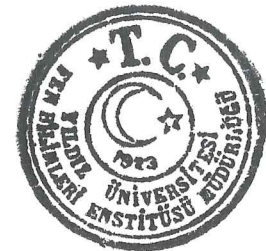
1950-60 yıllarında Mies van der Rohe ile başlayan Skidmore-Owings-Merrill'in geliştirdiği teknolojik mükemmelliğe sahip detaylardan oluşan mimari, yapım sistemlerini ve gerecin özelliklerinin önemli bir öge olarak anlatımını geçerli kılmıştır. Res.(8-9)(17)

Japonya ve Brezilya'da ise Kültürel etkilerin mimarlık platformunda önemli gelişmelere yol açtığı görülmektedir.(Res. 10) Yaşayan geçmişle sıkı bir ilintiden kuvvetli bir geleceğe ulaşma Japon mimarlarının ideolojileri olmuştur.(18)

Res.10.

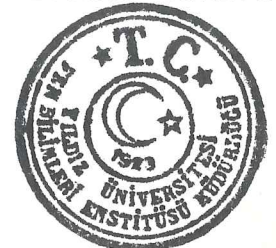
Gymnasium, Tokyo, 1964
Mim. Kenzo Tange
K.A. Gude to Japanese
architecture

1.2. OSMANLI MİMARLIĞININ GELİŞİMİ

Cumhuriyet Dönemi mimarlık düşüncesinin oluşmasında Osmanlı mimarlığının önemi açısından, Selçuklulardan Cumhuriyete kadar Osmanlı-Türk mimarlığını kısaca açıklamak gerekli olacaktır kanısındayız. Cumhuriyetle birlikte mimarlık alanında değişen koşullar yeni bir mimari düşünceyi oluşturmuştur. Ancak Cumhuriyetin ilk dönemlerinde özellikle konut mimarlığında Osmanlı geleneğinin sürdürüldüğü izlenmektedir (19).

Bu araştırmayı yaparken özellikle konut mimarlığı üzerine eğileceğimizden, Osmanlı mimarlığındaki etkinlikleri kamu yapıları ve konut yapıları adları altında sınıflandıracaktır.

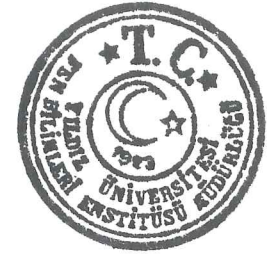
1.2.1. KAMU YAPILARI

Yapı kavramını karma ve özel yatırımlı yapılar olarak ikiye ayırabiliriz. Bu sınıflandırmayı yapmak için aşağıdaki tablodan yararlanacağız(20) (Tablo 1).

Kamu yapıları çalışmamızda yukarıda başlıklar altında incelenmeyip genel olarak ele alınacaktır. Çalışmanın amacı açısından kamu yapıları mimarlığının kendisini oluşturan etmenler ışığında ne gibi değişimler gösterdiği kısaca anlatılmaya çalışılacaktır.

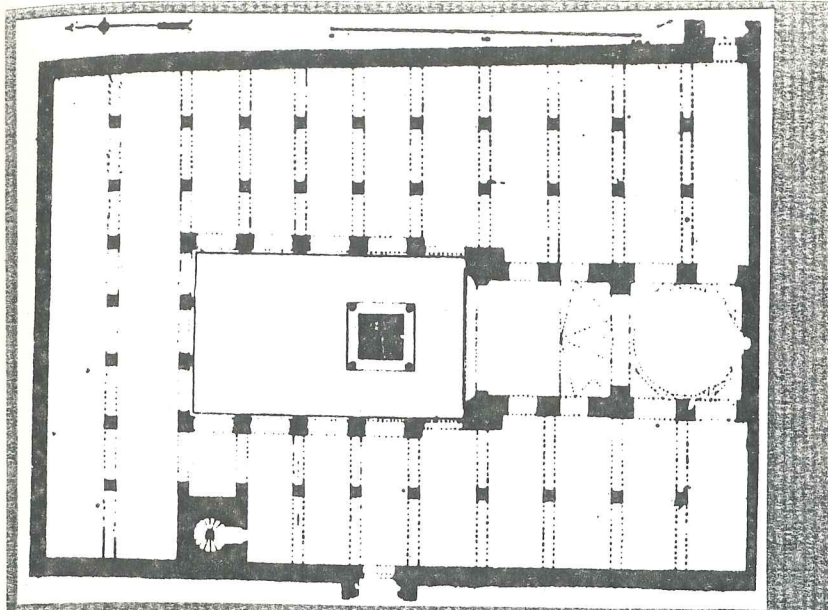
Y A P I	KAMU YATIRIMLI	HİZMET AMAÇLI	GENEL HİZMET	Eğitim Yönetim Sağlık Kültür Ulaşım
			ÖZEL HİZMET	Askeri Tarihi
		ÜRETİM A.	ENDÜSTRİ TARIM	
		BARINMA	KONUT SOSYAL KONUT LOJMAN	
		ÖZEL YATIRIMLI	HİZMET	Eğitim Yönetim Sağlık Ticaret
	ÜRETİM			ENDÜSTRİ TARIM
	BARINMA		SOSYAL KONUT BİREYSEL KONUT GECEKONU	

Tablo 1

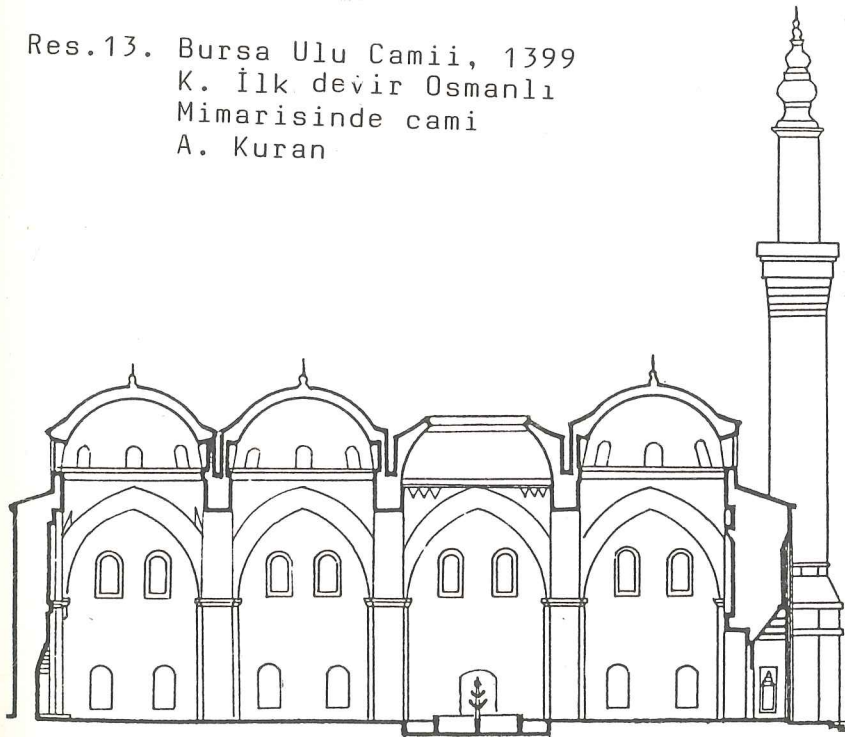
a Gereksinimler

Türk topluluklarının mimarlık ürünleri İslami ortamdan önce ve sonra dünyanın çeşitli bölgelerinde geniş alanlara yayılmaktadır. Anadolu'da ise mimarlık İslâm kültür ortamının etkisi altında gelişmiştir. Türklerin Anadolu'ya gelişlerinden önce birçok oluşmuş köyler ve yerleşmeler mevcuttur. Anadolu çevreleri eski Hristiyan kültür merkezleriyle doluydu. Böylece her yeni ortaya konan ürün, bir kısmı çevrenin, bir kısmı İslâm ve eski Türk geleneklerinin etkisiyle oluşan ve her yeni tasarımda değişebilen oranlarda bu bileşenleri içeren isteklere cevap vermek üzerinde şekilleniyordu. (Resmi 11-12) Yeni toplum, bir İslâm toplumu olarak Anadolu dışında belirlenmiş yapı tiplerini istiyordu. Camiler, medreseler, zaviyeler, Türbeler yapılması gerekiyordu(21)

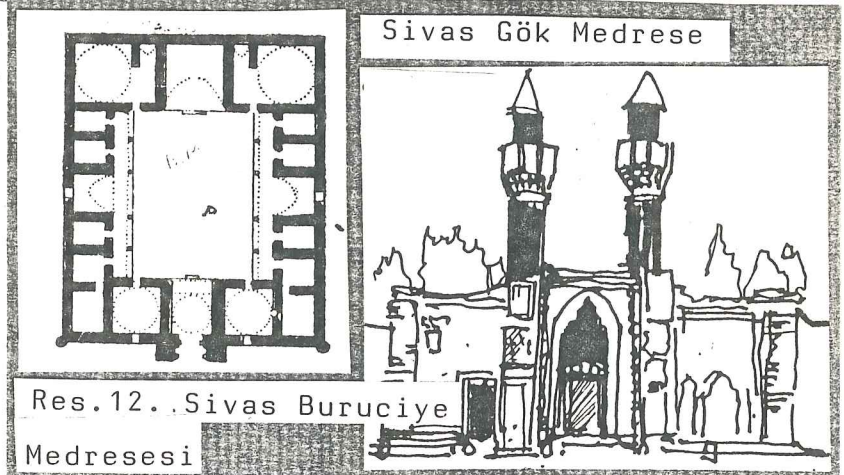

Res.11. Malatya Ulu Camii
Planı

Res.13. Bursa Ulu Camii, 1399
K. İlk devir Osmanlı
Mimarisinde cami
A. Kuran

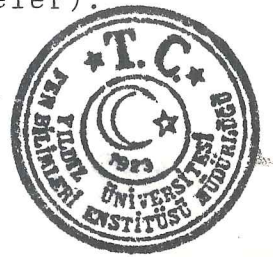

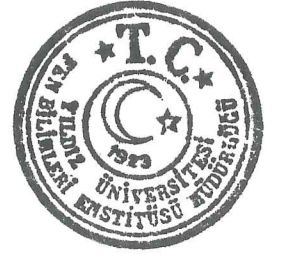
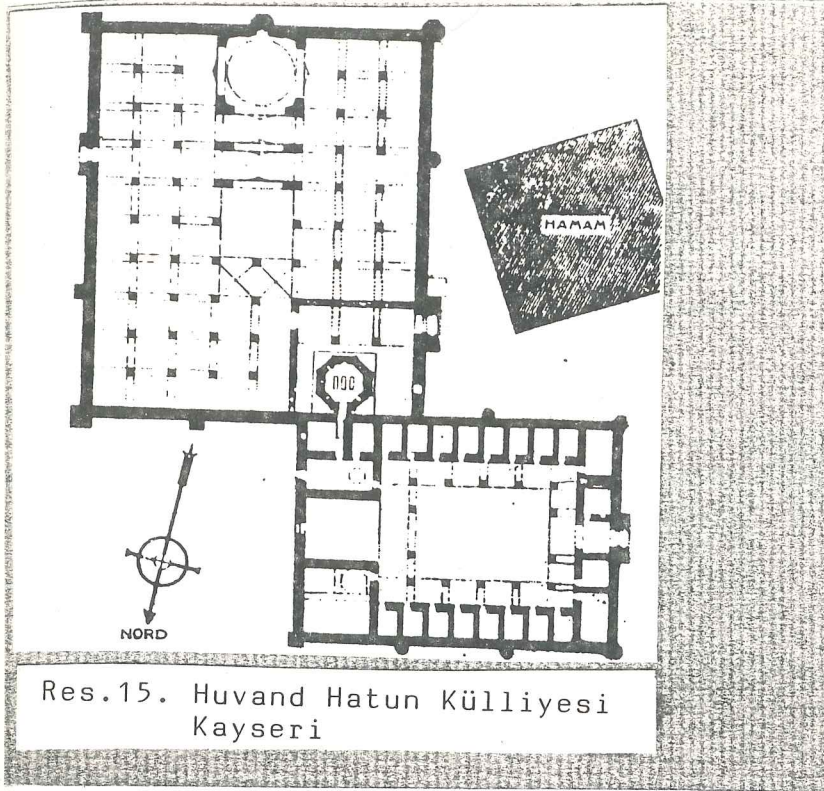
Res.14. Süleymaniye Camii
İstanbul, 1557
Mim. Sinan
K. Mimar Koca Sinan
A. Afet İnan

Res.12. Sivas Buruciye
Medresesi

Bunlar yeni toplumun ve İslâm kültürünün tanımladığı ihtiyaçlardı ve yapı yapma eylemi çeşitli yörelerden gelen ustalar vasıtasıyla topluma arz-talep ilişkisi sonucunda sunuluyordu (Dinsel gereksinmeler).
(Resim 13-14).

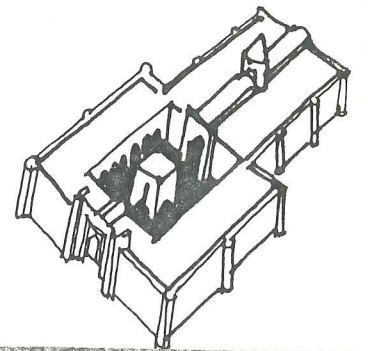

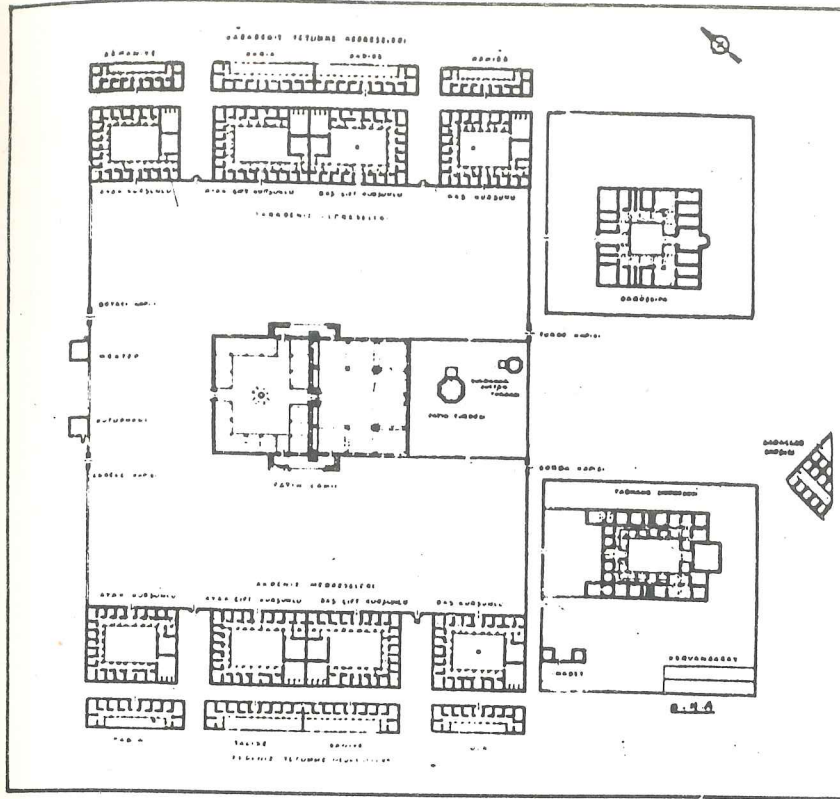
Toplum ekonomik eğilimleri, potansiyelinin anlatımı olarak, ticaret ve konaklama yapıları, (Kervansaraylar) oluşmuştur. (Res. 15) Anadolu'nun uzun yolları arasında konaklama ve emniyet gereksinimleri bu yapı tipini doğurmuştur. (Resim 16)

Res.16.

Sultanhan
Kayseri

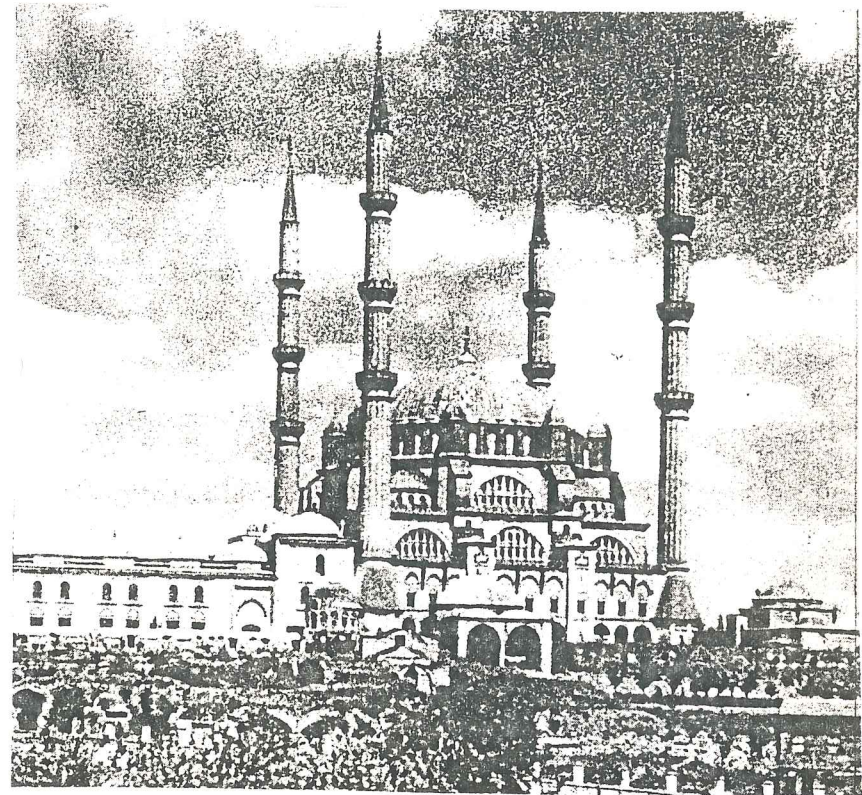
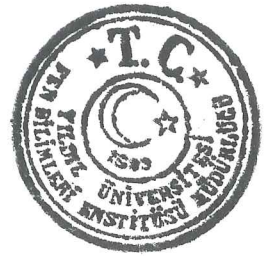
Res.17. Fatih camii ve külliyesi

Çeşitli toplum gereksinmelerine cevap olmak üzere oluşturulan yapılar, Külliye adını alır. Külliye eski İslâm toplumunda camiinin gördüğü işleri görür. Sosyal merkezdir. Toplum önemli kararlarının alındığı muhakeme ve öğretim gereksinmelerine cevap verir. (Res. 17) zamanla toplum örgütlenmesi geliştiği zaman değişik fonksiyonları barındırmak için farklı yapılar yapılmış, fakat bunların birbirleriyle olan yakın ilişkileri İslâm toplumu dini strüktürüne bağlı olarak değişmemiştir.(22)

b. Toplumsal etki

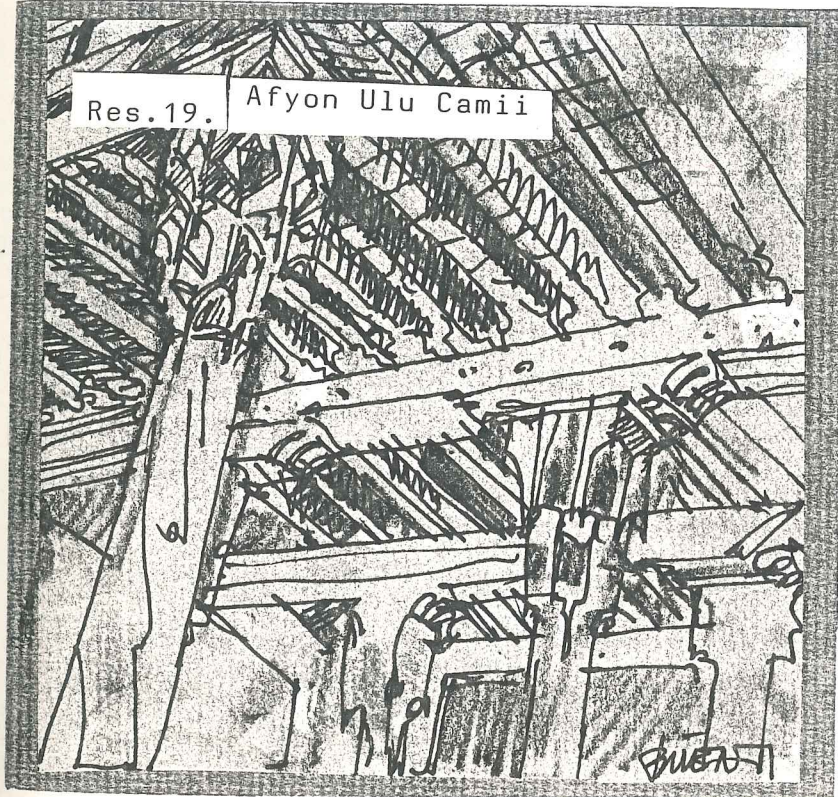
Gerek Anadolu Selçukluları, gerekse Osmanlılar buldukları bölgelerde siyasal egemenliklerini sürdürmekte idiler. Ekonominin ve İslâm kültürünün yüceltilmesini simgeleyen çeşitli görkemli yapılar oluşturmuşlardır(23). Osmanlıların ilk dönemlerdeki camileri daha basittir. Cami işlevi değişmediği halde devletin güçlülüğünün son dönem mimarlığında vurgulandığı ve prestijin doruk noktasında olduğu görülebilir.(Resim 18)

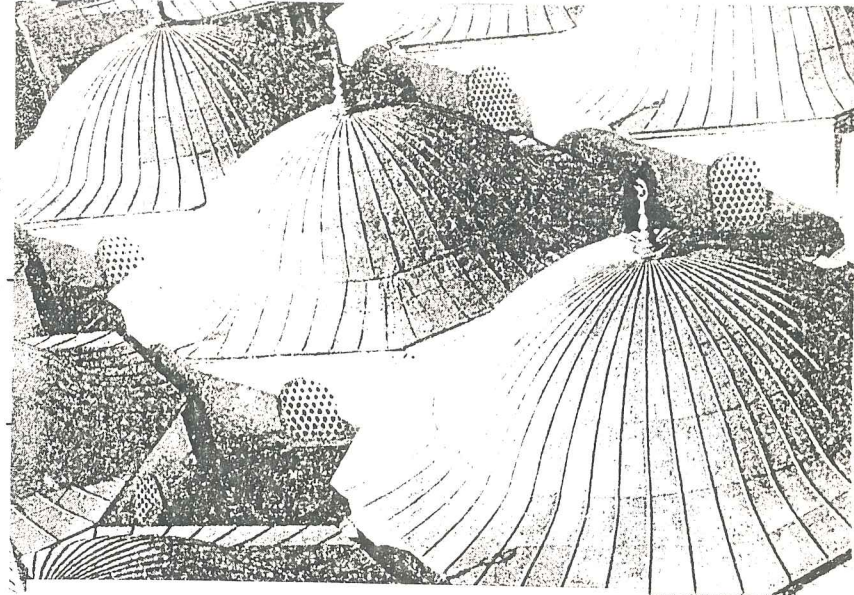
Res.18. Selimiye Camii Edirne 1574
Mim. Mimar Sinan

C. Teknoloji-Gereç-Ekonomi-Araç

Genellikle Türkler Anadolu'da yeni yapı teknikleri ortaya koymamışlar, fakat onları büyük bir ustalıklarla kullan bir teknik ortam yaratmışlardır. Kamu yapılarında İran ve Orta Asya'dakinden farklı olarak yine bölgenin eski geleneklerinin izinde gitmiş ve ana gereç olarak taş duvarı kullanmışlardır. Yapı örtüsü düz ahşap çatı veya taş tonoz olduğu kadar İran ve Orta Asya'daki tuğla kubbe ve tonoz geleneğini Anadolu'da da sürdürmüştür. Özellikle onüçüncü yüzyıldan sonra bütün Anadolu Türk mimarisinin esas örtü sistemi tuğla tonoz ve kubbe üzerine kurulmuş sayılabilir(24).

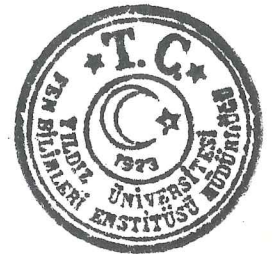

Res.19. Afyon Ulu Camii

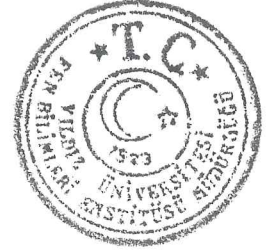
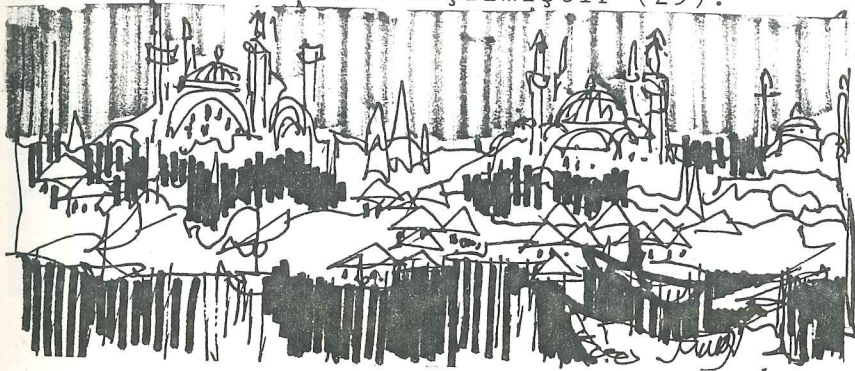
Res.20. Üç Şerefeli Camii Edirne
K.İlk devir Osmanlı Mim.
Camii (A. Kuran)

Sadece ahşap kirişlemeli düz tavan bazı önemli yapılarda (Beyşehir ve Afyon Ulu camileri) (Res. 19) ve küçük boyutlu yapılarda kullanılmışlardır. Batı Anadolu'da beylikler ve Osmanlı İmparatorluğunun yapı eylemlerinin yoğunlaştığı bölgelerde, kubbe, getirdiği strüktürel sorunlarla beraber, büyük yapıların normal örtüsü olmuş ve büyük kubbeli yapı tekniği, Osmanlı mimarisinde gelişmenin en üst düzeyine erişmiştir (Res. 20) Taş oymacılığı, tuğla ve cini kaplama teknikleri ve alçıcılık işleri Osmanlı mimarlığının oluşmasında etkindirler.

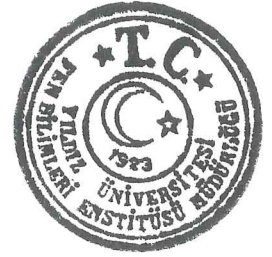
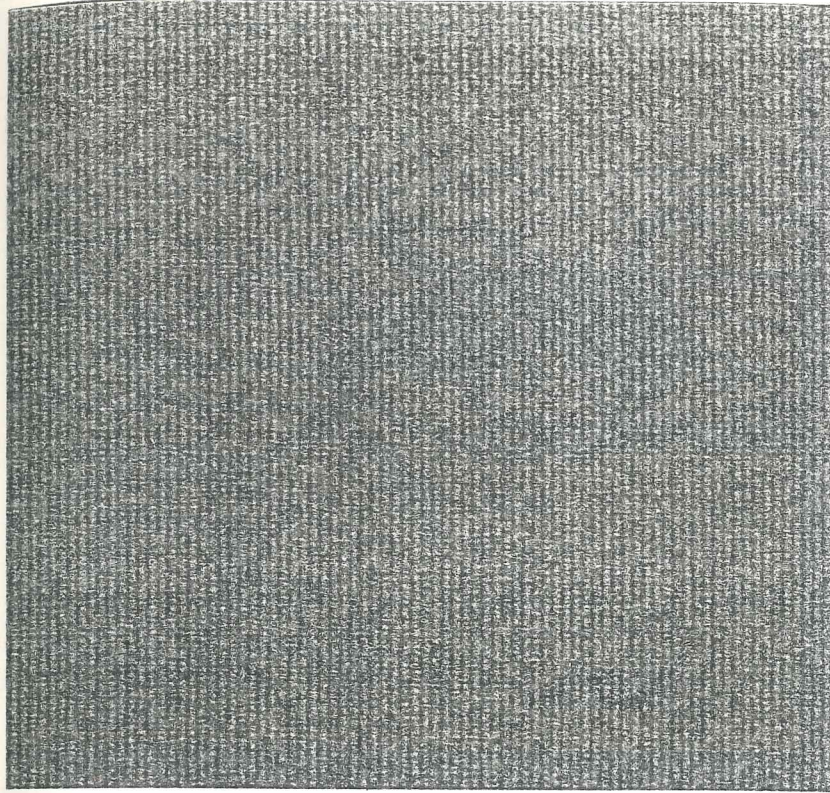
d. İklim-Topoğrafya Çevre Koşulları

Genelde kamu yapılarının mimarlığında iklimsel faktörlerin etkileri az görünür. İran ve Arap ülkelerinde iklim özellikleri bir dışa kapalı az pencereli mimariyi Anadolu'ya etirmiştir denilebilir. Topoğrafya ve çevre faktörü özellikle imparatorluk İstanbul'unda önemli bir etkindir. Gerek camileri ve gerek diğer yapıların şehir doğasındaki yerleri özenle seçilmiştir (25).

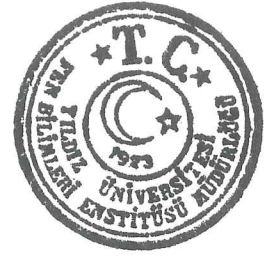
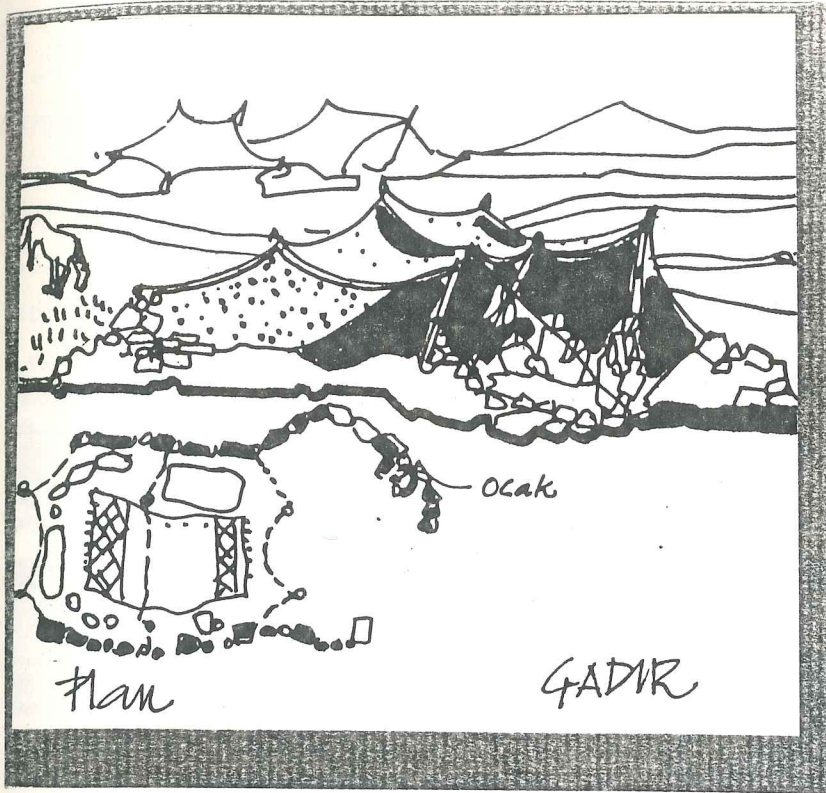
e. Kültür Etkeni

Anadolu ve buna bağlı Osmanlı mimarlığı bir İslam-Türk toplumunun kültürel özelliklerini yansıtır. Ancak mimarlığı oluşturan etkenler bu etkenlerin, her yaratma anında daha önceden mevcut olmayan koşullar için de oluşması ve İslam tarihi boyunca Çin sınırlarından Atlantiğe kadar çok değişik fiziksel ve toplumsal koşullar içinde yaşayan Müslüman toplulukların varlığı bir İslam Sanatının oluşmasına imkan vermemiştir. Müslümanlığı kabul eden toplumların sanatları vardır. Anadolu'daki birçok medeniyetlerin kültürleri (Bizans, İran, Arap) Osmanlı klasik döneminde bir senteze ulaşmıştır.(26)

1.2.2. ÖZEL YAPILAR

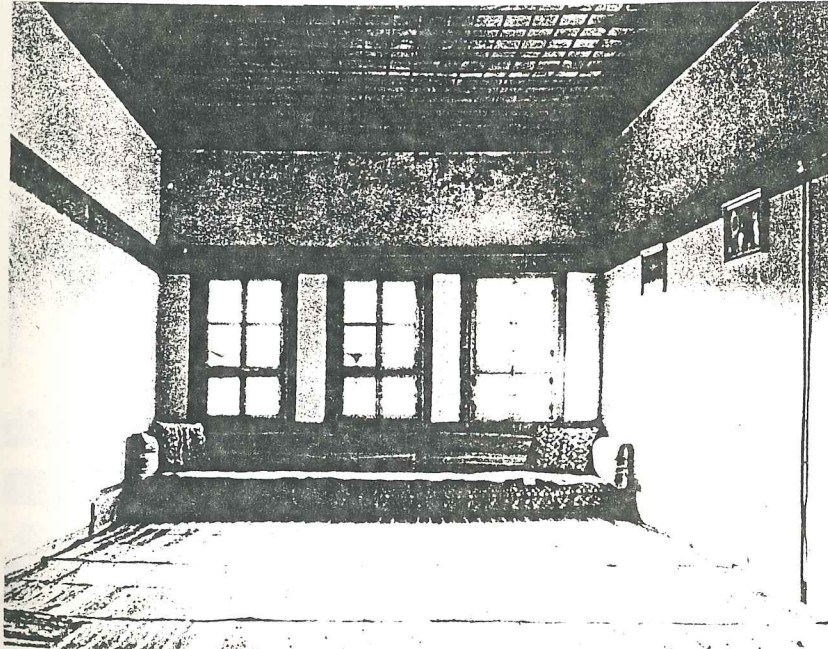
Yukarıda 1.2.1.'de yatırımlarına göre sınıflandıran tabloda özel yapıları hizmet amaçlı, üretim amaçlı ve barınma amaçlı diye üçe ayrılmıştır. biz bu alt bölümde barınma eylemine karşılık olarak bireysel konutları kendisini oluşturan etkenler açısından inceleyeceğiz. Bunlar gereksinimler, prestij etkeni, gereç-teknoloji-ekonomi, iklim, çevre koşulları ve kültürel etkenler başlıkları altında ortaya konulacaktır.

a. Gereksinimler (İşlevler)

Türklerin Anadolu'da yerleşmeleri, Osmanlı sultanlarını da bilinçli bir şekilde istilâ ve yerleşme politikasını sürdürmeleri barınma sorununun temel ilkelerini belirlemiştir. Anadolu'daki Türk konutu da Anadolu-Türk toplumu gibi bir sentez sonucu oluşmuş denilebilir. Türklerin göçebe kültürünü, İran ve İslam kültürleri ile birleştirerek Türk konutunu oluşturmuşlardır.

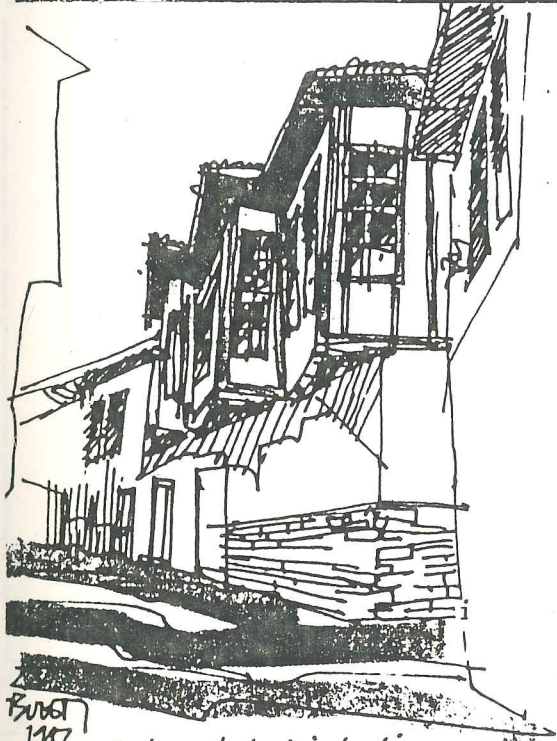
Yaşama biçimlerinin temel ögesi olan oda, yerde oturlan birçok işleve cevap veren bir eleman olarak görünür. Odanın tekrarlanması sonucu ev oluşur. Oda çadır geleceğinin eve yansıma şeklinde yorumlanabilir. (27).

Korunma ve savunma ihtiyacı konutları bir kale içinde oluşmaya zorlamıştır. Ancak 15. yüzyıldan sonra savunma sistemi zorunlulukları ortadan kalkınca kentlerin, batıdaki tersine engelsiz gelişmeleri olanağı belirmiştir. (Res. 21) Fonksiyonlar konutların az katlı ve yaygın olarak biçimlenişlerini etkilemiştir. (28).

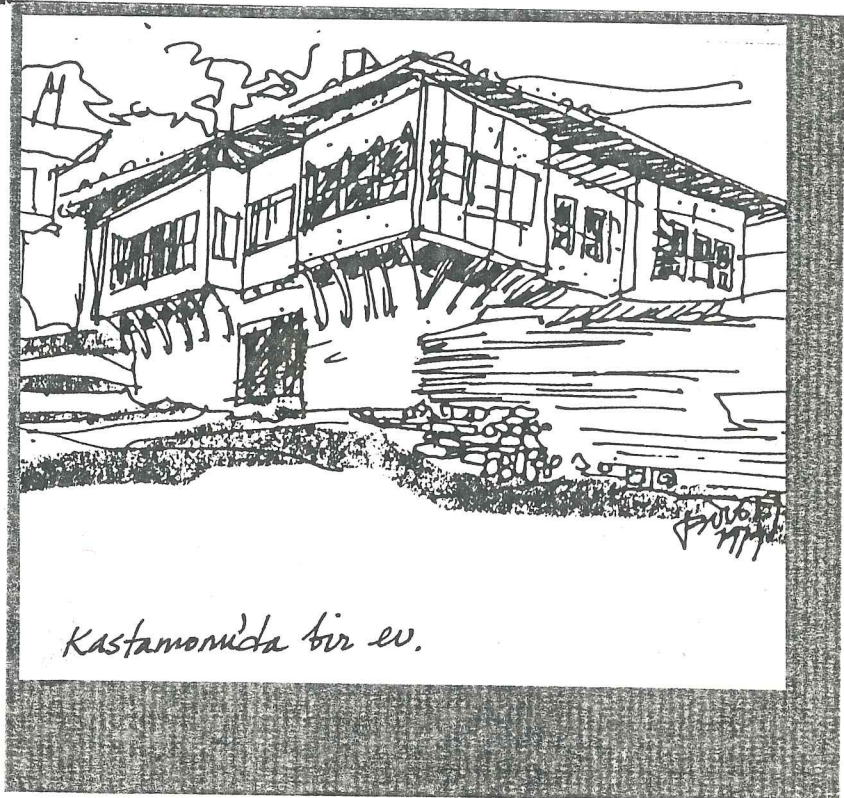

Res.21. Muğla'dan bir görünüş

BURAK
1967

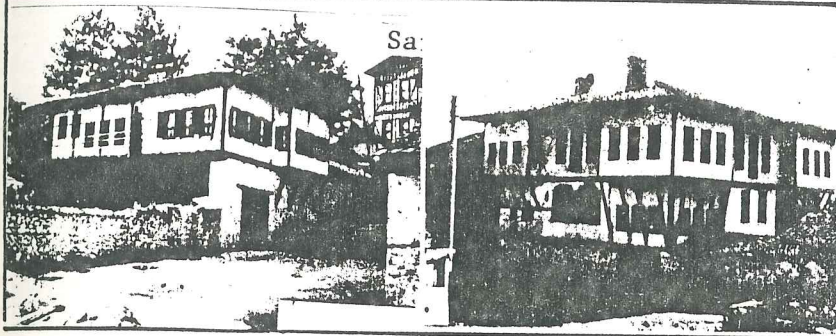
Ankara kale içinde bir ev.

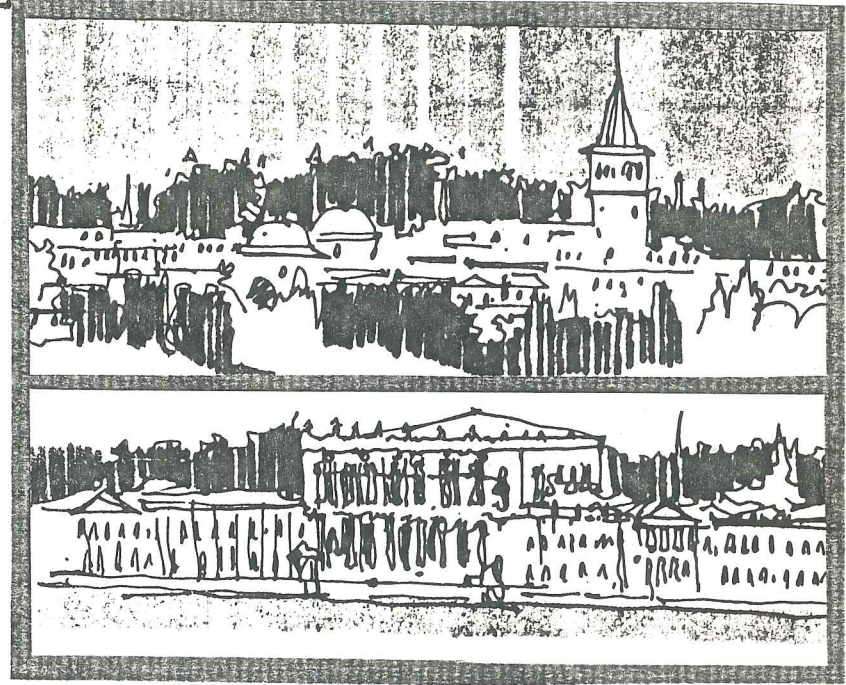
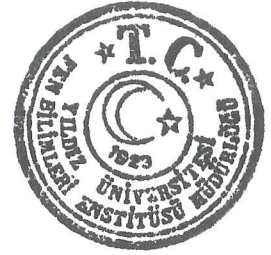
Kastamonu'da bir ev.

b. Psiko-sosyal etki

Osmanlı toplumunda sınıfsal yapı, bir değişim düzeni oluşturur. Bu nedenle konut açısından büyük sınıfsal farklılıkların görülmeyişi doğaldır. Sınıflar arası geçişin kolaylığı her sınıfın kendine özgü bir mimari anlayış getirmesini önlemiş olmalıdır. Bir konak ile halk konutu büyük farklılıklar göstermez (Res. 22-23).(29)

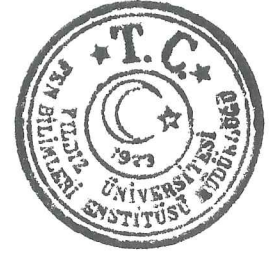
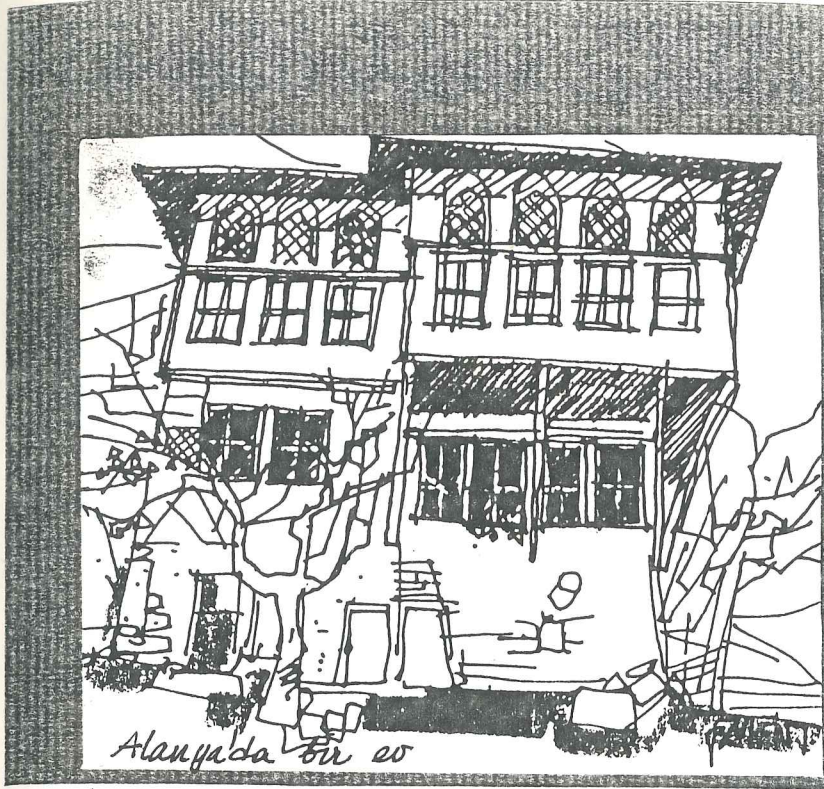

Res.23. Safranbolu'da bir konak
K. Yapı 33, U. Tanyeli

Res.22. Safranbolu'da bir ev
K. Yapı 33, U. Tanyeli

Ancak son Osmanlı dönemlerinde saray yapılarında farklılıklar bulunabilir.

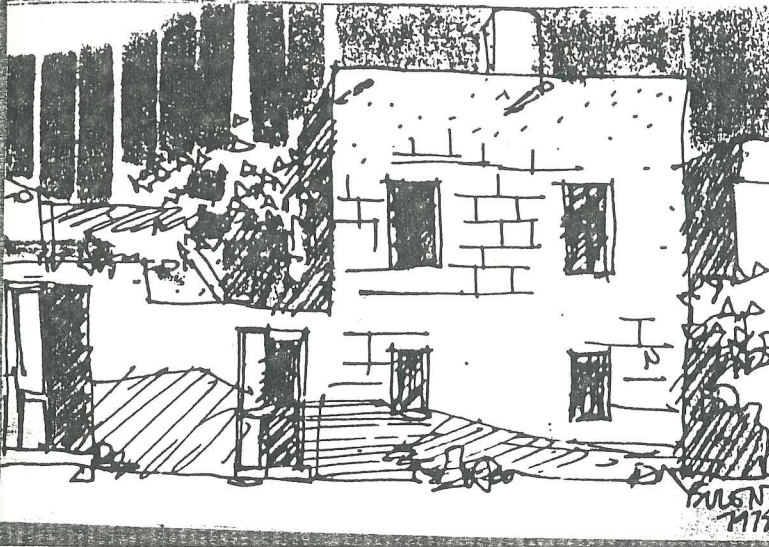

C-Gereç-Teknoloji-Ekonomi-Araç

Türklerin Anadolu'da yeni yapı teknikleri ortaya koymadıklarını kamu yapıları bölümünde anlatılmıştır. Konut mimarlığında bölgesel gereçler ve yapı teknikleri olarak, çoğunlukla kerpiç ve hımiş inşaatı, Güney bölgelerinde daha çok taşı (Res. 24) ve kuzeyde de ağaç konstrüksiyonu görüyoruz. İstanbul'da biraz farklı bir biçimde ahşap kaplamaya rastlıyoruz.

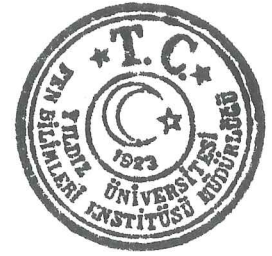
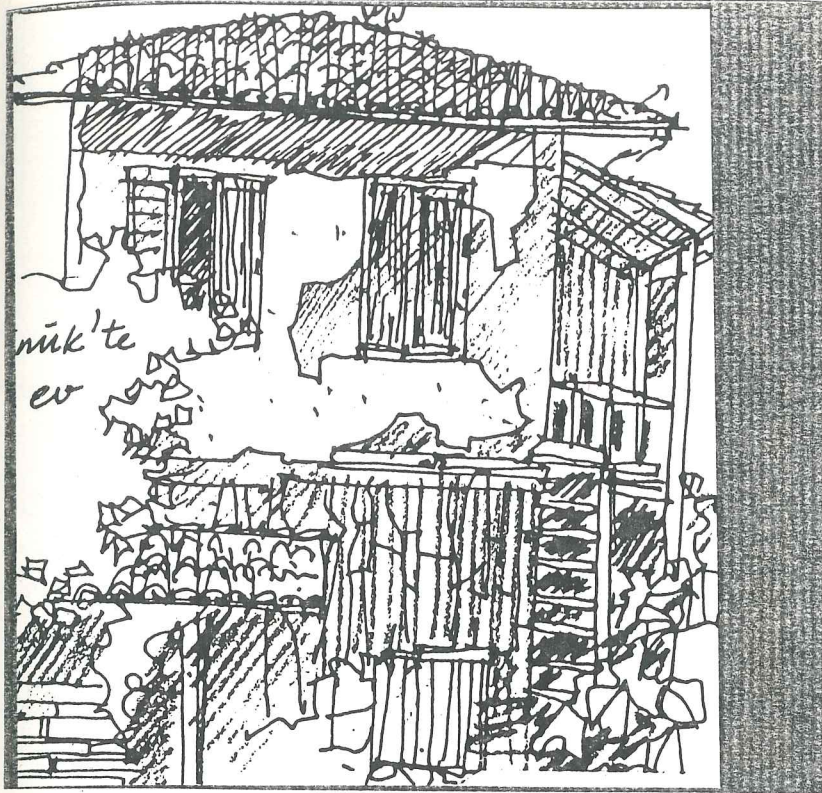
Orta Anadolu'da malzeme açısından belirgin özellik kerpiğin kullanılmasıdır. (Res.25) Bölge konutlarının biçimlenmesinde kerpiç teknolojisi gereği duvar boşluklarının azlığı görülür. Çatılar ise ahşap kirişleme üzeri toprak ile örtülmüştür.(30)

Res.24. Bodrum'da bir ev
K. B. Tarım

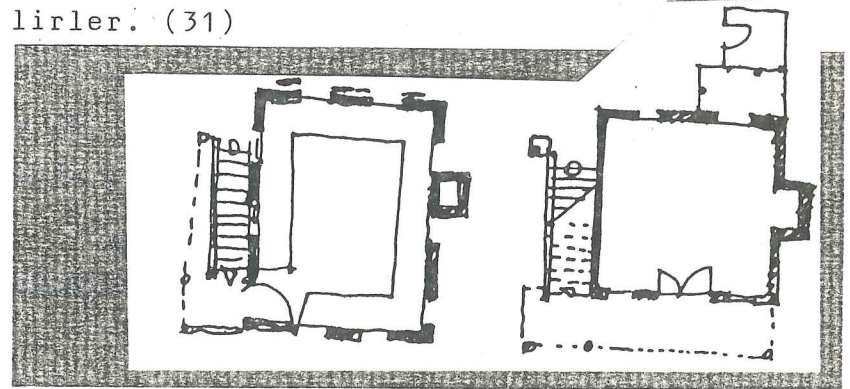

Res.25. Orta Anadolu'da kerpiç evler
K.B. Tarım

Res.26. Göynük'te bir ev
K. B. Tarım

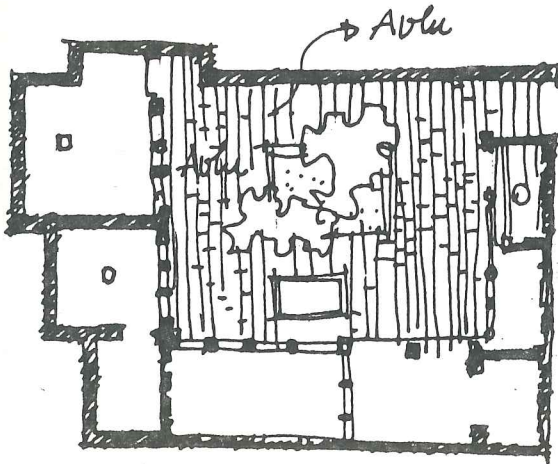
19. y.yla kadar ev bir ekonomik birim durumundadır. Kendi kendine yeterli bir ekonomik düzenin anlatımı olan ev içi üretim zemin katlarda depolama, üst katlarda ise (sofa, hayat, sergâh, hanay, divanhane) denilen mekanı oluşturur.(Resim 26). Çeşitli bölgelere göre bu şekilde adlandırılan sofa evin ana kullanım kesimi ve merkezini belirler. (31)

Res.27. Mardin
K.B. Tarım

Res.28. Diyarbakır'da bir ev planı
K. Diyarbakır evleri (D. Erginbaş)

d. İklim-Topoğrafya-Çevre Koşulları

Anadolu-Türk mimarlığında iklim ve topoğrafya biçimlenişi etkileyen en önemli etkenlerdendir. İklim koşullarının neden olduğu farklılıklar söz konusudur. Örneğin Doğu Karadeniz'in ço yağışlı iklim koşulları dik açılı rasyonel biçimleri, çatı oluşumunu zorunlu kılmıştır. Doğu Anadolu'da ise yazların sıcak olması iç avlulu dışa kapalı plan tipinin oluşmasına etken sayılabilir. (Res.27, 28) Yine benzer bir şekilde güneyde dik açılı rasyonel biçimler tercih edilmiştir(32).

Topoğrafik şartlar kentlerin ve konutların yerleşimlerinde büyük etken olmuş, düzenli bir kent planının Anadolu'da ve İstanbul'da bulunmayan evlerin manzaraya ve topoğrafyaya göre bir düzlem oluşturdıkları izlenmektedir. (33)

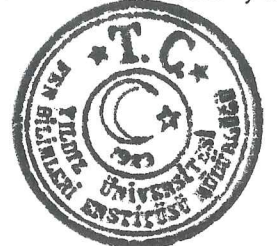

Ankara Kalecinde
bir ev.

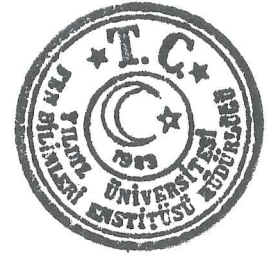
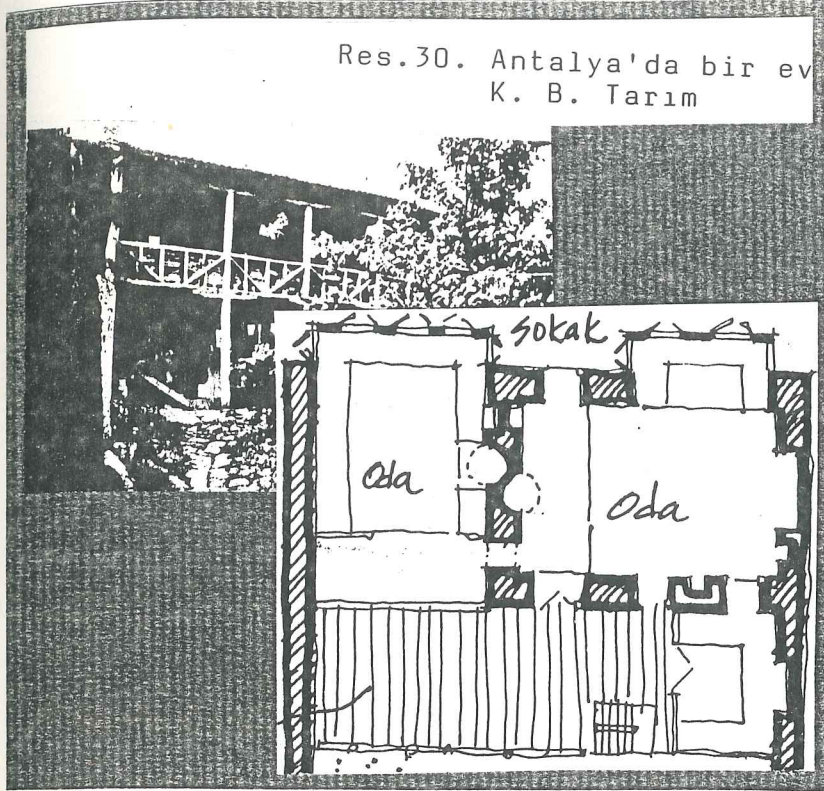
Res.29. Ankara Kale içinde bir ev
K. B. Tarım

e. Kültür etkeni

Anadolu'nun birçok uygarlıkların geçiş noktasıdır; gerçeğinden hareket edilerek Türklerin de Anadolu'ya geldikten sonra bu uygarlıkların ve kültürlerin etkisi altında kaldıkları söylenebilir. Türklerin oluşturdukları kültür kaynaklarında Anadolu'nun bir coğrafi çevre olarak bütün tarihi süresince tanık olduğu uygarlıklarla, Türklerin kendilerine özgü bir kültüre sahip bir etnik grup olarak anıların geleneklerinde yaşadıkları tarihi ilişkiler bulunmaktadır. Bunların sentezini onbeşinci yüzyılda klasik çerçevesine oturmuş bir İslâmi ortamda yapmışlardır(11).

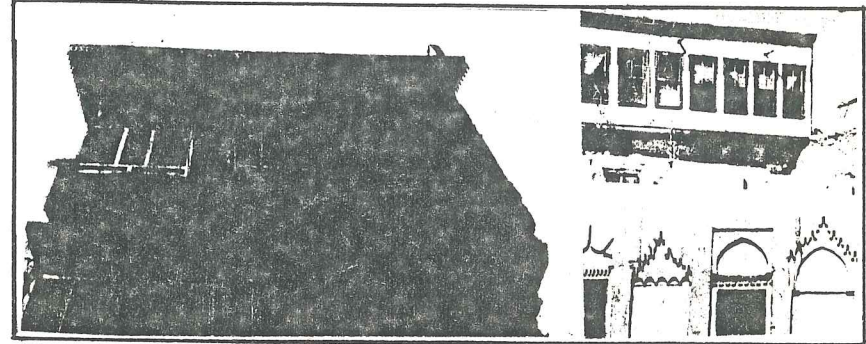

Res.30. Antalya'da bir ev
K. B. Tarım

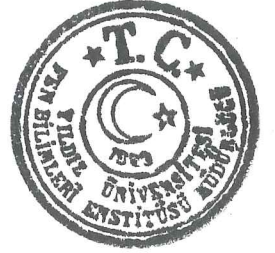
Orta Asya'dan gelen gelenekler İslam kültürü ile birleşmiş, yaşama mekanın biçimlenmesine etmen olmuşlardır. Mahremiyet Türk konutunun dış mekan biçimlenişi açısından önemli bir özelliktir. Konutların alt katları tamamiyle dışa kapalıdır. Üst katlar manzaraya ve ışığa yönelmiş, ancak kafeslerle yine bir kapalılık sağlanmaya çalışılmıştır. (Res. 29-30-31)

Res.31..Suudi Arabistan'da
bir ev
K. l'architecture d'aujourd'hui

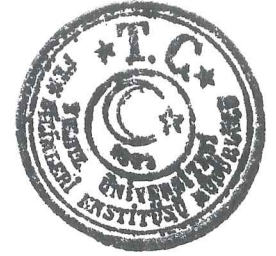
2

cumhuriyet mimarlığının genel çizgileri

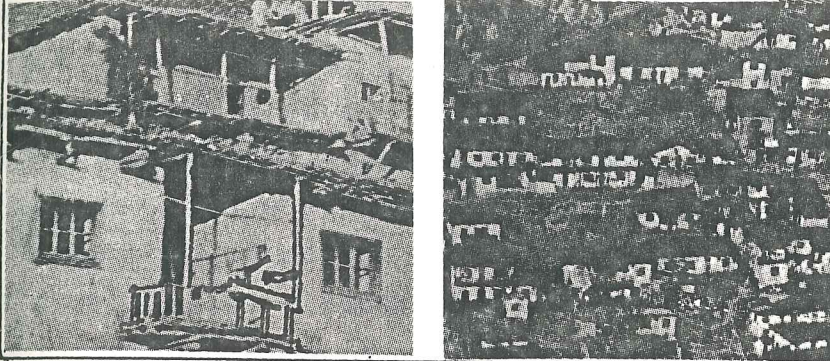

Cumhuriyet dönemine genel olarak baktığımızda, çeşitli toplumsal ekonomik ve kültürel değişmeler Türk toplumunu etkilemiştir. Bunun doğal sonucu olarak mimarlık fonksiyonları da geleneksel fonksiyonlardan farklılaşma göstererek mimari oluşumda büyük değişmeler göstermiştir. Bölüm 1'de açıklanan Cumhuriyet dönemi mimarlığını oluşturan etkenler mimarlık ürünlerimiz üzerinde bazı sonuçlar doğurmuştur. Cumhuriyetin ilk yıllarında Türkiye'nin batılılaşma çabaları batının mimarlık düşüncesinin ve yöntemlerinin mimarlık alanında görülmesini ortaya getirmiştir. Diğer yandan kendine özgü mimarlık yaratma düşünceleri de mimari eylemlerimiz içinde yer almıştır. Kentleşmenin, konut alanında görülen gerek-

sinmelerin devletin bu konuda yetersiz kalışı halkın kendi konutunu kendi yapma olmasına itmiştir. Bunlar bir yandan spontane (kendiliğinden) halk yapıları diğer yandan da geleneklere bağlı kalarak sürdürdükleri yapılaşma eylemleridir. (Resim 1)

Res. 1. Gecekondular
K. Şehir (İ. Tekeli-Y. Gülöksüz-
İstanbul, 1976 -T. Okyay)

21. BATILILAŞMA VE BATIDAN ALINAN ÖRNEKLER

1920'lerden sonra, Türkiye'deki mimari gelişmeler, bir yandan çeşitli amaçlarla Türkiye'ye gelen yabancı mimar ve hocaların etkileri ile, diğer yandan Cumhuriyet devrimlerinin Türk toplumu yapısında batı anlamındaki meydana getirdiği değişikliklerin ışığı altında yeni bir görünüş kazanmıştır. Genel olarak Alman ve Avusturyalı olan bu yabancı mimarlar, hem mimarlık eğitimi kurumlarımızın ana eğitim ilkelerini saptamışlar, hem de yaptıkları uygulamalarla türk mimarisindeki ulusalcı davranışları yıkarak daha çağdaş daha gerçek mimari atılımların Türkiye'de gelişmesini sağlamaya çalışmışlardır.(1) Bu nedenle Türk mimarlığı

özellikle 1927-33 yılları arasında teori ve uygulama alanında yabancıların etkisi altında kalmıştır. Bu yabancı mimarların çalışmaları Türk mimarlarına ışık tutmuş, batıdan gelen yeni akımlara duyarlılığın oluşması ve uluslararası mimarlık çabaları içine girmesine neden olmuşlardır.(2) Cumhuriyet devrimlerinin çağdaşlaşmak yolundaki bu atılımları batı ile olan kültür açığının bir an önce kapatılması amacıyla güden bir hükümet politikası ile başlamıştır. Teşvik-i Sanayii Yasası ile de bu dışı açılma hareketi hızlandırılmıştır(3). Batılı anlamda bir sosyal değişmeyi amaçlayan devrimcilik ilkesinin batı uygarlığı ile eş düzeye gelebilme anlayışı mimarlık alanını batılı biçimlere yöneltmiştir.

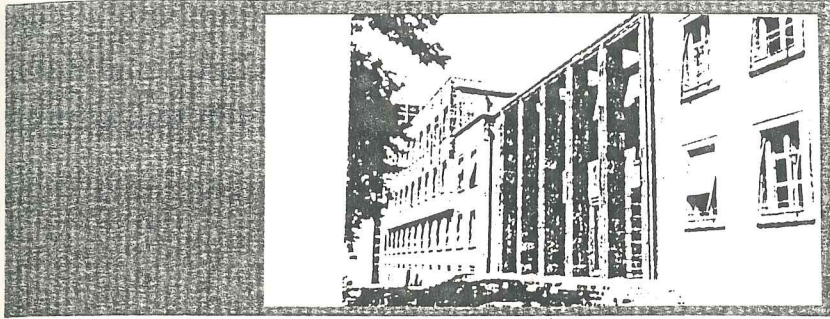

Bununla birlikte yabancıların bir ara biçim ve neo-klasik etkilerinin de ağır bastığı görülmektedir.(4)

Uluslararası çağdaş mimarlık anlayışının etkileri Türkiye'de 1930 yıllarından da önce görülmektedir. Çağdaş mimarlık ilkeleri gerek konut, gerek kamu yapılarında Türk mimarları tarafından oldukça çok sayıda ve başarı ile uygulanmışlardır.

Cumhuriyet Türkiye'sinin başkenti, Prof. Jansen tarafından hazırlanan bir plan çerçevesinde geliştirilirken, 1927 yılında Avusturyalı mimar Clemens Holzmeister Türkiye'ye gelmiştir. Avrupalı mimarların Türkiye'ye gelmelerinin başlıca nedeni, Ankara'ya batılı bir başkent görünüşü kazandırmaktı.

Holzmeister, Ankara'da şu yapıları tasarlamış ve uygulamıştır. Milli Savunma Bakanlığı, Genel Kurmay Başkanlığı, Ankara Orduevi, Cumhurbaşkanlığı Köşkü, Ankara Harp Okulu, Ankara Merkez Bankası, İçişleri Bakanlığı, Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı, Yargıtay Binası (Res. 2) Emlâk Bankası, Avusturya Büyükelçiliği ve Büyük Millet Meclisi Binasıdır. Holzmeister, "uluslararası mimari" tutum ve davranışlarıyla daha sonraki kuşakları etkilemiştir.(5).

Öte yandan Türkiye'ye Bruno Taut, Ernst Egli, Martin Elsaessen ve Giulio Mongeri gibi yabancı mimarların geldiğini görmekteyiz.(6)

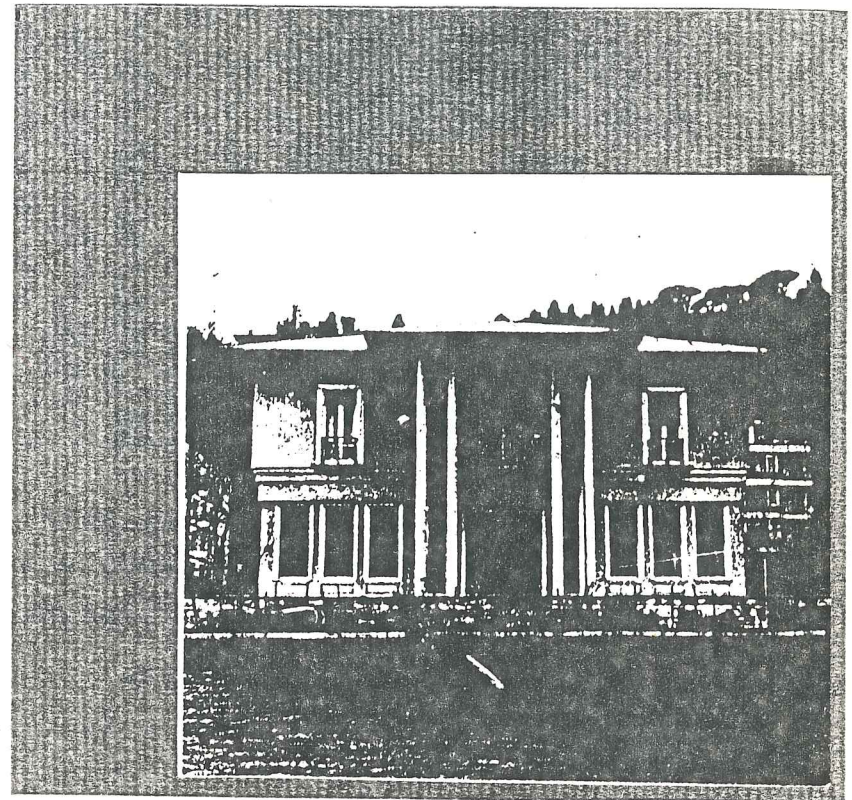
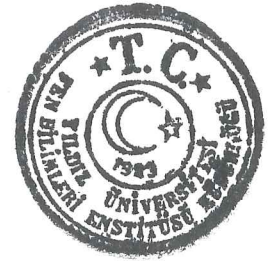
İstanbul ve Bursa imar planlarının hazırlanmasında Henri Prost, İstanbul ile ilgili çalışmalar yapan Martin Wagner önemli isimler arasındadır. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Şehircilik Enstitüsünün kurulması için ilk girişimleri Ernst Reuter yapmıştır.

1927 yılında Türkiye'ye gelen Ernst Egli ise özellikle eğitim alanında yenilikler getirmiştir. Bunu Prof. Rebiî Gorbon şöyle dile getirmektedir.

"Prof. Egli ile birlikte eğitim programı o devirdeki Almanya'nın eğitim programına eşit hale getirildi".(7)

Res. 2. Yargıtay Binası, Ankara 1933-35
Mim. Clemens Holzmeister
K. Erkan Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı
Ankara 1980 (İ. Aslanoğlu)

"Benim kanaatime göre zevk meselesinde, levanten devri artık kat'i olarak bertaraf edilmelidir. Genç nesle dürüst ve mantıkî fikirler tabii şeklin ilahî hüviyeti telkin edilmeli, gençlik buna alıştıırılmalıdır." diyen Prof. Ernst Egli yapılarını bu düşüncelerinin ışığı altında gerçekleştirmiştir(8). Bunlar Ankara'da ilk uluslararası örneklerden Sayıştay binasıdır. Ankara Palas, Ankara Kız Enstitüsü, İstanbul Bebek'te villa (Res.3) bugün için dahi geçerli uluslararası tutumun Türkiye'de uygulamasının önemli örneklerindedir.

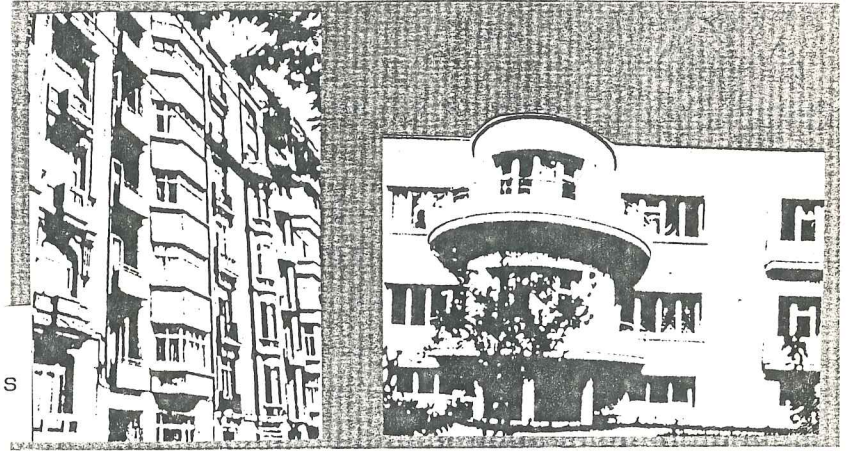

Res. 3. Bebekte bir villa
Mim. Kemali Söylemezoğlu
K. 50. yılın Türk mimarisi
(M. Sözen-M. M. Tapan)

Cumhuriyetin ilk yıllarındaki konut yapıları kent konutlarıdır ve devlet veya bazı kuruluşlarca yapımları gerçekleştirilmiştir. Ankara'nın kuzeybatısındaki Bent deresi ile Çubuk Barajı arasında bir "Amele Mahallesi" düşünülmekte idi. Bu dönemlerde Ankara'da yapılan konut yapılarında planlamada batı etkilerinin yanısıra iç düzenlemede, çoğu kez dışarıdan getirilen mobilyalar ile sağlanmıştır. Ancak yapının dışında aynı uluslararası ölçütlere rastlanmamaktadır.(9)

1930 yıllarında ise konut yapıların çoğunun Türk mimarlar tarafından tasarlandıkları görülmektedir. Seyfi Arkan, Bekir İhsan Ünal, Semih Rüstem, Abidin Mortaş, Sedat Hakkı Eldem dönemin konut mimarlığında önemli isimlerdir.

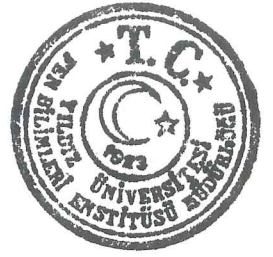
Res. 4. Bosfor Apt. İstanbul 1932
Mim. Sami Macaroğlu-Müh. Livas
K. Mimar no.10 1932

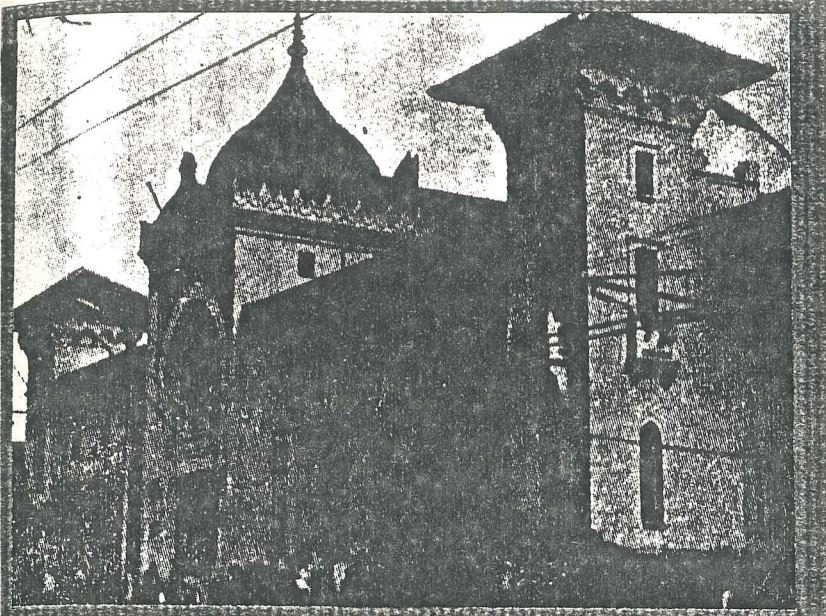

Geleneksel Türk sivil mimarlığını yansıtan bu örnekleri dışında, kent konutlarının tümü uluslararası etkilerle tasarlanmışlardır.(Res. 4-5).

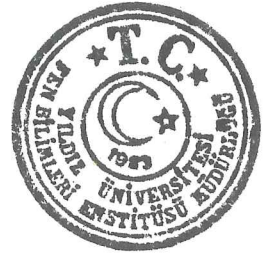
1932 yıllarında yapılmış birkaç küçük konutta yalın geometrik biçimlerinin kullanıldığı görülmektedir.

Res. 5. Erenköy'de bir ev
İstanbul 1936
Mim. Abidin Mortaş
K. Arkitekt no. 9.

Res. 6. Ankara Palas 1924
Mim. Vedat Tek - Ahmet Kemalettin
K. Erken Cum. dönemi mimarlığı
(İ. Aslanoğlu) Ankara, 1980

2.2. MİMARİ EKOL ARAŞTIRMALARI

Cumhuriyetten önce, Osmanlı son dönemlerinde başlayan çeşitli ideolojilerin etkisi Cumhuriyetten sonra da kendisini göstermeye başlamıştır. Son Osmanlı döneminde Türkiye'ye gelen birçok yabancı mimar (Raimondo D'Aronco) (Nazima Sultan Yalısı) klasik Osmanlı dinsel yapılarının süslemeci mimari elemanlarını kullanarak bölgesel ve ulusal öğelere mimari ürünlerin biçimlenişinde daha çok yer veren bir mimari oluşturmuşlardı. (Resim 6).

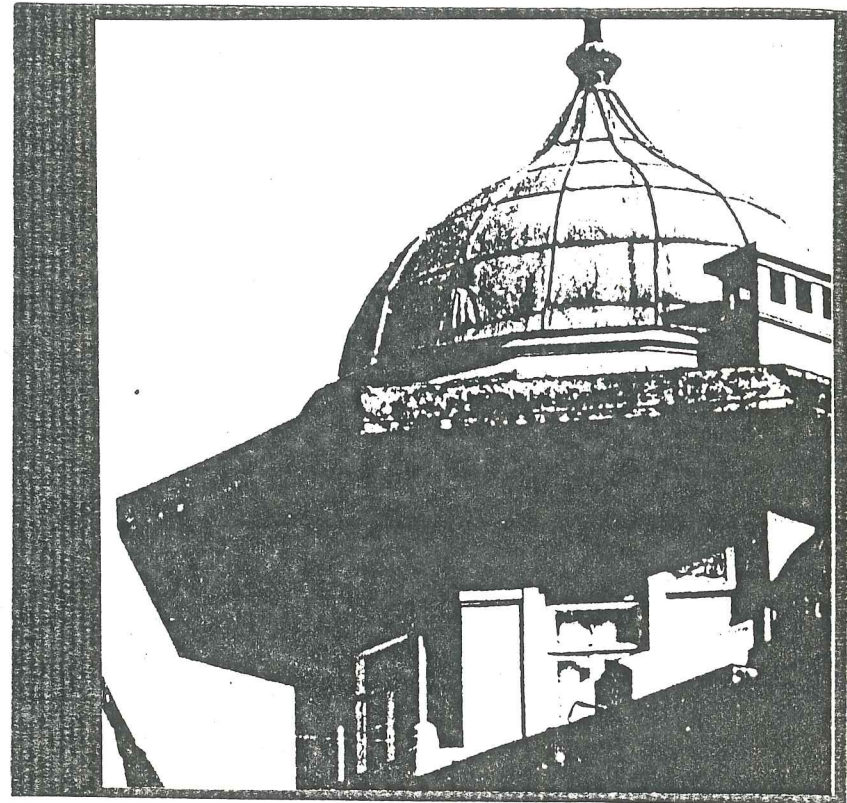
Cumhuriyetin ilk yıllarında da Türk mimarınca bu tutum benimsenmiş, bu anlayışla bir çok yapı tasarlanmıştır. bu mimarlardan daha çok Vedat ve Kemalettin Beyleri görmekteyiz.

Mimar Vedat ve Kemalettin Beyler eğitimlerini yurt dışında tamamladıktan sonra yurda dönüşlerinde, Osmanlı ülkesinin içinde bulunduğu kargaşa ortamının bir uzantısı olan mimarlığı yabancı etkilerden arındırmayı amaçlarken, Avrupa'dan edindikleri eklektik mimarlık doğrultusunda çalışmışlardır. Burada seçmecilik batı kaynaklı değil, Türk tarihine dönük bir seçmeciliktir.(10).

Bu ulusal mimarlık düşüncesinin diğer Türk mimarları arasında da benimsendiğini görmekteyiz. Türk'e özgü tarz yaratma çabaları Türkiye'nin birçok kentinde uygulanmıştır. Hükümetin de desteğini alan bu üslup konut mimarisinde de kendisini göstermiştir.(11).

Res. 7. Tekel Başmüdürlüğü Binası
Ankara, 1928
Mim. Giolio Mongeri
K. 50 yılın Türk mimarisi
(M. Tapan-M. Sözen)

Bu yapıların cephelerinde Osmanlı dinsel yapılarının motifleri, duvardan örtü elemanına geçişlerdeki klasik biçimsel (formel) mimari detaylar, Ankara Palasta olduğu gibi yalancı kubbeler ve daha birçok işlevsel (fonksiyonel) amaçtan uzak dekoratif öğelerin yer aldığı görülmektedir. (Resim 7).

Cumhuriyetin daha sonraki yıllarında dünyada gelişen ulusçuluk fikirleri doğrultusunda tekrar bir yerli mimarlık yaratma isteğini görmekteyiz. Bu istek o zamanki Cumhuriyet Halk Partisinin ulusçuluk ilkesi ile de bir ilişkisi olduğu düşünülebilir. Diğeryandan yabancı mimarların Türk mimarlık ortamında egemen olmaları Türk mimarlarını sözünü ettiğimiz yabancılara karşı da bir tutum almaya zorlamıştır.

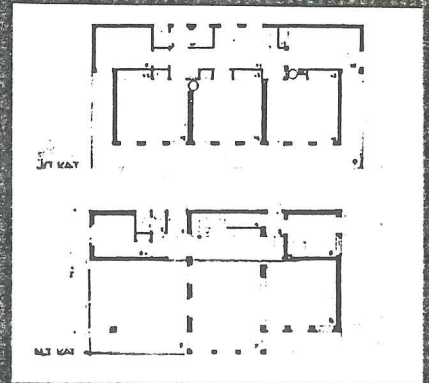
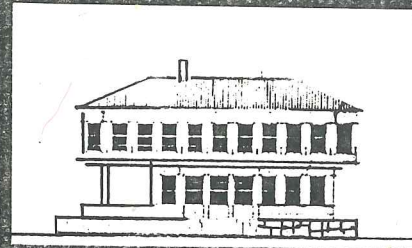
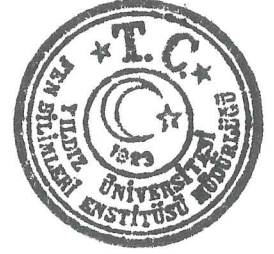

Devletin de politikası bu görüşü destekler: görünmektedir. 1934 yılında çıkarılan "Nafia Vekaletinin Teşkilat ve Vazifelerine Dair Kanun" ile kurulan binalar Fen Heyetinin görevleri arasında "...Devlet daire ve müesseselerine ait her türlü bina ve inşaatın Türk mimarisinin tarzını tayin ile birlik temin ve fen vasıta ve unsurlarını yetiştirme..." gibi bir görevin bulunması bu düşünceleri destekleyecek ve daha ileriki gelişmeleri hazırlayacak bir nitelik taşımaktadır.(12)

Türk mimarlarının yabancılara karşı tutumları ise şöyle dile getiriliyordu.

"Ecnebi fen adamlarının bize yerli bir üslup yaratmak hususunda da hiçbir yardımları olmamıştır. Bilakis ecnebi tesirleri bizdeki zevki şaşkırtmış ve milli bir üslupun doğmasına meydan vermemiştir.(13)

1930-40 yılları arasında mimarlık düşüncesi ile yapılan yapıların en göze çarpanları S.H. Eldem tarafından ortaya konulmuştur. 1934'te bir "milli mimari semineri" düzenlenip ve bu düşünceler eğitim alanında da Güzel Sanatlar Akademisinde desteklenmiştir. Prof. Eldem'in Türk sivil mimarlığından esinlenerek 1931 yılında yaptığı yalı (Res.8) Türk evine gösterdiği ilginin ilk sonuçlarıdır. Daha sonra da gerçekleştirdiği evler ve yalıların planlarında ve dış elemanlarının seçiminde bu ilginin süre geldiği izlenmektedir.(14)

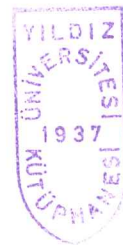
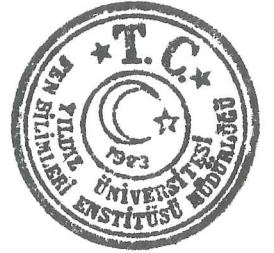
Res. 8. Boğaziçinde Yalı, İst. 1931
Mim. S.H. Eldem
K. Mimar no. 3-1931

Bu anlayışla çok fazla yapı yapıldığı görülmektedir. Günümüze kadar da bu düşünce zaman zaman var olmuştur.

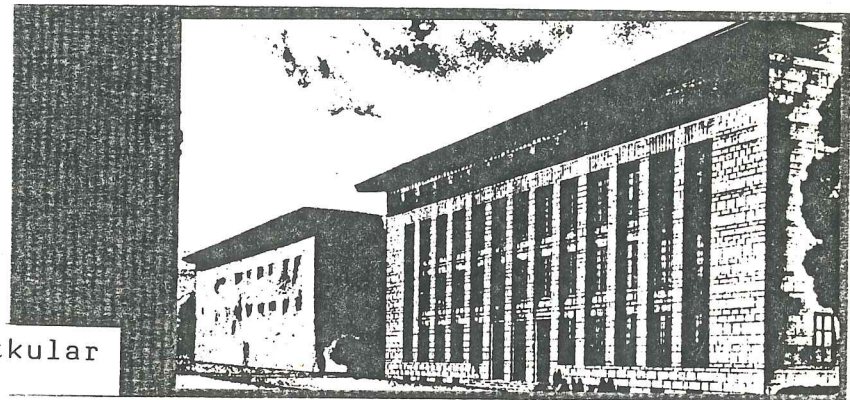
Ulusal mimarlık yaratma çabaları bazı yabancı mimarlarca da üzerine eğilinen bir konu olmuştur.

Bruno Taut kitabında bir ulusal mimarlığın oluşması için uzun zamana gerek olduğunu, insan ömrü gibi kısa bir zaman birimi içinde böyle bir mimarlığın yaratılmasının söz konusu olamayacağını söylüyor ve her iyi mimarlığı ulusal mimarlık olarak kabul ettiğini belirtiyordu.(15)

Bu dönemlerde birçok resmi yapının bu anlayışlarla tasarlandığı görünmektedir. Hükümet konakları

postane binaları, okullar, halk evleri, İstanbul Üniversitesi Fen ve Edebiyat Fakülteleri, İstanbul Radyoevi, konut yerleşmesinde Saraçoğlu Mahallesi, Ankara Fen Fakültesi konut mimarisine örnek olarak Ankara'da Kavaklıdere'de Emin Onat'ın tasarladığı ev, Bebek'te Nuri Çapa Yalısı, (Res.9). Taşlık'ta S. Eldem'in yaptığı Şark Kahvesi. İstanbul Adalet Sarayı (1949) S. H. Eldem, E. Onat.)

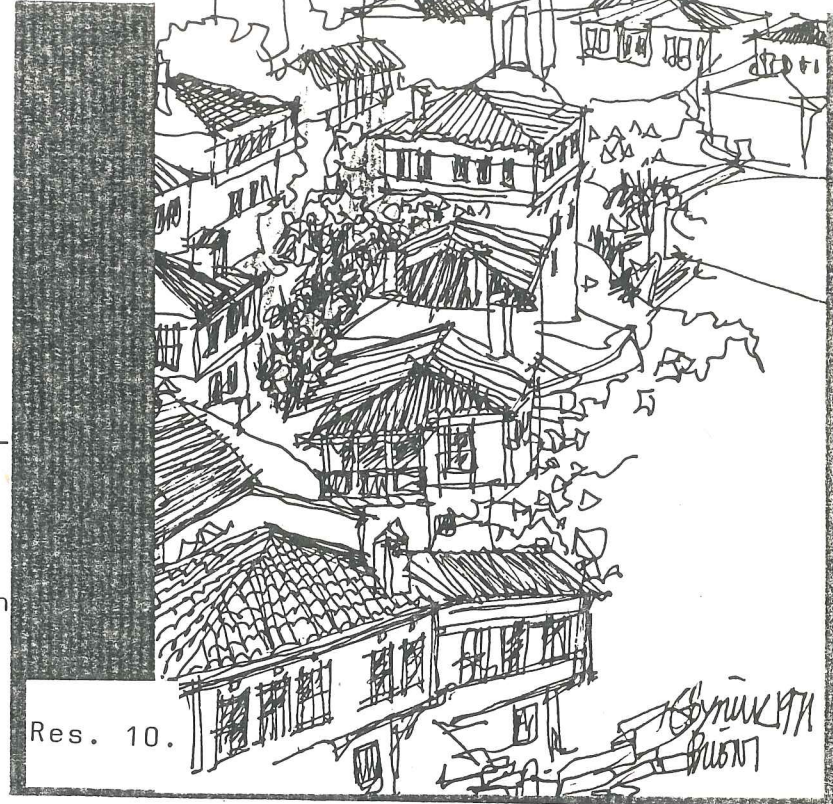

Res. 9. İstanbul Radyoevi 1945
Mim: D. Erginbaş, İ. Utkular
O. Günay

2.3. GELENEKSEL OLARAK SÜREGELEN YAPILAŞMA

İnsanlık tarihini incelediğimizde, avcılık dönemi, tarımsal dönem ve endüstri dönemi diye üçe ayırabiliriz. Avcılık döneminde insan toplulukları geçebir bir düzen sürdürdüklerinden doğa koşullarına uygun yapılar oluşturmuşlar, Ancak avcılık ekonomisi koşullarına uygun olarak devamlı yer değiştirmişlerdir. Bu nedenle kalıcı ve nesillere aktarılabilen bir yapı geleneği oluşturamamışlardır.

Tarımsal toplumun, temel özelliklerinden biri ulaşım ve kitlelerarası iletişim olanaklarının kısıtlılığı nedeniyle bölgesel özelliklerinin çokluğu'dur. (17)

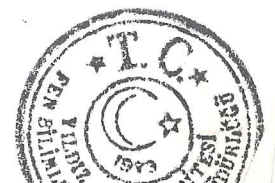

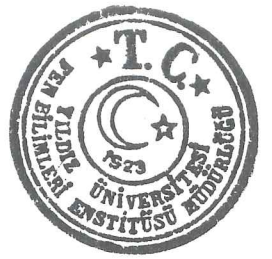
İklim ve yerel malzeme olanakları, yerleşme alanının topoğrafik yapısı, kendini koruma zorunlulukları çevredeki tarım alanlarının verimi mimari oluşumu etkilemiştir.

Dışa kapalı tarım ekonomisi bölgeler içinde kalmış ve buralarda yapı yapma eylemi de bir dil aracılığı ile nesillere aktarılmıştır. (Res. 10)

Fiziksel, ruhsal ve biyolojik faktörlere dayanmak suretiyle bu yeni dil birbirini işleyen nesillerin kişi ötesi görgü ve bilgilerini yansıtıcı hale gelmiştir.

Genellikle kırsal alanlarda tarımsal ekonomiye ve kültür geleneklerine bağlı olarak yaşama biçimi değişmemiştir. Bunun sonucunda bu yaşam tarzına uygun mekanlaşma halen sürdürülmektedir.

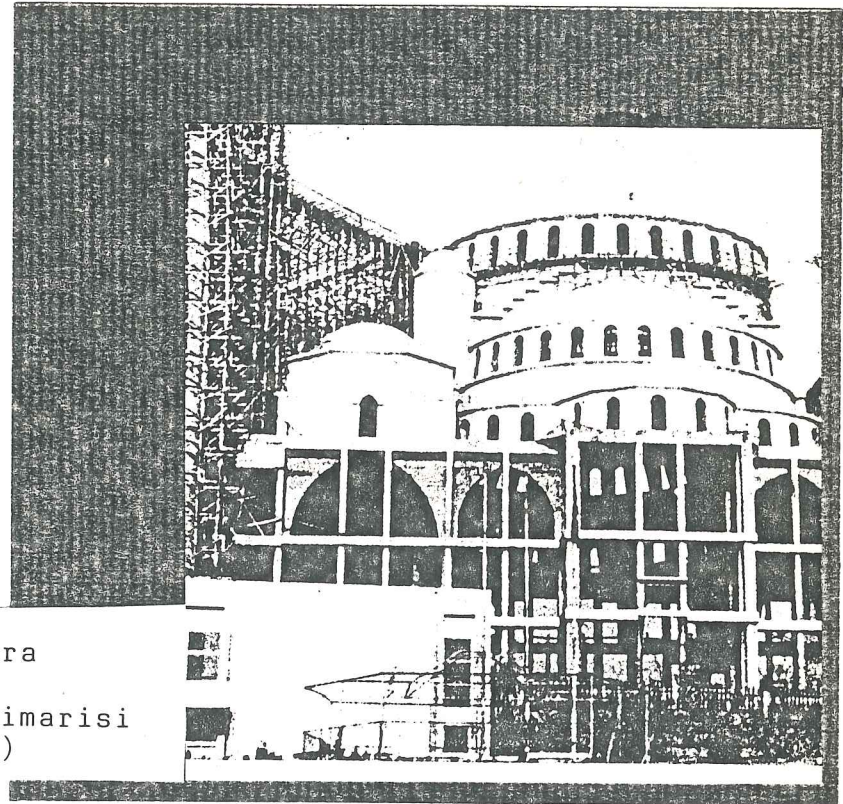

Türkiye'nin bazı yörelerinde de Selçuk ve Osmanlı mimarlık ürünleri günümüze aynı biçimlenişlerde tekrar edilmektedir.

Günümüze dek süren diğer önemli bir noktada dini yapılardır. Dinsel geleneğin katı kuralları camilerin yapımında egemen olmuştur. Günün malzeme ve teknolojik olanakları kullanılmış, ancak camilerin biçimlenişleri bir biçimsel gelenek halinde sürdürülmektedir.(Res. 11)

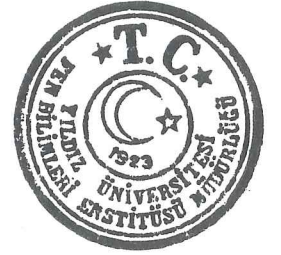
Cumhuriyet döneminde yapılan yeni camiler Türkiye'nin içinde bulunduğu değişim sürecini yansıtmaktadırlar. Tarımsal ekonomiden endüstriyel ekonomiye tamamen geçemeyen Türk toplumu camilerinde tarımsal düzeyin toplum değer yargılarına dayalı biçimsel geleneğini endüstri toplumu malzeme ve teknolojisi ile sürdürmeye çalışmaktadır.(18)

Res. 11. Kocatepe Cami, Ankara
Mim. Hüsrev Tayla
K. 50 yılın Türk mimarisi
(M. Sözen-M. Tapan)

Türkiye'de gereç ve yapı yapma olanaklarının çeşitliliği, insanoğlunun en eski tarihinden bu yana gelişmiş her büyük uygarlık devrimi birbiri üzerine oturan deneyimlerden süzölmüş kültürel gelenekler malzeme ile yapı arasındaki bağları ilginç çeşitlilikte ortaya koyması ile günümüze dek süren bir geleneksel mimari oluşmuştur(19)

Cumhuriyet döneminin ekonomik ve sosyo-kültürel yapı değişimleri Türk mimarlığının bazı büyük kentler dışında, özellikle konut alanında etkilemiştir denilemez. 4. Bölümde de açıkladığımız gibi bazı kamu yapılarının yapımı devlet ile sürdürölmüştür.

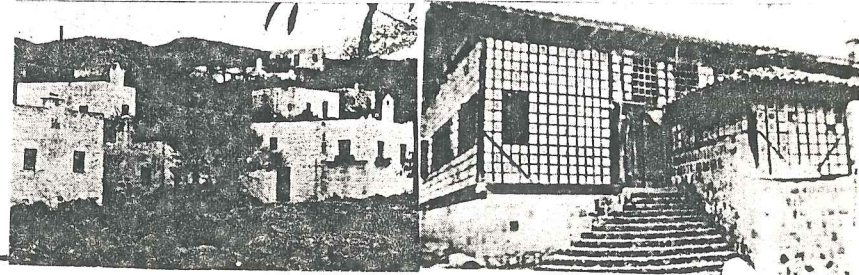

Ülkenin içinde bulunduğu bölgeler arası ulaşım zorlukları konut sorununa çözüm bulunamayışı, halkın kendi geleneksel yapı yapımını sürdürmesine neden olmuştur.

Geleneksel mimarlık, Türkiye'de bölgelerin coğrafi ve tarihi koşullarına bağlı olarak bölgesel konut stilleri şeklinde belirmiştir.(Res. 12-13) Bazen bir İstanbul canisini Tokat'ta İstanbul Konağını Kastamonu'da bulmak mümkündür, ancak bu örneklerin çok yaygın olmadığı görülür.

Res. 12. Karadeniz bölgesinde bir ev
K. B. Tarım

Res. 13. Akdeniz bölgesinde bir ev
K. B. Tarım

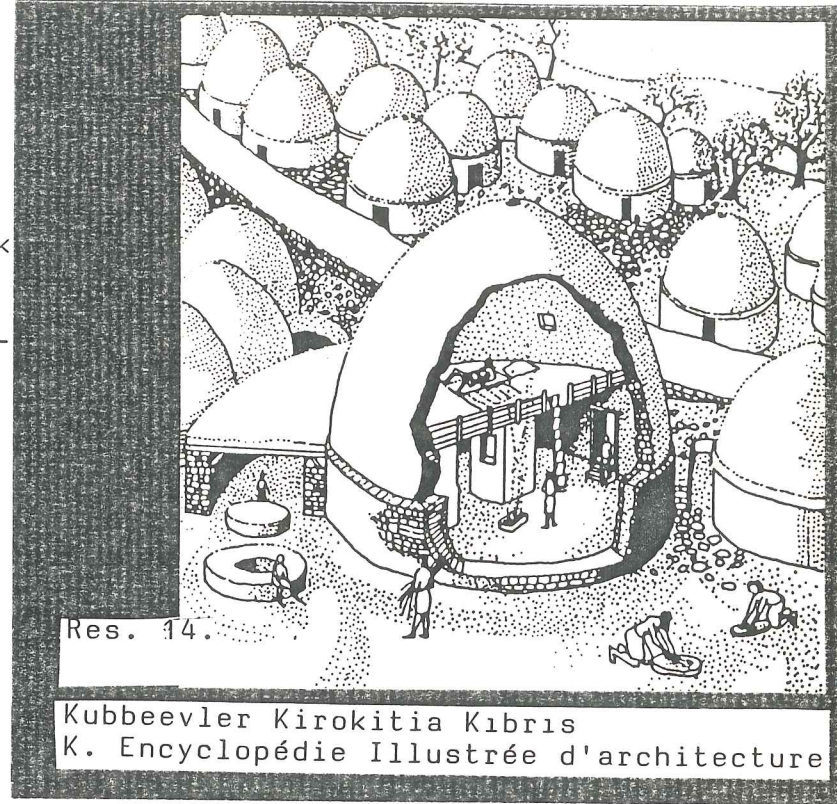

2.4. KENDİLİĞİNDEN (SPONTANE) OLUŞAN YAPILAR

Gerek dış etkilerle, gerekse Türkiye içindeki kendine özgü bir mimari yaratma çabaları sürerken ülkenin sosyal ve ekonomik yapısındaki değişmelere koşut olarak, özellikle barınma ihtiyacını (fonksiyonunu) karşılayabilmek üzere halkın sürdürdüğü yapılaşma olgusu görülmektedir. (Res. 14-15)

Bu ölgü kırsal kesimlerde Cumhuriyet'ten bu yana kendini büyük ölçüde göstermiştir.

Endüstrileşmeden önceki göçebe ve tarımsal uygarlık dönemlerinde spontane oluşumun en belirgin özelliklerinden biri doğal gereçlere bağlı kalmaktır.

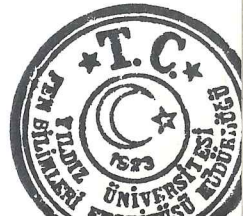
Res. 14.

Kubbeevler Kirokitia Kıbrıs
K. Encyclopédie Illustrée d'architecture

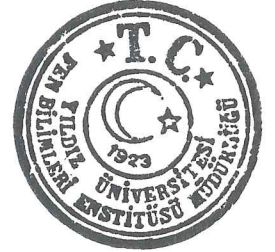
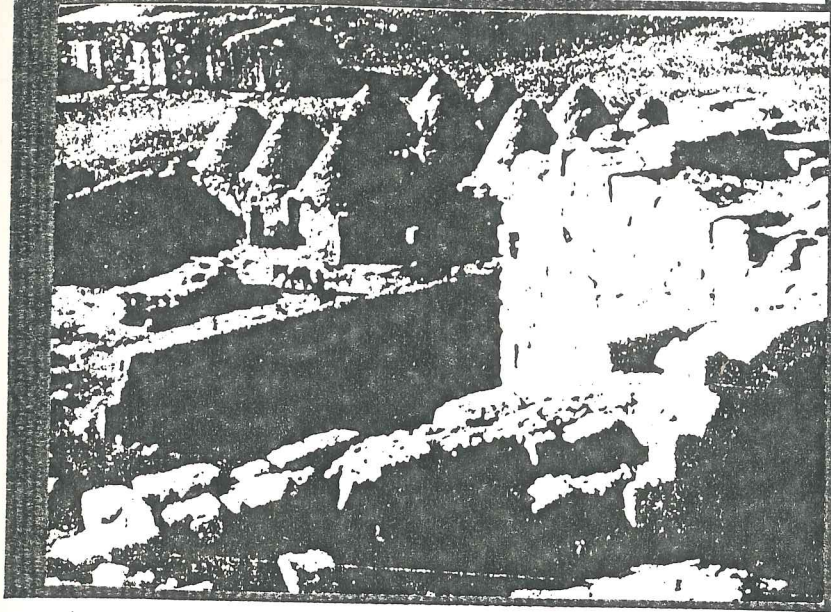
Endüstri devrimine gelinceye kadar insanoğlu doğadan kolayca elde edebildiği malzemelerle yetinme zorunda kalmıştı(21). Kuzey Çin'de Loyang bölgesinde veya Tungman yakınlarında işlenmeye elverişli lős tabakaları oyularak barınma fonksiyonu karşılanmıştır. Yine kutuplarda, eskimoların yörede bulunması tek yapı gereci buzu kullanarak "igloo"lar yaptıklarını bilmekteyiz.(22).

Bu yapıların oluşmasında malzemenin ve teknik olanakların mantıklı bir biçimde kullanıldıkları görülmektedir.

Günümüzde özellikle nüfus hareketleri ve sanayiinin kentler etrafına toplanması sonucu bu kendiliğinden oluşan halk mimarisi Türkiye'de gecekondular olarak kendini göstermiştir.

Res. 15. Evler Harran
K. 50 yılın Türk Mimarisi
(M. Sözen- M. Tapan)

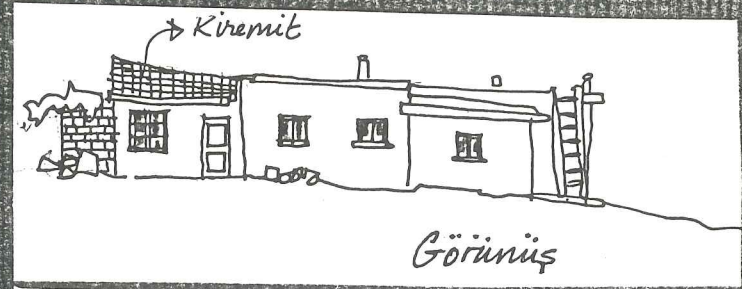
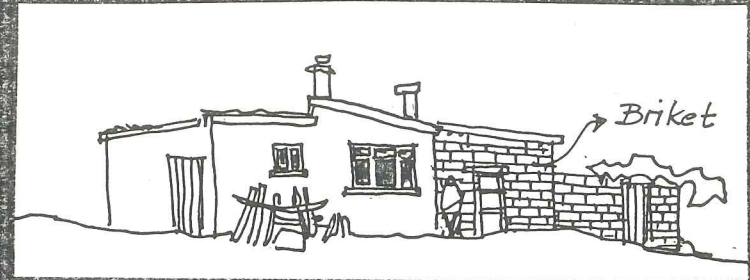
"Bizdeki gecekonu sistemi öz bakımından tarımsal düzende rastlanmazken spontane halk mimarisinin olağanüstü şartlar altında gelişen bir türüdür, daha doğrusu spontane halk mimarisininaceleye getirilmiş, zorlanmış, kısıtlanmış bir şekli de diyebiliriz."(23)

Bu barınma eylemi 1950'li yıllarda Cumhuriyet Türkiye'sinin büyük kentleri etrafında kentsel veriler çerçesinde uygulanmıştır.

Hiç kuşkusuz, ekonomik zorunluluklar, özellikle geri kalmış ülkelerde insanoğlunu, kendi olanaklarına dayanarak barınaklaşmaya zorlamaktadır. Buna neden olarak konut sorununun sağlıklı bir biçimde çözülmeyişi de eklenebilir.

Şehirlerin civarlarında oluşan spontane halk mimarisi kısmen kırsal kesimdeki malzemenin olanakları doğrultusunda gelişmiştir.(Res. 16-17)

Ancak bu yapıların şehirde yapılmış olmaları nedeniyle şehirlerde bulunabilen çimento, cam ve beton gibi gereçlerin özellikle son yıllarda bu yapılarında daha çok kullanıldıkları görülmektedir.(25)

Res. 16-17. Gecekondu Yerleşmeleri

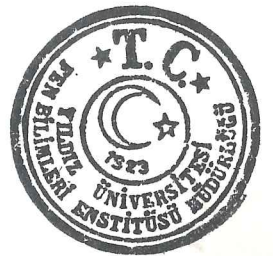
Gecekondu bölgelerinde yaşayanlar, köylü olmaktan uzaklaşmış, fakat henüz kentli olamamış insanlardır. Dolayısıyla halen köydeki yaşantılarını, alışkanlıklarını kentte de sürdürmektedirler. Yapı geleneği ise, tamamen kopmuştur. Kent konutlarını örnek alarak, kentteki malzemelerden yararlanarak bu yapıları kurarlar. Ancak ellerindeki malzeme ve teknolojiyi anlıştık olarak uyguladıkları görülmektedir. Bu nedenle alt yapıdan ve sağlık koşullarından da yoksun olan bu yapılaşma kentlerin civarlarında yozlaşmış yığınlar olarak güncelliklerini korumaktadırlar.(25)

3

**cumhuriyet mimarlığını
hazırlayan ortam**

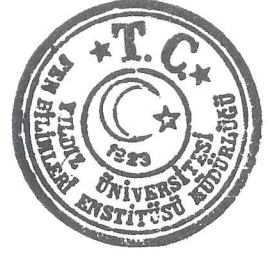
11.'de kısaca mimarlığın gelişim süreci içinde hangi etkenlere bağlı olarak oluştuğunu incelemeye çalıştık. Mimarlığın politik, ekonomik ve sosyo-kültürel ortamın uzantısı ve doğal sonucu olması gerçeğinden hareket ederek bu faktörlerin cumhuriyet dönemi mimarlığını oluşturmada önemi bakımından alt bölümlerde daha da ayrıntılarına girerek araştıracağız. Bunlar genelde işlevler psiko-sosyal ortam, Ekonomik ve Teknolojik Yapı, çevre verileri ve kültürel ortam olarak belirlemektedir. Bu ortam cumhuriyet dönemindeki mimarlığın değişim çizgisini belirleyecektir inancındayız.

3.1. GEREKSİNİM (İŞLEVLER)

1927 nüfus sayımına göre 13.648.888 olan toplam nüfusun % 83.7'si nüfusu onbinden az kırsal yerleşmelerde % 16.3'ü onbinden fazla olan kentlerde yaşıyordu.(1)

Atatürk 1 Mart 1922'de Büyük Millet Meclisinin üçüncü toplantı yılını açarken yaptığı konuşmada, "Türkiye'nin hakiki sahibi ve efendisi hakiki müstahsil olan köylüdür. Binaenaleyh Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümetinin iktisadi siyaseti bu asıl amacı sağlamaya matuftur." demiştir(2). Bunun için tarımı özendirme tedbirleri alınmış Ziraat Bankası kredileri arttırılmış ve aşar kaldırılmıştır.

1929 yılında da Zirai Kredi kooperatifleri yasasının çıkarılması, köylünün ekonomik bağımsızlığını koruma amacı güdülmüştür. Bu çalışmalar doğrultusunda, İzmir, Samsun, Antalya, Bilecik, Ankara ve İçel çevresinde 69 örnek köy yapımı vardır. Bu köylere birbuçuk milyon lira civarında harcama yapılmıştır. Köylünün yaşama biçimi ve düşüncelerindeki gelişmeyi Kemal Karpat ekonomik gelişmeye ve nüfushareketlerinin meydana getirdiği sosyo-kültürel etkilere bağlar.(3)

Cumhuriyetin ilk yıllarında Hükümet büyük ölçüde göçmen sorunu ile uğraşmıştır(4). 5 Eylül 1923'teki oturumda hükümet programı içinde göçmenlere yapılacak yardımdan söz eder.

1923-37 yılları arasında 711,611 göçmen anayurda gelmiştir. En yoğun göç hareketi ise 1923-29 yılları arasına olmuştur. Bu hareketler beraberinde yerleşme sorunlarını da beraberinde getirmişti. 1923 yılında bu göçmen işlerini düzenlemek üzere Mübadele, İmar ve İskan vekâletinin kurulduğu görülüyor. (352 sayıyla kurulan bakanlık, "11 Aralık 1924 tarihli 529 sayılı yasa ile kaldırılmıştır). Daha sonra İskan İşleri İçişleri Bakanlığına bağlı bir genel müdürlük olarak bağlanmış, 1935'de Sağlık Bakanlığına devredilerek yine bir genel müdürlük şeklinde çalışmıştır.(5)

Bu hızlı nüfus hareketleri toplum sosyal yapısını da değiştirmişti. Endüstrileşme

gereği yapımı ön plana alınan fabrikalarla birlikte işçi sayısında da önemli artışlar olmuş, bunlar için çeşitli dönemlerde işçi meskenleri ve siteleri kurmak gerekmiştir.

Cumhuriyetin ilk önemli sorunları Türk toplum yapısını değiştiren devrimlerdir. Batılı anlamda modern bir toplum ve ulusal biçincin oluşturulması bu devrimler sayesinde.

Yukarıda belirttiğimiz Cumhuriyetin ilk yıllarındaki sorunlar yeni Türkiye'de birçok imar faaliyetlerinin yapılması gerektirmektedir.

Savaşta yanan kentlerin imari önemli bir problemi olmakta idi. Bu yolda ilk adım 1924'te René Dange'nin İzmir için hazırladığı kısmi plan çalışması olmuştur.

Yine Ankara'nın başkent olarak seçilmesi bataklıkli, tozlu yollu bir bozkır kasabası görünümünde olan bu kenti yeniden yapma çalışmaları Türkiye'nin stratejik bir zorunluluğu idi.

Yurt ölçeğinde planlama çalışmaları yapmak için 1930'da yürürlüğe giren Belediyeler(6) ve Umumi Hıfz-ı sıhha(7) yasaları çıkarılmıştır.

Ankara'nın ve diğer bazı büyük kentlerin imar sorunu ile birlikte yeni devletin örgütlenme gereksinimi karşılayacak yönetim yapıları, başkentte meclis, bakanlık binaları, illerde hükümet binaları ve belediye binalarının yapılması gerekiyordu.

Bunlara Osmanlı İmparatorluğu tarafından yüzyıllardır geri bırakılmış, eldekiler de son savaş yıllarında yıkılmış Anadolu şehirlerinin imar gereksinmesi, devletin yapması gereken okullar, hastahaneler, fabrikalar eklenebilir. Alt yapı kuruluşlarının da yetersiz oluşu da katılırsa zamanın mimarlık gereksimleri kabaca gözönünde canlanabilir.

Zaman faktörüne bağlı olarak dünyadaki gelişmeler ve yeni beliren ihtiyaçlar şüphesiz ki Türkiye'yi de etkisi altında bulundurmuş ve bu giderek günümüze değin süre gelmiştir.

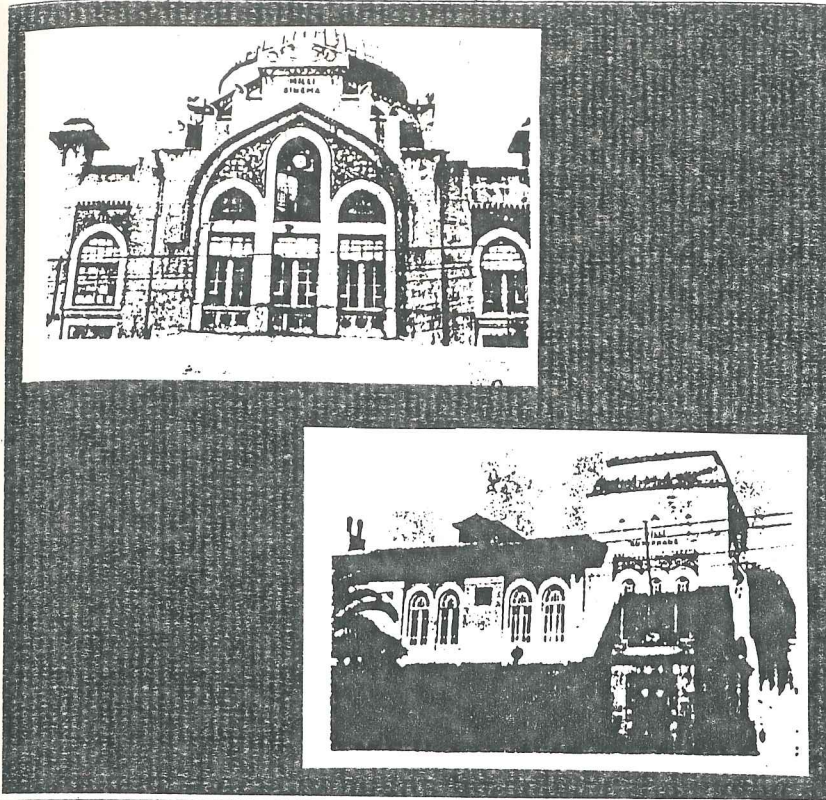

3.2. PSİKO-SOSYAL ORTAM

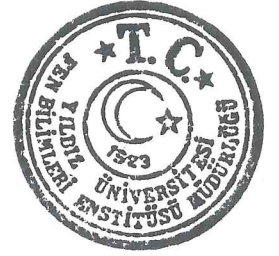
20. yüzyılın başında, Osmanlı devletinin içine düştüğü çıkmazdan kurtarmayı amaçlayan ideolojiler görüldü. Bunlardan biri Osmanlı devleti idaresi altındaki tüm unsurları biraraya toplamaktır. Bazı düşünürlerin ise ümmetçilik fikri üzerinde durduğu görülmektedir. Diğer bir ideoloji de, Türkçülük idi ve Türk ırkını bir imparatorlukla birleştirmeyi amaçlıyordu. Fakat Kurtuluş savaşına dek bu Osmanlılık Türklük ve İslamcılık ideolojileri çeşitli çalkantılar içinde sürmüştür.

Geçmişe inerek Türk kültür ve geleneklerini inceleyen Ziya Gökalp olmuştu. Yine de bu düşünceler büyük değişimler yapacak sonuçlar doğurmamış; tüm devrimci gelişmeler Atatürk'ün başarıları sonucunda gerçekleşmiştir(8). Bu dönemin fikir yapısı Kemalizm ya da Atatürkçülük adı ile bir lider ideolojisi şeklinde biçimlenmiştir. Bu ideoloji 1931 yılında ilk resmi parti programı ile getirilen ilkelerle somutlandırılmıştır. Türkçülük üzerinde çalışmalar yapılmış ve bu ideolojinin Türkiye sınırları içinde kalmak koşulu ile sürdürülmesi benimsenmiştir.

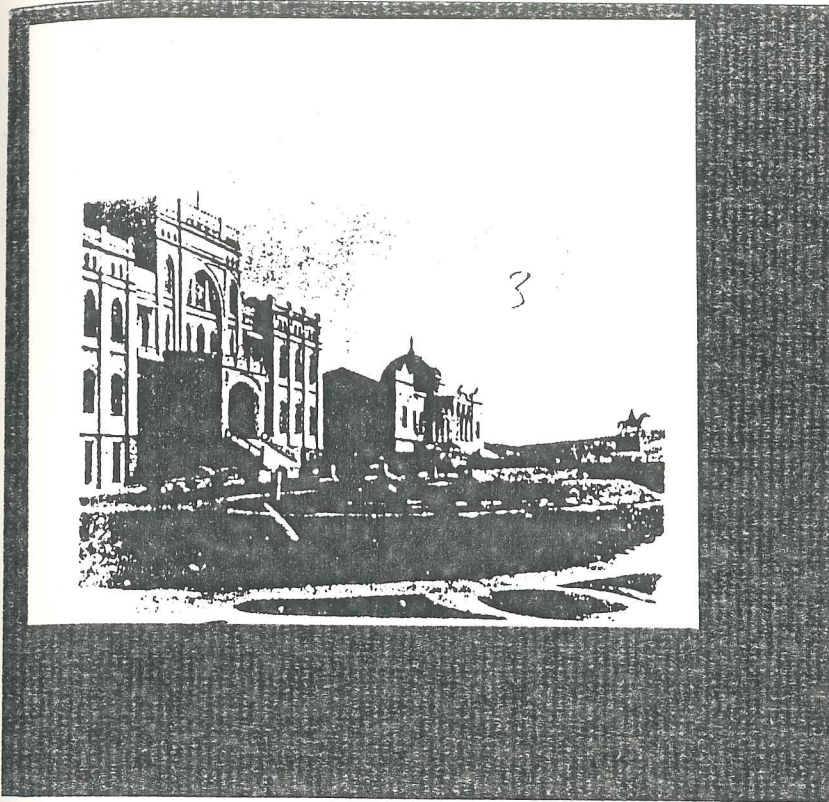
Res. 1. Milli Sinema, İzmir, 1926
Mim. Tahsin Sermet, Müh. Galip
K: Erken Cum. dönemi Mim.
(İ. Aslanoğlu) Ankara, 1980

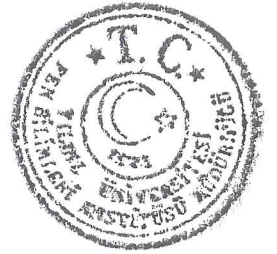
Res. 2. Milli Kütüphane, İzmir, 1933
Mim: Tahsin Sermet
K: Erken Cum. dönemi mim.
(İ. Aslanoğlu) Ankara, 1980

Bununla birlikte ulusçuluk hareketlerinin de ortaya atıldığı görülmektedir. Ulusçuluğu Milli Müdafaa, Milli Sanayi, Milli İktisat, Milli tasarruf gibi birçok alanda aranması yanısıra hükümetin yapı alanında da mimarları ileride görüleceği gibi milli olmaya yöneltmesi bazı yapıların adlarını önüne milli sözcüğünün eklenmesi (Milli Sinema, Milli Kütüphane gibi) üstteki tanımlmaların ışığı altında açıklanabilir (Res.1-2).

Ziya Gökalp'in ortaya attığı Türkçülük fikirlerinin etkileri Cumhuriyetin ilk yıllarında da sürmüştür. Osmanlı mimarlığına dönüş fikirleri 1910 yıllarında başlayıp 1930 yıllarına kadar devam eder.

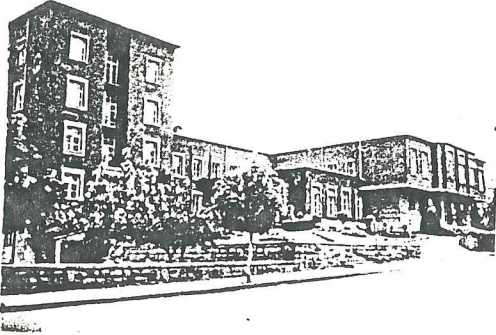
Res. 3. Halkevi (Eski Türk Ocağı)
Ankara, 1927
Mim. Arif Hikmet Koyunoğlu
K. 50 yılın Türk Mimarisi
(M. Sözen - M. Tapan)

1927 yılında Ankara'da Türk Ocağı Merkez binasının yarışma değerlendirmesinde Ziya Gökalp'in jüri üyelerinden biri oluşu ideoloji-mimarlık yakınlığının kanıtıdır(9)(Res.3). Bu tutumu daha sonra da süregelmış ve yapı-larda Türk mimarlık öğeleri kullanılmaya başlanmıştır. Bu akımın öncüleri olan Vedat ve Kemalettin Beyler, II. Meşrutiyet döneminde başlattıkları bu mimarlık üslubunu Cumhuriyetin ilk yıllarında da sürdürmüşlerdir.

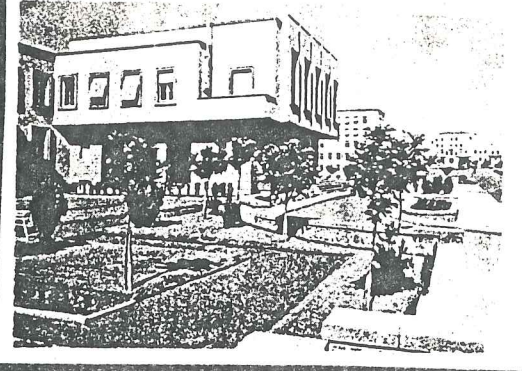
1920 yıllarında ise bu üslup Türk mimar-ları arasında tamamen benimsenmiştir. Bunun nedenleri olarak hem hükümetin bu üslubu desteklemesi, hem de dışarıya kapalı oluşu-muz gösterilebilir.

Kentlerin ve alt yapıların uygar bir yaşantıya uygun olarak donatılması gereği ile birçok yapılar bitirilmeğe çalışılmıştır. Rejimin Prestij yapıları olan Türkiye Büyük Millet Meclisi Bakanlık binaları, Hükümet konakları, Belediye, Adliye, Bayındırlık, Tekele ait yapılar, parti merkezleri, güvenlikle ilgili yapılar inşa edilmişlerdir. Bunlar önemli kamu yapılarıdır. Bu yapılar yalın biçimleriyle modern bir anlayışı simgelediği belirtilebilir. Ancak geleneksel Türk konutu motiflerinin yapılara eklemeler şeklinde girdiği de gözden kaçmamaktadır. Türkiye'de bulunan eski bir yabancı devlet başkanı bu yapılara "Büyüklük duygusu ile çizilmiş resmi daireler" olarak tanımlamaktadır.(10)

Res. 4. Ticaret Bakanlığı 1934-35
Mim: C. Holzmeister

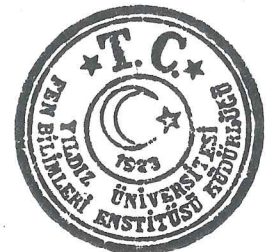
Res. 5.

Bayındırlık Bakanlığı 1933-45
Mim: C. Holzmeister

Gerçekten, bakanlık yapılarının yaygın, devlet otoritelerini yansıtmayı amaçlayan büyük ağır ve simetrik kütleleri bu etkiyi anımsatmaktadır. Bayındırlık ve Ticaret Bakanlıkları arasındaki revaklı geniş merasim alanı bu etkinin bir somut örneğidir(Res 4-5).

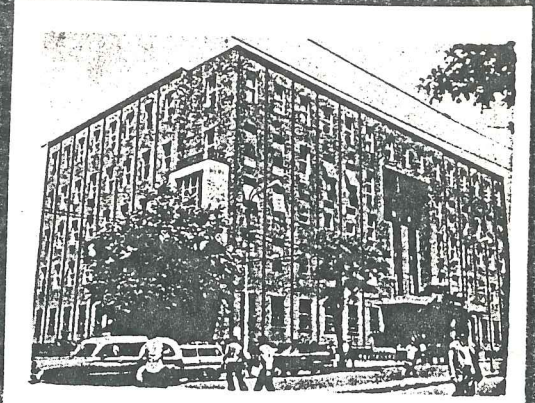
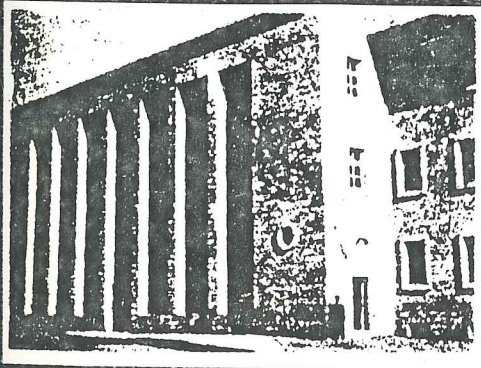
Bu tutumlarda mimarların kendi ulusal kaynaklarına yönelme çabaları ile bazı dış ülkelerde ırkçı ulusçu hareketlerin yönelttiği mimarlık gelişmelerinin etkileri vardır.

Türkiye'ye de bu neo-klasik tutum yabancı mimarlarca getirilmiştir. 1940-50 yıllarının yapılarında bu anlayışın etkinliği gözlenmektedir. Bu mimarlar tasarımları istenen devlet yapıları için Avrupa'da geçerli üslup olan neo-klasik üslubun anıtsal ifadesini uygulamayı belki de mimarlığın devletin otoritesini simgelemesi gerektiği düşüncesiyle şartlandıkları için benimsemişlerdir (Res.6-7). (11)

Türk mimarları arasında da yönetim yapıları için ağırbaşlılık simgesi taşıyan bir anlayışın yaratılması isteği yaygınlaşmıştır. Örnek olarak resmi binaların milli ve resmi bir mimarisini olmalıdır. Bir karakol bir maliye dairesi, bir adliye binası, temsil ettiği otoriteyi ifade edecek bir mimaride olmalıdır (12) denilmiştir.

Res. 6. Isparta Hükümet Konağı, 1936
K: Arkitekt no. 11, 1944

Res. 7. T.C. Merkez Bankası
Ankara, 1931-33
Mim: C. Holzmeister
K. 50 yılın Türk Mim
(M. Sözen - M. Tapan)

Yine ""İnkilabın kendi karakterini ifade edebilecek kuvveti kendi büyüklüğü ile mütenasip bir üslubu olmalıdır" (13). Diğer bir yazısında ise S.H. Eldem yerli mimarlığın yaşatılmasında teknik, maddi ve manevi koşulların gelişmesini ve rejim konusu olduğunu yazıyor ve şöyle diyordu:

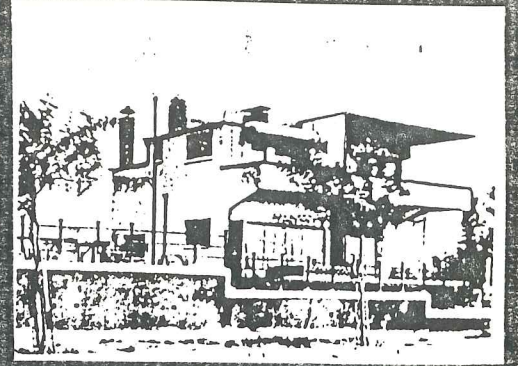
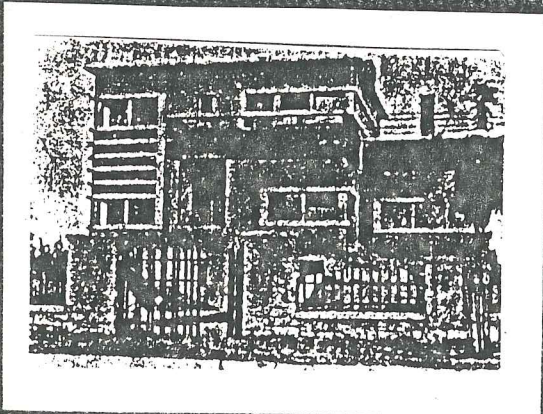
"Manevi şartların vücut bulması biraz da rejim meselesidir. Bunlar daha ziyade kuvvetli rejimler ve milletler tarafından tatbik edilebilirler. Bu takdirde hükümetlerin oynayacağı rol çok büyüktür. Milli bir mimarının bulunması için devletin müdahalesi şarttır (14).

Bu anlayış ve sözler batıdaki politikanın etkisinde mimarlığın bize ulaşacak kadar yaygınlaştığını göstermektedir.

Res. 9. Kimyager Ahmet Rıza bey
evi Adana, 1931
Mim. A. Ziya Kozanoğlu
K: mimar no. 9, 1931

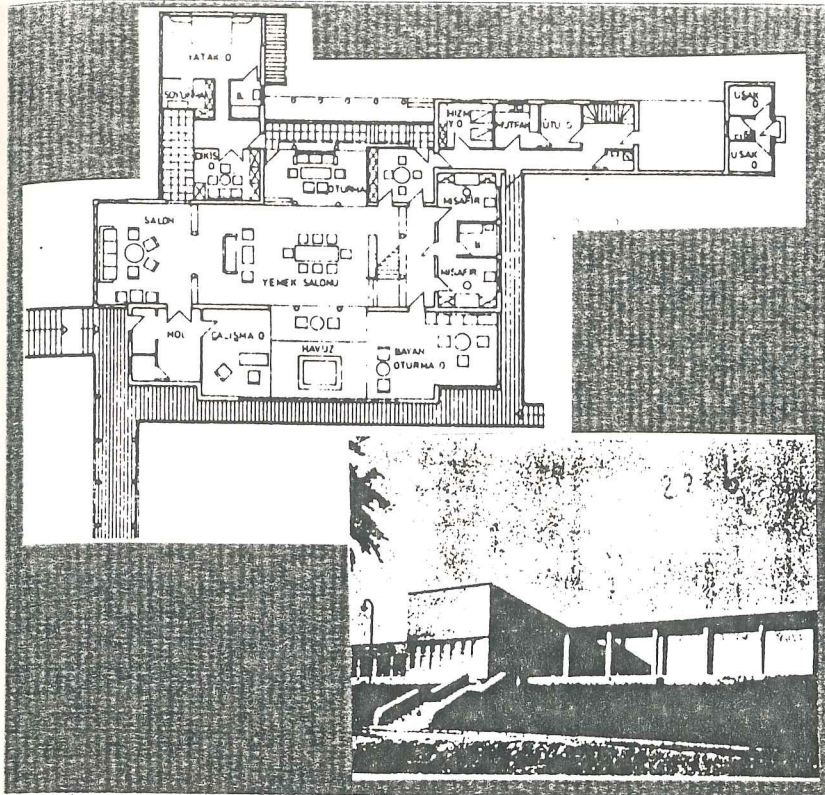
Res. 8. Sait bey evi, Adana, 1930
Mim: Semih Rüstem
K: Mimar no.7, 1932

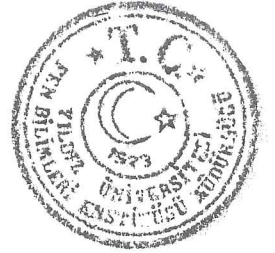
Cumhuriyet döneminde kentlerin çevresi de devrimlerin oluşturduğu sosyal tabakaların bu kentlerde yerlerini belirlemeleriyle değişmektedir. Yeni yeni oluşan bürokratlar ve ekonomik güçleri gittikçe gelişen tüccar kesimi ve sanayiciler şehirlerin bazı bölgelerinde özel konutlar yaptırarak yerleşmişlerdir. İstanbul'da Boğaz'da yapılan yalı ve villalar bunlara örnek olarak gösterilebilir.

Bu dönemde yapılan apartmanlar daha çok ticaretle uğraşan kesime aittir. Bunların en çoğu İzmir'de görülmektedir. Daha küçük kentlerde, yeni yükselen memur, bürokrat ve serbest meslek sahipleri istasyona giden bir cadde üzerinde evlerini yaptırarak istasyon mahallelerini oluşturmuşlardır. Adana böyle gelişmiş kentlere bir örnektir(Res. 8-9).

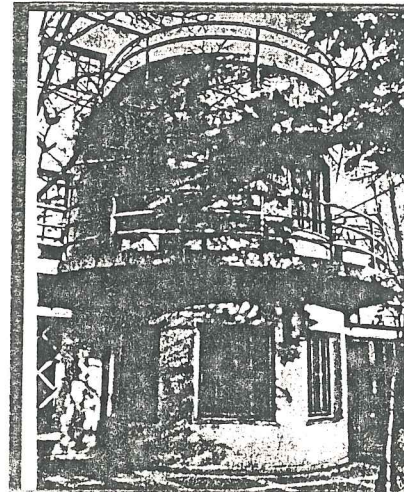

Res. 10. Çankaya'da villa
Ankara 1936
Mim. Seyfi Erkan
K: Arkitekt no.7 1936

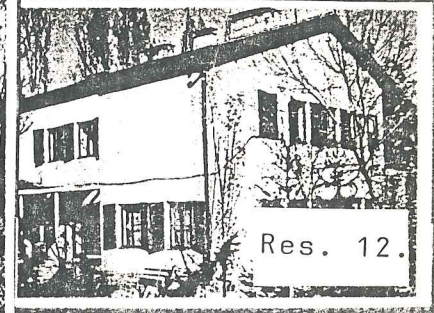

Ankara'da Jansen'in planında, Çankaya'nın büyük arsalar için ayrıldığı buranın özelliklerine küçük parselli ve dar sokaklı bir sistemin uymayacağı düşüncesi hakimdir. Bu alanlarda Seyfi Arkan villa tipi konutlar tasarlamıştır (Res. 10-11-12).

Res. 11. Milka Binası,
1933 Ankara

Kavaklıdere'de ev.
Ankara, 1937
Mim: Emin Onat
K: Arkitekt no.5 1937

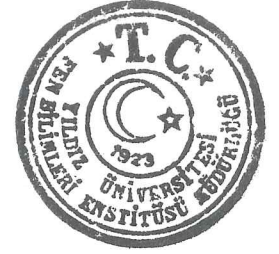

Res. 12.

3.3. EKONOMİK-TEKNOLOJİK YAPI

Cumhuriyetten önce yapı endüstrisini yedi kuruluş oluşturmakta idi. Bunlardan üçünün kereste, ikisinin tuğla-kiremit ve diğer ikisinin kırkbin ton/yıl kapasiteli çimento fabrikaları olduğu bilinmemektedir(15)

İmalat sektörü için ilk önemli girişimlerden biri yapı gereci üretmek isteyen girişimcilerin 1927'de çıkarılan Teşvik-i Sanayi Yasasından yararlanmalarıdır. Bu yasada memlekette bulunmayan bazı inşaat malzemelerinin gümrük vergilerinden muaf tutulan bazı fabrika kuracak girişimcilere hükümet tarafından arsa sağlanmaları yer almıştır.

1923-29 yılları arasında inşaat sanayi üretimlerinde artışlar görülmüştür. Daha sonra Dünya Ekonomik bunalımı Türkiye'yi de etkilemiş ve inşaat sanayi üretimi alanlarında düşüşler kaydedilmiştir. Kamu inşaat harcamalarındaki artışlar alt yapı gereksinmelerine yapılan harcamaların çokluğunu göstermektedir. 1929 yılında en çok konut üretilmiştir(16).(Bu yıllarda çimentolu bina yapımı da en yüksek değerdedir.) Henüz yurt içinde inşaat demiri üretimi yapılmadığından demir dış alımın arttırılacağı izlenmektedir.

1929 yılında Bakırköy Çimento Fabrikası kurulmuş, ve 1930'a dek çalışmıştır. 1928 yılında ise bir Fransız şirketi Ankara Belediyesi ile birlikte bir çimento fabrikası kurmuştur.

1929-32 yılları arasında Zeytinburnu ve Kartal Çimento fabrikalarının kurulması ile üretim 1931 yılında 192 bin tona ulaşmıştır(17).

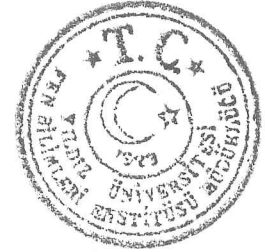
Cumhuriyetin ilk yıllarında ulaşım sanayi için büyük sorunlar yaratmıştır, Taşıma harcamaları malzeme fiyatlarındaki artışlara neden olmuştur. Dışarıdan alınan malzemeler ise ülkenin kıyı kesimlerinde tüketilmiş, içeride üretilen malzemeler ise kıyılarda kullanılamamıştır. Özellikle dışarıdan alınan kiremit kıyılarda kullanılmıştır.(18)

Taşımacılık yurtda üretilen çimentoyu da etkilediğinden uzun yıllar dışarıdan malzeme getirilmesi sürdürülmüştür. Fayans tuğla ve kiremitin dışarıdan getirilmesine bu yapı malzemesi standartla-

rının bulunmayışı da neden olarak gösterilebili

Genel olarak yapı endüstrisi ve malzeme üretimi bu yıllarda gelişmediği görülmektedir.

Bu önceleri Türkiye'de meslek uğraşlarını sürdüren Ermeni ve Rum ustalarından bir kısmının yurt dışına gitmeleri yurt içinde bu alanda büyük eksiklikler görülmüştür. Sonraki yıllar devletin yapı malzemesi ilgili bazı kuruluşları açmasıyla bir gelişme kaydetmiştir. Bunlar Sanayi ve Kredi Bankası (1932), Sümerbank (1933), Etibank (1935), M.T.A. Enstitüsü (1935), Türkiye Demir Çelik İşletmeleri (1937) gibi kuruluşlardır. Ekonomi Bakanlığı 1934 yılında standartlar konusuna el atmıştır.(19)

Avrupa'da kullanılan bazı malzemelerin Türkiye'de de kullanılmaya başlandığını görmekteyiz. Bunlardan ksilolit 1931'den başlayarak döşeme kaplama malzemesi olarak kullanılmıştır. 1932'den sonra da terranova ve edelputz yapı yüzeylerinin de sıva olarak kullanılmıştır(20).

1930 yıllarına ait İstanbul Ticaret Odası yapı gereci piyasa cetvellerinden anlaşıldığına göre alçı, Almanya'dan kiremit Fransa'dan mermer, İtalya'dan getirilmekte idi. 1939 yılında Zeki Sayar yapı endüstrisi konusunda;

"Memleket bünyesine uygun bir inşaat ve yapı ekonomisinden haberdar değildik. Bunu mimari kültürsüzlükte mi aramak lazımdır. Yoksa kabahati mimarları dinlemeyen otoritelere mi atfetmelidir. Herhalde bundan yurdun mimari bünyesini yapan müesseseler de mesuldür"(21)

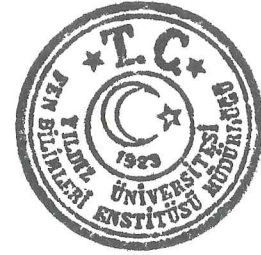
Yerli biryapı ekonomisinin gelişmemesinin nedenlerini araştırmıştır. Yine bu konuda Sedat Hakkı Eldem yapı işlerinin ekonomik yönüne değinerek soruları belirtiyordu.

"Yapılacak binalar milli servetin bir kısmını teşkil edeceklerine göre, bu servetin en makul bir şekilde yaratılması sonra da muhafaza edilmesi çok mühimdir. Yapımı iktisadi olması için iyi ve dayanıklı malzemenin yerinde ve makûl bir tarzda kullanılması lazımdır. Hakiki lüks ve israf ise fakir milletimizin kudretiyle hiç de mütenasip olmayan bazı noktaların binalarımızın inşaatında esaslı bir rol oynamasıdır"(22)

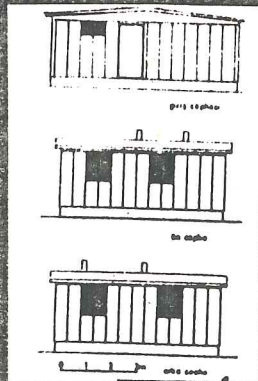
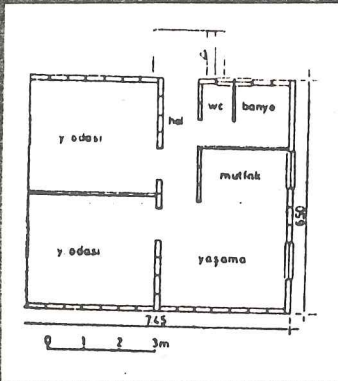
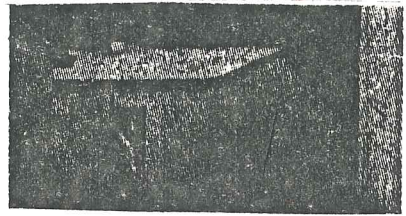
Bu dönemde demir ve çimentonun fazlaca ve gereksiz kullanıldığı görülmektedir. Tek katlı yapılarda bir betonarme iskelet yapımı kullanıldığı, yeni malzeme ve yapım sistemlerinin modernlik olarak anlaşılmıştır. Zeki Sayar bu durumu şöyle dile getiriyor:

"Betonarmeyi hiç lüzum olmadığı halde Anadolu'nun en küçük kasabalarına kadar soktuk, medeniyet icabıdır diye fabrikalarımızda, imalathanelerimizde en lüks seramik vb. inşaatı tatbik ettik. Tek katlı evlerde bile betonarme döşemeleri kanunlar ile mecburi kıldık. Bizim kadar yerli malzeme ile kurulmuş zengin mimari örnekleri olan bir memlekette ahşap ve kâgir inşaat usullerini unutmak ve yerli malzemeyi ikmal etmek hiç de doğru değildir"(23)

Res. 13.

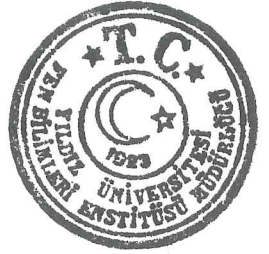
Hafif Beton
tek katlı evler
K: Mimarlık 1968

Yapı üretiminin endüstrileşmesi dünya-
daki gelişmeler doğrultusunda Cumhuriyet dö-
neminde Türkiye'nin karşılaştığı sorunlardır.
İkinci Dünya Savaşı sonrası hızlı konut yapıl-
ması ve ekonomik olma gereksinimi bu yıllarda mi-
marlık dergilerinde yer almıştır. Özellikle prefab-
rikasyon ile ilgili konular önemlidir.(Res.13).
Türkiye de de bu konudaki ilk girişim Er-
zincan depremi nedeni ile Avusturya'dan
alınan prefabrike konutların bu ilimizde
kurulmasıdır. Yapı üretiminde endüstriyel yön-
temlerin kullanılmasına ilişkin çalışmalar bu yıl-
larda yapılmıştır. bugün bazı özel firmalar ahşap
ya da hafif beton prefabrike konutları, bazıları da
betonarme ve ön gerilimli beton taşıyıcı elemanları
endüstriyel olarak üretmektedirler.

3.4. ÇEVRE VERİLERİ

Cumhuriyetle başlayan ülkeyi yeniden yapma çalışmaları coğrafi bakımdan çeşitli iklimsel ve topoğrafik özellikli gösteren Türkiye'nin önemini yitirmeyen bir sorunu olmuştur. Bu çeşitli farklılıklar gösteren bölgeleri birbirine bağlamak için önce demiryolu yapımına ağırlık verilmiş bunu karayolları yapımı izlemiştir. Diğer bir konu da kentlerin imar ve donanımıdır. Türkiye'nin doğal topoğrafyasının dağlık bir özellik göstermesi bu konudaki çalışmaları önemli ölçüde aksatmıştır.

Türkiye'nin deprem kuşağında bulunması konut yerleşmelerin yer seçimi için çalışmalar gerektirmiştir. 1949 yılında Erzincan'da oluşan deprem nedeniyle iki üç ve dört odalı prefabrike konutlar Avusturya'dan satın alınmıştır. Daha sonra bu alandaki boşlukları kapatmak çeşitli deprem yörelerinde barınma gereksinimini karşılayacak, konutların yapılması için yapı üretim endüstrileşmesine çapa harcanmıştır. Bunun için Ankara'da İmar İskan Bakanlığının gereksinmelerini karşılamak üzere iki konut fabrikası kurulduğunu görmekteyiz.(24)

Deprem ile ilgili çalışmalar önemini teorik düzeyde korumuş, ancak bu çalışmalar uygulama alanında aynı düzeyi koruyamamıştır.

1969 yılında da hafif beton prefüabrike konut üretimine başlamış olan bu fabrikalar normal zamanlarda 7, felaket zamanlarında da 20 ev/gün üretim kapasiteleriyle çalışmaktadırlar(25).

Cumhuriyet dönemi içinde Üniversite ve Yüksek Okullarda yapılan bilimsel araştırmalar, çalışmalar mimarlığın karşılaştığı sorunların bilimsel yöntemlerle çözümlenmeleri eğilimini ortaya koymaktadır. Burada bilim-selden amaç çevre koşullarının nesnel değerlendirilmesi kastedilmektedir. Mimarlar elinde bu veriler ne kadar gerçeklere dayalı ise onlar da bu verilerin değerlendirilmesinde o derecede sağlıklı bir çıkış noktasına sahip olabilirler.

Son yıllardaki genel bilimselleşme eğilimleri yanında Türk mimarlarının tasarımlarında Türkiye'nin kendine özgü çevre koşullarına yukarıdaki anlamda uygulamaya aktarmaları önemli belgeler niteliğini taşımaktadır. 1941 yılında açılan Köy Okulları Proje yarışmasında gönderilmiş projelerin açıklama raporlarından bunları anlamaktayız. Bunlardan anlaşılacağı üzere Türkiye'nin özellikle kırsal bölgelerinin koşullarını bilen, yöresel malzemelerle esnek plân tipleriyle iyi, ekonomik en gerçekçi bir şekilde bunları uygulamaya aktarabilme koşullarını araştıran mimarlık ürünleriyle karşılaşmaktayız. Bu örneği verilen düşüncelere bugünkü proje yarışmalarındaki açıklama raporlarında rastlamak mümkündür.(26).

3.5. KÜLTÜR ORTAMI

Cumhuriyetin ilk önemli sonuçları bilindiği gibi devrimlerdir. Batılı anlamda çağdaş bir ülke ve bir ulusal bilincin oluşturulması bu devrimler sayesinde. Bu devrimler Cumhuriyetin ilk beş yılı içinde gerçekleştirilmiştir. 1922 saltanatının kaldırılması, 1924 Hilafetin kaldırılmasıdır. Aynı yıl Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile eğitim alanında devrimler yapılmıştır.

Laiklik ile din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılması Türk Toplumunu yapısındaki en önemli devrimdir. 1925'de Şapka ve Kılık Kıyafet Kanunu ile toplumun modern bir görünüm alması sağlanmaya çalışılmıştır. 1926 yılında İsviçre'den alınan Medeni Kanun ile Türk Hukuk düzeni çağdaş olma yönündeki gelişimini sonuçlandırmıştır.(27)

Daha önceki batılılaştırma çabaları Namık Kemal, Ahmet Mithat Efendi kuşağında şöyle bir formül ile belirlenmişti: Değişmeler batı uygarlığının baskısı olduğu için uygarlığın "maddi" yönleri değişmeye açık tutulabilecek, manevi yönlerine kapalı tutulacaktı. Buna tepki olarak bu uygarlığın bir bütün olduğu Batı uygarlığı karşısında bu tür formülün yürümeyeceği düşüncesi doğmuştur. Daha sonra Ziya Gökalp'in çerçevesi içinde yaptığı hars ve medeniyet ayırımı maddi ve manevi ayırımın farklı bir biçimde konusu olarak bir süre yaşama gücü gösteren bir formül olmuştur.(28)

Cumhuriyet dönemi deęişmelerinin devrim-
rimci niteliği, bu formüldeki sınırları yık-
mıştır. Cumhuriyet devri devrimlerine özelliğini
veren yan ikinci Mahmut zamanında başlayan eğrilmele-
rini, çarpıklıkların ikiye üçe bölünmelerin çağdaş
uygarlık düzeyine uygun olacak yolda bütün-
leştirilmesi, tutarlık kazandırılmasıdır.

Değişmelerin kapsamı üzerine doğan dev-
rimci görüşün önderlięini yapan Atatürk bu
görüşü daha Cumhuriyetin kuruluşundan önceki
yıllarda başlatmıştı. Ülkede yaptığı gezi-
lerde şu görüşü devamlı tekrarlamıştır.

"Savaş zaferle sonuçlandı; fakat asıl
bağımsızlık savaşı şimdi başlamaktadır. Bu
savaş toptan çağdaş uygarlığa katılma savaşı
dır.

1924 nutuklarında sık sık yinelenen konu
bütünüyle çağdaş uygarlığa katılmaya karşı
olan güçleri yenme zorunluluğu üzerinedir.
Çağdaş dünyada var olabilmek kendimizi değiş-
tirmemize bağlıdır. Toplumsal ekonomik ve
bilimsel alanlarda ilerleyebilmenin yolu bu
tutumu almakla açılabilir".

Bilimsel buluşların yarattığı harika-
ların bütün dünyanın yaşama koşullarında
büyük değişiklikler yarattığı bir çağda hiç
bir ulus geçmişlerin geleneksel bağlılıklarıyla
varlıklarını tutunduramazlar. Artık
eskinin bütün artıklarını, kafalarda bunlar
üzerine yerleşmiş inançları söküp atmak zo-
runluluęu vardır".

1925 yılı nutuklarında geleneksel kurum ve kuralların çoğunun dünyasal bir devlet, ulusal bir kültür gerekleri ile uyumsuzlukları üzerinde durur.

1928 yılında harf devrimi yapılmış bu devrim ile ulusal bilince varma Türk dili üzerinde yapılan çalışmalarla Türk Kültürü içindeki önemli konumunu almıştır. Çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmak için yapılan bu atılımlar batının bölücülük ve saldırılarına rağmen Tarık Zafer Tunaya'nın deyişiyle, "Batıya rağmen batılık" anlayışıyla gerçekleştirilmiştir(29).

Cumhuriyetin ilk yıllarında Türkçülük ve Türk kültürü üzerindeki çalışmalar mimarlık alanındaki etkilerini bir ulusal üslup şeklinde dile getirmiştir.

Bu dönemin anlayışı Türkiye'nin çeşitli kentlerinde kendini göstermiş ve birçok Türk mimarı birçok yapıtlar oluşturmuşlardır.

Mimarlık alanında önce tasarım ve uygulamalarda daha sonra eğitimde yabancılardan yararlanma 18. yüzyılın ikinci yarısında başlamış bu tutum 19. yüzyıl boyunca sürmüştür. Cumhuriyet döneminde Türkiye Üniversitelerinde birçok yabancı profesör eğitim yapmışlardır. Bu 1950 yıllarına dek sürmüştür.

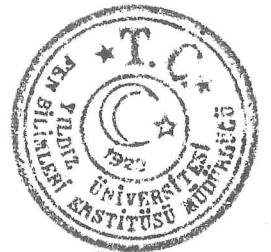
Bu tutum, Bülent'Öözer'in de belirttiği gibi mimarlıkta ivedi yapı gereksinmelerinin gerçekleşmesi için uygulama alanında ve sayıca az olan yerli mimar yetiştirmek üzere eğitimde yabancı mimar kullanımı biçim de kendini göstermiştir.(30)

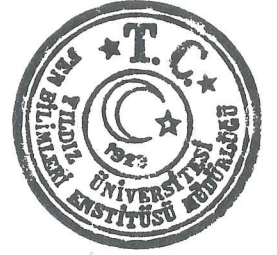
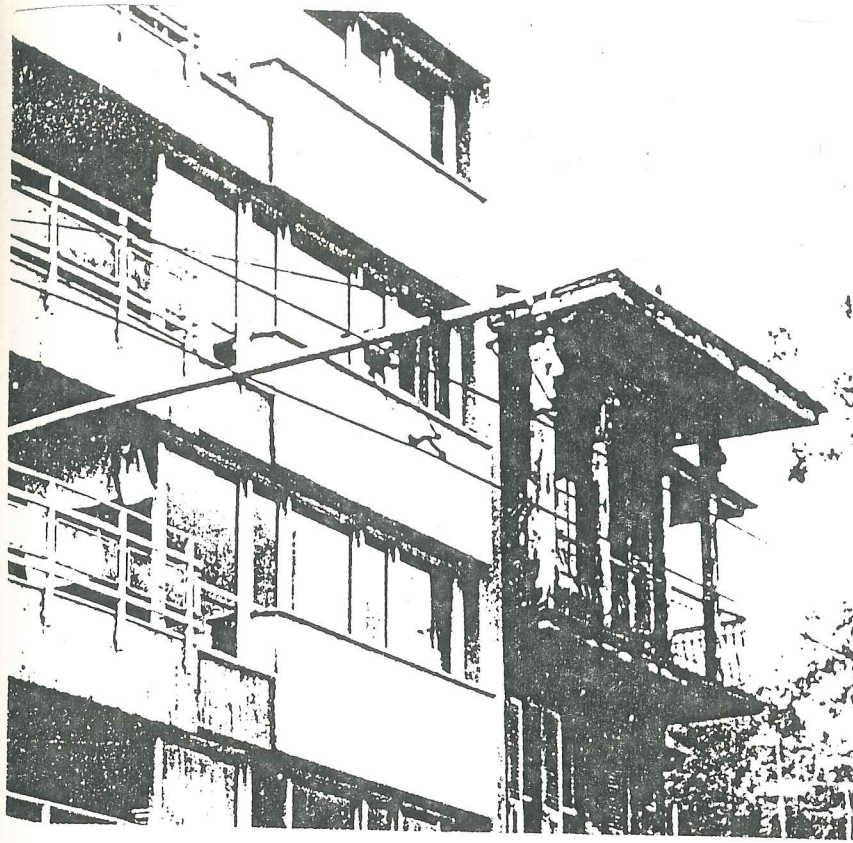
Uzun yıllar boyunca Almanya ile ılımlı siyasal ilişkilerin sonucu olarak 1930'lar- da kültürel anlaşmaların hızlandırıldığı bilinmektedir. Türkiye'nin katıldığı kültür anlaşmalarının hemen tümünde üniversite personeli, profesörler ve öğretmenlerin alışverişine olanak tanıyan maddeler bulunmaktadır.(31).

Türkiye'de çalışma alanına giren bu yabancılar bazı dönemlerde kendi kültürlerinin ürünleri, bazı dönemlerde ve Türkiye'deki kültür ortamının etkisiyle kompozit ürünler ortaya koymuşlardır. Gerek yabancılar etkisiyle, gerekse dünya üzerindeki iletişim araçlarının gelişmesi ile çeşitli bölgesel (rejyonel) kültürler ülkelerin sınırla-

rını aşmışlar ve ortak bir dilin oluşmasını sağlamışlardır.

Devrimler sonucunda batılı biçimde yaşama özeni, yalnız mimarlığa değil bir evin iç yaşamına mobilyasına da yansımıştır. Artık eski Türk evinin içdüzeni özellikle kentlerde tümüyle bırakılıyor, yerini endüstri çağının ürünleri olarak nitelendirilen metal ayaklı masalara, büfelere, sade ve basit aydınlatma araçlarına, koltuk ve sandalyelere bırakıyordu. Bu durumu Yakup Kadri Karasoğanlı şöyle yazmakta idi:

"Berlin" in veya Paris' in son mobilya kataloglarındaki eşya resimlerine göre döşenmiş odaların, salonların, herkese ilk gösterdiği günler adeta bayramlıklarıyla sevinen bir çocuk gibi idi. Birer dışçı sandalyesini andırarak koltuklar birer ameliyat masasına benzeyen sedirler, bir otomobil içi gibi kanapeler, sekiz köşeli masalar eski zahire ambarlarından hiç farkı olmayan büfeler, dres suvarlar çıplak yer ve hepsinin üstünde soğuk bir klinik havası(32). Bu gelişmelerle, planlamada da yüksek avlu duvarlı içe dönük dıştan kopmuş Türk evinden de iz kalmıyordu. Yeni yapılar geniş cam yüzeyli tümüyle batı anlamında dışa dönük yapılar görünümündeydi.

4

cumhuriyet mimarlığı oluşurken

Cumhuriyet Türkiye'si Osmanlı İmparatorluğundan çoğu yabancıların elinde olan az kapsamlı bir teknik alt yapı mirası devralmıştır. Bu alt yapıyı geliştirmek yeni kurulan devletin ihtiyaçlarına göre bir bayındırlık faaliyetini oluşturulmasını 17 Şubat 1923'te İzmir Ekonomi Kongresini açan ATATÜRK, konuşmasında şu sözlerle ifade etmiştir:

"Siyasi ve askeri zaferler, ne kadar büyük olursa olsun ekonomik zaferlerle taçlandırılmazlarsa, az zamanda söner. Bu kuvvetli ve parlak zaferimizi de taçlandıracak olan Bayındırlık yolunda sonuç alabilmek için ekonomik egemenliğimizin sağlanması ve güçlendirilmesi gerekir(1).

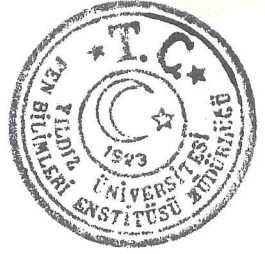
Bütçedeki büyük açıklara ve Bayındırlık Bakanlığının sınırlı parasal olanaklarına rağmen Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin ilk el attığı alanlar ulaşım, savaşta yanan, yıkılan yerlerin imarı, bataklıkların kurutulması, Ankara'nın Başkent olarak yeniden kurulması gibi sorunlar olmuştur.

Cumhuriyetin ilk yıllarında içinde bulunulan zor durumu Falih Rıfki Atay şöyle belirtiyor:

"Baştanbaşa ziraati ile, şehirleri de, köyleri ile yeniden inşa edilecek, maddi ve manevi inşa edilecek ve oniki milyon İngiliz lirası, yani iyice bir anonim şirket sermayesi kadar bir bütçe"(2).

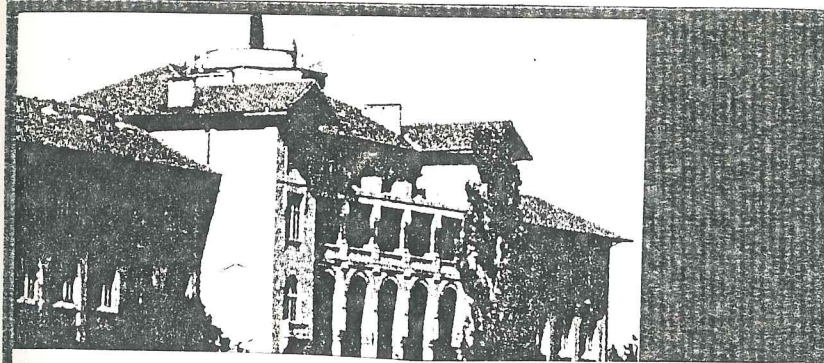
İlk yıllarda hükümetin Bayındırlık alanında yapabildiği yardım bu nedenlerle çok azdır. 1926 yılında Türkiye genelinde inşaat kredi sağlamak için kurulan Emlâk ve Eytam Bankası ilk yıllar yardımını ancak Ankara'nın imarı için kullanabilmiştir(3).

Kent planlamaları ilk yıllar ele alınmış ve çözümlenmesine çalışılmıştır. Savaş sonrası yanan İzmir için bir imar planı yapılmıştır. 1924 yılında Fransız René Dange'nin hazırladığı kısmi imar plânı devlet tarafından uygulama konulmuştu.

20. yüzyıl başındaki Osmanlı devletini kurtarmak için birçok ideolojilerin ortaya atıldığını görmekteyiz. Bunlar, Osmanlı devleti içindeki tüm unsurları bir araya toplamak, bazı düşünürlerin ise ümmetçilik fikri üzerinde birleşmeleridir. Daha sonra Türkçülük ele alınmış, fakat Türk ırkını bir imparatorluk bünyesinde birleştirmek gibi romantik bir anlayışla sürdürülmüştür. Bu bocalama dönemi Kurtuluş Savaşına dek devam etmiştir. Milliyetçilik ise henüz bir anlam kazanamamıştır.

Geçmiye inerek Türk kültürünü, geleneklerini araştıran Ziya Gökalp olmuş, halk kültürünü edebiyat, müzik, mimarlık, el sanatları ve dans gibi farklı dallarında Türklerin ulusal benliklerini görmüştü.

Res. 6. Gazi Eğitim Enstitüsü, Ankara
Mim. Kemalettin

Res. 3. Birinci Meclis Binası
Mim. Hâfi

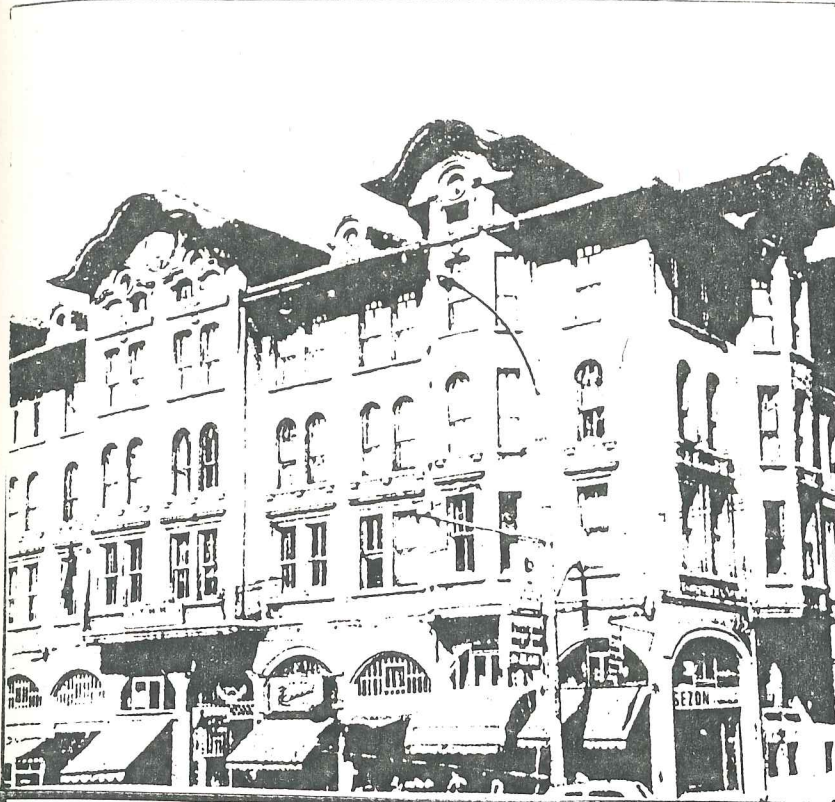

Res. 5. Etnografya Müzesi,
Ankara 1926
Mim: A. H. Koyunoğlu
K: 50 yılın Türk
Mimarisi
(M. Sözen-M. Tapan)

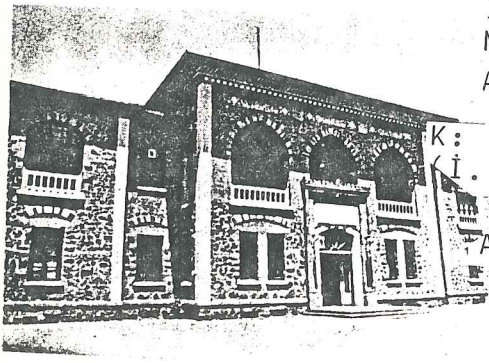
Res. 4. Sirkeci Yeni Pâstane 1910
Mim. Vedat Tek

Ziya Gökalp'in bu fikirleri Cumhuriyetin ilk yıllarında da sürmüştür. Klasik Osmanlı mimarlığına dönüş, ulusçuluk idealleri içinde gelişen ideolojik ortamın bir sonucudur. 1910 yıllarında başlayan ilk ulusal mimarlık dönemi diye adlandırılan ve 1930 yıllarına kadar devam eden bu dönem bu belirtilen ideolojilerin mimarlık alanındaki sonuçlarıdır(7)

Bu yıllarda Ankara'da Türk Ocağı Merkez binası, proje yarışması yapılmıştır. Mimar Vedat ve Kemalettin Beyler bu anlayışlarla birçok mimari yapıyı ortaya koymuşlardır.(Res. 3-4-5-6) Onların açtığı bu dönemde mimar Arif Hikmet Halim, Tahsin Sermet, Ahmet Kemal, Falih Ülkü, Ali Talat, Mehmet Nihat beyleri ve İtalyan Giulio Mongeri'yi görmekteyiz.

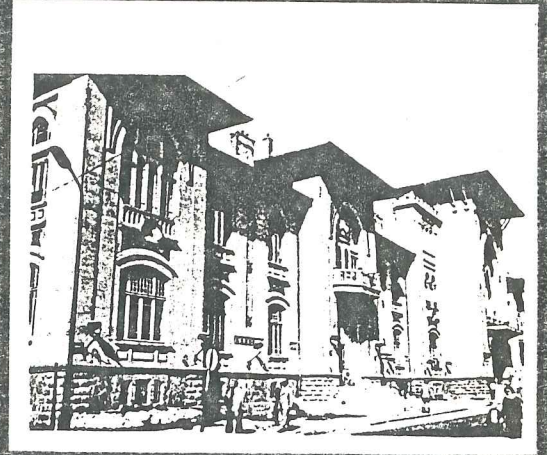

Res. 7. Tayyare Apartmanları Laleli
İstanbul
Mim: Kemalettin
K: 50 yılın Türk Mimarisi
(M. Sözen-M. Tapan) İst. 1973

Res. 8.
İkinci B.M.M.
Mim: Vedat Tek
Ankara 1924

K: Erken Cum. dön
(İ. Aslanoğlu),
Mimarlığı
Ankara, 1980

Res. 9.

Maliye Bakanlığı
Ankara, 1925
Mim: Yahya Ahmet
K: Erken Cum. dönemi
mimarlığı (İ. Aslanoğlu)

Hükümetin desteğiyle de yayılan ulusal mimarlık anlatısı, yalnız kamu yapılarında değil, bazı konutlarda da yeğlenen, bir üslup olmuştu (Res. 7). Devletçe 2650 adet Ulusokulları inşa ettirilmişti. Bunlara ek olarak Ankara'da meclis binası, ilk bakanlık binaları yapılmıştır. (Res.9) Celal Esat Arseven'in sözleri bu durumu kanıtlamaktadır.

"Hemen hemen bütün mimarlar Mimar Vedat ve Kemalettin'in açtıkları çığırda yürüdüler. Hükümet de bu hareketi teşvik etti. Okul, kışla, tren istasyonu vb. bütün binaların milli üslupla yapılmasını ısrarla istedi, hatta özel kişileri milli üslupta binalar yapaya zorlayacak bir kanun çıkarılmasını bile istendi"(8).

1920 yıllarında genellikle Türk mimarlarının bu anlayışla yapı yapma eylemini sürdürdükleri görülmüştür.

Ankara ve İstanbul dışında da yapılacak binalarda bu tutum izlenmiştir. Mimar Muzafferin bugünkü Konya Erkek Lisesi, Konya Kız Öğretmen Okulu önemli örneklerdir. Ege Palas, (Res.10), Borsa Sarayı, Osmanlı Bankası da İzmir'de yapılan bu anlayıştaki yapılarıdır(9)

Bu dönemde bölgeleri bağlamaya amaçlayan demiryolu yapım faaliyetleri sürdürülmüş ve çözüm gereken en ivedi bir sorun olarak benimsenmiştir. Bunun yanı sıra kamu binalarının yapılmasına devam edilmiş ve bunlardan birçoğu Ankara'da gerçekleştirilmiştir.

Res. 10. Ege Palas İzmir

Res. 11. Gazi Çiftliği İstasyonu
Ankara, 1926
Mim: Burhanettin Tamer

1923-30 yılları arasında Ankara'da başkent olmasından hemen sonra büyük çapta imar uğraşları başlatılmıştır. Kırk kadar resmi bina inşa edilmiştir.(10)

Ankara'daki imar uğraşları arasında 1924 yılında Meclis, Ankara Palas, Gazi ve Latife okullarının yapımı gelir. Aynı yıl diğer kentlere örnek olmak üzere Ankara, Erzurum, Sivas ve Diyarbakır numune hastahaneleri açılmıştır. Yine aynı şekilde Adliye Sarayı, Postane Binası, Himaye-i Etfal ve Ankara Gazi Çiftliği İstasyon binası yapılmıştır(Res.11) Bunlar ilk ulusal mimarlık dönemin kamu yapılarına uygulanmalarına tipik örnektir.

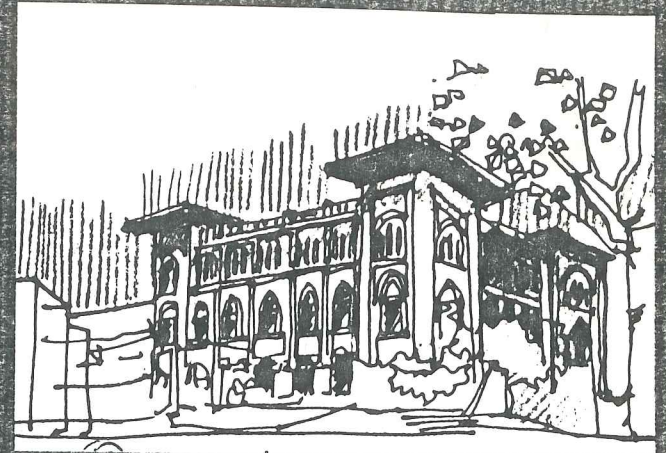
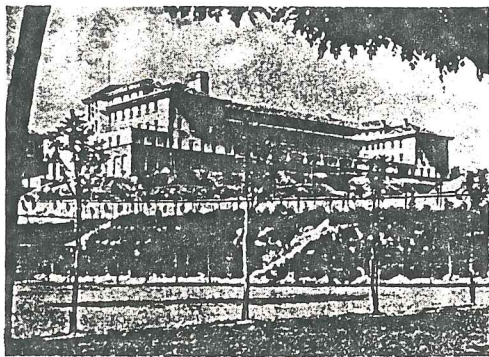
1926 yılında Liberal Ekomoninin getirdiği banka binaları yapımına girişilmiştir.

Bunlar arasında en önemlileri Ziraat Bankası Genel Müdürlüğü (Res.12) ve İş Bankası Genel Müdürlük binalarıdır. Bu yapılar Giulio Mongeri tarafından projelendirilmişlerdir. Bazı Alman mimarlarca ulusal üsluptan farklı olarak düşünülen Sağlık Bakanlığı binası (Res.13) ve Ankara Numune Hastahanesi ilk pavyonları önemli örneklerdir.(Res.14) Yine önemli yapılar arasında Kızılay Merkez Binası (Hilal-i Ahmer)(Res.15) ve 1930'da yapılan Hıfz-ı sıhha okulu ve Merkez Binası sayılabilir (Res.16).

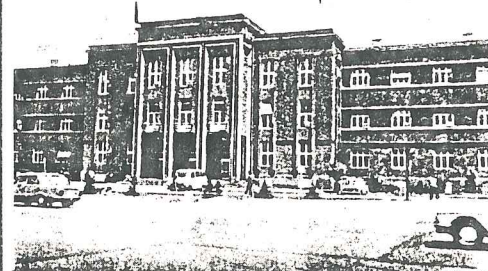
Türk kültürünü, sanatını yayma çabaları 1926-1928 yılları için çok geçerli unsurlar olmuştur.

Res. 14.

Numune Hastahanesi
Ankara, 1933
Mim: Robert Ürley
K: Erken Cum. dön. mim.
(İ. Aslanoğlu) Ank. 1980

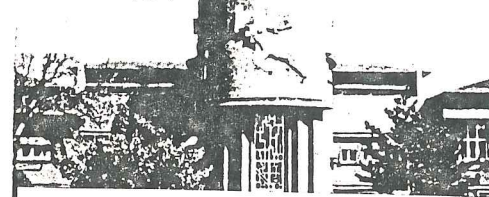

Res. 12. T.C Ziraat Bankası Gn. Md
Ankara, 1926-29
Mim: Giulio Mongeri
K: B. Tarım. arş.

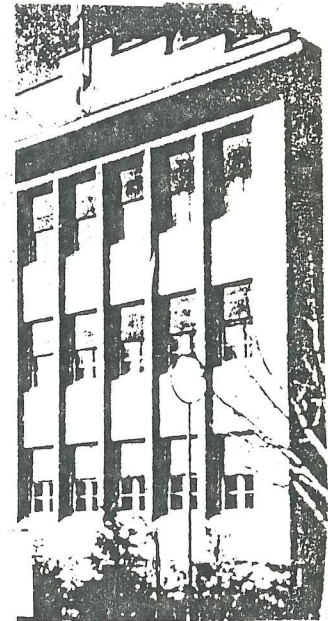
Res. 13. Sağlık Bakanlığı
Ankara, 1926-27
Mim: Teodor Post.
K: 50 yılın Türk

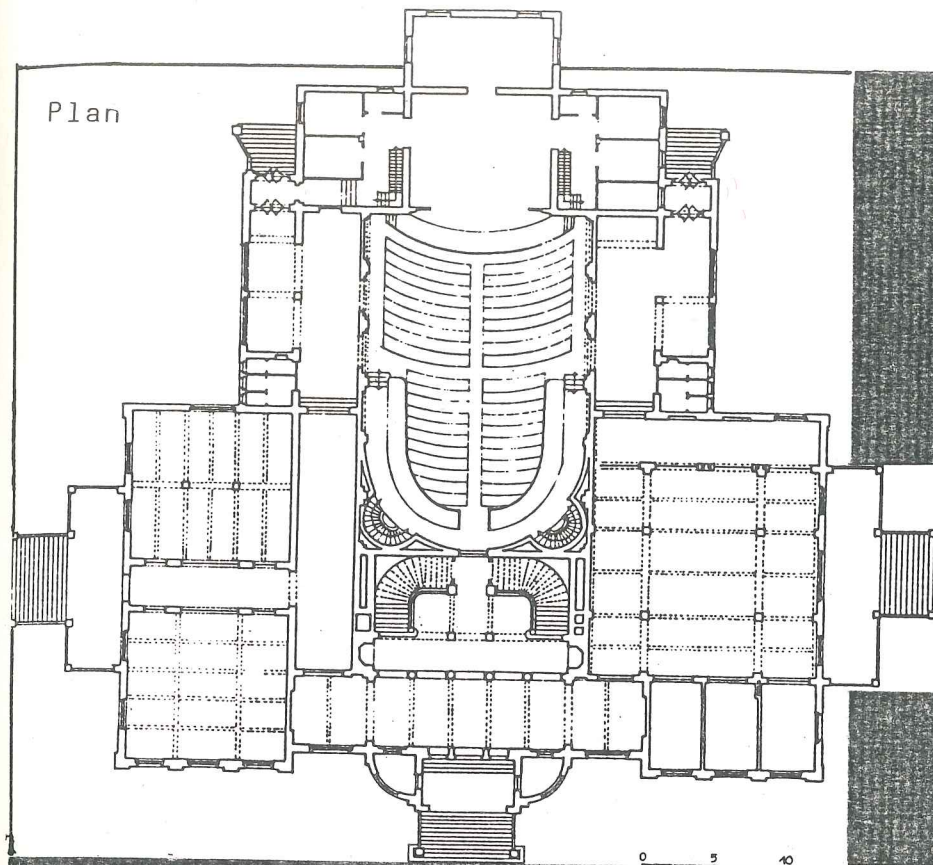
Res. 15.

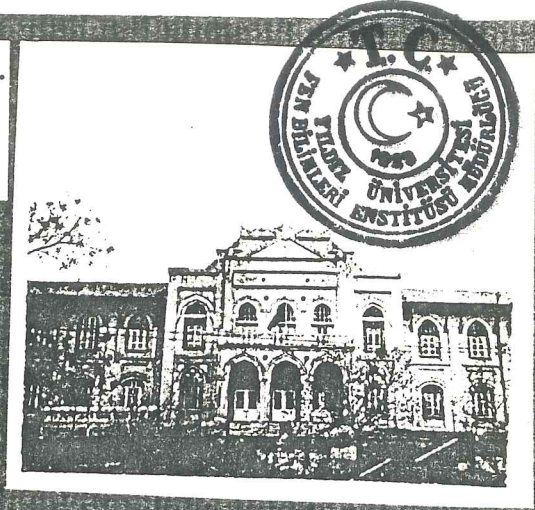
Merkez Hıfz-ı Sıhha Ens.t
Ankara, 1928

Res. 16. Kızılay
Merkez Binası
Ankara

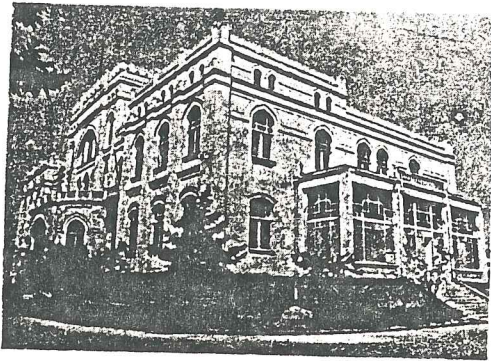
Res. 17.

Gümrük ve Tekel Bak.
Ankara, 1927
Mim. A. Hikmet Koyunoğlu
K: Mimarlık no. 1, 1977

Halkevi Ankara 1927 Halkevi
Mim: A. Hikmet Koyunoğlu,

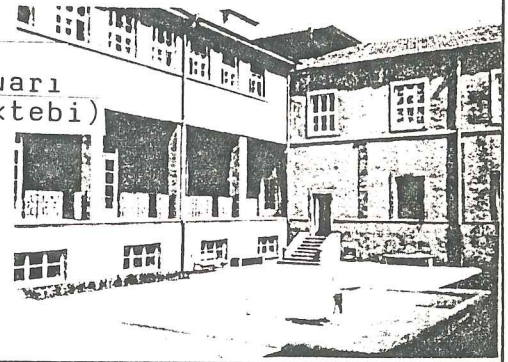
Res. 18.

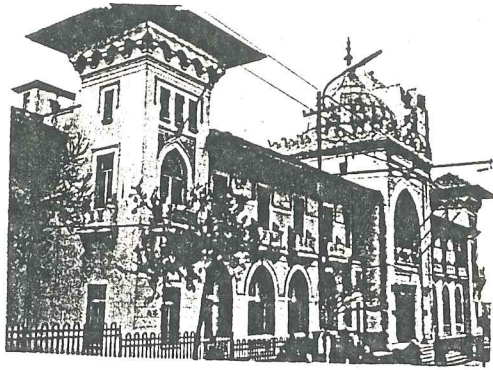

Yine Hariciye Vekâleti (Bugünkü Gümrük ve Tekel Bakanlığı) (Res.17), Gazi Eğitim Enstitüsü, Devlet Demiryolları İşletme binası, Musiki muallim mektebi, Merkez Hıfz-ı sıhha Enstitüsü, Türk Ocağı Merkez binası (Res.18) 1927 yılında yapılan önemli kamu yapılarındandır. Yine Ankara Palas bu dönem yapılarına örnektir.(Res.19)

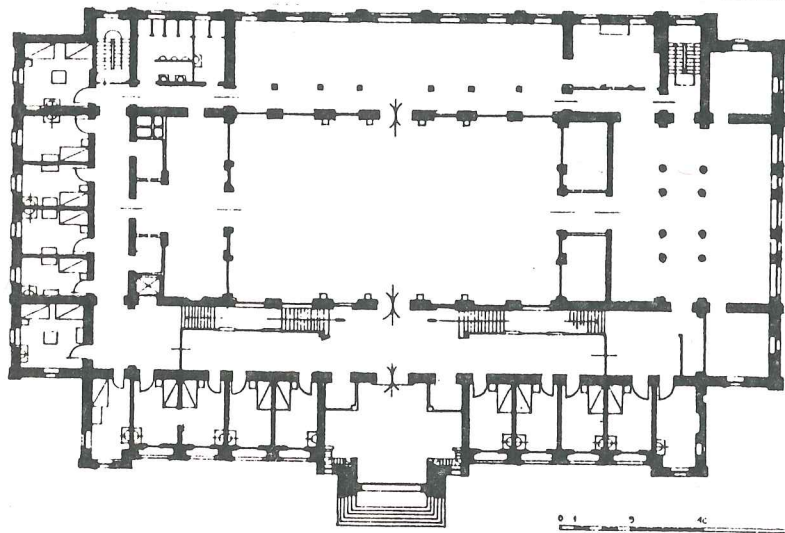
Res. 19.

Devlet Konservatuarı
Musiki Muallim Mektebi)
Ankara, 1927-28
Mim. Ernst Egli

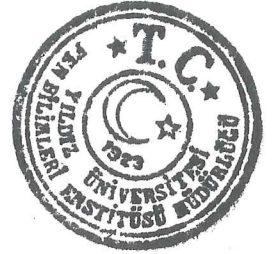

Res. 19. Ankara Palas, 1924-28
Mim: Vedat Tek

Ankara Palas Zemin kat planı

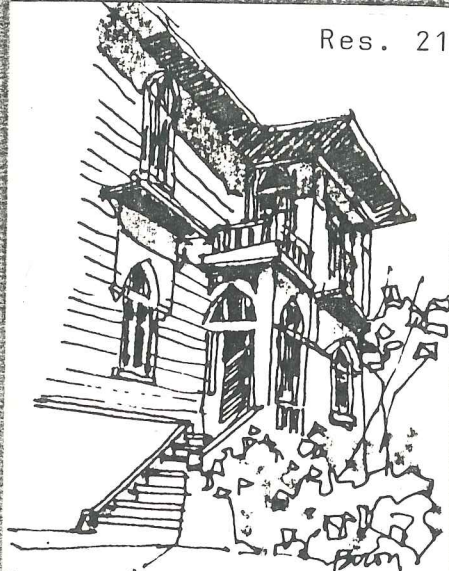
1930 yılları bir çok batı ülkesinde ulusçuluk akımlarının ortaya çıkmaya başladığı yıllardır. 1934 yılında çıkarılan İskân Yasasının, Avrupa'dan kaynaklanan ırkçı ulusçuluk akımlarının etkisi ile geliştirilmiş olabileceğini, bunu Türkiye'de ulusçuluk ideolojisinin doruğuna eriştiği yılların ürünü olduğunu Taner Timur açıklamaktadır(16). İdeolojik kend modelinin uygulanabilmesi için hazırlanan Belediyeler ve yapı yolları yasası benzer düşünceyle hazırlanmışlardır.

Sanayiinin çeşitli alanlardaki gelişmelerine paralel olarak, Bayındırlık, Eğitim, Sağlık ve Sosyal Yardım konuları ülkenin o zamanda sürdürdüğü devletçilik politikasının önemli uğraş alanlarıdır.

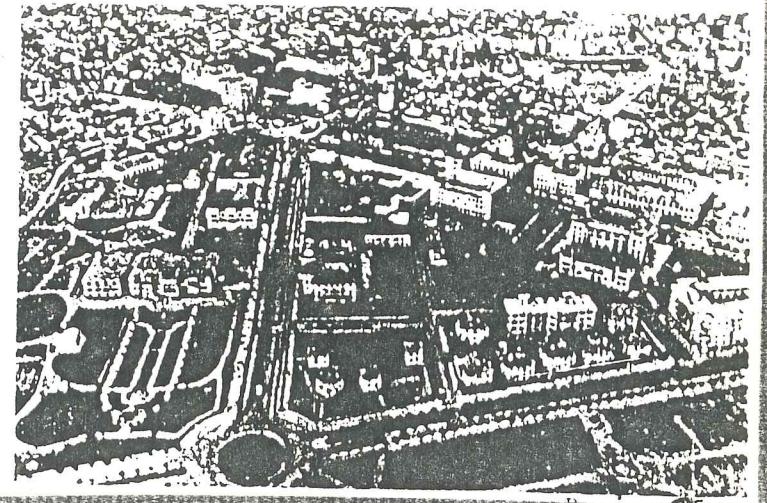
Genellikle devlet yönetiminde göre alan kişilere ait yapılan evlerin daha görkemli oldukları, mesleklere göre bir ayrımını Ankara'nın planlamasında düşünülen noktalardan biri olduğu da imar planı raporunda belirtilmektedir(12).

Bu rapora göre Ankara'nın kuzeybatısında yakınındaki sanayi kuruluşları ile bir "Amele" Mahallesi, güneyde bir "Memur" Mahallesi ve Hıfz-ı sıhha çevresinde de profesörlere ait bir mahalenin oluşması düşünülmüyordu. Apartman yapımının ise az olduğu gözlenmektedir.

İstanbul'da da savaş sonrası nüfusun azalması nedeniyle bazı bölgelerde istimplâk yapılmış birkaç cadde ve yol açılmış, bazı alanların düzenlenmesi çalışmaları yapılmıştır.

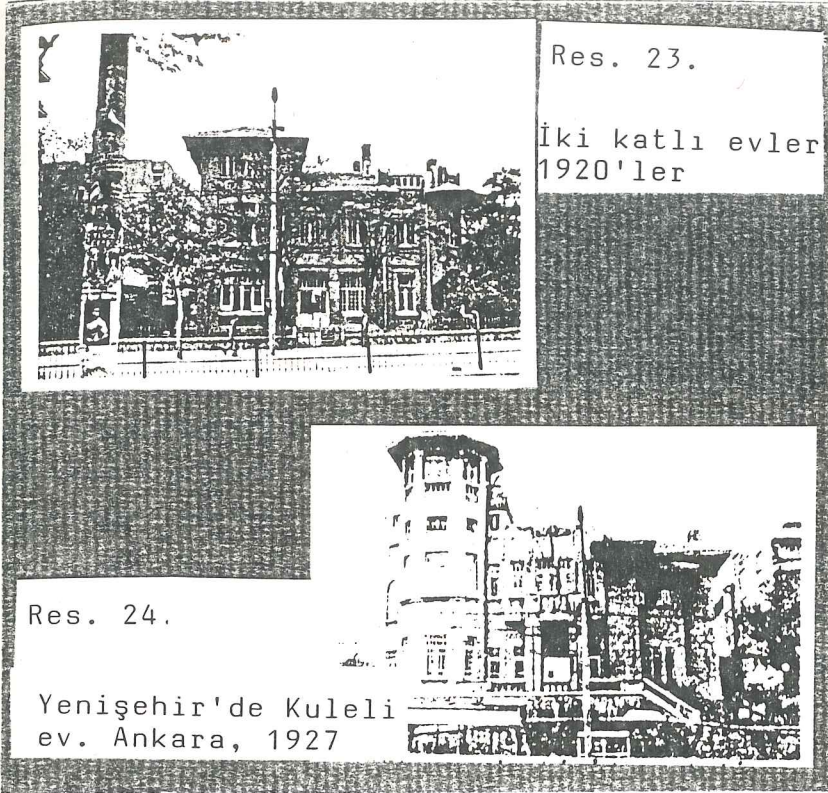
Vakıf evlerinden bir tip, Ankara, 1927
Mim: A. Kemalettin
A.H. Koyunoğlu

Res. 20. 1930 yıllarında Vakıf evlerinin görünümü

Ankara'daki kentsel gelişme batıya daha sonra güneye kaymış, eski kısım Çankaya arasındaki arazi, Yenişehir tartışmalar sonucu yeni yerleşme alanı olarak seçilmişti. Kente yeni gelen bürokratlar ile devletin bazı kuruluşların memurları için yaptırdıkları konutlar bu bölgede yer almışlardı. Özel sektöre ait olmayan konutlara ilk örnekler, Vakıflar Başmüdürlüğüne İstanbul Caddesi üzerinde yaptırılan bahçe içinde, farklı tiplerde yedi adet memur evidir(Res. 20). Bugün yıkılmış olan evlerin mimarları Kemalettin Bey ve Arif Hikmet Koyunoğlu'dur(Res.21). Vakıfların yaptırdığı diğer bir grup konut da Hamamönü ve Gündoğdu Mahallesiindeki iki katlı tek aile için düşünülmüş birkaç evdir(Res. 22)

Res. 23.

İki katlı evler
1920'ler

Res. 24.

Yenişehir'de Kuleli
ev. Ankara, 1927

Ankara'da bu yıllarda konut sayılarında artışlar görülmüş ve Cebeci gibi plansız gelişen birçok mahalle oluşmuştur. Yenişehir Kazım Özalp Caddesi üzerinde bugün tek bir örneği kalmış olan ikinci katlı evler yapılmış ve Yenişehir yollarının üzerinde bahçe içinde genellikle iki katlı konutlar dizilmiştir.(Res.13)

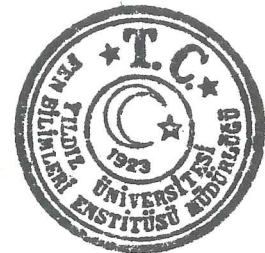
1927 yılında Ziya Gökalp Caddesi üzerinde ve yeni açılmakta olan Gazi Mustafa Kemal Bulvarı üzerinde bugün ikisi mevcut dört kuleli konutlar yapılmıştır. Bunlardan ikisi Macar ve Afganistan elçiliklerine aittir (Res. 24).

Anafartalar Caddesi üzerinde yapılan Çocuk Esirgeme Kurumuna gelir getirmesi düşünülen apartman ise kurumun merkez binasının yanındadır (Res.25). Yenişehirde farklı tiplerde yapılan Ziraat Bankası lojmanları da 1920 yıllarının önemli konut yapılarını oluşturmaktadır. (Res. 26). II. Vakıf apartmanları bu dönemin önemli yapıları arasındadır (Res.27).

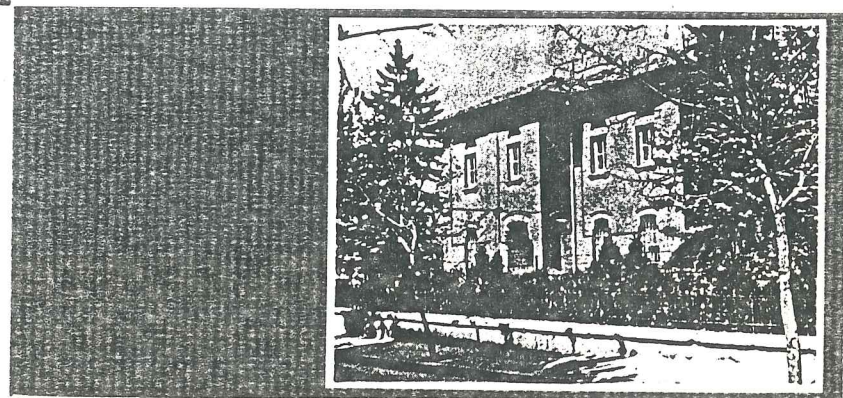
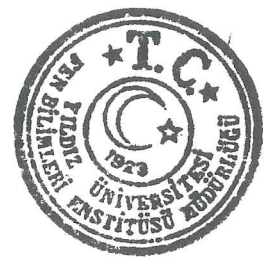
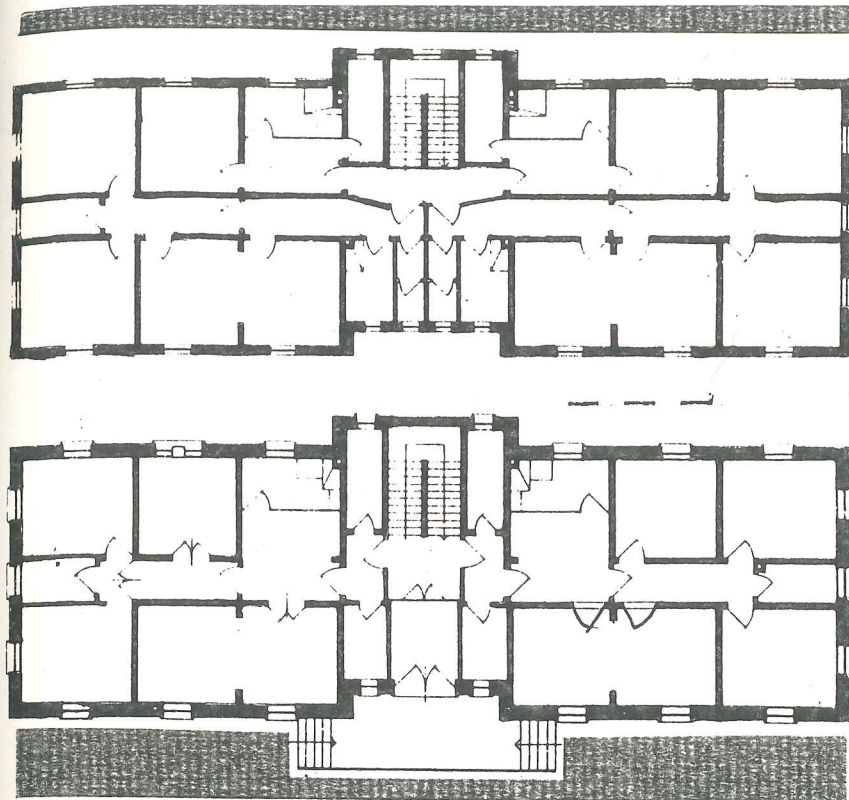
Res. 22. Hamamönü Vakıf konutları, Ankara, 1920

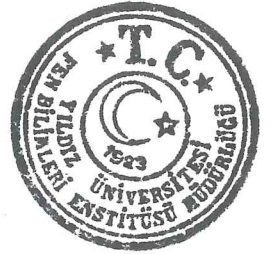
Res.
25. Çocuk Esirgeme Kurumu
Kura apt. Ankara, 1926

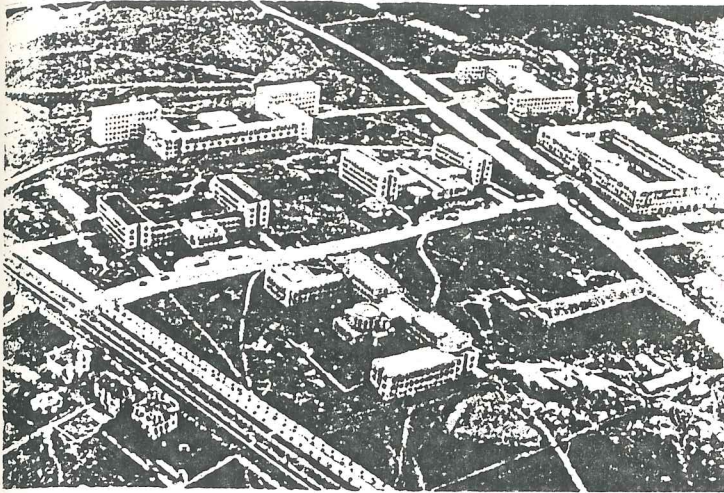
Res. 27. II. Vakıf Apt. Ankara, 1928-30
Mim: A. Kemalettın Bey
K: 50 yılın Türk mimarisi
(M. Sözen-M. Tapan) İst. 1973

Res. 26. Ziraat Bankası Lojmanları
Ankara, 1920'lerin sonu
K: Erken Cum. dön. mimarlığı
(İ. Aslanoğlu) Ank. 1980

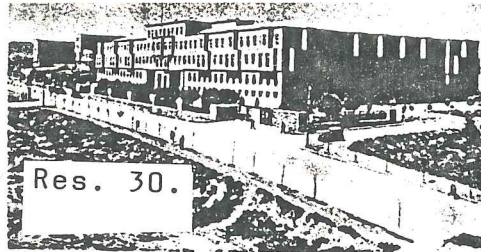
- Ürünlerini kısaca ortaya koymaya çalıştığımız bu Cumhuriyetin ilk yıllarında gereksinimlerin belirlediği alt yapı çalışmalarında ve Ankara'nın başkent olarak geliştirilmesi ilk planda gelmişti. İşlevlerin mimari ortamda yeri azdır.
- Mimarlık sanatının yapısında olan etki ögesi bir ideoloji şeklinde yorumlanmıştı. Toplumsal prestij olarak tanımladığımız öge abartılarak mimarlık ortamına egemen olmuştur.
- Gerek teknoloji, iklim ve çevre koşulları mimalık içinde bir anlatıya kavuşmamıştır.

Res. 28.

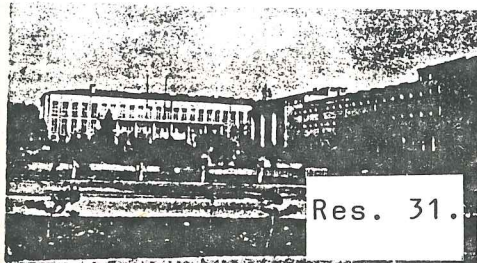
1928 yılında Bakanlıkların Görünümü

Milli Savunma Bakanlığı
Ankara, 1927-31
Mim: Clemens Holzmeister

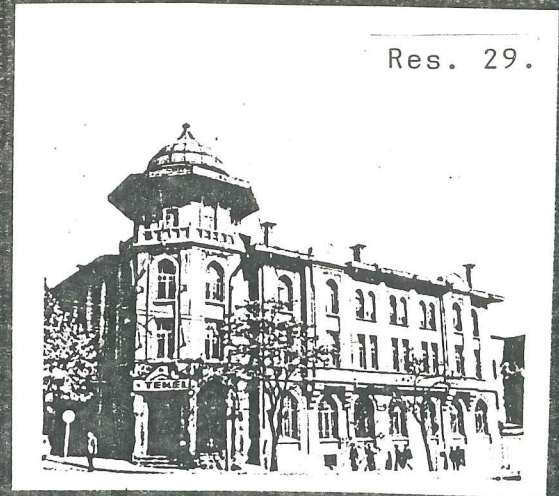

Res. 30.

Yüksek Ziraat Enstitüsü
Ankara, 1928

Res. 31.

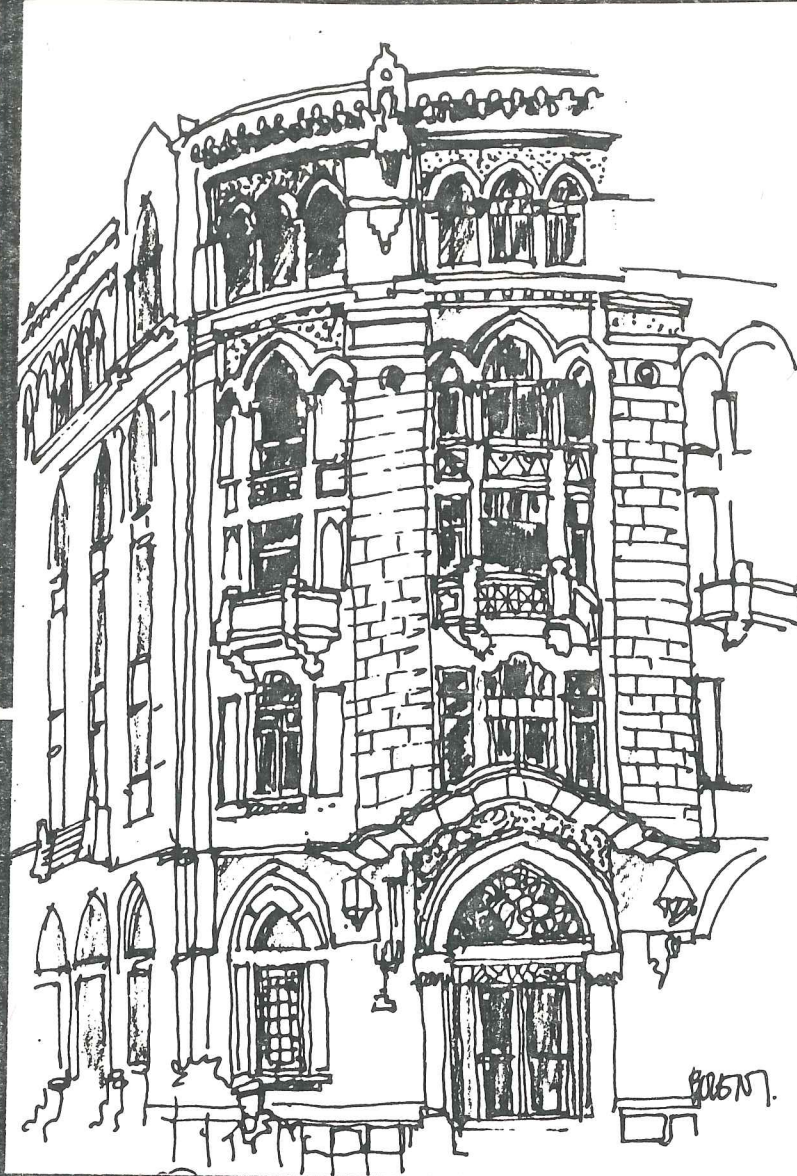

Res. 29.

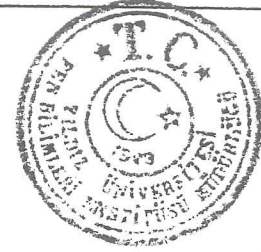
Tekel Başmüdürlük Binası
Ankara, 1928
Mim: Giulio Mongeri

Ankara'nın imari konusunda 1928 yılında da önemli atılımlar başlatılmıştır. Jansen planına göre şehrin bir denetim altında gelişmesi için çalışmalar yapılmış, 1928'de bakanlıkların yapımı için ilgili yasa onaylanmıştır. (Res.28) Aynı yıl Mongeri'nin tasarladığı Tekel Başmüdürlük binası ile (Res.29) yeni mimarlığın erken örneklerinden C. Holzmeister'in yaptığı Milli Savunma Bakanlığı (Res.30) ve Yüksek Ziraat Enstitüsü binalarının (Res.31) yapımına girişilmiştir. 17 Haziran 1927 de kabul edilen "Ziraat tedrisatının ıslâhı" yasası ile tarım ve veteriner okulları, araştırma enstitüleri, tarım istasyonları Almanya'daki gelişmelere göre programlanarak tasarlanmıştır.

Res. 32. İş Bankası A.Ş. Ankara Merkez
Ankara, 1929
Mim: Giulio Mongeri

Res. 35. İsmet Paşa Kız Enst.
Ankara, 1930
Mim: Ernst Egli
K: Erken Cum. dön. mim.
(İ. Aslanoğlu) Ank. 1980

1929 yılında da bu yapılaşma uğraşları kamu yapılarında aynı hızla sürdürülmüştür. Bunlara örnek olarak İş Bankası Genel Müdürlüğü binası (Res.32), Ankara Orduevi (Res.33) ve 1930 yılında başlanan Genelkurmay Başkanlığı (Res.34) binası verilebilir. Bu devirde yapılan İsmet Paşa Kız Enstitüsü ise uluslararası bir mimarlık anlayışının ürünüdür.(Res.35)

Tasarımlarını C. Holzmeister ve E.Egli'nin yaptığı Harp Okulu Merkez Binası gibi yapılar, yabancı mimarlara olanak tanıdığını göstermektedir. Bu düşünce Ankara'nın mimarlıkta "yeni"yi simgelemesi gereğine olan inancı kuvvetlendirmektedir.(14)

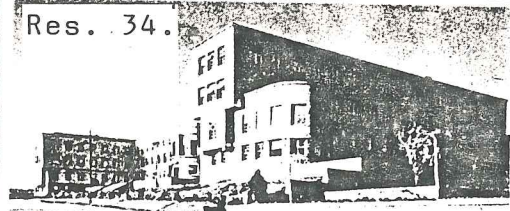
Bu dönemlerde yabancılar uluslararası mimarlığın, Türkler ise Türke özgü tarz geleneğinin etkisi altında kalmışlardır.

Cumhuriyet döneminde Türk mimarlığının gelişim sürecinde konut ve konut üretimine ilişkin konular önemli yer tutmaktadır. Hızla gelişen endüstrileşme ve kentleşme eylemi bu konudaki gereksinimleri arttırmış, dünyada olduğu gibi bu önemli gereklerine yerine getirebilme güç bir sorun olmuştur.

Cumhuriyet dönemi içindeki konut tasarımı ve üretimi ile ilgili çalışmalarını daha rasyonel ve işlevsel (fonksiyonel) bir anlayışla yürütüldükleri saptanmaktadır. Bu düşünceden hareket eden mimarlar için konut, yalın ekonomik ve içinde yaşayanı rahat ettirir biçimde olmalıdır. Bir radyo konuşmasında Behçet Ünsal bir konutun nasıl olması gerektiğini şöyle anlatmıştı:

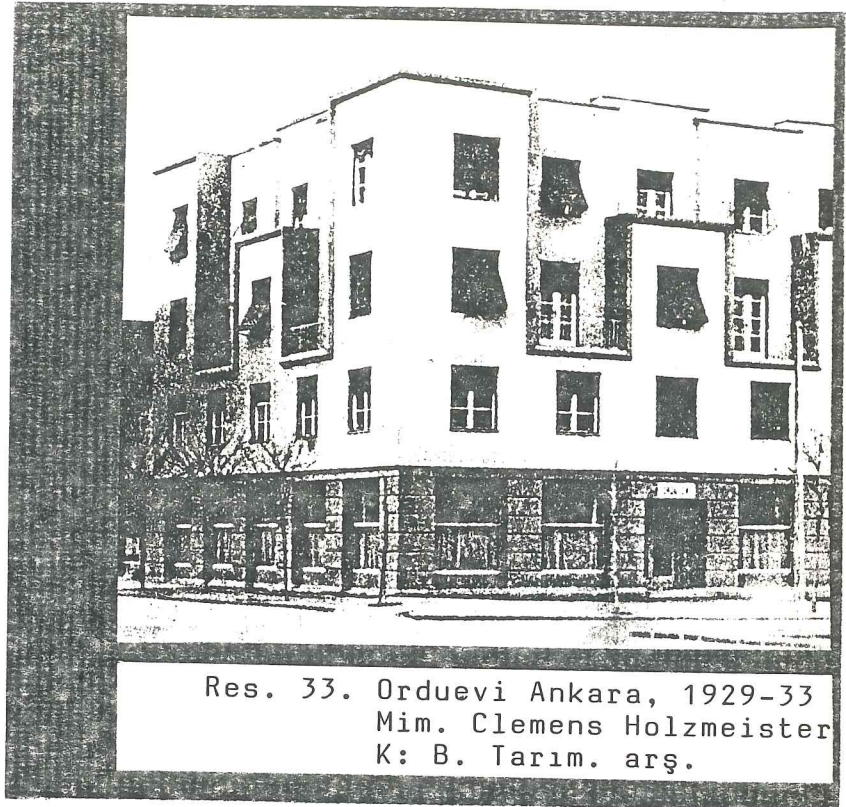

İçişleri Bakanlığı
Ankara, 1932-34
Mim: Clemens Holzmeister

Res. 34.

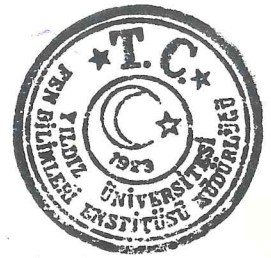
Genel Kurmay Bşk.lığı
Ankara, 1929-30
Mim. Clemens Holzmeister

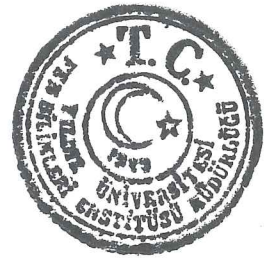

Res. 33. Orduevi Ankara, 1929-33
Mim. Clemens Holzmeister
K: B. Tarım. arş.

"Bir konut ille de pahalı olmamalıdır, ancak bir mimar tarafından tasarlanan konutun içinde pahalılığın da bulunacağı bütün kusurlu yanlarını ortadan kaldırılabilceğini, bu şekilde de konutların spekülöörleri kâr amacı ile yaptıkları çirkin, kalitesiz halk arasında "kübik" olarak adlandırılan konutlardan ayrılabilceğini söylemiştir(15)

Konut yapımı özellikle Ankara kentinde daha yaygın olduğu 1926 yılında Yenişehir'de yüzyetmiş evin yapıldığı bir yıl sonra da bunlara yüz kadar ilave edildiği çeşitli kaynaklardan anlaşılmaktadır(16).

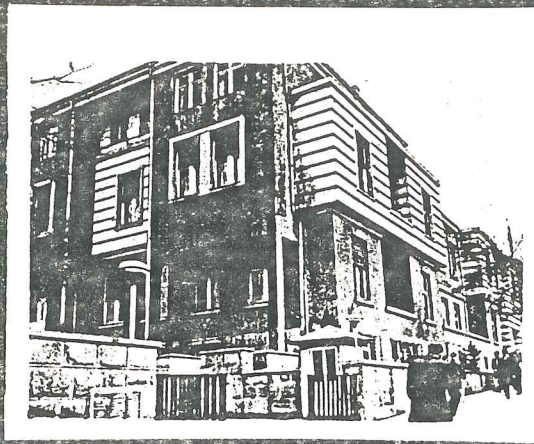

- . Kısaca geçilen yılların içinde mimarlığımız, Türkiye'nin gelişen gereksinmelerine cevap verecek uluslararası ölçülere eğilim göstermiştir.
- . Toplumsal prestij önemli bir öge olmaktan çıkmıştır.
- . Yapı tekniği ve gereçleri basit olanaklar ile belirgin bir anlatıma kavuşmamıştır.
- . Çevre ve kültür ortamı önemli bir etken olarak gözükmez.

1930'lardan sonraki Cumhuriyet döneminde ise mimarlık başlıca iki grup mimarın yönlendirmeleri ile farklı gelişmeler göstermiştir. İmar faaliyetleri daha çok artmış ve ülkenin çeşitli gereksinmelerini karşılamak üzere yetiştirilen genç Türk mimarları mimari çabaların sayıları artan yabancı mimarlara karşı sürdürmüşlerdir. Yabancılar karşılık olarak ya ulusçuluk duyguları içinde ya da devrimlerin koşullandırması ile uluslararası bir mimarlık yaratma isteğindedirler.

Yurda getirilen yabancı mimarlar bir yanda İstanbul'da eğitim görevi yapmışlar, diğer yandan da özellikle yeni kurulan Ankara'da imar faaliyetine tasarımları ile katkıda bulunmuşlardır.

Res. 36. Sayıştay Binası
Ankara, 1928-30
Mim. Ernst Egli

Res. 37. Cebeci Ortaokulu
Ankara, 1937
Mim: Bruno Taut

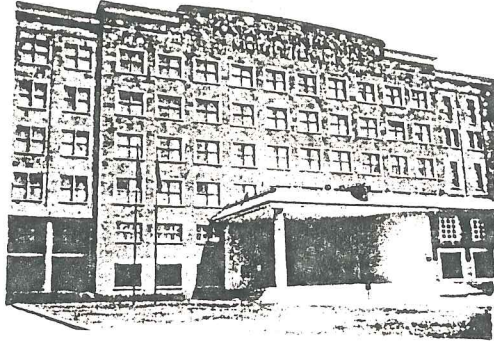
Bunların arasında Giulio Mongeri, Ernst Egli, Bruno Taut, Martin Elsaesser, C. Holzmeister önemli kişiliklerdir. İstanbul ve Bursa kenti imar planlarının hazırlanmasında ise Henri Prost görev almıştır.

1930'lu yıllarda mimar yetiştiren eğitim kurumlarında bir yenileştirme çabalarının başladığı görülmektedir ve yeni birçok yabancı mimar bu çabaları için Türkiye'ye gelmişlerdir.

Daha sonraki 1936-1937 yıllarında da diğer kuruluşlarda olduğu gibi üniversitelere özellikle Alman uzman getirilmesi hızlandırılmıştı. Bu gelen yabancıların arasında Alman Mimar Hans Poelzig, Bruno Taut sayılabilir.

Res. 38. Dil-Tarih-Coğ. Fak.
Ankara, 1937
Mim: Bruno Taut

Bruno Taut eğiticiilik görevi yanısıra Kültür Bakanlığı Tatbikat Bürosunu yönetmiş ve bu arada Ankara, İstanbul, İzmir ve Trabzon'da çeşitli mimarlık uygulamalarında bulunmuştu.(Res.34) Taut'un Ankara'da en önemli yapıtı Dil Tarih Coğrafya Fakültesidir(Res. 38) Avusturyalı Clemens Holzmeister ve Alman Paul Bonatz İstanbul Teknik Üniversitesinde çalışan yabancılardır.

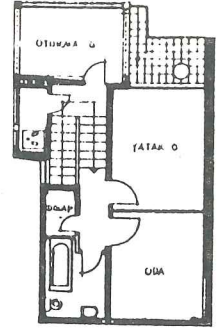
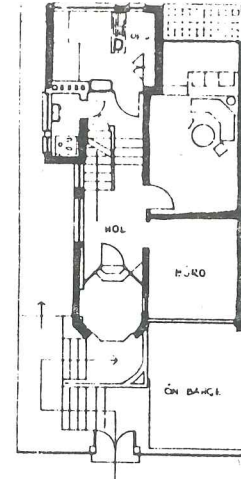
Ernst Egli ise eğiticiilik görevi yanısıra gerek teori gerekse uygulama alanında dönemin mimarlığına önemli katkılarda bulunmuştu. Önemli yapıları Sayıstay binası (Res. 26) Ankara Kız Enstitüsü, Bebekte yaptığı villa ve Ankara'da yaptığı okullardır.(17)

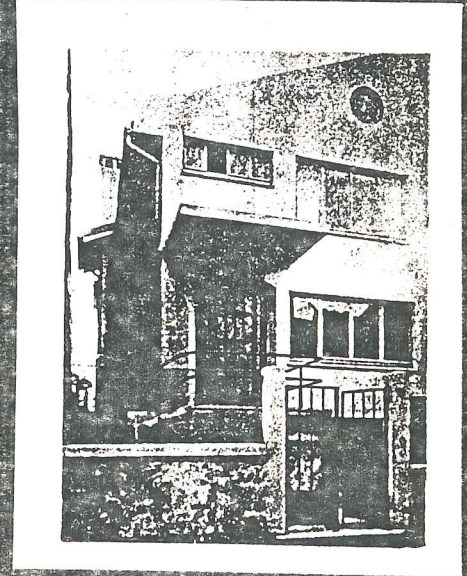
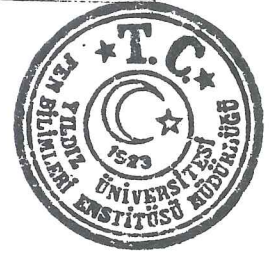
Mimarlıktaki ortak anlatım çalışmaları Fransa, Hollanda ve Almanya'da başlayarak birçok ülkelerde örnekler vermiştir.

Batıdaki bu mimarlık anlayışının temeli olarak görülen teknolojik gelişmeler, yeni malzemelerin üretilerek mimariye girmesi Türkiye'de de etkisini göstermiş ancak Türk Yapı Teknolojisi benzer standartlara erişebilmek için sürekli zorlanmıştır. Bunun sonucu olarak da malzeme getirilmesi gerekmiştir.

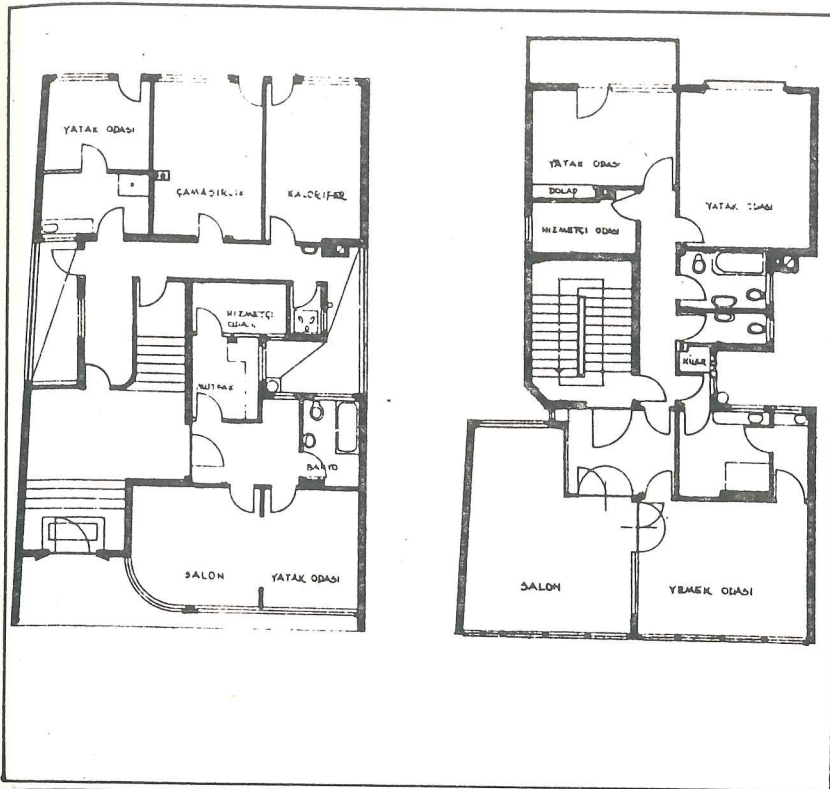
Yabancı mimarlarca Türkiye'ye getirilen uluslararası üslubun Türk mimarları tarafından ilk yapılan örnekleri 1930 yıllarından daha önceye rastlar. Bunlardan Mimar dergisinin ilk sayısında yayınlanan İstanbul'daki Bekir Bey Evi (Res.39) kitle ve cephe anlayışıyla Le Corbusier'in konutlarını hatırlatmaktadır.

0 1 5 10m

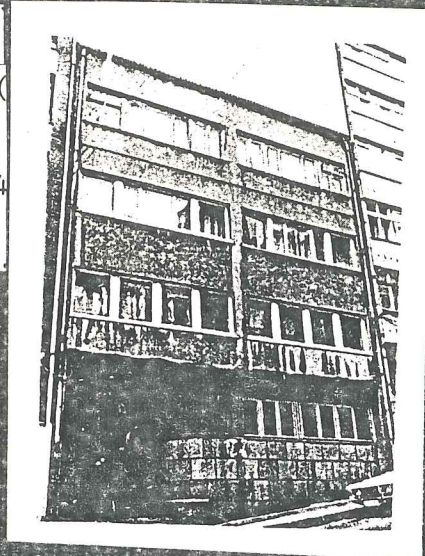

Res. 39. Bekir bey evi, İstanbul 1932
Mim: Sırrı Arif
K: Mimar no.1, (1932)

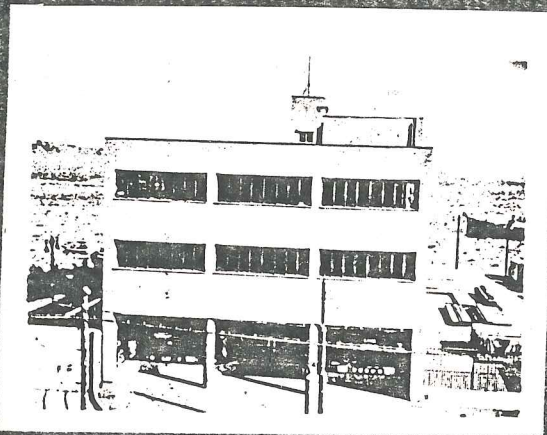

Res. 40.

Bayan Firdevs evi (I)
İstanbul, 1934
Mim: S.H. Eldem
K: mimar no.12 1934
B. Firdevs evi
Ön görünüş

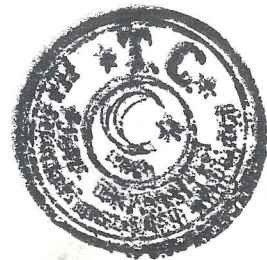
Res. 41. Satie Binası
İstanbul, 1934
Mim: S.H. Eldem
K: Mimar no.5, 1934

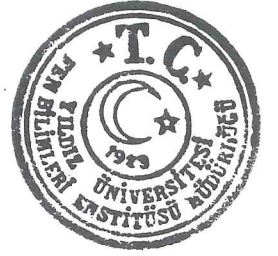

Birinci Dünya Savaşı sonrası, ilkeleri ile uluslararası mimariye katkılarda bulunacak ve Türkiye'de de ürünler verecektir.

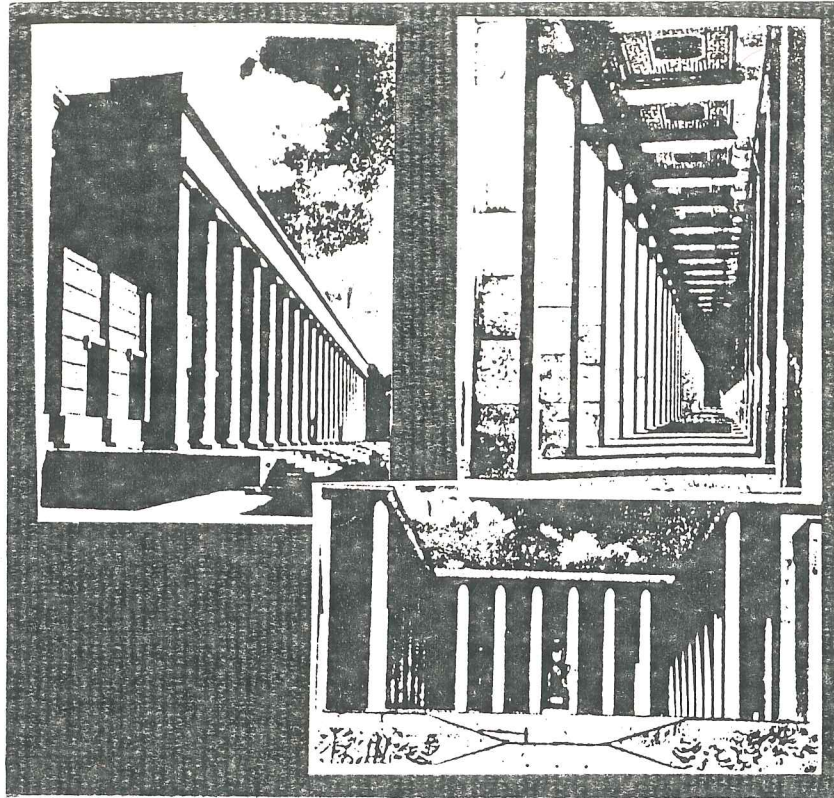
Yalın geometrik kutulardan ve düz çatılı kütlelerden oluşan bu mimari, dönem boyunca öncelikle konut, sonra da kamu yapılarında uygulanmıştır.(18)

Bu ürünlerden başlıcaları Sedat Hakkı Eldem tarafından tasarlanmışlardır. İstanbul Teşvikiye'de Firdevs Hanım Evi (Res.40) ve bugün yıkılmış olan Fındıklı'da Satie depo binasıdır.(Res.41).

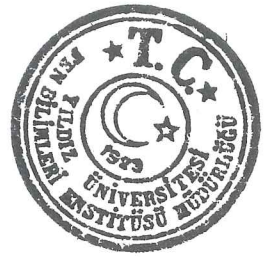

- İşlevlerin mimarlı tasarımındaki yerini önemle koruduğu gözlenmektedir.
- Etki ögesi işlevselliğin biçimlenmesi şeklinde kendini göstermiştir. Bu aynı zamanda uluslararası bir anlatımdır.
- Yapı gereceği ve teknolojilerinin imkanları mantıklı bir biçimde kullanılmışlardır.

Res. 42. Batıda Ulusculuk Anlatımları

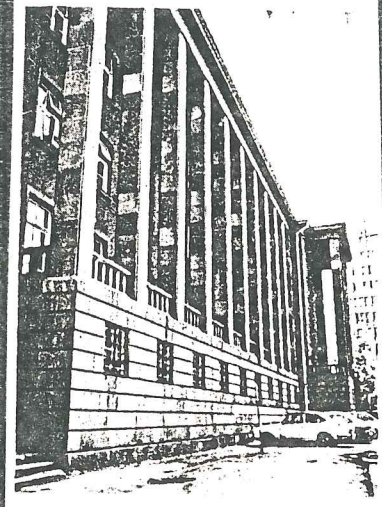
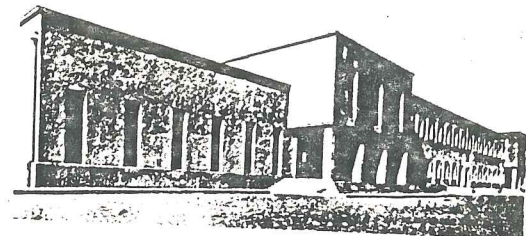

1930-1940 yılları, mimarlık alanında Batı dünyasında özellikle Almanya'da bir neo-klasik mimarlık düşüncesini sergilemiştir. Bu yıllar dünya mimarlığının en önemli belirtisi ulusçuluğu simgeleyen neo-klasik üslubun ideallerini gerçekleştirmede, ya da otoritelerini prestijlerini somut örneklerle göstermede mimarlığı bir araç olarak kullanmışlardır. (Res.42) Bu dönemde politikâ-mimarlık adeta içiçedir. Albert Speer, neo-klasikçiliği o yılların bir özelliği şeklinde yorumlamakta ve totaliter rejimler için karakteristik bir üslup olmadığını belirtmekte ise de bu üslubu birçok ülkede rejimi simgellediği gerçeği bilinmektedir(19).

Birçok evrelerden geçen uluslararası mi-
marlık Batı dünyasında özellikle yerini bir
neo-klasik üsluba bırakmıştır. Bu yıllarda
dünya mimarlığının en önemli belirtisi ulus-
çuluğu simgeleyen neo-klasik anlayışının bir-
çok ülkede benimsenmesidir. Bu neo-klasik
üslup yabancı mimarlarca Türkiye'ye de geti-
rilmiş 1930 yıllarından 1950 yıllarına kadar
etkisini sürdürmüştür(20) Türk mimarları
özellikle yönetim yapıları için bir ağırbaş-
lılık ifadesi taşıyan bir anlatımı istemiş-
lerdir. Yerli mimarların bazıları da çevre-
lerinde sayıları artan devlet yapılarının
etkisinde kalmıştır.(21)

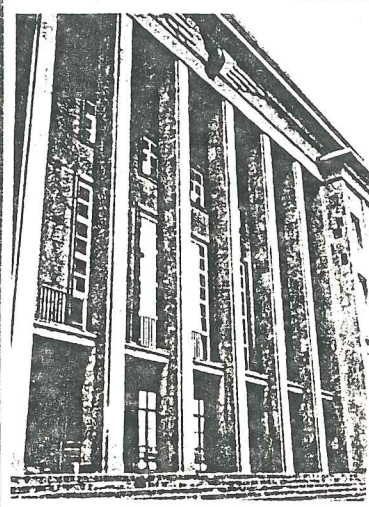
Polis Jandarma Enstitüsü
Ankara, 1934-37
Mim: Celâl Biçer, Reşat San
K: Arkitekt no. 2, 1938

Res. 44.

Res. 46.

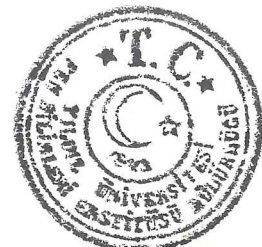
Adalet Bakanlığı Ank
1936-39
Mim: Bayındırlık Bak
K: Arkitekt no.1(1941)

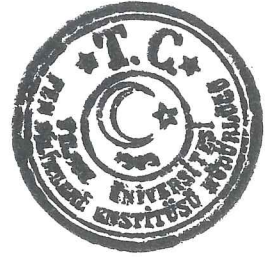

Res. 43.

D.D.Y. Genel M. Anka
1938-41 ra
Mim: Bedri Ucar
K: Arkitekt no.11-12

Bunlar çeşitli nedenlerle hem artık
tipleşen devlet yapılarından ayrı bir şey
yapmamak, aynı otoriter görünüşün sürekli-
liğini sağlamak amacı ile çeşitli banalar
tasarlamışlardır. Bunlar arasında eşit öl-
çekteki simetrik kütleleri ile kutsal neo-
klasik Alman devleti yapılarını anımsatan
D.D.Y. Genel Müdürlük binası (Res. 43).
Isparta Hükümet Konağı Bakanlık binalarının
benzeri kütle ve cephe anlayışıyla yapılan
Polis-Jandarma Enstitüsü (Res.44) daha
sonra inşa edilen ve Holzmeister'in bakan-
lık binalarının tekrarı olan Adalet Bakan-
lığı (Res. 46) bu tarz çalışmalara örnektir.

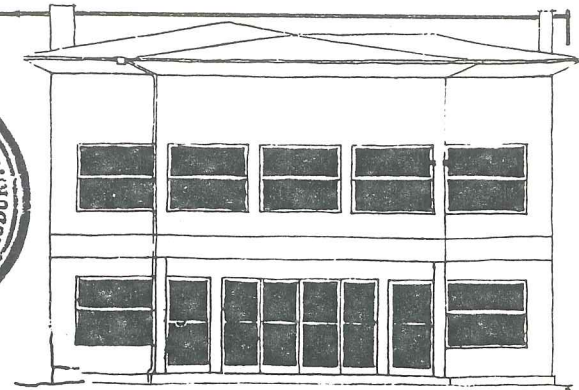
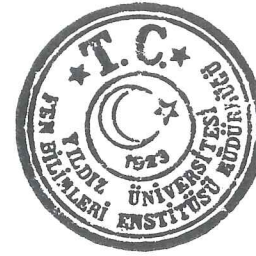
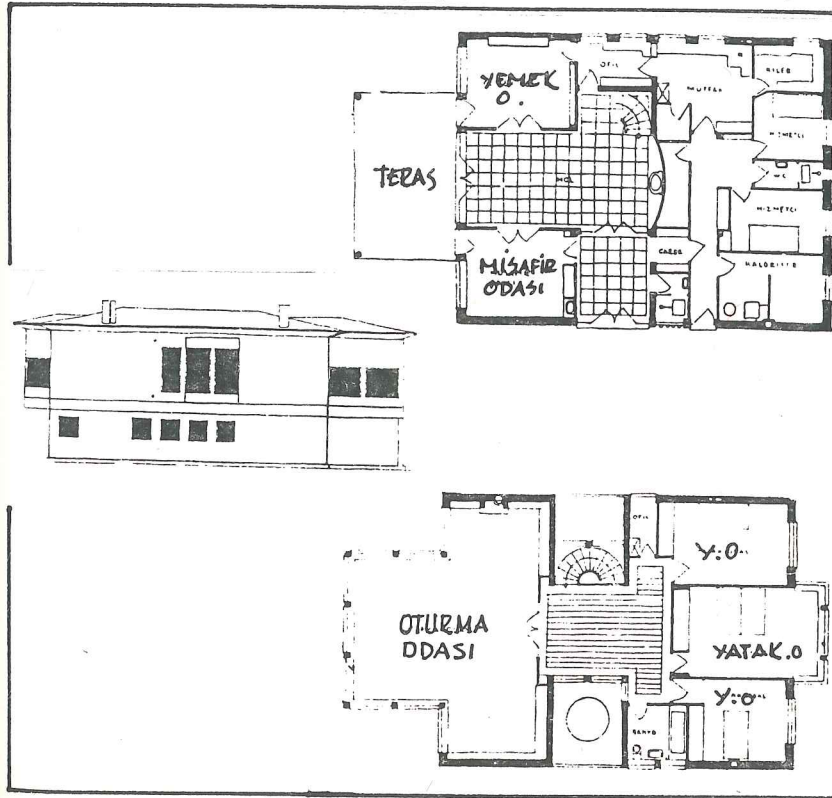

- .İşlevler, Anadolu şehirlerinin imarı, toplumunun gelişmesine paralel olarak okullar, hastahaneler, fabrikalar yapısından genelde büyükölçüde bayındırlık faaliyetleridir.
- . Etki, batıdaki (Almanya-İtalya gibi) rejimlerin sembolleştirildiği bir anlatımın Türkiye'de tekrarlanması şeklinde belirmişti. Genelde resmi devlet yapılarında bu abartı kullanılmıştır.
- . Yapı teknolojisi ve yapı gereçleri toplumsal etkiyi sağlamada araç olarak kullanılmışlardı.
- . Çevre koşullarınının mimari anlatımı önemsizdir.
- . Kültür etkeni, batı kaynaklı kültür ortamının uzantısı şeklinde yorumlanmıştır.

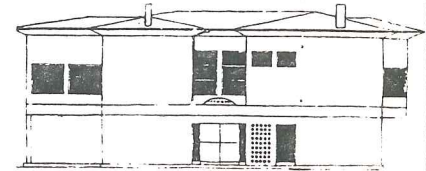
Dünyada filizlenen ulusçuluk fikirlerinin mimariyi de etkilemesi Türkiye'ye de yansımış ve yeni bir yerli mimarlık yaratma isteği belirmişti. İstenen yeni mimarlığın ve ne olması gerektiği konusunda fikir birliğine varılamamıştır. Bunu Mimar Behçet ve Bedrettin "Türk İnkılap Mimarisi" adlı yazısında şöyle açıklamaktadırlar.

"Türk inkılap mimarisi eski Osmanlı Mimarlığından başka bir varlık olacaktır. O mimarinin kubbesi, alçılı penceresi, bütün şekil ve hayatı bir tarih olmuştu. Eskiden kuvvet almak faydalı olabilir, fakat bugünleri orta zamana sürüklemek manasızdır"

Mimar Sedat Hakkı Eldem 1939 yılında ulusal bir mimarlığın gelişmemesinden yakınmaktaydı ve görüşlerini şöyle anlatmakta idi:

Bir villa projesi 1933
Mim: S.H. Eldem
Res. 47.

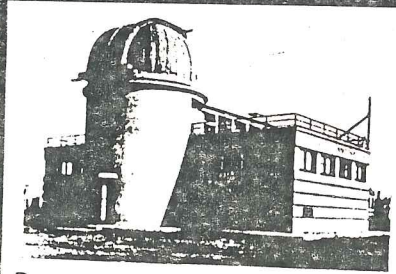
"Henüz yeni ve memleketimize mahsus bir yapı stili var denemez. Fakat şurada burada yapılan bazı binalarımızdan yeni ve milli bir stilin tohumları atılmıştır denebilir. Sedat Hakkı Eldem'in söylediği bazı binalar gerçekten kendisini Türk sivil mimarlığını yaşatma çabaları ile gerçekleştirdiği binalardır.(Res.47)

S.H.Eldem ulusal mimarlığın gelişebilmesi için mimarların kişisel çabalarının yeterli olmayacağını ancak güçlü bir ideolojik akımın olduğu bir ortamda ve hepimizin müdahalesiyle gerçekleşebileceğini söylüyor "büyük inkılaplar yeni stillerin doğması için büyük yardımcıdırlar" diyordu(23)

Bu atılımda çalışmalar Sedat Hakkı Eldem tarafından yürütülmüş, mimarlık öğrencilerine İstanbul'da mevcut olan eski Türk evlerinin rölevelleri çıkarttırılmış ve son derece yararlı olabilecek bir dokümantasyon çalışmasına girilmiştir. Sedat Hakkı Eldem kendi yaptığı projelerinde de Türk evini oluşturan öğelerden yararlanmıştır.

Fakat bu ulusal mimarlık örneklerinin sayıları azdır. Ancak Cumhuriyet yılları boyunca bir ulusal mimarlık yaratma düşünce ve çabaları daima var olmuştur.

Her alandaki genel ve teknik bilgi eksikliği, kalkınma çabaları içindeki Cumhuriyet döneminde eğitim hizmetinin önem ve ivediliğini bu dönemde de korumasına neden olmuştur.

Res. 48.

İstanbul Üniversitesi
Observatoryumu, 1934-36
Mim: A. Hikmet Holtay

Res. 49. Ziraat Okulu
İzmir, 1932
Mim: Z. Fen Heyeti

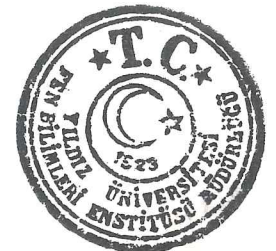

Res. 50. Siyasal Bilgiler Fak.
Ankara, 1935-36
Mim: Ernst. Egli
K: E. Cum. dön. mimarlığı
(İ. Aslanoğlu) Ank. 1980

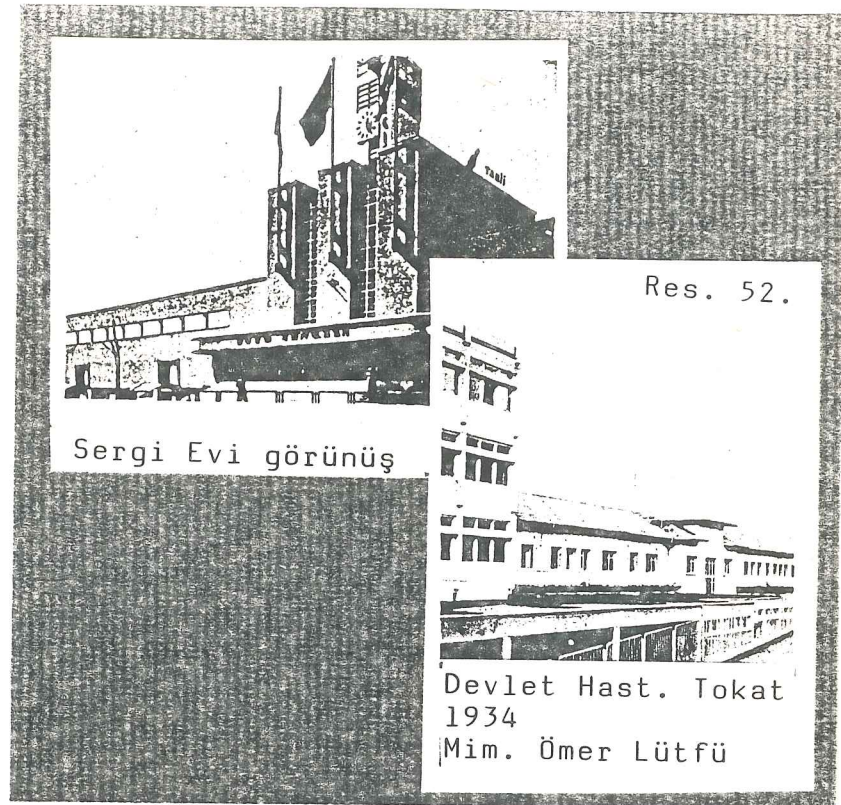
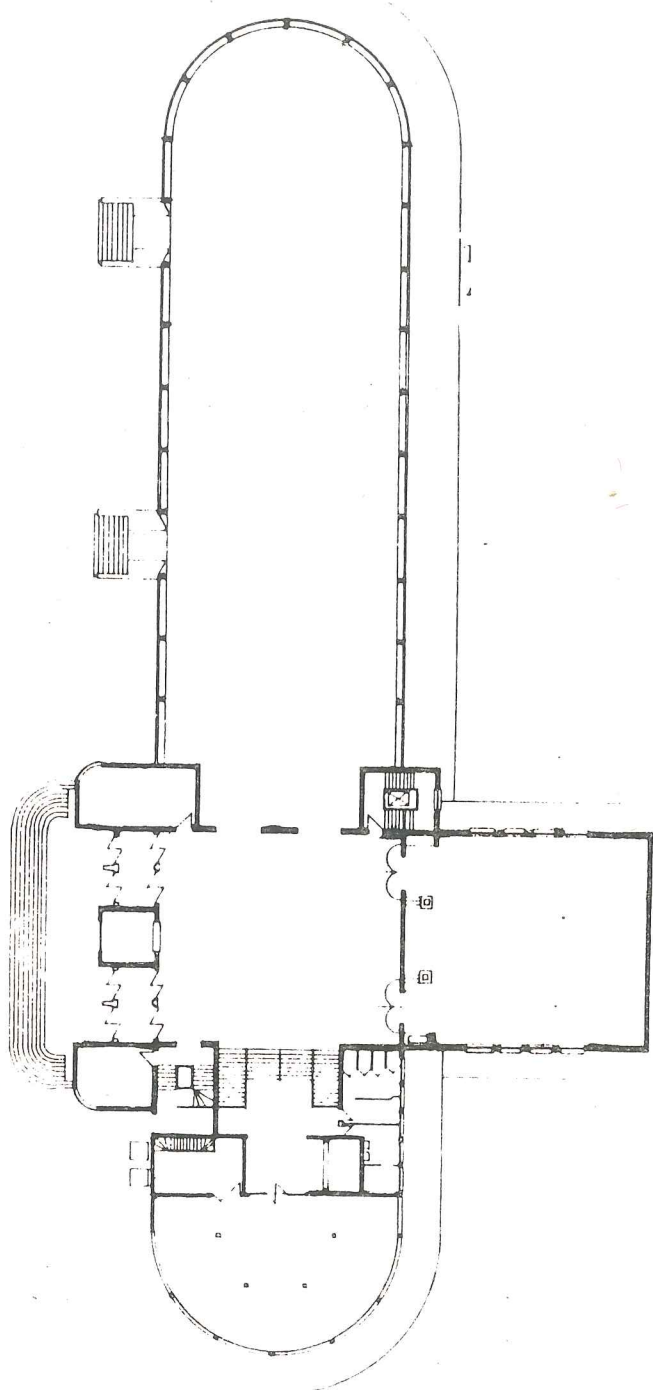
Ülkedeki eğitim faaliyetlerine paralel olarak hızlı bina yapımı da sürdürülmüştür. İlkokullar, Ortaokullar ve Lise Binaları, Öğretmen okulları, Kız Meslek Okulları, Ticaret okulları yapımı ülke çapında yaygınlaştırılmıştır. (Res.48-49-50)

Mimar Ernst Egli ve Bruno Taut'un yaptıkları okul tasarımları dışında bütün okul tasarımları daha işlevsel bir düşünüşle ele alınmışlardır.

Bunlara ek olarak yine bu alanda Bayındırlık Bakanlığı büyük ve küçük yerleşme merkezleri için halkevi tipleri geliştirmiştir.

Res. 51. Sergi Evi, Ankara, 1935
Zemin kat. planı
Mim. Şevki Balmumcu
K: Arkitekt no. 4, 1935

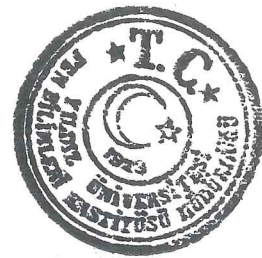
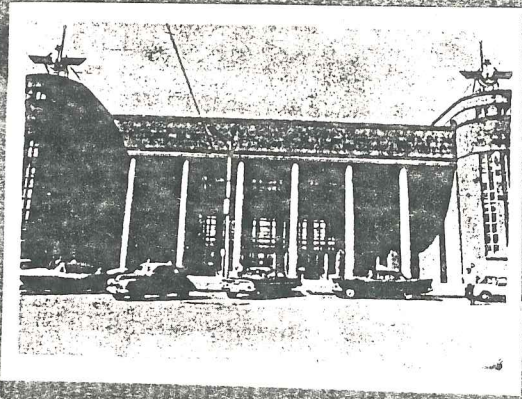
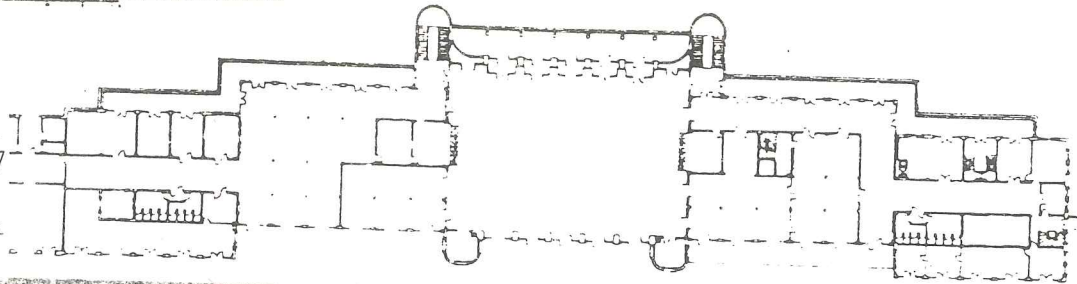
Ankara'da Mimar Şevki Balmumcu'nun tasarladığı bir eğitim ve kültür yapısı olan Ankara Sergi Evi'nin modern mimarlık alanında Türk mimarlarının neler yapabileceğinin önemli bir kanıtıdır(Res. 51).(24)

Yine Ankara'da yapılan spor tesisleri, bazı kentlerde yapılan büyük yeşil alan ve park düzenlemeleri göze çarpan mimarlık uğraşlarıdır. Örnek olarak İzmir Kültür Parkı, Antalya, Adana, Gaziantep parkları ve Ankara Gençlik Parkı sayılabilir.

Yurdun çeşitli bölgelerinde açılan hastahaneler ve sağlık merkezleri arasında modern tesislere kavuşturulan yirmibeş yataklı Antalya, elli yataklı Tokat hastahaneleri ve daha birçoğu sıralanabilir(Res. 52)

Res. 53.

Gar. Binası, Ankara, 1931-37
 Mim: Şekif Akalın
 K: Erken Cum. dön. mimarlığı
 (İ. Aslanoğlu) Ankara, 1980

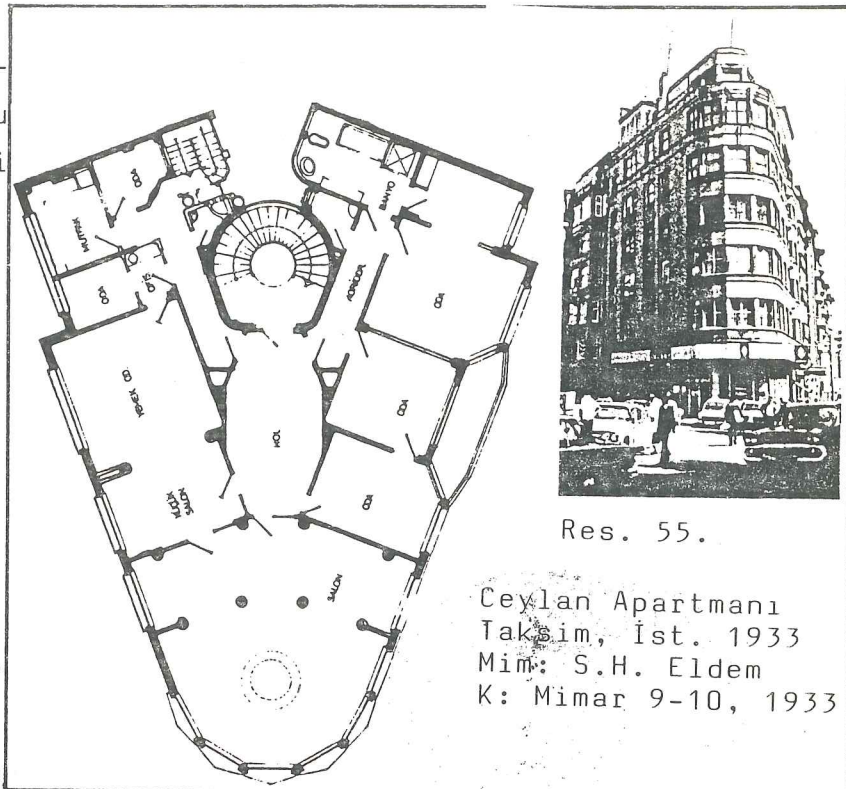

Demiryolu ağının genişlemesi o dönemde devletin en büyük uğraşı alanlarından biri olmuştur. Hizmet yapılarından ulaşım ile ilgili en önemli yapıtlardan biri anıtsal kütlesi ile Ankara Gar binasıdır (Res. 53).

Türk devletinin ekonomi politikasının devletçiliğe yönelmesi sonucu ilk beş yıllık kalkınma planının çerçevesinde gerçekleştirilen sanayi önemli bir yer tutmaktadır. Tarım sektörü içinde tarım hasarat laboratuvarları, Tekel'e ait depo ve üretim merkezleri yapılmıştır. Enerji yapılarından en önemlisi ise 1936'da yapımına başlanan Ankara Çubuk Barajıdır.

1930 yıllarında Cumhuriyet Türkiye'sinde önemli konut yapıları tasarlandığı ve gerçekleştirildiğini görmekteyiz. Bu yapıların çoğu yerli mimarlarımızca düşünülmüşlerdir. Önemli isimler arasında Seyfi Arkan, Bekir İhsan Ünal, Semih Rüstem, Abidin Mortaş, Sedat Hakkı Eldem sayılabilir.

Toplu konut yapıları azdır. En çok bir ya da iki katlı konutlar ve 1930'lu yılların tipik örneğinin olan apartmanlar yapılmıştır. İstanbul'daki apartmanlaşma, toplumun yeni gelişen tüccar, sanayici ve müteahhit kesimine dönüktür. Bunlar batılılaşma etkilerinin görüldüğü bölgeler olan Nişantaşı, Teşvikiye, Maçka, Ayazpaşa ve Taksim civarı izlemiştir. (25) (Res. 54-55-56-57-58-59-60-61)

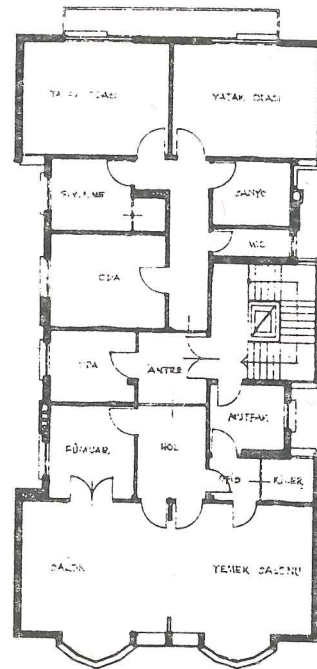
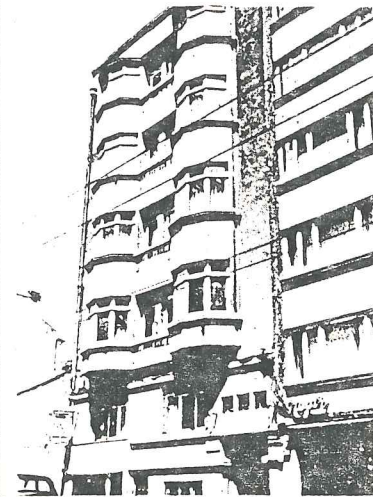

Res. 55.

Ceylan Apartmanı
Taksim, İst. 1933
Mim: S.H. Eldem
K: Mimar 9-10, 1933

Res. 54.

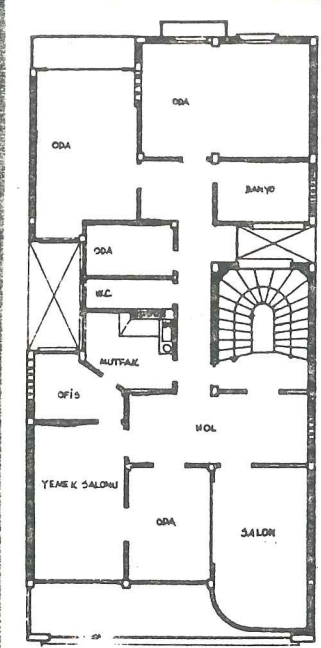
Melek Apartmanı
İstanbul, 1932
Mim: Abidin-F. Santur
K: Mimar no.11, 1932

Genellikle bu yapıların taşıyıcı sistemi betonarme karkastır. Taşıyıcı sistemin boşlukları tuğla ile doldürülmüştür. Cephe-lerde ise edelputz sıvaya rastlanmaktadır. Bu da Avrupa etkisinin malzeme de görüldüğü- nün bir kanıtıdır. Doğramalar bazen buluna- bilir demir profillerden yapılmıştır.

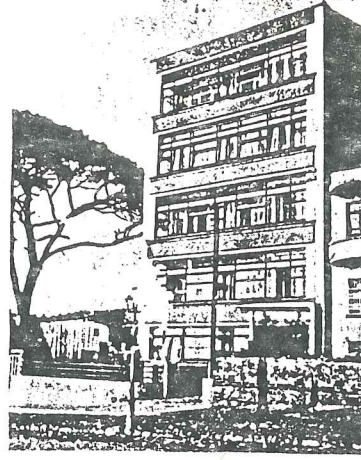
Devrimcilerin etkisi ile batılı biçim- de yaşam konutların içinde de kendini gös- termiş ve mobilya kullanılmaya başlanmıştır. Yine aynı konuda "50 Yıllık Yaşantımız 1923- 1973" adlı bir yazı dizisi şöyle demektedir.

Cumhuriyet Türk evinin içini de etkile- di. Konaklardan kafesli, cumbalı apartman katlarına geçmeye başlayan büyük kentlerin

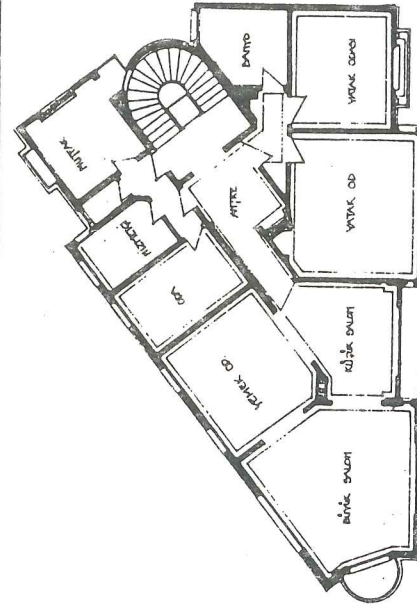

Seza Apartmanı
İstanbul, 1933
Mim: Sırrı Arif
K: Mimar no. 4, 1933

Res. 56.

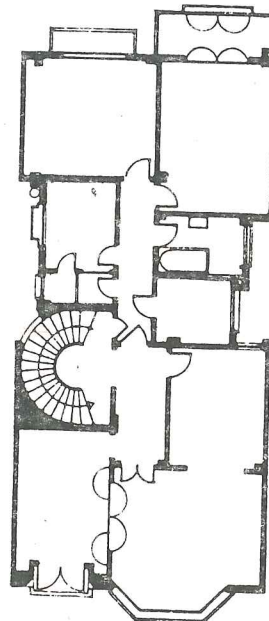

Res. 58. Pertev Apartmanı
İstanbul, 1933
Müh. Nihat Vedat
K: Mimar no. 1933

Res. 57.

Bosfor Apartmanı
İstanbul, 1932
Mim: S. Macaroğlu
K: Mimar no. 10, 1932

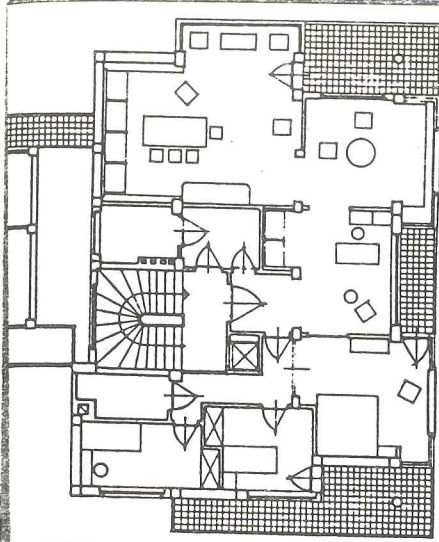

halkı sedir, kerevet, divan ve siniden batı usulü möblelere geçmeye başladılar(26)

"Yeni burjuvazi bu akımın başını çekiyordu. 1920'lerin neo-klasik möblelerini 1930'larda köşeli möbleler almaya başladı. Yeni devlet daireleri, vekaletler böyle döşeniyordu"(27)(Res.62)

Mimar Seyfi Arkan'ın bina tasarımında olduğu gibi mobilyanın da mimar tarafından tasarlanması uygulaması önemli bir gelişme olarak belirtilebilir(Res. 39)

Genel olarak mimarisini tanımlamaya ve ürünlerini ortaya koymaya çalıştığımız Cumhuriyetin ilk dönemlerinde hükümetin bir konut politikası olmadığı göze çarpmaktadır. Ancak yeni yapılan konutlar için bir vergi indirimi söz konusudur.

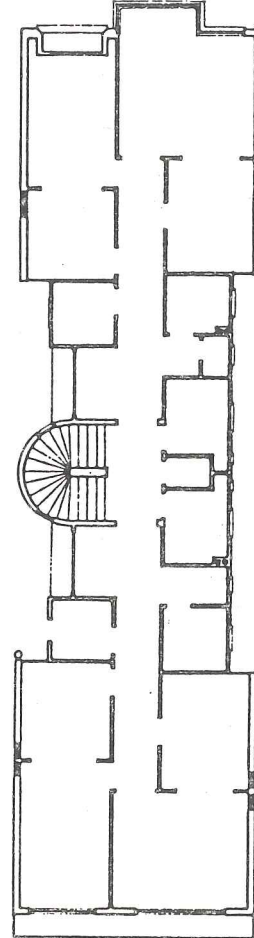
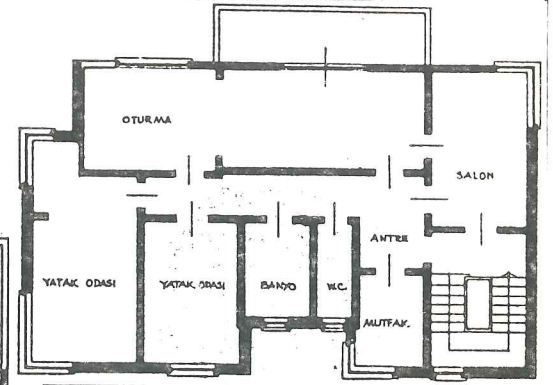
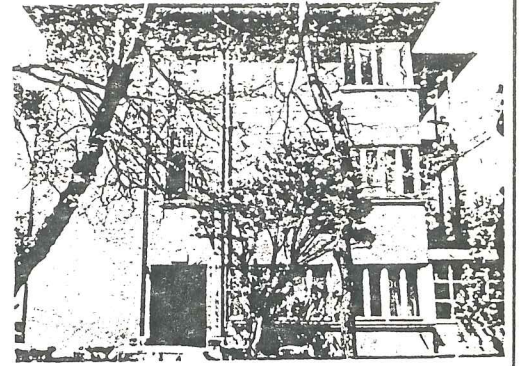
Res. 59.

Üçler Apartmanı
İstanbul, 1935
Mim: Seyfi Arkan
K: Arkitekt, no. 5, 1935

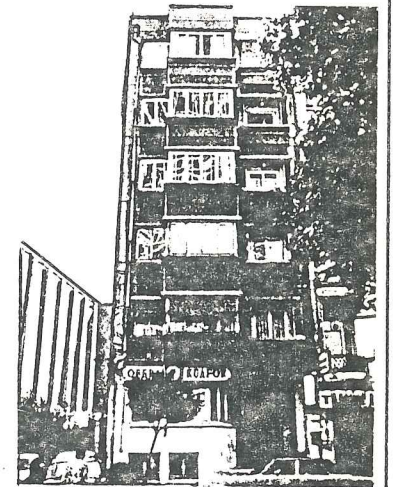
Res. 60.

Ateş Apartmanı
Ankara, 1931

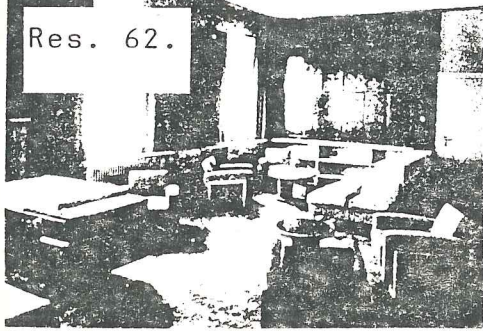

Res. 61.

Ulusal Apartman
İstanbul, 1935
Mim: H. Adil
K: Arkitekt no.6, 1935

Res. 62.

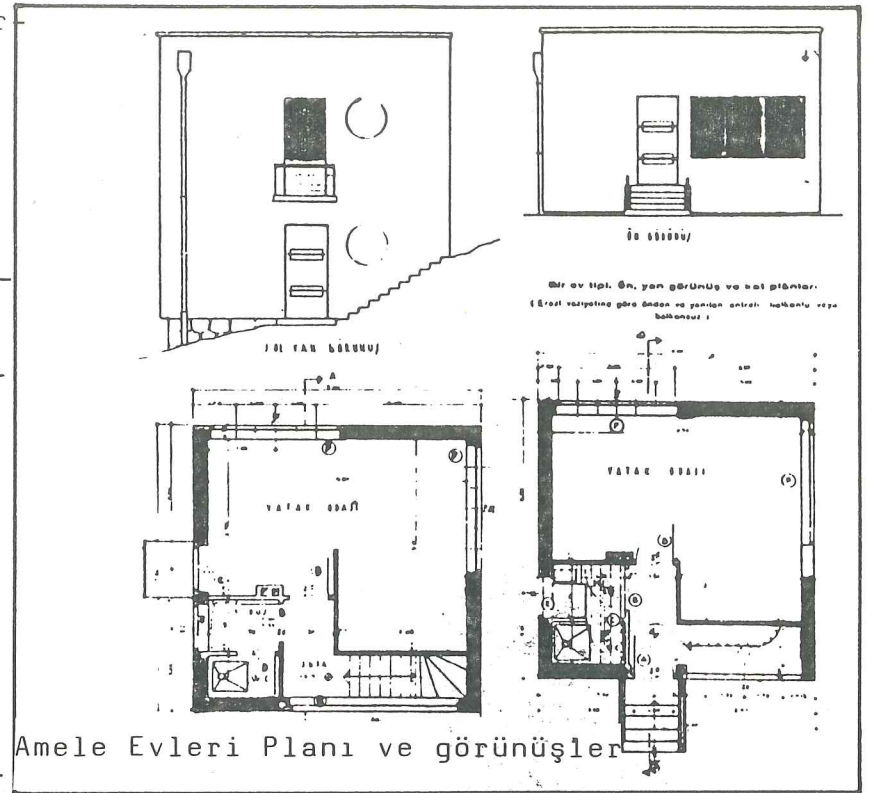

Hariciye Köşkü
İç görünüş, 1936
Mim: Seyfi Arkan

Ankara'nın başkent olması, bu kente birçok diğer kentlerden göçlere neden olmuş, 1935 yılına dek Ankara'ya ellibin kişi yerleşmiştir. Bu nüfus artışı arkasından bir konut sorununu beraberinde getirmişti(28).

Bu gereksinimler bazı kişilerin bir araya gelerek yapı kooperatifleri oluşturmalarını sağlamıştı. (1935 yılında yüz kadar aydının bir bahçe-kent anlamında Bahçelievler yapı kooperatifi kurmaları)

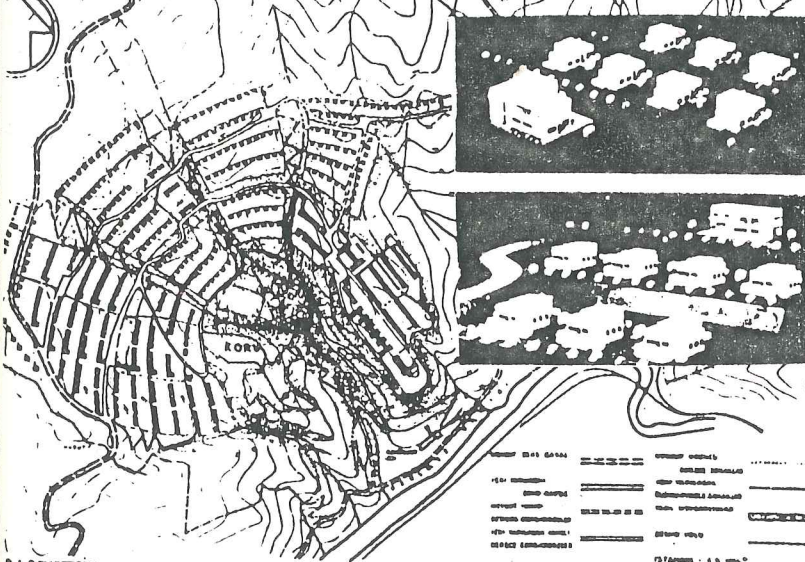
Almanya'da bu konuda deneyimleri olan Sosyal Bilimler Profesörü Kessler Ankara'ya çağrılmış, düzenlemeyi şehirci Herman Jansen yapmıştı. Bu alandaki çalışmalar ek olarak Sümerbank memurlarının 1936'da yapımına başlanan Güvenevler Yapı Kooperatifi,(29) İstanbul Yapı Koo-

Amele Evleri Planı ve görünüşler

Res. 63. Amele Evleri Mahallesi
Zonguldak, 1935-36
Mim: Seyfi Arkan

ZONGULDAK K.I. AMELE EVLERİ MAHALLESİ UMUMİ PLANI

R. SEYFETTİN

peratifi ve Ankara'da Küçükevler adı ile kurulan konut düzenlemesi(30) sürdürülmüştür. Hükümetçe işçiler için düşünülen birkaç toplu konut örneği arasında "Amele Mahallesi"(31) İzmir'de Belediyece yaptırılan Cumhuriyetin onuncu yılında açılan 400 evlik işçi mahallesi, Fransız şirkettinden satın alınan, Zonguldak Kömür Madenleri işçileri için, Seyfi Arkan'an yaptığı işçi yerleşmeleri vardır (Res. 63).

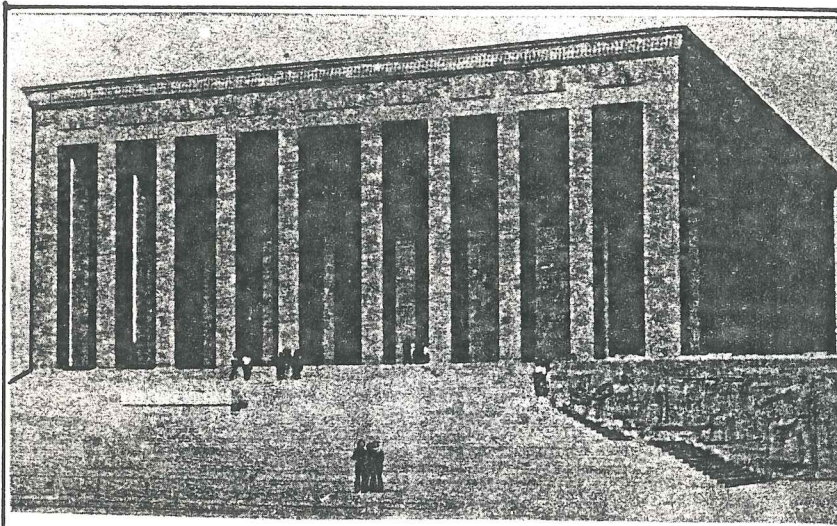
Yukarıda sözünü ettiğimiz planlama çalışmaları bir yandan sürerken, Anadolu'da ise bu dönemlerde geleneksel konut mimarlığının devam ettiği de gözden uzak tutulmamalıdır.

- . İşlevlerin tasarımlarda önemli bir öge olarak yer aldığı gözlenmektedir. İç düzenlemelerin direk olarak tasarıma katkıda bulunduğu belirtilebilir.
- . Genelde etki ögesi işlevlerin bir uzantısı' olarak yorumlanmıştır. Ancak S.H. Eldem'in çalışmalarında az da olsa geleneksel kalıpların mimari anlatıma katkıda bulunduğu görülebilir.
- . Teknolojinin ve gereçlerin kendi olanakları doğrultusunda kullanıldığı söz konusudur.
- . Çevre-yapı ilişkilerinin iyi düzenlendiği önemli bir özelliktir.

1940'lı yıllarda bir yandan uluslararası mimarlık anlayışı ürünler verirken, diğer yandan bölgesel ve ulusal niteliklerin etkisi hissedilmiştir.

S.H. Eldem ve öğrencilerinin yürüttüğü Türk mimarlarında geleneksel özellikleri arama çalışmaları 1940-50 yıllarında kendini mimarlık ortamında göstermiştir.

Türkiye'deki yabancı mimarlardan C. Holzmeister ve Paul Bonatz da bu eğilime katılmış ve dönemin egemen anlayışını belirlemede büyük rol oynamışlardır(32).

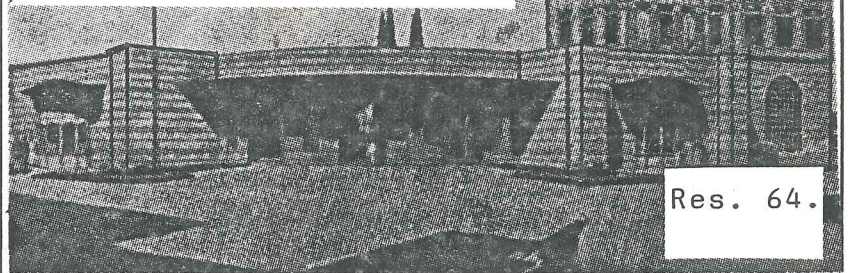

Res. 65. Anıt Kabir Ankara, 1942
Mim: E. Onat-O. Arda
K: 50 yılın Türk mimarisi
(M. Sözen-M. Tapan)

New York Sergisi Türk Pavyonu 1939

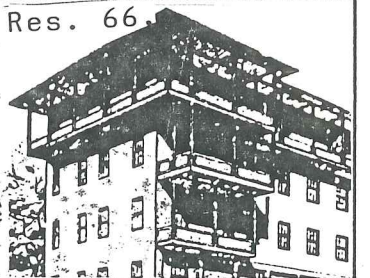
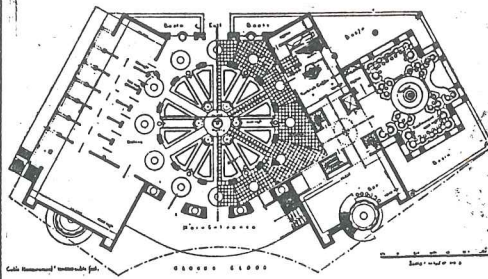
Mim: S.H. Eldem

K: Arkitekt, 1934-62

Res. 64.

Res. 66.

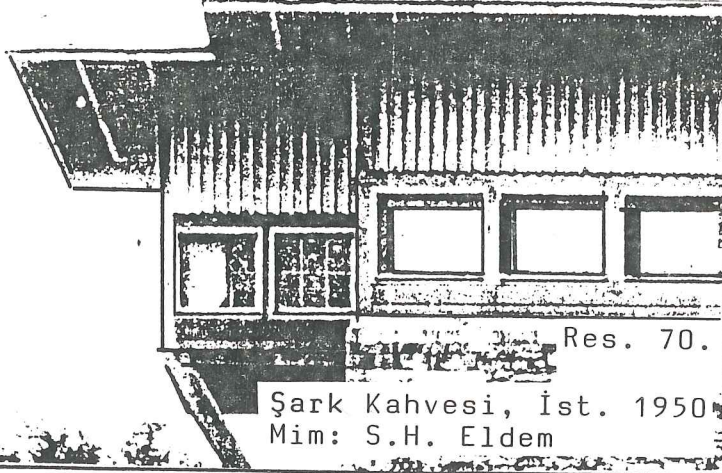

Bristol Has. Pavyonu
İstanbul. 1950
Mim: S.H. Eldem

Bu yılların önemli mimarlık ürünleri New York sergisindeki Türk pavyonu (Res.64) Anıt Kabir (Res. 65) İstanbul Üniversitesi Fen ve Edebiyat Fakülteleri (Res. 67) Çanakkale anıtı, İstanbul Radyoevi, İstanbul Üniversitesi Hukuk ve İktisat Fakülteleri, Amiral Bristol hastahanesi Pavyonu (Res.66), İstanbul Sergi Sarayı, Ankara Sergi evinin operaya Paul Bonatz tarafından dönüştürülmesi, Ankara Saraçoğlu Mahallesi, (Res.68) Ankara Kavaklıdere'de Emin Onat'ın tasarladığı ev (Res.69) Taşlık'taki Şark Kahvesidir(Res. 70).

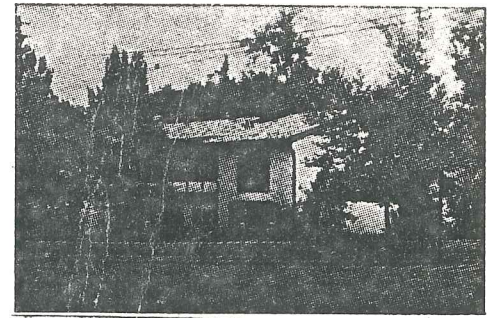

Res. 67. Fen Fakültesi İst. 1943
Mim: S.H. Eldem-E. Onat
K: 50 yılın Türk mimarisi
(M. Sözen-M. Tapan)

Res. 70.

Şark Kahvesi, İst. 1950
Mim: S.H. Eldem

Res. 69. Kavaklıdere'de ev
Mim: E. Onat

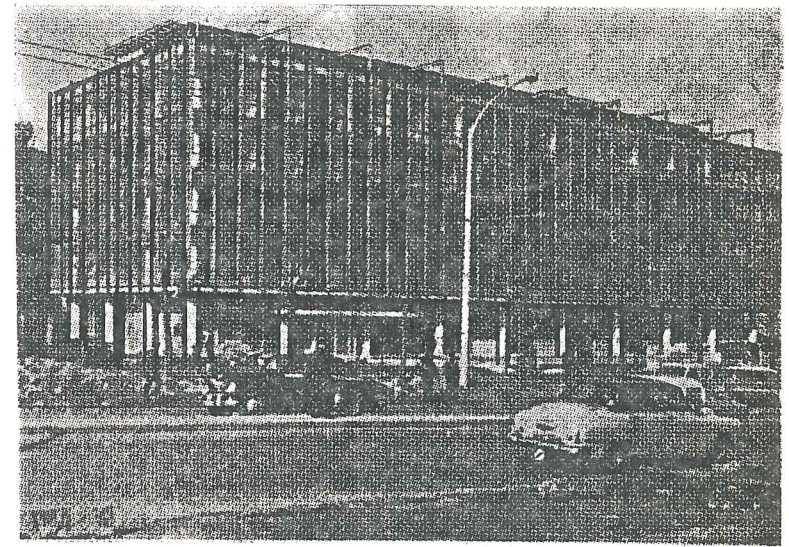

Res. 68. Saraçoğlu Mah. Ankara, 1946
Mim. Paul Bonatz

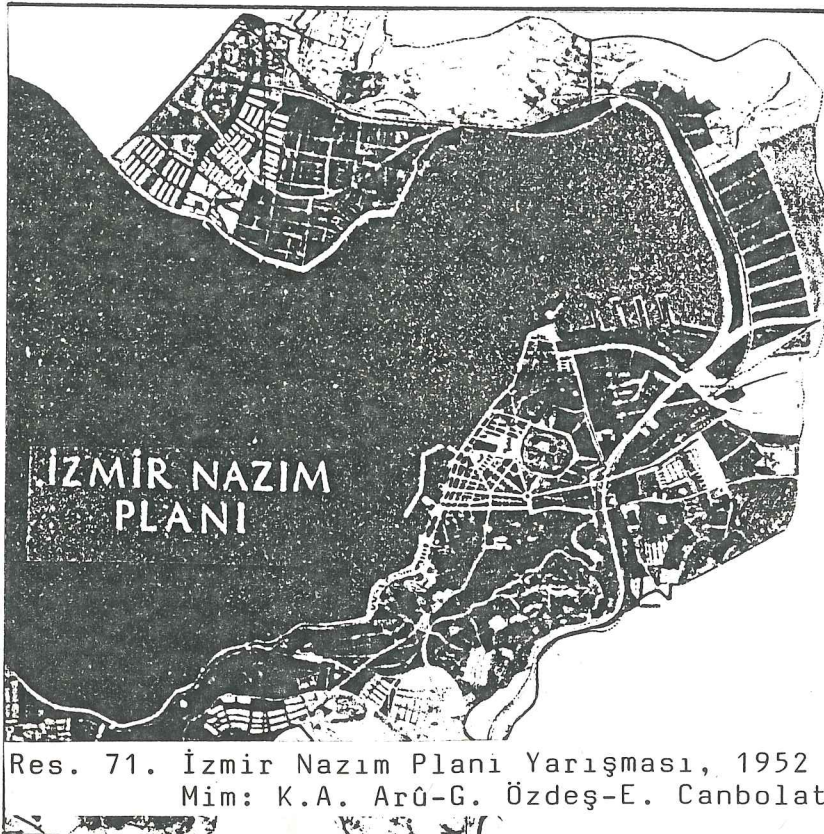
- . İşlevlerin direk olarak yapıları oluşturması etken olarak önemi azdır.
- . Psiko-sosyal etki, mimari anlatımda yerini geleneksel kalıpların tekrarlanması şeklinde gösterir. Diğer öğelerden öne çıkararak mimarlığın ana belirleyicisi olmuştur.
- . Yapı teknolojisi ise gelişmesini uluslararası düzeye ulaştıramamış, basit olanakları ile geleneksel biçimlerin oluşmasına yardımcı olmuştur.
- . Çevre koşulları ve kültür ortamı mimari platformda yerini alamamıştır.

Res. 72. Unkapanı Tekel Büro Binası
K: Türkiye'de Mimarlık Hareketleri
ve eleştirisi (E. Kortan) Ank. 1971

Res. 73. İstanbul Hilton Oteli
Mim: Skidmore-Owings-Merill

Res. 71. İzmir Nazım Planı Yarışması, 1952
Mim: K.A. Arû-G. Özdeş-E. Canbolat

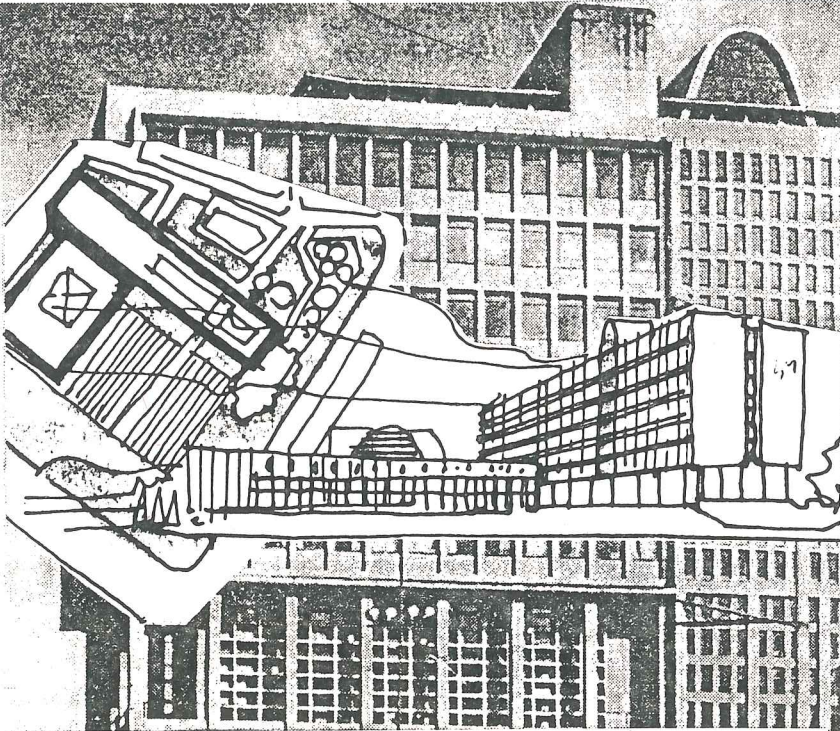
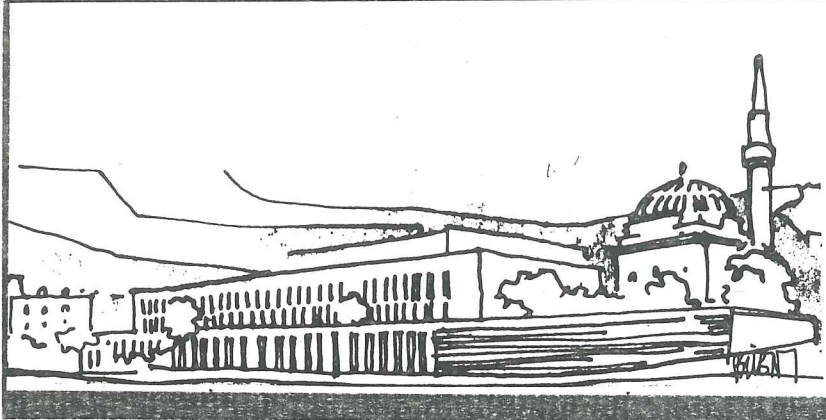
1950'li yıllara gelindiğinde mimari eylemlerin ülkenin gelişen ekonomik, sosyal ve kültürel yapısına koşut olarak daha çeşitlilik gösterdiği görülmektedir. Büyük çapta endüstri yapıları tasarlanmakta, birçok ülke için şehircilik çalışmaları ve planlamaları yapılmaktadır.(3)(Res.71-72) Cumhuriyetin bu yıllarında daha önceki yıllara oranla daha özgür bir ortamın oluştuğu gözlenmektedir.

Artık mimarlık platformunda ulusal mimarlık düşüncesinin azalmaya başladığı çeşitli tasarımlarda belirtmeye başlanmıştır.

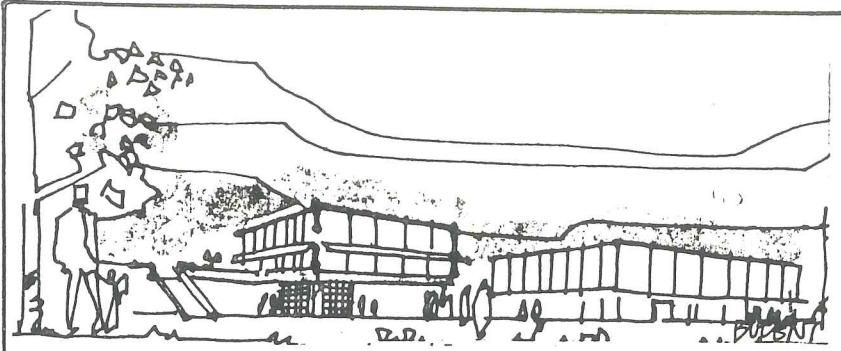
İstanbul'da Hilton otelinin yapımı bu yıllara rastlar.(Res. 73)

Türk mimarlarının bakışlarını yurt dışına yönettikleri ve büyük ölçüde yabancı mimarlık yayınlarının etkisinde kaldıkları izlenmektedir(34)

Res. 74. Adalet Sarayı Proje Yarışması
İstanbul, 1948
Mim: S.H. Eldem, E. Onat

Res. 75. Belediye Sarayı, İstanbul, 1953
Mim. S. Hakkı Eldem

Res. 76. Brüksel Türk Pavyonu, 1958

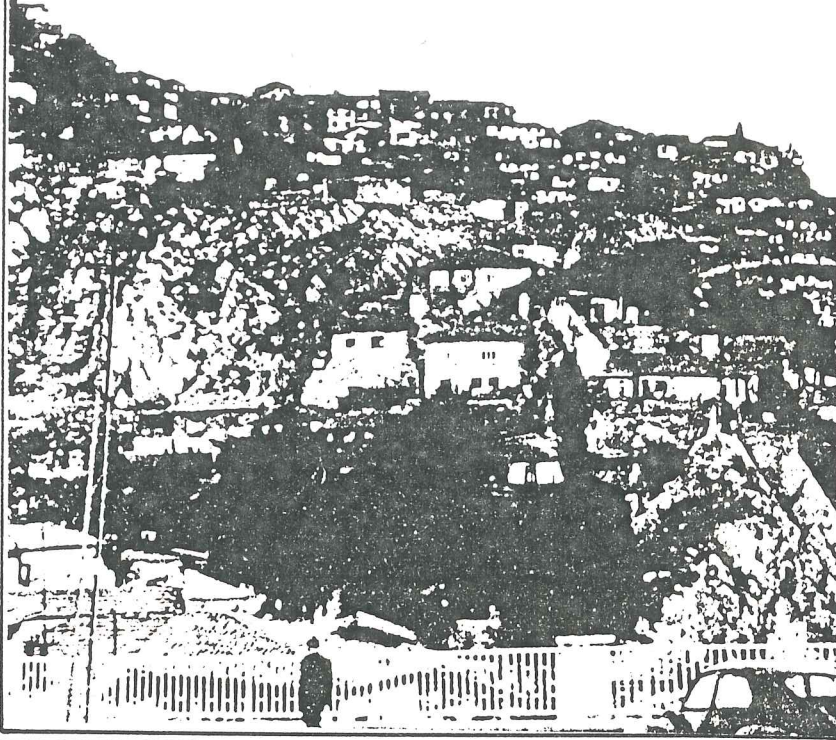

Dönemin mimarlık düşüncesinin ilk uygulamaları arasında İstanbul Adalet Sarayı (Res. 74) proje yarışması sıyılabilir. Daha sonra projesi 1953'te bir yarışma ile elde edilmiş olan İstanbul Belediye Sarayı (Res.75) önemli bir yapıttır (Res. 44). Yine diğer bir önemli tasarım ise 1957'de yapılan Brüksel uluslararası sergisi için düşünülen ve gerçekleştirilen Türk pavyonudur (Res. 76).

Bu yılların mimarlık açısından önemli girişimlerinden biri de proje yarışmalarının daha düzenli bir hale getirilmesidir.

Büyük genel planlamaların yapıldığı bu dönemlerde, endüstrileşmenin, sosyal ve ekonomik koşulların zorladığı nüfus patlamalarının bir sonucu olarak büyük kentlerin çevrelerinde gecekondu yerleşmelerini görmekteyiz.(35)(Res. 77)

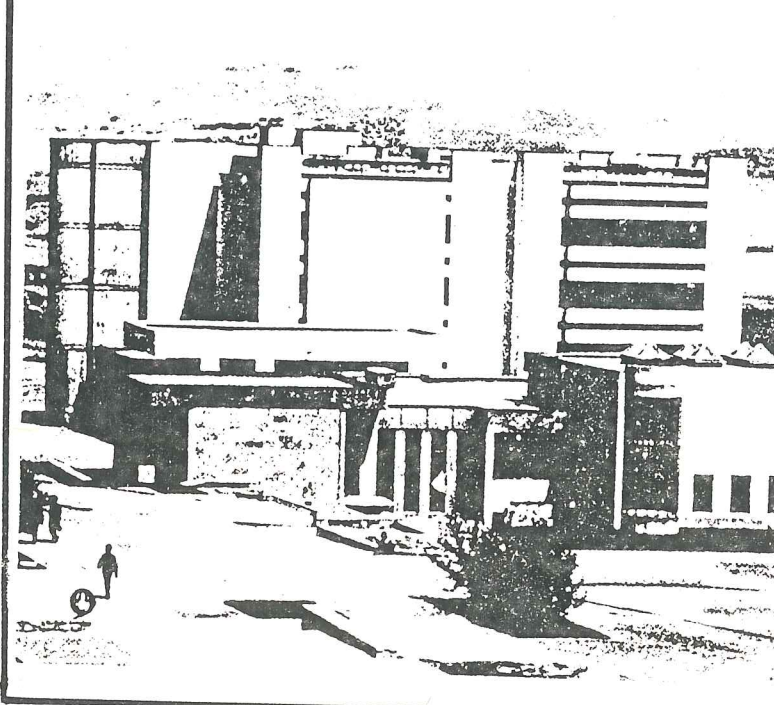
Res. 77. Ankara'da Gecekondu yerleşmeleri

Res. 79. Diyarbakır Üniversitesi Kampüsü
Mim: K.A. Arû-Y. Sağlıkova-Y.
Sağlıkova-E. Arû

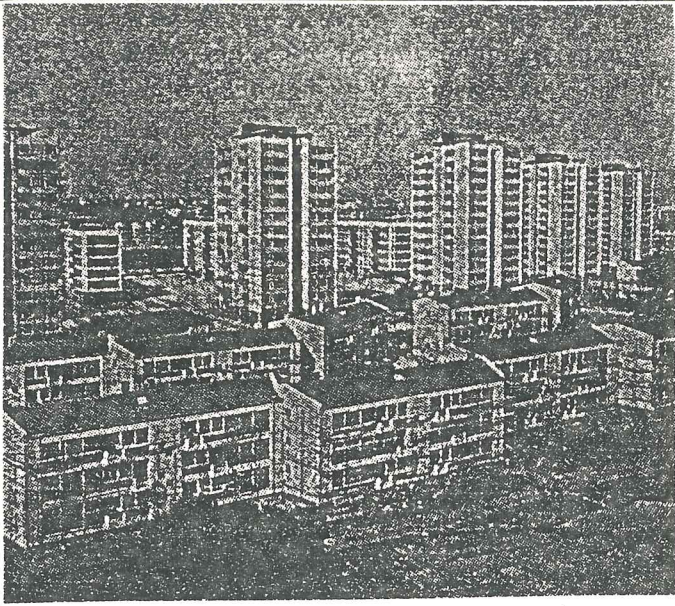

Res. 78. Ortadoğu Teknik Üniversitesi
Mim. Behruz-Altuğ Çinici

Türkiye'nin artan eğitim gereksinimlerini karşılayabilmek için son yıllarda büyük ölçüde üniversite planlamaları görülmektedir. Ankara'da Ortadoğu Teknik Üniversitesi, (Res.78) Trabzon'da Karadeniz Üniversitesi Kampüsü ve Diyarbakır'da Ziya Gökalp Üniversitesi (Res. 79) kampüsleri önemli örneklerdir.(36)

İkinci Dünya Savaşından sonra Batı dünyası mimarlığında çeşitli gelişmeler olmuştur. Savaşta yıkılmış eski Avrupa şehirleri çağdaş şehircilik ilkeleri ile yeniden yapılmaya başlanmıştır. İngiltere'de Londra çevresinde ilk uydu kentler uygulamaları başlamıştır. Her yerde sosyal konutlar en önde gelen sorun olmuştur.(Res.80) Zamanın kısıtlılığı ve ekonomik olanaksızlıklar yapı maliyetlerini düşürme çalışmalarını hızlandırmıştır.

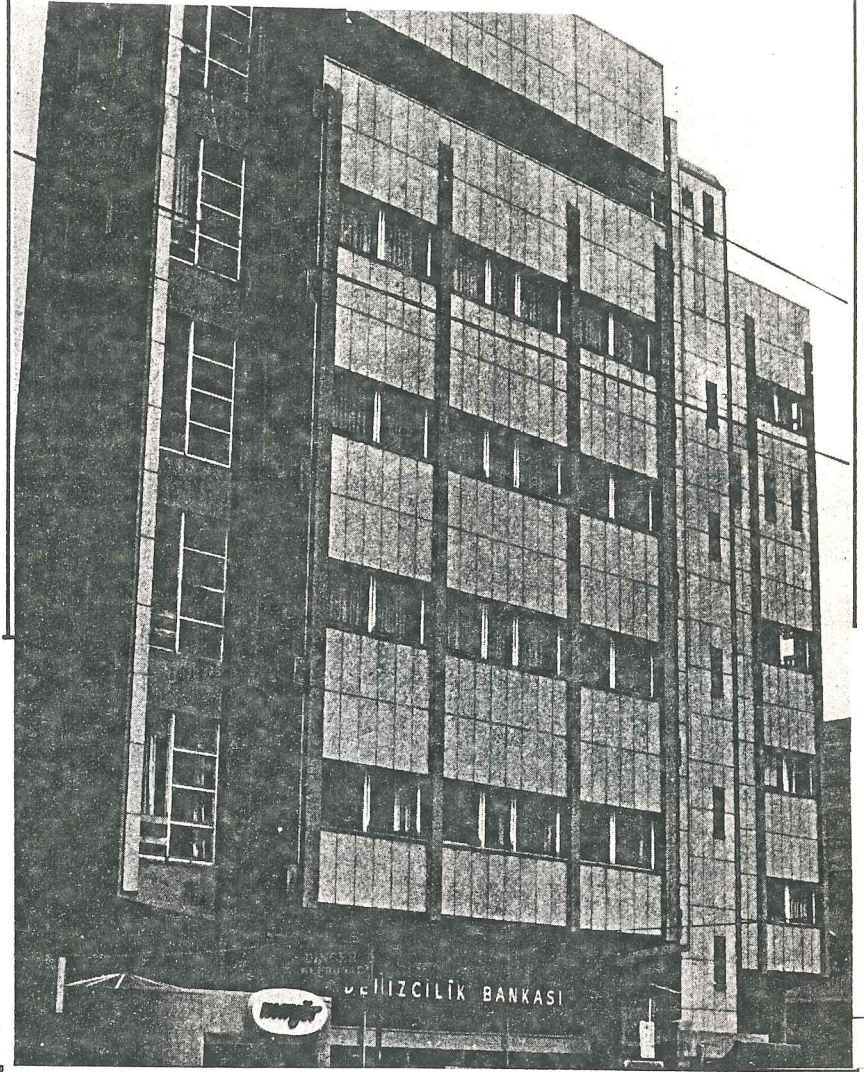

Res. 80. Ataköy Yerleşmesi, İstanbul

Res. 81. Öğrenci Yurtları, Ankara, 1967
Mim: Şevki Vanlı-E. Gömleksizoğlu

Res. 82. Anadolu Kulübü, Ankara, 1963
Mim. Ertur Yener

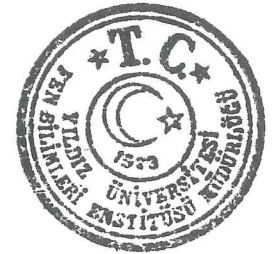
Türk mimarları da bütün bu düşünceleri uygulamaları izlemişler ve Türkiye'nin koşullarının elverdiği oranda yararlanmaya çalışmışlardır. Ulusal mimarlık düşüncesinin yerini daha bilinçli bir tutum almıştır. Yeni malzemeler yapım yöntemleri, teknik olanakları kullanılmaya ve yeni diller ortaya başlanmıştır. (Res. 81-82)

- Toplumun ve çağın gereksinimleri doğrultusunda bir ifade genelde geçerli olmuştur. Kentleşmenin, yerleşme koşullarını eğitim düzeyini bu süre içinde mimarlığı yönlendirmiştir.
- Sosyal ve psikolojik etki ögesi geleneksel kalıpların tekrarından ziyade çağın gereklerine koşut olarak çeşitlilik göstermektedir. Mimarlarımız bu farklılığın takipçisi olmuşlardır. Genelde dünya mimarlığında etkin olan kişisel davranışların anlatımı mimarlığımızda egemen olmuştur.
- Teknolojik gelişmeler ve gereçler kendi olanaklarını anlatmaya çalışmıştır.
- Çevre etkeni, toplumun değer yargılarının tasarımlardaki yeri önemine kavuşmamıştır.

5

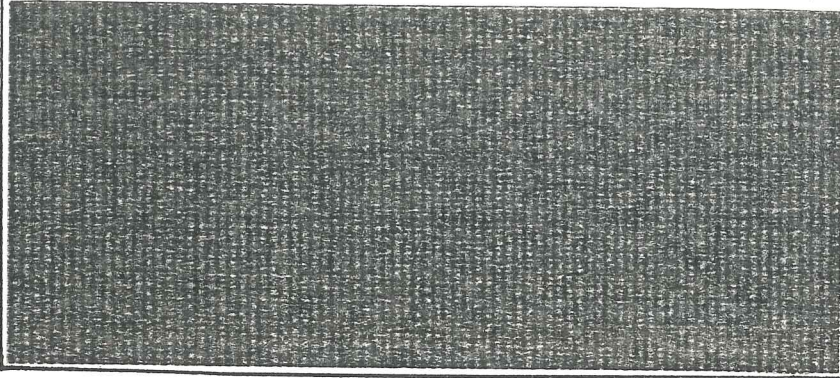
günümüzdeki değişmeler
ve konut

Cumhuriyet dönemi içinde özellikle günümüzde konut mimarlığının önemli bir yeri vardır. Cumhuriyetin ilk dönemleri içinde (Bölüm 4) konut genel mimari ortam içinde özellikle kentlerde bir gelişim göstermiştir. Ancak günümüzde gereksinmelerin büyük ölçüde artmış olması şehirlerimizdeki sağlıksız gelişmeleri beraberinde getirmiştir.

Gerek konut sorunun kapsamı, gerekse sorunun çözümlenmesinde uygulanan yöntemler Cumhuriyet dönemi içinde konut mimarlığının nitelik ve nicelik bakımından büyük farklar göstermesine neden olmaktadır. Konut mimarlığı 1. Bölümde açıklandığı üzere Osmanlı döneminde kendine özgü sentezine ulaşmıştır. Ancak Cumhuriyet ile birlikte gelen koşulların konut mimarlığında meydana getirdiği büyük değişiklikler sorunun önemini belirlemektedir.

5.1. GEREKSİNİMLER (İŞLEVLER)

Cumhuriyet döneminin Türk toplum yaşamında önemli değişimler neden olduğu gerçeğinden hareket ederek ve bu değişimlere bağlı olarak da büyük yerleşme sorunlarının ortaya çıktığı bilinmektedir. Bu alandaki gereksinimleri ve bunlarla ilgili çalışmalarını aktarmaya çalışacağız.

5.1.1. Kentleşme-Kent Donanımı

Geleneksel Türk mimarlığında, örneğin Avrupa'da Rönesans'dan bu yana görüldüğü şekli ile, ayrıca bir şehircilik, yani planlı olarak bir şehri yapma düşüncesi yoktur(1). Türklere Anadolu'ya geldiklerinde belli başlı şehirleri hazır olarak bulmuşlar, bunların önce çevrelerine, sonra da içlerine yerleşerek onları Türkleştirmişlerdir. Gerek bunlar, gerekse tek tek kurulan yeni şehirler, belli bir planlama düzenine uymadan, organik olarak gelişmiştir. Bu yerleşmeler Türk-İslam kültürünün tarımsal ekonomiye dayanan bir toplumun geliştirdiği yerleşme biçimidir. Geleneksel Türk şehirlerinin en belirgin özelliklerinden biri kamuya ait yolların, meydanların olmamasıdır.(2)

Bu şehirler içinde yer alan konutlar kendi içlerine dönük birer mikrokosmos oluşturmakta idiler. Şehrin sokakları evleri ya da ev kümelerini merkeze bağlayan çıkmaz sokaklar şeklindeydiler. Cami ile onun çevresindeki çarşılar şehrin toplumsal kültürel ve ekonomik merkezini oluşturmakta idi.

Bu özellikleri ile Türk şehirleri köy görünümünde idi. İstanbul, Bursa gibi şehirlerde de bu durum 19. hatta Anadolu'nun birçok yerinde 20.yüzyıla dek sürmüştür. Ancak nüfusun artmaya başlaması, çeşitli göç hareketleri 20. yüzyılda endüstrileşmenin hızlanmaya başlaması ile kendi kendine yetebilen bu şehirler sel düzen artık artan gereksinimleri karşılamayaz olmuştur.

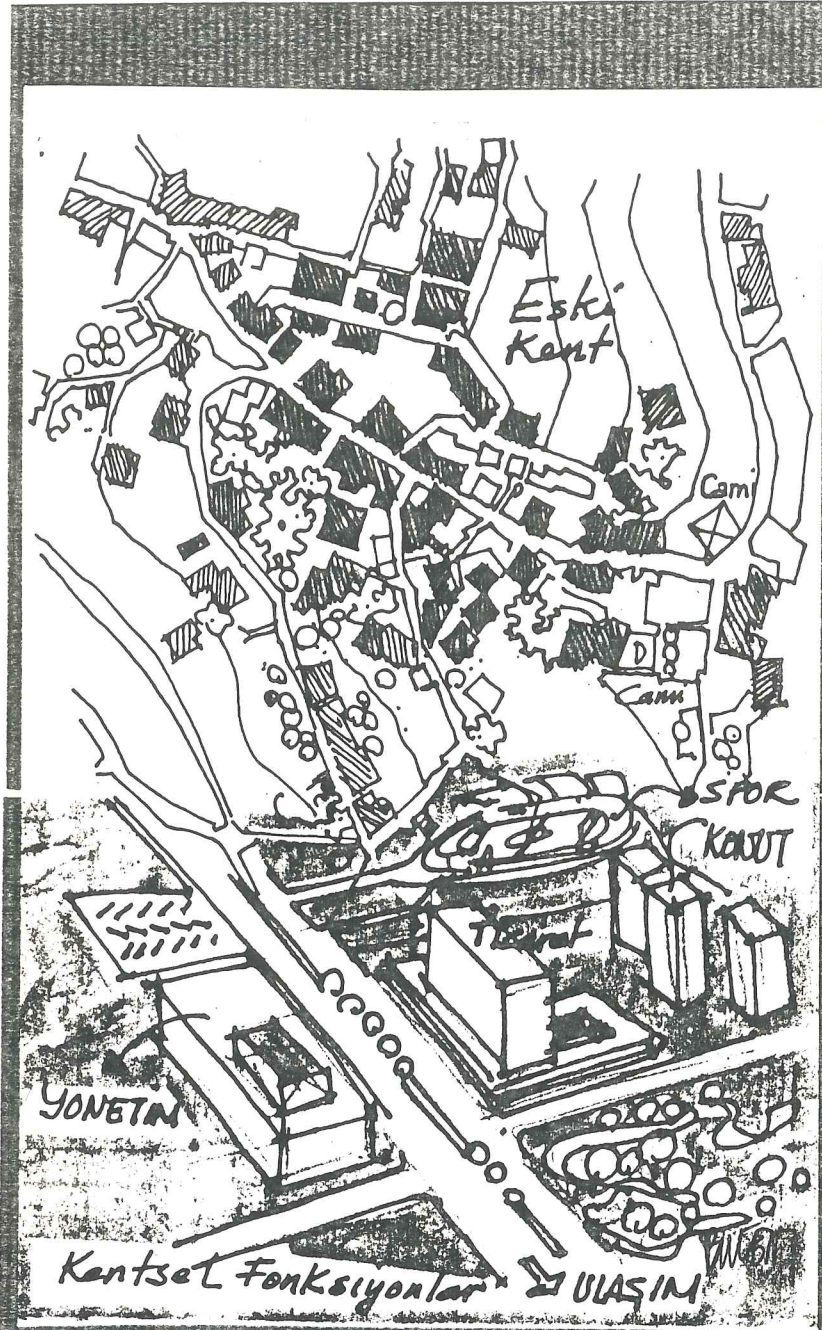
Res. 1. Cumhuriyetin ilk yıllarında Atça Kasabası, Nazilli

İlk planlı şehir yapımı eylemlerinin 19. yüzyılda İstanbul'da başladığı görülmektedir.(3) Ancak Türk şehirlerinin planlı olarak düzenlenmeleri geniş ölçüde Cumhuriyet döneminde olmuştur.(Res.1)

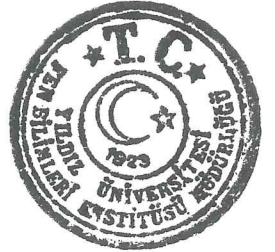
Cumhuriyet yıllarının başında şehircilik sorunların yurt dışından gelen göçmenlerin yerleştirme ve barındırma sorunları ile birlikte ele alındığı görülmektedir. 1923 yılında çıkarılan bir yasa ile Mübadele İskan Vekâleti" kurulmuştur.

Kentleşmenin II. Dünya Savaşından sonra birdenbire hızlanmaya başlaması, bu konudaki düşüncelerde de değişmelere yol açmıştır.

Res. 2. Kentsel İşlevlerin değişmesi
desen: B. Tarım

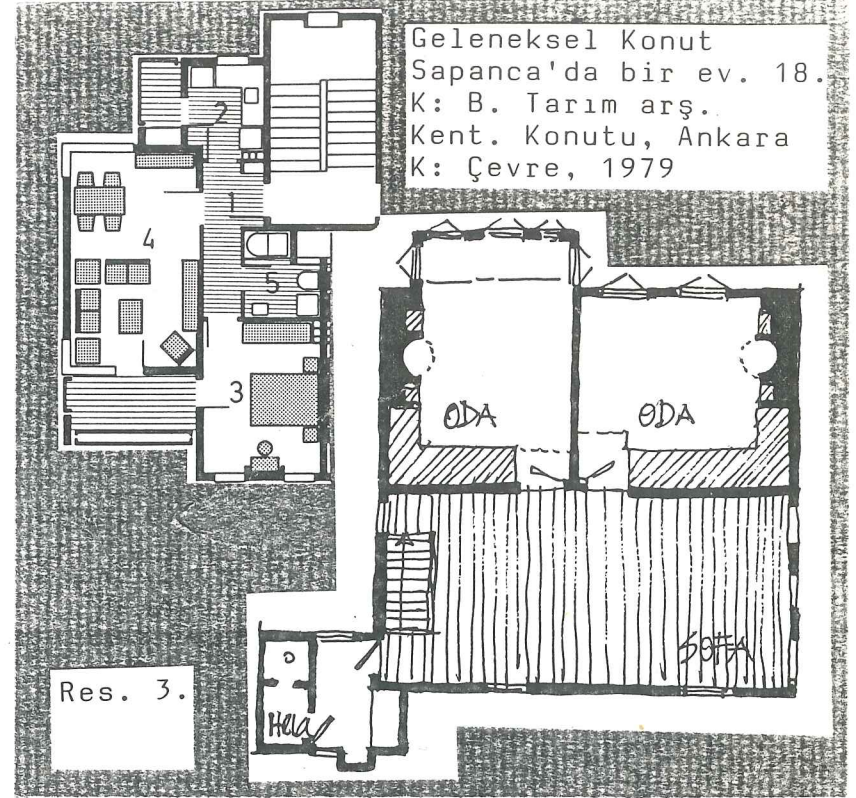
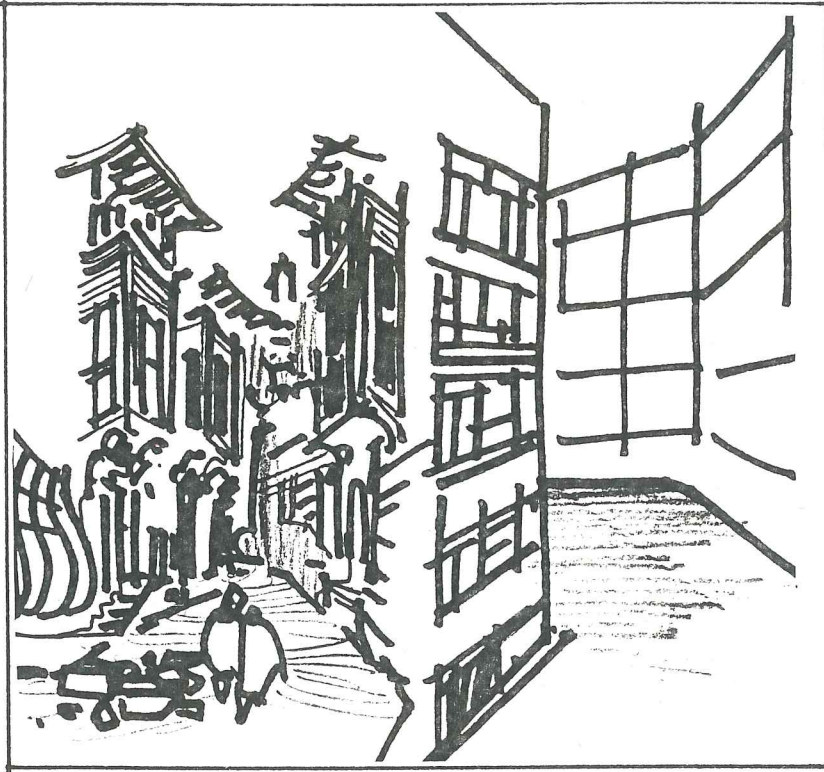

1956 yılında çıkarılan yeni imar yasası, kamulaştırma yasası gibi yasalar bunun ilk belirtileridir.

Cumhuriyetin getirdiği toplumsal, ekonomik, siyasal ve ideolojik değişmeler, çağdaş planlama ilkeleri, kentsel bölgelerdeki yeni fonksiyonların (Ticaret, Kültür, Yeşil alanlar, spor ve rekreasyon alanları), eski Türk-İslam kent karakterini değiştirmesine neden olmuşlardır(4) (Res.2) Kentler tarımsal üretim ekonomisinden, endüstriyel üretim ekonomisine geçmekte, çevrelerindeki doğadan kopmakta, kendi kendilerine yetmez duruma gelmektedir. Buna paralel olarak kentleşme hızlanmaktadır. Bütün bunlar yeni planlama sorunlarını ortaya çıkarmakta yeni çağdaş çözümleri gerektirmektedir.

5.1.2. Kent Konutu

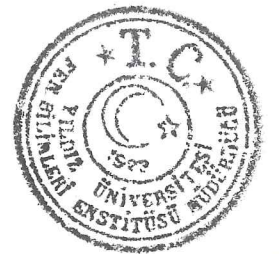
Kentleşmenin beraberinde getirdiği önemli ihtiyaçlardan biri konut sorunudur. Kent- sel değişimler, çağdaş konut mimarlığının geleneksel konut mimarlığından ayrılmasına yol açmıştır. Dolayısıyla bir "Kent Konutu" gereksinmesi ortaya çıkmıştır(5) Konutların iç fonksiyonları değişmiş, banyosu, helası, mutfakın evin dışında değil içinde olan, hat- ta buzdolabı, çamaşır makinası, televizyon için yer isteyen plan şemaları ortaya çık- mıştır.(Res. 3) Konutun odaları eskisi gibi her amaca hizmet edecek, yeni gerektiğinde, oturma, gerektiğinde yatma eylemlerini kar- şılayacak nitelikte odalar yerine belirli işlevlere yönelik mekanlar şeklinde düzenle-

nebilecektir. Eski yaşam tarzının gereği bazı öğeler (kafes gibi) kalkmakta yerini stor ve jalousilere terketmektedir.

Cumhuriyetle birlikte gelen yeni yaşantı biçimi Türk aile yapısını da değiştirmiştir. Aile birimi küçülmüştür. Bu yüzden de, konut alanlarında küçültme gereği duyulmuştur.

Kentlerdeki ulaşımın sorunları, cadde ve sokakların oluşması, kentsel altyapı maliyetlerinin yükselmesi karşısında tek evlerden sıra evlere, tek katlardan çok katlı bloklara doğru bir gereksinme kaydedilmiştir. (6)

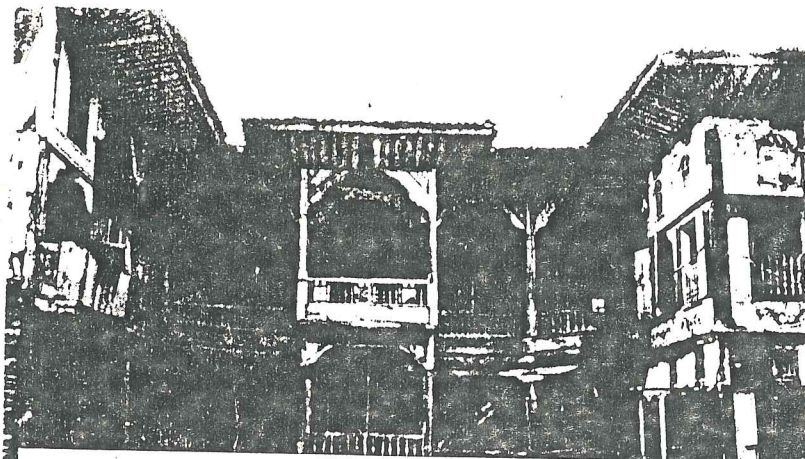

5.2. Sosyal Etki (Prestij)

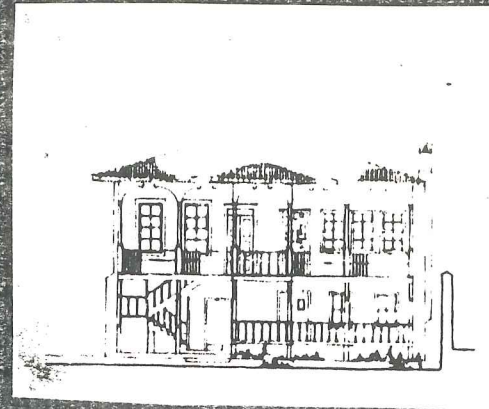
Cumhuriyet dönemi konut mimarlığında, sosyal prestijin önemli bir yeri yoktur.

Cumhuriyetin ilk yıllarında özellikle İstanbul'da bazı kent bölgelerinde ekonomik bir prestij unsurunun belirtileri görülmektedir. Bunlar Boğaziçi'nde yalılar veya büyük apartmanlar şeklinde kendini gösterir. Cumhuriyetin başlarındaki milli bir etki, sağlama tutkusu bu yapıların cephelerinde, kendisini göstermiştir. Ancak bunların sayıları çok azdır.(7).

Geleneksel olarak süregelen halk yapılarında ise böyle bir anlayış söz konusu değildir.

Res. 4. Çakırağa Konağı Birgi

Res. 5. Muğla'da bir ev

Geleneksel Osmanlı mimarlığında, aynı dönem Avrupasında gördüğümüz aristokrasinin sarayları ile halk konutu arasındaki biçimlenme farklılığından söz etmek olanaksızdır. Buna neden olarak Osmanlı toplumunun sosyo-ekonomik yapısında sınıflar ayrımının görülmeyişi belirtilebilir.

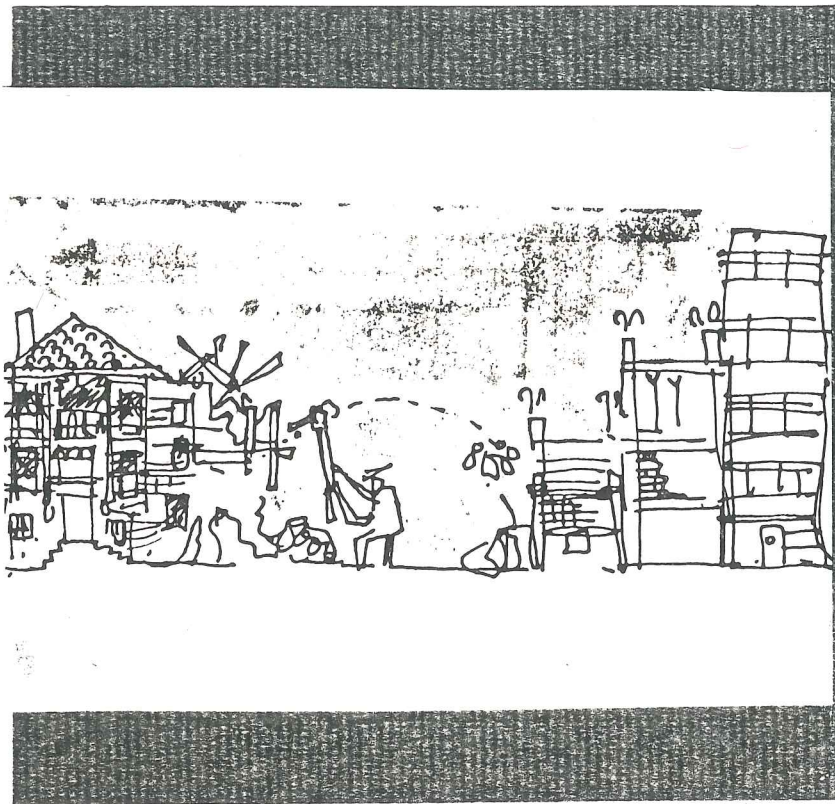
Sınıflar arasında gerek aile yapısında gerekse ortak kültür ve değer yargılarında bir senteze verilmiş olması sınıfların kendilerine özgü bir mimari anlayışı ortaya koymalarını önlemiştir denilebilir.

Örneğin zengin bir deri tüccarı için inşa edilen Çıkarağa Konağı ile basit bir Muğla evi arasında mekansal örgütlenme ve biçim açısından fark görülmemektedir.(8)(Res.4.5)

5.3. Malzeme-Teknoloji-Ekonomi-Araç

Cumhuriyetin ilk yıllarında malzeme üretiminin az olduğu birinci bölümde açıklanmıştır. Konut yapımında da genellikle mevcut olan geleneksel yapı malzemesi ve teknolojilerine başvurulmuştur, Yapı teknolojisi genellikle ustalar ve kalfalar tarafından uygulanmakta idi. Bunlar da Anadolu'daki geleneksel malzemeye bağlı idiler. Yaşlı Rum ve Ermeni ustaları, Anadolu'da taşçı ve sıvacılar o gün için gereksinmeyi karşılayacak sayıda idiler. Ancak Ankara'nın bazı yapıları için dışarıdan malzeme getirmek gerekmiştir.

(9)

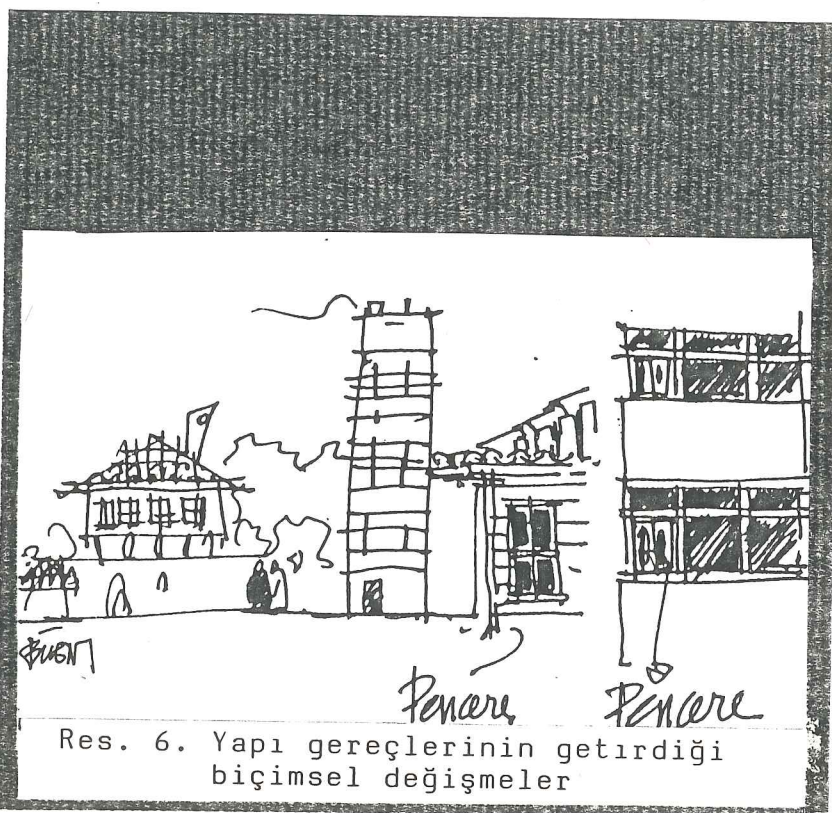
Bu yıllarda Avrupa, teknoloji alanındaki üstünlüğü ile konut yapımını, uluslararası mimarlık anlayışının yalın ilkeleri ile çözüme olanakları bulurken, yukarıda sözü geçen Ankara'da görüldüğü üzere Türkiye'de hâlâ geleneksel yapı yöntemleri ile binalar yapılmaktaydı.

Daha sonraki yıllarda çeşitli yapı malzemelerinin Türkiye'de üretilmeye başlaması konut mimarlığında önemli değişmelere neden olmuştur. Bu yıllardaki yapı gereçleri ve teknolojilerinin Cumhuriyet dönemi mimarlığını değiştirmedeki etkileri kısaca aşağıda açıklanmaya çalışılacaktır.

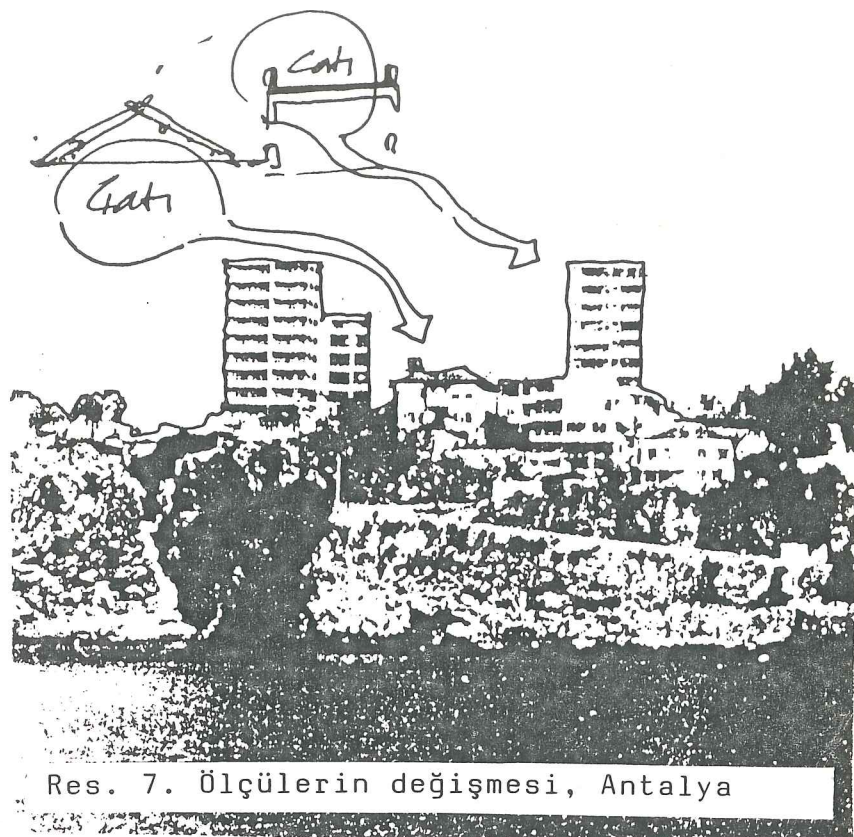

5.3.1. Beton-Betonarme Karkas

1929 yıllarında kurulmasına başlanan çimento fabrikaları ile beton yapı gerecinin büyük ölçüde yapı platformuna girdiği görülmektedir.(10) Bu malzemenin getirdiği olanaklar ile gerek konutun iç mekan boyutları, gerekse dış cephelerinin biçimlenişleri değişmeler göstermiştir. Geleneksel Türk evindeki ahşap malzemenin getirdiği dış cephe bölümleri artık yerini betonarme karkas sistemin ölçü ve boyutlarına terketmiştir. Hafif beton yapı öğelerinin, asmolonların endüstriyel üretimleri konut mimarlığına yapısal olduğu kadar biçimsel de yeni olanaklar getirmektedir. (Res. 6.)

Res. 6. Yapı gereçlerinin getirdiği biçimsel değişmeler

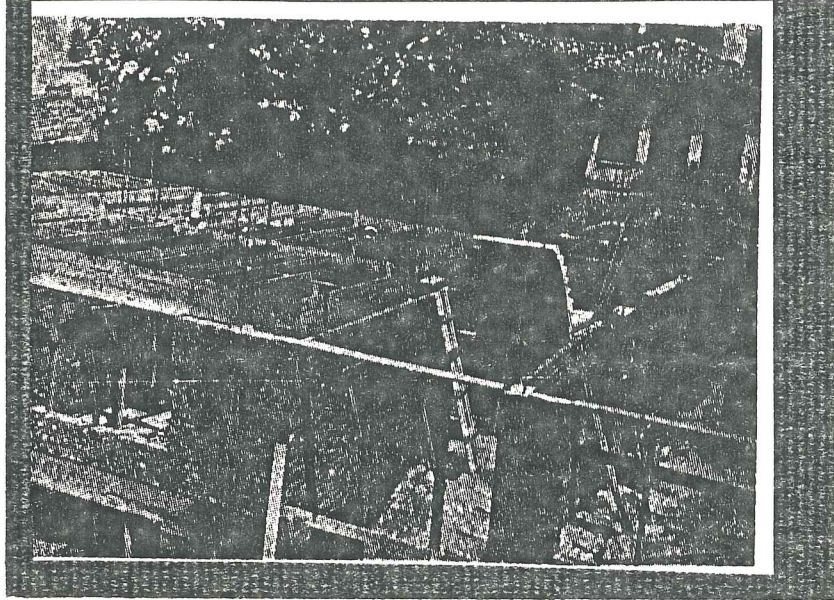

Res. 7. Ölçülerin değişmesi, Antalya

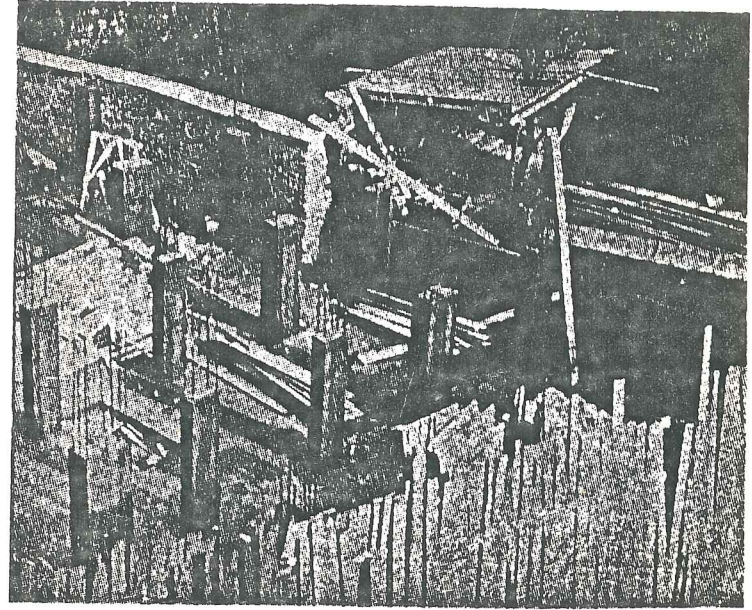
Bunun sonucunda duvarlar incelmekte, tavan yükseklikleri azalmakta, duvar boşlukları büyümektedir. Betonarme karkas sistemin getirdiği çok katlı yapılabİLme niteliği konutlarda yükselmelere, ölçek farklılaşmalarına neden olmaktadır.(Res.7) Betonarme döşeme yapılması çatı biçimlerini etkilemiş, yalıtım gereçlerinin gelişmesi sonucu düz çatı yapma olanağını vermiştir.

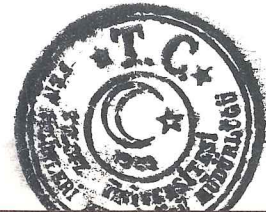
Res. 8. Hatılların kiriş olarak kullanılması

Res. 9. Yapım yöntemlerinde bilgisizlik

Artık geleneksel malzeme ve yapım yöntemleri yerini endüstri ürünlerine ve yeni teknolojilere bırakmıştır. Bu alanda gerek tasarım gerekse uygulamada malzemelerin ve yapım yöntemlerinin ilkelerine gerektiği şekilde önem verildiği söylenemez. Bugün birçok uygulamalarda yeni gereçlerin halen geleneksel yöntemlerle uygulandıkları görülmektedir. (Res. 8-9) de, inşa edilen yapı betonarme karkastır. Ancak taşıyıcı sistem kurulduktan sonra bölücü duvar elemanlarının yapımı gerekir iken, duvarlar örülerek kalıp görevi görmekte ve kirişler bu duvarların üzerine oturmaktadır. Dolayısıyla yapı sistemi ne karkastır ne yığmadır.

5.3.2. Tuğla-Briket

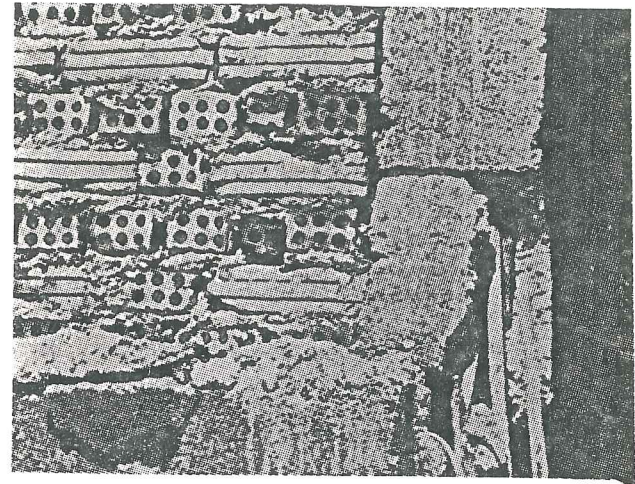
Cumhuriyetin ilk dönemlerindeki yapılan konut yapılarında genellikle tuğla malzeme duvar elemanı olarak kullanılmıştır. Ancak bu malzemenin üzerinde Ankara'da Ankara Taşı, İstanbul'da ise terranova, mermer sıva, piereartifisiel kullanılmıştır. Bu dönemlerde kullanılan bu tür malzemenin bilinçli olarak uygulandıkları göre çarpılmaktadır.(11)

Pişmiş toprak malzemedeki taşıyıcılık, koruyuculuk ve süsleme imkanları günümüzde kullanılmamıştır.

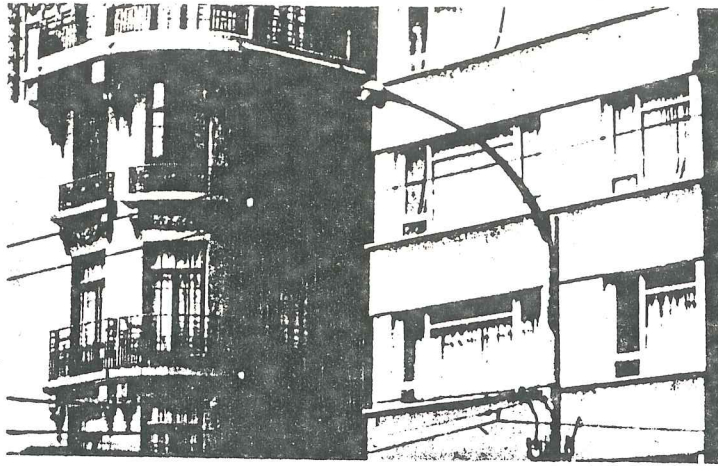
Res.10. Briket uygulaması

Res.11. Tuğla gerecin sadece dolgu elemanı olarak kullanılması

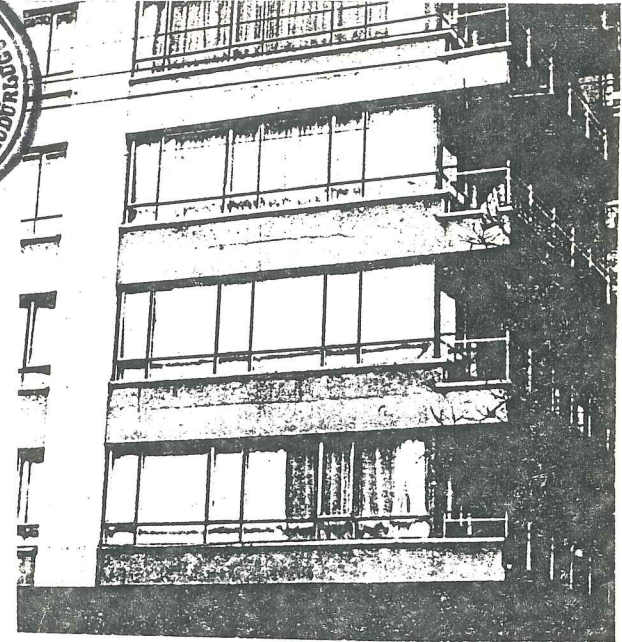
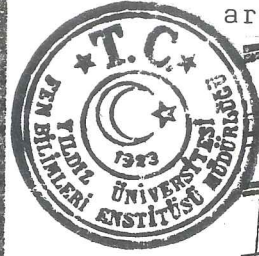
Çimento üretiminin artışına paralel olarak, çimento esaslı hafif duvar elemanları yapımı ağırlık kazanmaktadır. (Res. 10-11) Cumhuriyet döneminde özellikle briket denilen yapı elemanının köylere kadar girmiş olması, taşın, ahşabın yerini kısa zamanda bu malzemeye terketmesi sonucunu doğurmuştur. Bu elemanların yapım süresini kısaltmaları nedeni ile yeğ tutuldukları görülmektedir. Ancak, bu malzemelerin getirdiği ölçü ve nispetler yapıları olumsuz yönde etkilemektedirler. Yapıların cephe düzenlenişleri bu malzemelerin, ölçü ve boyutlarından çıkmaktadır. Bu gereçler kendi özelliklerine uymayan biçimde kullanılmışlardır.

Res.12. Cam yüzeylerin artması ile meydana gelen biçimsel değişim

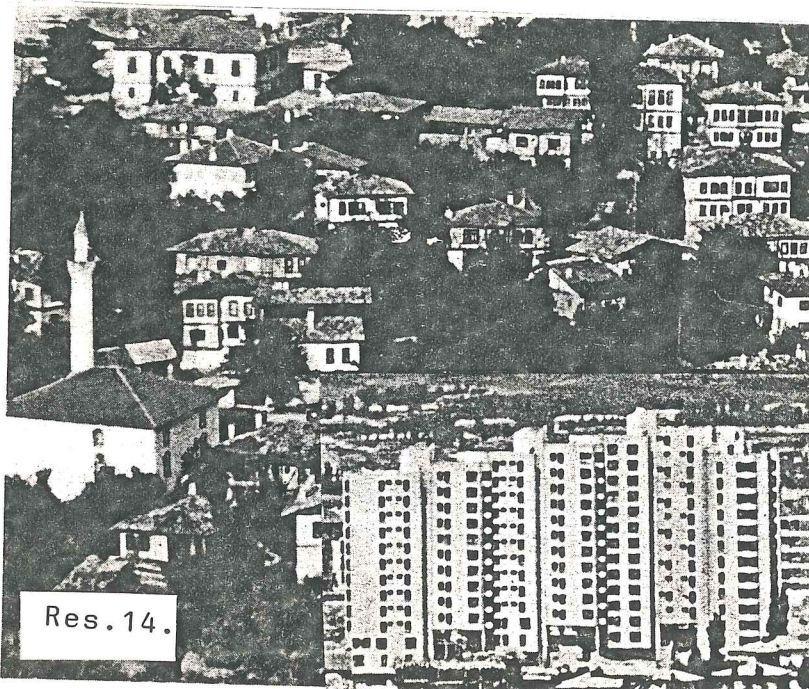
Res.13. Cam kullanımı cephelerde artması

5.3.3 Demir-Cam

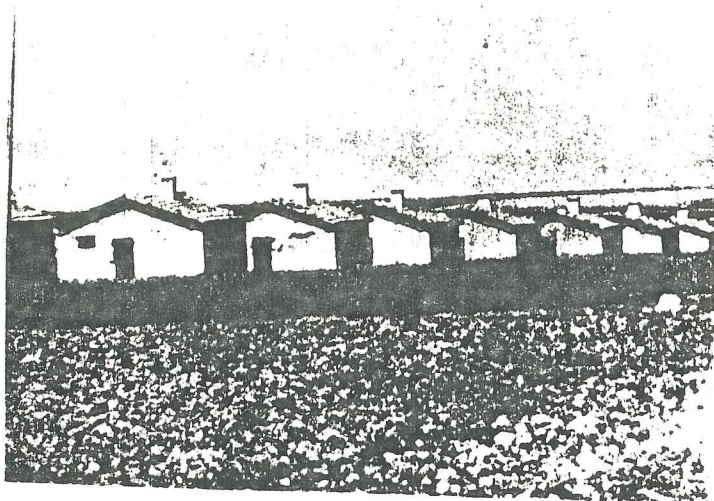
Demir malzemesinin üretiminin konut yapılarında kullanımı az önemlidir. Ancak demir beton ile beraber kullanılmıştır. Cam üretimi ve yapı malzemesi olarak kullanımının yaygınlaşması çeşitli özellikle camların yapımı konutlarda cephe ölçülerinde değişimler meydana getirmiştir. (Res. 12-13) Yapıların cepheleri büyük cam yüzeylerle örtülmüştür. Bu uygulama, binalarda eski ağır dış kapalı bir mimarinin yerini, saydam yüzeylerden oluşan bir mimari tarzına dönüştürmüştür.

Bu yapı gereğine ilişkin değişimler, malzeme ve teknoloji olanaklarına bağımlı olan kentsel dokumuzun çehresini değiştirmiştir. Yani gereçlere bağlı gelişen doku ile eski doku bir zıtlık örneği olarak karşımızdadır. (Res. 14)

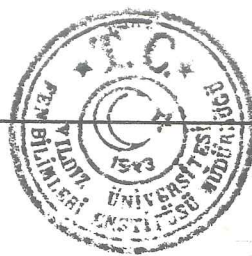

Res.14.

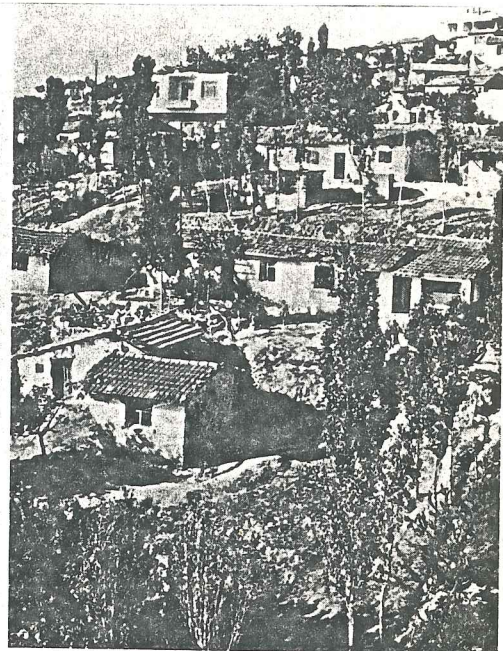
Res. 15. Çevre etkeninin değerlendirilmeyi
Afet konutları

şi

Res. 16. Spontane oluşumda
iklimsel etkiler

2

Res. 17. Gereksinimlere ve malzemeye
bağlı gelişim.

5.4. İklim-Topoğrafya-Çevre Koşulları

Doğal çevre, mimariyi oluşturan yapı içinde dış çevre koşulları ile uyumunu sağlamak isteyen insanın gereksinimleri ile bütünleşen önemli bir etkidir. Anadolu'da, doğal çevre olarak birbirinden büyük ayrıcalıklar gösteren çeşitli iklim bölgeleri vardır. Dolayısıyla bu farklılıklar ile oluşan mimari, farklı görünüşler kazanmış ve kendine özgü yapısı ile o bölgenin koşullarına uyum sağlamıştır.(12)

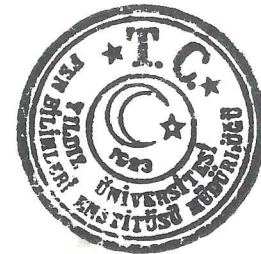
Cumhuriyet dönemi içinde, çevre koşulları mimari tasarımı oluşturmada önemli bir etken olarak yerini almamıştır. konut mimarlığı cumhuriyetin ilk yılları içinde genel olarak dönemin mimarlık ortamı doğrultusunda, biçim-

sel kalıpları içinde şekillenmiştir. Daha sonraki yıllarda özellikle kentlerde uluslararası etkiler altındadır.(Bkz. B.4)

Ancak Bölüm 2'de açıklandığı gibi konut üretimi büyük ölçüde halkın ya geleneksel kalıplarla yada (spontane) kendiliğinden yapımı doğrultusunda gelişmiştir. Bu oluşumda doğal çevrenin etkileri vardır.(Res.16)

Devlet eli ile yapılan kırsal alandaki konut yapıları ve çevreye uyumsuzlukları nedeni ile kullanılmadan terk edilme gerçeği ile karşılaşmışlardır.(Res. 15)

Günümüzde az sayılabilecek örnekler dışında konut mimarlığı sadece barınma gereksinimine betonarmenin imkanları ile acele-ye getirilmiş bir görünüm sergilemektedir. (Res. 17)

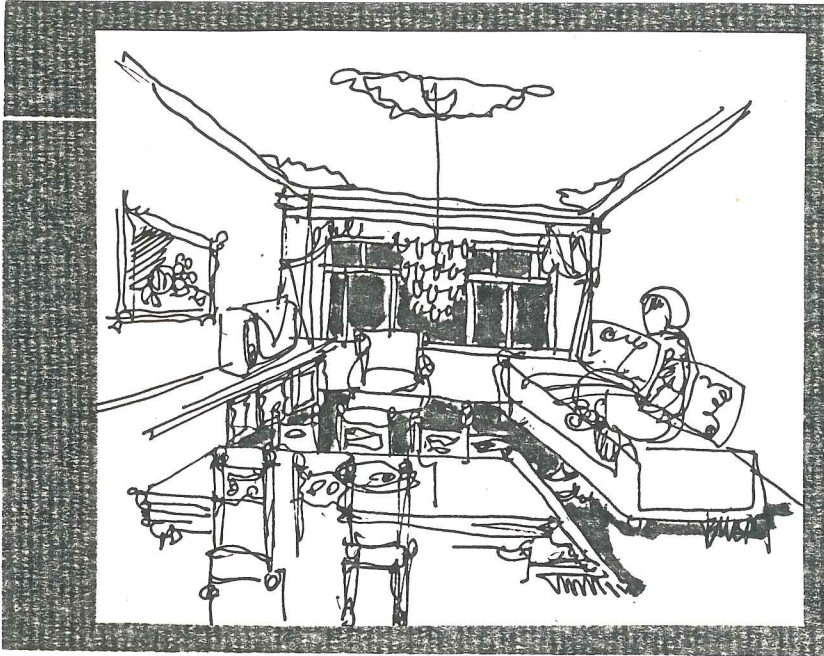

5.5 KÜLTÜREL ETKİ

Anadolu'da oluşan geleneksel konut mimarlığı, Osmanlı döneminde İslam kaynaklı kültür ortamı doğrultusunda bir sentez oluşturmuştur.(13)

İslami ortamda oluşan Türk kültürü değer yargıları, örf ve adetleri, aile yapısı çerçevesinde fiziksel konut mekanını şekillendirmiştir. İçe dönük yaşama biçimi ve mahremiyet konutların dışı kapalı olarak düzenlenmelerini sağlamıştır.

Cumhuriyet ile birlikte değişim gösteren Türk toplumu kültürel yapısı konutların dışı dönmelerini aile yapısındaki değişimler ise konutların küçülmelerine neden olmuştur.

Res. 18. Kültürel değişimin evlerin iç düzenlerine yansımaları

Res. 19. Kültürel yapı değişiminin cephelerdeki etkisi

Kentleşmenin, nüfus artışını, barınma sorunlarının dünyada oluşturduğu konut modellerinin gerek biçimsel öğeleri gerekse iç düzenleri Türk toplumunun beğenilerini bu doğrultuda değiştirmiştir.(Res. 17)

Geleneksel konutların veçheleri bile bu yönde değişim göstermektedir.(14)(Res.18)

Günümüz çağdaş kültür değerlerine henüz ulaşamamış Türk toplumu evinin, mobilyasında, iç düzeninde ve cephesinde bir bütünlüğü bulmak oldukça zordur.

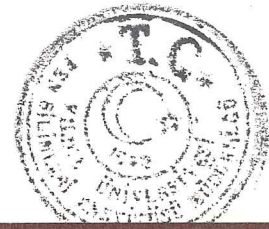
sonuç ve öneriler

Cumhuriyet dönemi, özde ve biçimde büyük değişmeler ile başlar. Yeni bir etkinlik ve yaratıcılık dönemi karakteridir. Bu etkililiğin özünde çağdaş olmak yatmaktadır. Günümüze dek çağdaşlaşma süreci içindeki Türk toplumu çeşitli badireler atlattır. Mimarlık ürünlerine de şüphesiz bu doğrultuda yansımıştır. Mimarlığı bu ortamın oluşturduğu bir olgudur. Ancak mimarlığı yalnızca şartların belirlediği biçimde yorumlamak doğru sonuçlardan bizi uzaklaştıracaktır.

Mimarlık sanatının özünde olan yaratıcılık, topluma yeni değerler sunma ve mimarlığın ana belirleyicileri açısından konuya bakıldığında daha doğru yargılara varılabilecektir.

Dördüncü bölümde Cumhuriyet dönemi mimarlık ürünlerine kısaca yer verirken, yukarıda belirttiğimiz doğrultuda değerlendirmeler yapılmış ve sonuçlar ortaya konulmuştur.

Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında, mimarlığı oluşturan temel etkenlerin karşılıklı dengesinin iyi kurulmadığı gözlenmektedir. Etkileyicilik ögesi mimarlığın etkenlerin oluşturduğu kendi değerlerinden değil, eski değer yargılarının ve biçim kalıplarının tekrarlanması biçiminde yorumlanmıştır. Türk toplumunun çağdaş toplum doğrultusunda gereksinim ve istekleri ile yeni teknik olanaklarının belirli bir düzeye gelmesi olması, mimarlık alanında skolastik ve kalıpçı bir düşünceyi egemen kılmıştır. Genelde yabancı mimarların mimarlık ortamına Türkiye'de sahip olduğu dönemlerde, dünya üzerindeki genel-geçer ölçülerin Türkiye'ye gelmelerini sağlamıştır. Yine toplumun gereksinmelerinin, şehirleşme çalışmalarının mimarlığı oluşturmada ön plana geçmesi 1930 lu yıllarda mimarlığı daha olumlu yönde geliştirmiştir. Bu dönemlerde çeşitli etkenlerin mimari oluşuma katkıları söz konusudur.

1940 yıllarından itibaren yine psiko-sosyal etkilerin batıdaki ulusçuluk anlayışının kalıpları şeklinde mimari içinde ön plana çıktığı görülmektedir. 1950 yıllarına dek uluslararası kalıpların özellikle konut mimarlığındaki insan ögesinin psikolojik ve sosyal değerlerine cevap vermekten uzaklaştığı savıyla hareket edilmiş; buna çare olarak da yine geleneksel yaşantı mekan ve biçimsel kalıplarına başvurulmuştur. Diğer öğelerin katılımı ile bir yaratma söz konusu değildir.

1950'lerden sonra gelişen toplum gereksinmelerine genel ekonomik ortama bağlı olarak, yapı alanında bir çeşitlilik mevcuttur. Kent planlamaları, üniversite planlamaları, endüstri yapıları büyük ölçüde hızlandırılmıştır. Bu işlevleri yorumlayan mimari anlatımı genelde batı etkileri altındadır. Batıdaki kişisel mimarlık yorumlamaları Türkiye'deki mimarlık ortamına egemen olmuştur. Ancak bu tutumlarda Türk insanı ve çevresine ait değerlerden parça yoktur.

Günümüz mimarlık ortamı farklı yönde gelişmeler ve çeşitlilik sergilemektedir. Bu ortam bir karmaşa olarak değerlendirilebilir. Ancak bu karmaşadan çıkış yolu aramak belirli kalıplarını tekrarlanması şeklinde mimarlığımızı yönlendirmemelidir.

Kanımızca çağımızın özgürlük ve demokratik ortamı doğrultusunda özgün çalışmalara yer vermek olumlu sonuçlar doğuracaktır. Bu çalışmalarda ortaya koyduğumuz mimarlığı temel etkenlerinin birbirleri ile dengelerinin iyi kurulması gerekmektedir. Yine çağımız dünyasının istekleri doğrultusunda bu etkenlerin değişim gösterdiği de gözden uzak tutulmamalıdır.

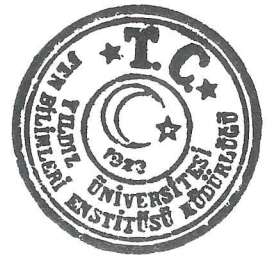
Bu tarihsel süreç içinde değişim gösteren etkenleri yorumlamada günümüz çağdaş uygarlığının özelliği insani değerler ve insan zekâsının özgün etkinliği çıkış noktası olmalıdır.

Değerlendirme ve yorumlamalar şüphesiz eğitim ortamı içinde yapılabilir. İnsanın kendi yaşamı ve dünyası üzerinde düşünme gereksinimi duyması, tarihsel deneyimini değerlendirmesi, onu bilinçlendirecek yüceltecektir.

GİRİŞ KAYNAKLARI

1. ASLANOĞLU, İ., Erken Cumhuriyet dönemi mimarlığı, s. 2.
2. BERKES, N., Türkiye'de çağdaşlaşma s.461.

I. BÖLÜM KAYNAKLARI

1. ÖZER, B., "Plastik ve Mimari formların Mahiyeti ve Tekamülü", s. 17.
2. ., Atlas d'architecture mondiale s. 11.
3. ÖZER, B., Bakışlar, s. 30.
4. MOREUX, J.C., Histoire d'architecture, s. 8.
5. FLETCHER, B.A., History of architecture, s. 3.
6. ÜNSAL, B., Mimari tarihi, s. 54.
7. İbid., s. 107.
8. ., Encyclopédie illustrée d'architecture, s. 41.
9. NORBERG, C.; SCHULZ., Meaning in western architecture, s. 102.
10. MOREUX, J.C., op. cit., s. 73.
11. PEVSNER, N., Avrupa mimarisinin ana hatları, s. 101.
12. İbid., s. 123.
13. RICHARDS, J.M., An introduction to modern architecture, s. 76-80.
14. GROPIUS, W., Yeni mimarive Bauhaus, s.23.
15. ÖZER, B., op.cit., s. 50.
16. SÖZEN, M.; TAPAN, M., 50 yılın Türk mimarisi, s. 215.
17. SÖZEN, M.; TAPAN, M., İbid., s. 216
18. GİEDION, S., Ümitler ve Kuşku, s. 11.
19. ASLANOĞLU, İ., Erken Cumhuriyet dönemi Mimarlığı, s. 25.
20. ALEMDAR, K., "Türkiye'de kamu yatırımlı genel hizmet yapılarında bakım sorununun incelenmesi ve bir yön. arş." s. 10.
21. KUBAN, D., 100 Soruda Türkiye sanatı tarihi, s. 101.
22. İbid., s. 181.
23. YETKİN, S.K., Türk Mimarisi, s. 179.
24. KUBAN, D., op. cit., s. 114.

25. ELDEM, S.H., İstanbul anıları, s. 10.
26. KUBAN, D., op. cit., s. 102.
27. AKSOY, E., "Türk sivil mimarisinde temel kuruluş prensibi", s. 13.
28. TANYELİ, U.; KAZMAOĞLU, M., "Anadolu konut mimarisinde bölgesel farklılıklar", s. 29.
29. İbid., s. 30.
30. KUBAN, D., "Türkiye'de Malzeme Koşullarına bağlı geleneksel konut mimarisi üzerine bazı gözlemler", s. 70.
31. ELDEM, S.H., Türk evi Plan tipleri, s.23.
32. ERİÇ, M., "Geleneksel Türk mimarisinde malzeme seçim ve kullanımı", s.42.
33. ELDEM, S.H., Boğaziçi anıları, s. 10.
34. KUBAN, D., op.cit..
35. KUBAN, D., Sanat Tarihimizin Sorunları, s. 15.

II. BÖLÜM :KAYNAKLARI

1. ÖKÇÜN, A.G., Yabancıların Türkiye'de çalışma Hürriyeti, s. 73.
2. ASLANOĞLU, İ., Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı, s. 33.
3. Teşvik-i Sanayi Kanunu, Ankara, 1969, s. 9.
4. YAVUZ, F., Ankaranın İmanı ve Şehirciliğimiz, s. 46.
5. ÖZER, B., Rejyonelizm, Üiversalizm ve Çağdaş Mimarimiz Üzerine bir deneme, s. 52.
6. Giulio Mongeri'nin Türkiye'de tasarladığı binalar şunlardır: İstanbul'da Karaköy Palas, Maçka Palas, Sainte-Antoine Kilisesi, İtalyan Sefareti (Y. Tekniker Okulu), Kartırcıoğlu han, Keridi evi (Bugün Tefvik Remzi Doğum Kliniği) Ankara'da T.c. Ziraat Bankası Genel Md. Binası, Osmanlı Bankası Merkez Binası, Tekel Baş Md. binası, Bursa'da Çelik Palas. Bu konuda Bk. Sözen, M., Tapan, M., 50 Yılın Türk Mimarisi, s. 102.
7. GORBON, R., "Mimarlığımız 1923-1950", s.47.
8. EGLİ, E., "mimari Muhit", s. 32-36.
9. TEKELİ, İ.; İlkın, S., 1929 Dünya Buhrasında Türkiye'nin İktisadi Politika Arayışları, s. 221.
- 10.SÖZEN, M., TAPAN, M., 50. yılın Türk Mimarisi, s. 101.
- 11.URAL, S., "Türkiye'nin Sosyal Ekonomisi ve Mimarlık", s. 23.
- 12.ANONİM, Bayındırlıkta 50. yıl, s. 1.
- 13.ELDEM, S.H., "Yerli Mimariye Doğru", s.73.
- 14.İbid., s. 69.
- 15.TAUT, B., Mimari Bilgisi, s. 141.
- 16.Arkitekt Yıl 1940-1952 Sayıları
- 17.KAZIMOĞLU, M. TANYELİ, U., "Anadolu Konut Mimarisinde Bölgesel Farklılıklar", s. 29.
18. SÖZEN, M., TAPAN, M., op.cit, s. 260.

19. KUBAN, D., "Türkiye'de Malzeme Koşullarına bağlı geleneksel konut mimarisi üzerine bazı gözlemler", s.67.
20. İdem, Türkiye Sanatı Tarihi, s. 70.
21. GÖKÇE, G., "Geleneksel Mimaride Strüktür", s. 19.
22. İbid.
23. ÖZER, B. Bakışlar, s. 71.
24. KELEŞ, R., 100 soruda Türkiye'de Şehirleşme konut ve gecekondusu, s. 192.
25. TEKELİ, İ.; GÜLÖKSÜZ, Y; OKYAY, T., Şehir, s. 148.

3. BÖLÜM KAYNAKLARI

1. ASLANOĞLU, İ., Erken Cumhuriyet dönemi Mimarlığı, s.5.
2. ALTAN, Ç., Atatürk'ün Sosyal Görüşleri, s. 7.
3. KARPAT, K., Turkey's Politics, s. 106.
4. ARAR, İ., Hükümet Programları (1920-1965) s. 35.
5. ASLANOĞLU, İ., Op.cit. s. 6.
6. Belediyeler yasası, no. 1580.
Resmi Gazete no. 1471.
Kabul Tarihi, 3.4.1930.
Yayın tarihi, 14.4.1930.
7. 1593 sayılı Umumi Hıfz-ı sıhha yasası
Resmi Gazete, 1489, Düstur II 1324,
262. Madde.
8. KONGAR, E., İmparatorluktan günümüze Türkiye'nin toplumsal yapısı, s.127.
9. BİRKAN, G.; PEHLİVANLI, S., "Mimar Arif Hikmet Koyunoğlu ile bir söyleşi", s. 12.
10. HERRIOT, M., Yabancı gözüyle Cumhuriyet Türkiye'si, s. 38.
11. ELDEM, S. H., "Milli Mimari Meselesi ve Ceryanları"s. 95.
12. SAYAR, Z., "Kiracı devlet müesseseleri", s. 30.
13. ELDEM, S.H., op.cit, s. 220.
14. İDEM, "Yerli Mimariye doğru", s. 69.
15. ANONİM, Elli Yılda imar ve yerleşme, s.194.
16. BULUTAY, T.; TEZEL, Y.S.; YILDIRIM, N.,
Türkiye Milli Geliri Tablo 4.6-83/B
17. İbid., Tablo ek. 33.
18. 1930 Sanayi Kongresi Raporları, zabıtlar, s. 372.
19. ASLANOĞLU İ., op.cit. s. 66.
20. İbid., s. 68.
21. SAYAR, Z. "Buhran ve inşa etmek mecburiyeti", s. 224.
22. ELDEM S.H., op.cit, s.71.
23. SAYAR, Z., op.cit., s. 224.

24. SAKAI, Y., Türkiye'de depreme dayanıklı inşaatın gerçekleştirilmesi konusundaki rapor, s. 17-35.
25. ANONİM , op.cit., s. 165.
26. İmar ve İskan bakanlığının iklim bölgesine göre açmış olduğu proje yarışması raporları , 1980.
27. BERKES, N., Türkiye'de çağdaşlaşma, s.466.
28. İbid., s. 370.
29. TUNAYA, T.Z., "Devrim hareketleri içinde Atatürk ve Atatürkçülük", s. 122.
30. ÖZER, B., Rejyonelizm, Üiversalizm ve Çağdaş mimarimiz üzerine bir deneme, s. 51.
31. ÖKÇÜN, A.G., Yabancıların Türkiye'de çalışma hürriyeti, s. 73.
32. KARAOSMANOĞLU, Y.K., Ankara, s. 102.

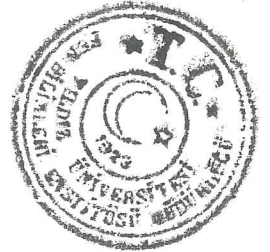

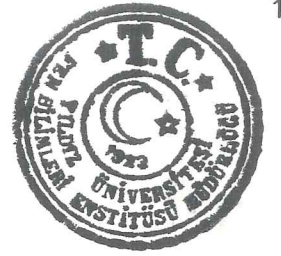

4. BÖLÜM KAYNAKLARI

1. İNAN, A., Devletçilik İlkesi ve Türkiye Cumhuriyetinin birinci sanayi planı, s. 115.
2. ATAY, F.R., Çankaya 1918-38, s. 451.
3. TEKELİ, İ., "Cumhuriyetin ilk yıllarında Belediyeçilik anlayışının oluşumu (1923-30)", s. 20.
4. YAVUZ, Y., "Ankara'da mimari biçim endişeleri", s. 28.
5. Ankara İmar Müdürlüğü, 1351 sayılı yasa ile kurulmuştur.
6. TEKELİ, İ., ORTAYLI, İ., Türkiye'de belediyeçiliğin evrimi, s.76.
7. ÖZKAN, S., "Mimar Vedat Tek 1873-1942", s. 45.
8. URAL, S., "Türkiyenin sosyal ekonomisi ve mimarlık", s. 23.
9. SÖZEN, M., TAPAN M., 50 yılın Türk Mimarisi, s. 157.
10. ATAY, F.R., Ankara, s. 90.
11. TİMUR, T., Türk devrimi ve sonrası 1919-1946, s. 203.
12. JANSEN, H., "Ankara İmar planı izahlı raporu", s. 22.
13. KARAOSMANOĞLU, Y.K., Ankara, s. 99.
14. ASLANOĞLU, İ., Erken Cumhuriyet dönemi mimarlığı, s. 20.
15. ÜNSAL, B., "Kübik yapı ve konfor", s.60.
16. YAVUZ, Y., Op.cit, s. 28.
17. Ernest Egli'nin mimarlık ve şehircilik alanında yaptığı çalışmalar. Ankara'da musiki muallim mektebi, Divan-ı Muhasebat, Erkek Ticaret Lisesi, İsmet paşa Kız Enstitüsü, Kız Lisesi, Mülkiye mektebi, Atatürk Orman Çiftliği, Marmara Köşkü ve Türk hamamı, İsviçre ve Irak sefaretleri, İstanbul Bebek'te Ragıp Devres villası, Niğde, Tavas, Kızılcabölük, Kale, Balıkesir, Edirne'nin kent planlamaları.
18. ASLANOĞLU, İ., op.cit., s. 41.
19. SPEER, A., Inside the third Reich, s.130.

20. ELDEM, S.H., "Millî Mimari meselesi ve Cereyanlar", ss. 95.
21. İbid, s. 30.
22. Mimar BEHÇET, BEDRETTİN., "Türk İnkılap Mimarisi", s. 265.
23. ELDEM, S.H., op.cit., s. 220.
24. Ankara Sergi evi binası 1947 yılında Paul Bonatz tarafından opera binasına dönüştürülmüştür. Uluslararası bir yarışma sonunda 1.lik ödülünü kazanan Şevki Balmumcu'nun, işlevsel, gerekse işlevsellikten yaratılabilecek heykelsi değeri açısından önemli olan Sergi evi binası 1947 yılında Paul Bonatz tarafından muellifin izni alınmaksızın yapıya ilaveler yapılarak opera haline getirilmiştir. Bu olay mimar üzerinde büyük bir etki yapmış ruhsal bunalıma neden olmuştur. Bu olay telif haklarına saygı duyulması açısından ders olmalıdır.
25. ASLANOĞLU, İ., op. cit., s. 55.
26. ANONİM, 50 yıllık yaşantımız, s. 223.
27. İbid, s. 225.
28. Ankara şehri imar kılavuzu, 1946, s. 385.
29. TOPÇUBAŞI, A.C., "Ankara'da yeni bir mahalle kuruluyor" s. 47.
30. Anonim, Duyumlar, s. 173.
31. YAVUZ, F., Ankara'nın imarı ve şehirciliğimiz, s. 57.
32. KORTAN, E., Türkiye'de mimarlık hareketleri ve eleştirisi, s. 32.
33. SÖZEN, M., TAPAN, M., op. cit., s. 281.
34. İbid, s. 282.
35. KELEŞ, R., 100 soruda Türkiye'de şehirleşme konutu ve gecekondusu, s. 37.
36. ÇİNİCİ, B.; ÇİNİCİ, A., 1961-1970 Mimarlık Çalışmaları, s. 5.

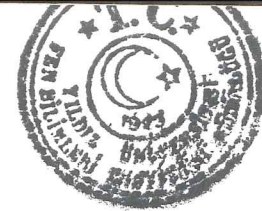
5. BÖLÜM KAYNAKLARI

1. KUBAN, D., Sanat tarihimizin sorunları, s. 149.
2. İbid., s. 153.
3. Anonim, İstanbul Ulaşımında 50 yıl, s. 243.
4. Anonim, Cumhuriyetin 50. yılında Vakıflar, s. 1.
5. KELEŞ, R., 100 soruda Kentleşme ve Gecekondu, s. 27.
6. ÖKE, A., İşletme anlayışına ve bütüne uygun konut tasarlaması, s. 17.
7. ASLANOĞLU, İ., Erken Cumhuriyet dönemi mimarlığı, s. 55.
8. TANYELİ, U., KAZMAOĞLU- M., "Anadolu konut mimarisinde bölgesel farklılıklar", s. 29.
9. FOÇALI, Z., "İnşaat malzemeleri piyasası ne halde?", s. 252.
10. ASLANOĞLU, İ., op. cit., s. 64.
11. İbid., s. 54.
12. ERİÇ, M., "Geleneksel Türk Mimarisinde Malzeme seçim ve kullanımı", s.42.
13. KUBAN, D., op. cit., s. 42.
14. GÜNAY, R., Geleneksel Safranbolu Evleri ve Oluşumu, s. 181.

BİBLİYOGRAFYA

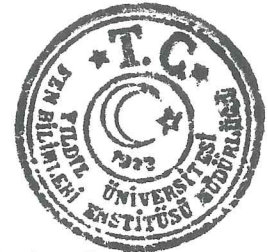

- ANONİM, Cumhuriyetin 50. yılında Vakıflar, Ankara, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, 1973.
- ANONİM, "Duyumlar", Arkitekt, sayı 5-6, 1937- s. 173.
- ANONİM, Elli Yılda İmar ve Yerleşme, 1923, 1973, Ankara, İmar ve İskan Bakanlığı Yayınları, 1973.
- AKSOY, E., "Türk Sivil Mimarisinde Temel Kuruluş Prensipleri", Mimarlık ve Sanat, ANONİM, Elli yıllık yaşantımız, Cilt: 1, sayı 7-8, 1963, s. 13. (1923-1933) İstanbul, Milliyet Yayınları, 1975.
- ALEMDAR, K., "Türkiye'de kamu yatırımlı genel hizmet yapılarında Bakım sorununun incelenmesi ve bir yöntem araştırması", İ.D.M.M.A. yayımlanmış doktora tezi, İst: 1981. ANONİM, İstanbul Ulaşımında 50 Yıl, DB/İB/Y.S.E./T.C.D.D./T.C.K./T.H.Y./İ.E.T.T. ortak Yayını, Ankara, Karayolları Genel Müdürlüğü Yayınları, 1974.
- ALTAN, Ç., Atatürk'ün Sosyal Görüşleri, İnceleme Dizisi: 2, İstanbul, Dönem Yayınları, 1965. ARAR, İ., Hükümet Programları (1920-1965) Belgeler ve Araştırmalar Dizisi, I, İstanbul Burçak Yayınevi, 1968.
- Ankara Şehri İmar Klavuzu, T.C., Ankara İmar Müdürlüğü Yayınları, Sayı: I, 1946. ASLANOĞLU, İ., Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı, Ankara, ODTÜ Yayınları, 1980.
- ANONİM, Bayındırlıkta 50.yıl, Ankara, T.C. Bayındırlık Bakanlığı Yayınları, 1973. ATAY, F.R., Çankaya, 1918-38, İstanbul, Doğan Kardeş Yayınları, 1969.

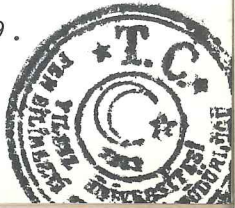

- Atlas d'architecture Mondiale, Paris, Editions stock et librairie générale française, 1978.
- BERKES, N., Türkiye'de Çağdaşlaşma, Ankara, Bilgi Yayınları, 1973.
- BİRKAN, G., PEHLİVANLI, S., "Mimar Arif Hikmet Koyunoğlu ile bir söyleşi", Mimarlık, sayı 1, 1977, s. 12.
- BULUTAY, T., TEZEL, Y.S., YILDIRIM, N., Türkiye Milli Geliri (1923-1948), Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, no. 375., Ankara, 1974.
- ÇİNİCİ, B., ÇİNİCİ, A., 1961-1970 Mimarlık çaişmaları, Ankara, 1970.
- EGLİ, E., "Mimari Muhit", Türk Yurdu, c. 4-24, sayı 30-224, (Haziran 1930), s. 32-36.
- ELDEM, S.H., Boğaziçi Anıları, İstanbul, Alarko Yayınları, 1979.
- ELDEM, S.H., İstanbul Anıları, İstanbul, Alarko Yayınları, 1979.
- ELDEM, S.H., "Milli Mimari Meselesi ve Ceryanları", Arkitekt, Sayı 3-4, 1940, s. 69.
- ELDEM, S.H., Türk Evi Plan Tipleri, İstanbul, İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Yayınları, 1954.
- ELDEM, S.H., "Yerli Mimariye doğru", Arkitekt, no. 3-4, 1940, s. 73.
- Encyclopédie Illustrée D'architecture, Paris, Editions du Livre d'or Flammarion, 1964.
- ERİÇ, M., "Geleneksel Türk Mimarisinde Malzeme seçim ve kullanımı", Yapı, sayı 33, 1979, s. 42.
- FLETCHER, B., A History of Architecture, London, B.T. Batsford Ltd. 4 Fitz hardinge street, V.I.2, 1954.
- FOÇALI, Z.; "İnşaat Malzemesi Piyasası ne halde?" Arkitekt, Sayı 11-12, s. 252.
- GİEDION, S., 1960'larda Mimari Ümitler ve Kuşku, Çev. Selçuk Batur, Mimarlık Tarihi ve Rölöve Kürsüsü Çeviri Yayınları 1, İstanbul, İ.T.Ü. Yayınları, 1965.
- GORBON, R., "Mimarlığımız 1928-1950", Mimarlık, sayı 2, 1973, s. 47.

- GÖKÇE, G., "Geleneksel Mimaride Strüktür", Yapı, sayı 33, 1979, s. 19.
- GROPIUS, W., Yeni Mimari ve Bauhaus, Çev. Özgönül Aksoy, Erdem Aksoy, Mimarlar Odası Kültür Yayınları: 1, İstanbul, T.M.M.O.B. yayınları, 1967.
- GÜNAY, R., Geleneksel Safranbolu Evleri ve Oluşumu, Kültür Bakanlığı Yayınları: 456, Kültür Eserleri Dizisi 8, Ankara, 1981.
- İNAN, A., Devletçilik İlkesi ve Türkiye Cumhuriyetinin Birinci Sanayi Planı 1933, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1972.
- JANSEN, H., "Ankara imar planı izahlı raporu", Mimarlık, sayı:3, 1948, s. 22.
- KARAOŞMANOĞLU, Y.K., Ankara, İstanbul, Remzi Kitabevi Yayınları, 1972.
- KARPAT, K., Turkey's Politics : The Transition to a Multi Party System, Princeton, New Jersey, Princeton University Press, 1959.
- KELEŞ, R., 100 soruda Kentleşme ve Gecekondu, 100 Soruda dizisi 30, İstanbul, Gerçek Yayınevi, 1972.
- KONGAR, E., İmparatorluktan Günümüze Türkiye'nin Toplumsal Yapısı, İstanbul, Er-Tu Yayınevi, 1976.
- KORTAN, E., Türkiye'de Mimarlık Hareketleri ve Eleştirisi, O.D.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Yayınları 18, Ankara, 1971.
- KUBAN, D., Sanat Tarihimizin Sorunları, İstanbul, Çağdaş Yayınları, 1975.
- KUBAN, D., 100 Soruda Türkiye Sanatı Tarihi, 100 Soruda Dizisi: 22, İstanbul, Gerçek Yayınevi, 1973.
- KUBAN, D., "Türkiye'de Malzeme koşullarına bağlı geleneksel konut mimarisi üzerine bazı gözlemler", Mimarlık Şehircilik ve Türkiye'nin Sorunları, Mimarlık Dergisi Yayınları:1, İstanbul, 1970, s. 67.
- Mimar Behçet, Bedrettin, "Türk İnkılap mimarisi", Mimar, sayı: 8, 1933, s. 265.
- MOREUX, J.C., Histoire d'architecture, Paris, Que sais-je, 1966.

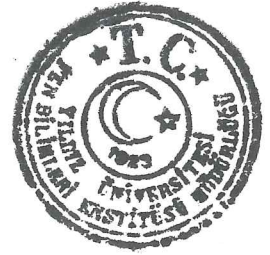
- NORBERG, C.; SCHULZ, Meaning in Western Architecture, New York, Studio Vista, 1974.
- ÖKÇÜN, A.G., Yabancıların Türkiye'de Çalışma Hürriyeti, Ankara, Doğu Matbaacılık ve Ticaret Limited Şirketi Matbaası, 1962.
- ÖKE, A., İşletme Anlayışına ve Bütüne Uygun Konut Tasarlaması, İstanbul, İ.T.Ü. Yayınları, 1971.
- ÖZER, B., Bakışlar, Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, A: 1, İstanbul, 1969.
- ÖZER, B., "Plastik ve Mimari Formların Mahiyeti ve Tekamülü", Mimarlık ve Sanat Dergisi, sayı 1, s. 17.
- ÖZER, B., Rejyonelizm, Universalizm ve Çağdaş Mimarimiz Üzerine bir Deneme, İ.T.Ü., Mimarlık Fakültesi Doktora tezi, İstanbul, İTÜ Yayınlarından, 1970.
- ÖZKAN, S., "Mimar Vedat Tek", Mimarlık, sayı: 121-122, 1973, s. 45.
- PEVSNER, N., Avrupa Mimarisinin Anahatları, Çev. Selçuk Batur, mimarlık Tarihi ve Rölöve Kürsüsü çeviri yayınları, İstanbul, İ.T.Ü., Yayınları, 1970.
- RICHARDS, J.M., An introduction to modern Architecture, Pelican Book A 61, 1962.
- SAKAİ, Y., Türkiye'de Depreme Dayanıklı İnşaatın Gerçekleştirilmesi Konusunda Rapor, Çev. Alkut Aytun ve Gündoğan Göger, Ankara, İmar İskan Bakanlığı Afet İşleri Genel Müdürlüğü Yayınları, 1930 Sanayi Kongresi Raporları, Zabıtlar, s. 372.
- SAYAR, Z., "Buhran ve İnşa etmek mecburiyeti", Arkitekt, sayı 9-10, 1939, s. 225.
- SAYAR, Z., "Kiracı devlet müesseseleri", Arkitekt, sayı 1, 1938, s. 30.
- SÖZEN, M.; TAPAN, M., 50 Yılın Türk Mimarisi, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 50. Yıl Dizisi: 1, İstanbul, 1973.
- SPEER, A., Inside the third reich, New York, The Macmillan Company, 1970.
- TANYELİ, U., KAZMAOĞLU, M., "Anadolu konut Mimarisinde Bölgesel farklılıklar", Yapı, sayı 33, 1979, s. 29.

- TAUT- B., Mimari Bilgisi, Çev. A. Kolatan, İstanbul, Güzel Sanatlar Akademisi Yayınları, 1938.
- TEKELİ, İ., "Cumhuriyetin ilk yıllarında Belediyecilik anlayışının oluşumu (1923-30)" mimarlık, sayı 2, 1977, s. 20.
- TEKELİ, İ., İLKİN, S., 1929 Dünya Buhranında Türkiye'nin İktisadi Politika Arayışları, Türkiye Belgesel İktisat Tarihi Serisi: 2, Ankara, ODTÜ Yayınları, 1977.
- TEKELİ, İ., GÜLÖKSÜZ, Y., OKYAY, T., şehir. İstanbul, Cem Yayınları, 1976.
- TEKELİ, İ.; ORTAYLI, İ., Türkiye'de Belediyeciliğin Evrimi, Belediyecilik Araştırma Dizisi, I. Cilt, Türk İdareciler Derneği, Bilimsel Araştırma Dizisi: 2, 1978.
- Teşvik-i Sanayi Kanunu, Ankara, Türkiye Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve ticaret Borsaları Birliği, 1969.
- TİMUR, T., Türk devrimi ve sonrası (1919-1946), Ankara, Doğan Yayınları, 1971.
- TOPÇUBAŞI, A.C., "Ankara yeni bir mahalle kuruluyor" Karınca, sayı 29-30 1936, s. 47-51.
- TUNAYA; T.Z., "Devrim Hareketleri içinde Atatürk ve Atatürkçülük, "Siyaset İlmi Serisi, 14, 1964, s. 122.
- URAL, S., "Türkiye'nin Sosyal Ekonomisi ve mimarlık", mimarlık, sayı 1-2, 1974, s. 23.
- ÜNSAL, B., "Kübik yapı ve konfor", "Arki- tekt, 1939, sayı, 1-2, s. 60.
- ÜNSAL, B., Mimari Tarihi, İstanbul Yüksek Teknik Okulu, Yayınları, Sayı: 53, İstanbul, 1967.
- YAVUZ; F., Ankara'nın İmarı ve Şehirciliğimiz, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları no. 21-3, Ankara, A.Ü. Yayınları, 1952.
- YAVUZ, Y., "Ankara'da Mimari Biçim Endişeleri", Mimarlık, sayı 11-12, 1973 s. 28.
- "Yeni Türkiye'nin Eseri" Sabık Başvekil M. Herriot'un Birinci Kanun 1933'te verdiği konferans, "Yabancı gözülle Cumhuriyet Türkiyesi", Ankara, 1938, s. 38.

YETKİN, S.K., Türk Mimarisi, Bilgi Yayın-
ları Özel Dizi: 7, Ankara,
Bilgi Yayınevi, 1970.

özgeçmiş

1951 yılında İstanbul'da doğdum. 1975 yılında İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisinin Mimarlık Bölümünden mezun oldum.

75-77 yılları arasında serbest mimarlık faaliyetlerinde bulundum. Ve askerlik görevimi tamamladım.

77 yılında Belçika'da dil öğrenimi yanı sıra Fransa ve İtalya'da mesleki incelemelerde bulundum.

1978 yılında Yıldız Üniversitesine asistan olarak girdim. Halen bu üniversitede öğretim görevlisi olarak Tasarım Kuramı ve Yöntemleri bilim dalında görev yapmaktayım.

Başlıca mimarlık proje ve uygulama çalışmalarım şunlardır:

D.D.Y. Bölge Müdürlüğü, İst. (Proje+Uygulama), Köyceğiz Turizm Yerleşmesi, N. Güner ile (Proje), Genel Kurmay Bşk. Konferans Salonu iç düzenleme, (Proje+Uyg.) Ankara Devlet Konutları, (Proje). Suudi Arabistan Prensiği için saray. H. Şensoy N. Güner ile (Proje). Manavgat-Sorgun turistik yerleşmesi (danışman). Mısır-Hurghada kıyı kenti (danışman) Suadiye'de apartman (Proje+uyg.)

